

Załącznik nr 2
do Zarządzenia nr 64/2017
Burmistrza Miasta Hajnówka
z dnia 14 czerwca 2017 r.

PROJEKT

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

Hajnówka, 2017

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Opracowanie powstało na zamówienie Gminy Miejskiej Hajnówka w ramach prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Hajnówka

Projekt "Rewitalizacja Obszarów Zdegradowanych Hajnówki - wypracowanie kompleksowego programu rewitalizacji zdegradowanych terytoriów miasta, odpowiadającego na lokalne konteksty i potrzeby społeczności" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

Zespół wykonujący opracowanie:

S&H Consulting:

dr Maciej Huculak

dr Janusz Jeżak

Anna Stankiewicz

Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych (Lider Konsorcjum)

Katarzyna Łotowska

Agnieszka Olender

Ewa Jasińska

Krzysztof Leończuk

Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”

dr Katarzyna Sztop-Rutkowska

Agnieszka Maszkowska

Redakcja i skład: dr Maciej Huculak, Anna Stankiewicz

Rysunki: dr Maciej Huculak

Zespół koordynujący projekt w Urzędzie Miasta Hajnówka:

Jarosław Grygoruk (Sekretarz Miasta)

Magdalena Chirko (Koordynator projektu)

Anna Maria Lebedzińska-Łuksza (planowanie przestrzenne)

Monika Aleksiejuk (Asystent Koordynatora projektu)

SPIS TREŚCI:

1. WSTĘP	7
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA	8
3. METODA BADAŃ	11
3.1. ZAKRES BADAŃ I ANALIZ	11
3.2. METODYKA BADAŃ I ANALIZ	13
3.2.1 Wyznaczanie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji.....	13
3.2.2. Koncentracja zjawisk	14
3.2.3. Podział miasta na miejskie jednostki urbanistyczne	17
4. WYBRANE ELEMENTY KONTEKSTU PROCESÓW REWITALIZACJI	24
4.1. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	24
4.2. KOMUNIKACJA	26
4.3. DZIEDZICTWO KULTUROWO-MATERIALNE	28
4.4. UŻYTKOWANIE TERENU	30
5. ANALIZA ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZMIEJSKIEGO ZJAWISK KRYZYSOWYCH	32
5.1. ZJAWISKA SPOŁECZNE	32
5.1.1. Demografia.....	33
5.1.2 Ubóstwo	35
5.1.3. Problemy zdrowotne	43
5.1.4. Problemy rodzin	54
5.1.5. Bezrobocie.....	63
5.1.6. Bezpieczeństwo	70
5.1.7. Kapitał społeczny.....	82
5.1.8. Poziom edukacji.....	92
5.1.9. Problemy alkoholowe.....	102
5.1.10. Uczestnictwo w życiu kulturalnym	104
5.1.11. Sfera społeczna – podsumowanie	106
5.2. ZJAWISKA GOSPODARCZE.....	111
5.2.1. Przedsiębiorczość	111
5.2.2. Podatek PIT.....	113
5.1.10. Sfera gospodarcza – podsumowanie.....	116
5.3. ZJAWISKA ŚRODOWISKOWE.....	118
5.3.1. Stan powietrza.....	118
5.3.2. Transport samochodowy.....	119
5.3.3. Odpady	123
5.3.4. Obiekty mogące spowodować poważne awarie w środowisku	123
5.3.5. Podsumowanie	123
5.4. ZJAWISKA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNE	125
5.4.1. Sieć ciepłownicza.....	125
5.4.2. Sieć kanalizacyjna	127
5.4.3. Sfera przestrzenno-funkcjonalna – podsumowanie.....	129
5.5. ZJAWISKA TECHNICZNE	131
5.5.1. Zasób komunalny	132
5.5.2. Dziedzictwo materialno-kulturowe	137

5.5.3. Sfera techniczna – podsumowanie.....	139
5.6. DIAGNOSTYCZNE BADANIA JAKOŚCIOWE	141
5.6.1. Warsztaty w grupach reprezentatywnych z elementami <i>design thinking</i>	141
5.6.2. Warsztaty diagnozujące	145
5.6. OBSZAR ZDEGRADOWANY I REWITALIZACJI	146
5.6.1. Obszar zdegradowany	146
6.2. OBSZAR REWITALIZACJI	152
6. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI.....	154
6.1 METODYKA PRAC I STRUKTURA ANALIZ	154
6.2 SFERA SPOŁECZNA	156
Negatywne zjawiska	156
Potencjały.....	161
6.3 SFERA GOSPODARCZA	162
Negatywne zjawiska	162
Potencjały.....	162
6.4 SFERA ŚRODOWISKOWA	165
Negatywne zjawiska	165
6.5 SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	173
Negatywne zjawiska	173
Potencjały.....	174
Potrzeby	174
6.6 SFERA TECHNICZNA	177
Negatywne zjawiska	177
Potencjały.....	180
Potrzeby	184
7. POWIĄZANIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI GMINY	185
8. WIZJA I CELE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH.....	199
8.1. WIZJA PROGRAMU REWITALIZACJI	199
8.2. CELE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH.....	199
9. OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	202
9.1 PODSTAWOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE.....	202
9.2 CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH RODZAJÓW PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	239
10. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	243
10.1. KOMPLEKSOWOŚĆ PROGRAMU	243
10.2. KONCENTRACJA PROGRAMU REWITALIZACJI.....	243
10.3. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROJEKTÓW/PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	243
10.3.1. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA.....	244
10.3.2. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTITUCJONALNA.....	249
10.3.3. KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA	249
10.3.4. KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA	250
10.3.5. KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA	251
11. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE PROGRAMU REWITALIZACJI	252

12. SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU	254
12.1. WPROWADZENIE	254
12.2. STRUKTURA ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA.	254
12.2.1. Operator LPRMH	255
12.3. DZIAŁANIA INFORMACYJNE I PROMOCYJNE	256
12.4. KOSZTY ZARZĄDZANIA LOKALNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA.....	258
12.5. RAMOWY HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU	259
13. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI	260
14. MECHANIZMY WŁĄCZANIA INTERESARIUSZY W OPRACOWANIE PROGRAMU.....	263
SPIS RYSUNKÓW	265
SPIS TABEL.....	267

Wprowadzenie

1. WSTĘP

Niniejsze opracowanie ma za zadanie wyznaczenie obszaru zdegradowanego i zaproponowanie granic obszaru rewitalizacji, zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministra Rozwoju z lipca 2016 r.

Zakres przestrzenny opracowania obejmuje obszar miasta Hajnówka, o powierzchni 21,3 km². Dokument obejmuje swoim zakresem zagadnienia wskazane w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji*. Na tej podstawie przeprowadzono wielowymiarową, analizę zróżnicowania wewnątrzmięskiego negatywnych zjawisk w mieście Hajnówka uwzględniającą uwarunkowania procesów rewitalizacji. Wyznaczenie granic obszarów znajdujących się w stanie kryzysowym odbyło się przy zastosowaniu metodyki audytu miejskiego.

Urząd Miasta Hajnówka w wyniku przeprowadzonej procedury wyłonił jako wykonawcę Lokalnego Programu Rewitalizacji Konsorcjum w składzie: Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych (Lider Konsorcjum), S&H Consulting Maciej Huculak oraz Fundacja SocLab. W pracę nad programem aktywnie włączyły się wszystkie podmioty.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Gmina Miejska Hajnówka w ramach projektu pn. „Rewitalizacja Obszarów Zdegradowanych Hajnówki – wypracowanie kompleksowego programu rewitalizacji zdegradowanych terytoriów miasta, odpowiadającego na lokalne konteksty i potrzeby społeczności” podjęła trud opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka (LPR MH). Program rewitalizacji to: *inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Jest to więc dokument, który w sposób kompleksowy przygotowuje, programuje oraz określa sposób wdrażania całego procesu rewitalizacji.*

LPR Miasta Hajnówka opracowany jest w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446), oraz w zgodzie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministra Rozwoju z lipca 2016 r.

Wytyczne rewitalizację definiują jako: *kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji.*

Minister Rozwoju w wytycznych określa wymagania dla prowadzenia rewitalizacji. Są to:

- a) *uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy;*
- b) *pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe;*
- c) *ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;*
- d) *właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;*
- e) *zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;*
- f) *koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;*
- g) *realizacja wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia ogólnego zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.*

Jednocześnie określone zostały elementy, z których musi składać się program rewitalizacji. Są to:

- a) *opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy;*
- b) *diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych;*
- c) *zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji, tj. określenie, w oparciu o inne dokumenty strategiczne gminy lub diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytorium/terytoriów najbardziej wymagających wsparcia;*
- d) *wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji);*
- e) *cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk;*
- f) *listę planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi, w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji;*
- g) *charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań, mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową;*
- h) *mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji;*
- i) *indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w lit. f oraz g, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE);*
- j) *mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji;*
- k) *system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji;*
- l) *system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.*

Struktura niniejszego dokumentu odpowiada wymogom odnośnie zawartości programów rewitalizacji zaprezentowanym w wytycznych Ministra Rozwoju.

Zgodnie z Art. 52. 1. Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. działania wynikające z LPRMH będą mogły być realizowane do dnia 31 grudnia 2023 r. Data ta zatem wyznacza maksymalny termin obowiązywania LPRMH.

**Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru
rewitalizacji na terenie miasta Hajnówka**

3. METODA BADAŃ.

3.1. Zakres badań i analiz

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji konieczne jest przeprowadzenie analiz wykorzystujących obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Spełnienie tego warunku w praktyce sprowadza się do konieczności przeprowadzenia kompleksowej **analizy zróżnicowania wewnątrzmijskiego** (tzw. audytu miejskiego) w formie i zakresie wyznaczonym przez *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020(Wytyczne)*. Wytyczne definiują warunki, które dany obszar gminy musi spełniać aby można było uznać go za zdegradowany. Obszar taki charakteryzuje się występowaniem **stanu kryzysu** definiowanego jako **koncentracja** negatywnych zjawisk:

- a) Społecznych.
- b) oraz co najmniej jednego z negatywnych zjawisk:
 - a. Gospodarczych.
 - b. Środowiskowych.
 - c. Przestrzenno-funkcjonalnych.
 - d. Technicznych.

Wyszczególniony został katalog rodzajów zjawisk, które należy poddać analizom, w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego. Jako szczególnie istotne wśród poszczególnych rodzajów (wymiarów) zjawisk *Wytyczne...* identyfikują:

- a) Zjawiska społeczne:
 - a. Bezrobocie.
 - b. Ubóstwo.
 - c. Przemoc.
 - d. Niski poziom edukacji lub kapitału społecznego.
 - e. Niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.
- b) Zjawiska gospodarcze:
 - a. Niski stopień przedsiębiorczości.
 - b. Słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw.
- c) Zjawiska środowiskowe:
 - a. Przekroczenia standardów jakości środowiska.
 - b. Obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.
- d) Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne:
 - a. Niewystarczające wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny.

- b. Brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość.
 - c. Niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru.
 - d. Niski poziom obsługi komunikacyjnej.
 - e. Niedobór lub niska jakość terenów publicznych.
- e) Zjawiska techniczne:
- a. Degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym.
 - b. Niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Dla zachowania klarowności dalszego wywodu, w zakresie delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji na terenie miasta Hajnówka, przyjęto strukturę analiz wynikającą wprost z zapisów *Wytycznych*.

3.2. Metodyka badań i analiz

Dotychczas analiza zróżnicowania wewnątrzmięjskiego przeprowadzana była wg klasycznego podziału zaproponowanego przez Wallisa (1977)¹ wyróżniającego dwa główne wymiary miast: podsystem społeczno-gospodarczy oraz urbanistyczny – rozumiany jako całość zagadnień przestrzennych, w tym architektonicznych oraz dotyczących materialnego dziedzictwa kulturowego. Obecne podejście do rewitalizacji zaprezentowane w *Wytycznych* pośrednio wpisuje się w ten podział. Pojawia się jednak bardziej szczegółowy, opisany powyżej, podział pełniej charakteryzujący procesy degradacji, które powodują konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych.

Takie rozwiązanie pozwala w sposób logiczny i przejrzysty przeanalizować poszczególne zjawiska mające wpływ na procesy degradacji obszarów zurbanizowanych. Klarowność przeprowadzonych badań ma za zadanie ułatwić percepcję tych względnie skomplikowanych analiz także przez postronnych czytelników, co w pozytywny sposób przełożyć się może na procesy partycypacji społecznej całego programu.

3.2.1 Wyznaczanie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji

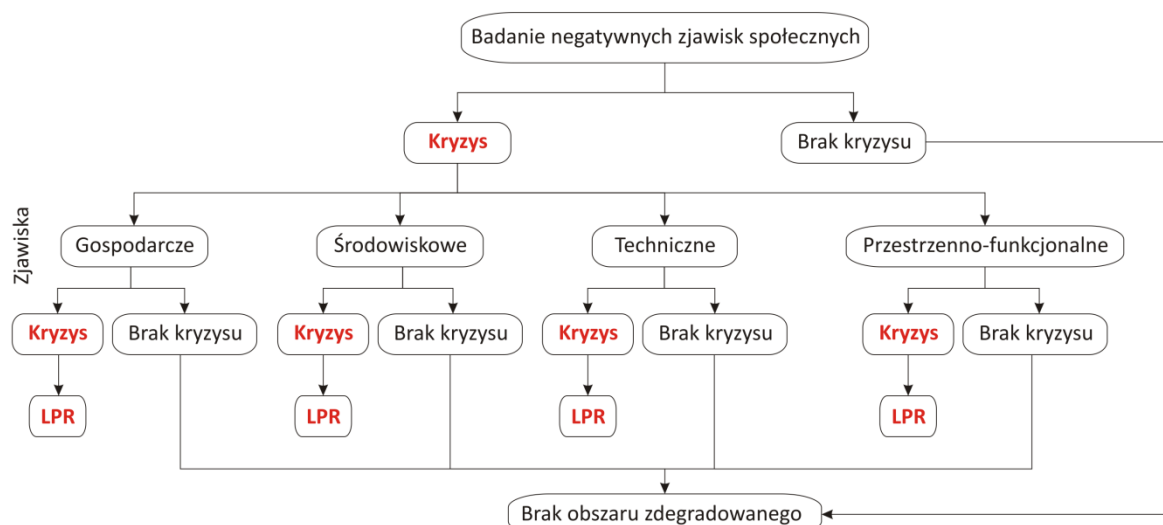
Wytyczne definiują obszar zdegradowany jako obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Ten zaś rozumiany jest jako „*stan występowania negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej*”. Wynika z tego zatem, że warunkiem koniecznym jest zidentyfikowanie kryzysu w sferze społecznej. Kolejnym krokiem jest badanie czy na terenie gminy występują zjawiska kryzysowe w pozostałych sferach. Konsekwencją tak prowadzonego badania powinno być wyznaczenie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Może się jednak okazać, że na terenie gminy nie można wyznaczyć obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Wynika to w głównej mierze z faktu, że o ile w skali gminy zawsze można znaleźć tereny o mniejszym i większym natężeniu różnych zjawisk, o tyle kwestia ich nakładania się w przestrzeni nie jest już oczywista. Schemat postępowania dla uczytelnienia całego procesu i w konsekwencji także struktury prowadzonych analiz, został zobrazowany w postaci rysunku (Rysunek 3.2.1).

Badanie zjawisk społecznych jest pierwszym krokiem w delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Występowanie koncentracji negatywnych zjawisk społecznych jest bowiem warunkiem koniecznym do przejścia do kolejnego etapu procedury delimitacji. Na tym etapie może dojść do sytuacji, w której negatywne zjawiska społeczne o różnym natężeniu, co prawda występują w poszczególnych jednostkach odniesienia, ale ich występowanie jest rozłączne. Negatywne zjawiska społeczne występują więc w gminie, jednak nie nakładają się na siebie w przestrzeni. Należy spodziewać się, że w praktyce wyznaczania obszaru zdegradowanego i rewitalizacji będą to bardzo rzadkie przypadki.

Jeśli zidentyfikowany zostanie kryzys w sferze społecznej kolejnym krokiem delimitacji jest weryfikacja stanu kryzysowego w pozostałych sferach (gospodarczej, środowiskowej,

¹ Wallis A., 1977, *Miasto i przestrzeń*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej). W tym przypadku wystarczy spełnienie warunku występowania stanu kryzysowego tylko w jednej z wymienionych grup zjawisk, aby dana jednostka referencyjna mogła zostać uznana za obszar zdegradowany. Możliwa jest sytuacja, w której w przestrzeni gminy będzie można zidentyfikować zjawiska kryzysowe o naturze gospodarczej, środowiskowej, technicznej, czy przestrzenno-funkcjonalnej, ale mimo tego żadna jednostka odniesienia nie będzie mogła spełnić kryteriów obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Podobnie, jak w przypadku pierwszego etapu delimitacji sytuacja taka może wystąpić jeśli w żadnej badanej jednostce nie nastąpi nałożenie się na siebie negatywnych zjawisk społecznych i negatywnych zjawisk z którejkolwiek z wymienionych, pozostałych grup zjawisk.

Rysunek 3.2.1. Procedura wyznaczania obszaru zdegradowanego dla poszczególnych jednostek referencyjnych.

Źródło: opracowanie własne.

3.2.2. Koncentracja zjawisk

Ważnym elementem przyjętej metodyki, z punktu widzenia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, jest określenie poziomu koncentracji badanych zjawisk. **Koncentracja** jest terminem o charakterze względnym. Dlatego też niezwykle istotne jest, aby przyjąć odpowiedni punkt odniesienia dla przedziałów wartości wskaźników, które będą określane takim mianem. Na potrzeby niniejszego opracowania poziom ten ustalono następująco:

- Pierwszym krokiem było przyjęcie poziomu ogólnomiejskiego tj. wartości danego wskaźnika dla całego miasta, jako wartości referencyjnej dla każdego z analizowanych zjawisk.
- Drugim, określenie granicznych, znormalizowanych wartości tego wskaźnika, które przyjęto za poziom odpowiadające poszczególnym stopniom natężenia koncentracji zjawisk kryzysowych.

Przyjęcie poziomu ogólnomiejskiego jako punkt odniesienia ułatwiło znacząco wybór metody normalizacji. W sytuacji takiej najczęściej stosowane są metody takie jak:

- Standaryzacja.

- b) Unitaryzacja.
- c) Unitaryzacja zerowana.
- d) Normalizacja w przedziale [-1,1].
- e) Przekształcenia ilorazowe.

Na potrzeby niniejszego opracowania najbardziej przydatne okazały się metody odnoszące się bezpośrednio do wartości obliczonej dla całego miasta. Nie brano pod uwagę metod opartych o wielkości maksymalne, minimalne, czy rozstęp analizowanego zjawiska. Przy takich założeniach pozostały dwie metody, których zastosowanie rozważono na potrzeby normalizacji wskaźników w tym dokumencie. Były to:

- a) Standaryzacja.
- b) Przekształcenia ilorazowe.

Na potrzeby niniejszej analizy zdecydowano się na zastosowanie przekształcenia ilorazowego opartego o wartość wskaźnika dla całego miasta.

Zaproponowany wskaźnik znormalizowany bywa określany w naukach przestrzennych jako iloraz lokalizacji i jest ceniony jako miara nierównomierności (koncentracji) rozkładu zjawisk w przestrzeni. Iloraz lokalizacji obliczono za pomocą następującej formuły:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{0j}}$$

gdzie:

- z_{ij} – wartość znormalizowana j-tej zmiennej zaobserwowana w i-tej jednostce
- x_{ij} – wartość normalizowana j-tej zmiennej zaobserwowana w i-tej jednostce
- x_{0j} – podstawa normalizacji tj. wartość dla całego miasta

W efekcie końcowym otrzymano wskaźnik znormalizowany pokazujący rozrzut wartości dla poszczególnych jednostek wokół wartości dla miasta. Wartości te wyrażone były jako krotności wartości dla całego miasta. Dla wartości równej tym wartościom znormalizowana wartość wskaźnika wynosiła 1, dla mniejszych od niej była mniejsza od 1 i większa od 0, zaś dla wartości większych była większa od 1. Dla ułatwienia odbioru analizy do wartości znormalizowanego wskaźnika odwoływano się w analizach w % tzn. wartości znormalizowanej wynoszącej 1 odpowiadało 100% poziomu wskaźnika dla całego miasta. Zastosowanie takiej metody uczyniło przekaz poprzez umożliwienie bezpośredniego porównania poszczególnych wskaźników pomiędzy sobą. Ponadto, normalizacja umożliwiła budowę wskaźników dla całych grup zjawisk kryzysowych jak np. wskaźnik problemów rodziny, wskaźnik aktywności obywatelskiej, czy problemów bezrobocia, które obliczono jako średnie arytmetyczne wskaźników częściowych.

Wskaźniki podlegające analizie w przeważającej większości, ze względu na cel opracowania, jakim jest wyznaczenie obszarów zdegradowanych, pełniły funkcje destymulant. Im wyższe wartości reprezentowały wartości takich wskaźników, tym gorsza była sytuacja analizowanej jednostki. W kilku przypadkach, w celu zachowania klarowności analizy pozostano

przy wskaźnikach o charakterze stymulant, natomiast w podsumowaniu całości analizy do wyznaczenia obszarów zdegradowanych zastosowano już przekształcenie znormalizowanego wskaźnika na jego odwrotność według wzoru:

$$z_{oij} = \frac{1}{z_{ij}}$$

gdzie:

z_{oij} –odwrotność wartości znormalizowanej, j-tej zmiennej zaobserwowanej w i-tej jednostce

z_{ij} –wartość znormalizowana j-tej zmiennej zaobserwowana w i-tej jednostce

Takie postępowanie przeprowadzono w przypadku następujących wskaźników:

- a) Wyniki egzaminu gimnazjalnego.
- b) Wyniki sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej.
- c) Wartości podatku PIT należnego w przeliczeniu na 1 podatnika.
- d) Liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w systemie REGON przypadających na 100 mieszkańców.

Wyjątkami od powyżej opisanego postępowania były następujące przypadki:

- a) Wskaźnik związanym z koncentracją dziedzictwa materialnego tj. udział liczby zabytków w ogóle zabytkowego zasobu na terenie miasta. Z punktu widzenia procesów rewitalizacji wskaźnik ten pełnił dwojakie funkcje:
 - a. Przybliżał znaczenie danego obszaru z punktu widzenia dziedzictwa materialnego miasta.
 - b. Wskazywał, tym samym pośrednio obszary o dużych potrzebach inwestycyjnych wynikających z koncentracji cennych obiektów dziedzictwa materialnego.
- b) Wskaźnik związany z koncentracją komunalnego zasobu mieszkaniowego.

Analizę przestrzenną w przypadku większości wskaźników prowadzono w czterech klasach odpowiadających następującym przedziałom wartości po normalizacji i przedstawieniu wartości w %:

- a. Poniżej 50%.
- b. (50%, 100%>.
- c. (100%, 150%>.
- d. Powyżej 150%.

Układ ten podlegał pewnym modyfikacjom w zależności od rozkładu analizowanych zmiennych. W trzech przypadkach, ze względu na charakterystykę zmiennych zastosowano inne wartości graniczne dla przedziałów wartości wskaźników. Są to:

- a) Udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle w ogóle liczby mieszkańców. Na podstawie analizy rozkładu zmiennych przyjęto następujące przedziały wskaźnika odpowiadające poszczególnym klasom natężenia zjawiska:

- a. Powyżej 120%.
 - b. (100%-120%>.
 - c. (80%-100%>.
 - d. Poniżej 80%.
- b) Wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży. W tym przypadku do wizualizacji wyników zastosowano przedstawione poniżej przedziały wartości, pozostając jednocześnie przy czterech podstawowych progach na potrzeby określenia poziomu kryzysowego:
- a. Powyżej 125%.
 - b. (100%-125%>.
 - c. (75%-100%>.
 - d. Poniżej 75%.
- c) Udział liczby zabytków w ogóle zabytkowego zasobu na terenie miasta. Ze względu na brak normalizacji wskaźnika na podstawie analizy rozkładu zmiennych przyjęto przedziały wskaźnika odpowiadające poszczególnym klasom natężenia zjawiska:
- a. Powyżej 30%.
 - b. (10%-30%>.
 - c. (5%-10%>.
 - d. Poniżej 5%.
- d) Wskaźniki frekwencji wyborczej. W tym przypadku, klasy wyznaczono posiłkując się obliczonymi wartościami odchylenia standardowego. W rezultacie otrzymano następujące przedziały:
- a. Poniżej 90%.
 - b. (90%-100%>.
 - c. (100%-110%>.
 - d. Powyżej 110%.
- e) Udział lokali komunalnych w ogóle zasobu mieszkaniowego miasta. W tym przypadku, podobnie jak w pkt.1. na podstawie analizy rozkładu zmiennych przyjęto przedziały wskaźnika odpowiadające poszczególnym klasom natężenia zjawiska:
- a. Poniżej 5%.
 - b. (5%-10%>.
 - c. (10%-20%>.
 - d. Powyżej 20%.

3.2.3. Podział miasta na miejskie jednostki urbanistyczne

Aby móc precyzyjnie zidentyfikować obszary o względnie gorszej kondycji (zdegradowane) w skali całego miasta konieczny był podział miasta na mniejsze jednostki.

Za podstawę odniesienia tej analizy przyjęto tzw. jednostki urbanistyczne, które pierwotnie zostały zaproponowane przez S. Liszewskiego w jego pracy dotyczącej analiz terenów miejskich z końca lat 70-tych². Założenia tej metody zostały przypomniane m.in. w pracy z serii Rewitalizacja Miast Polskich dotyczącej monitorowania i ewaluacji działań rewitalizacyjnych³, oraz ekspertyzie wykonanej przez Instytut Rozwoju Miast dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (2013)⁴.

Podstawowym założeniem tej metody jest to, że podział powinien uwzględniać trzy zasadnicze cechy obszarów miejskich. Są to:

- a) Fizjonomia terenu rozumiana jako jego budowa przestrzenna i charakter zabudowy;
- b) Funkcja obszaru;
- c) Pozioma i pionowa intensywność użytkowania terenu.

W związku z tym osobne jednostki powinny stanowić zwarte, większe powierzchniowo obszary o takich funkcjach jak:

- a) Zielen i rekreacja.
- b) Użytki rolne.
- c) Wody, lasy.
- d) Nieużytki.
- e) Tereny produkcyjne.
- f) Tereny usługowe.
- g) Kompleksy biurowe.
- h) Część terenów komunikacyjnych, w tym w szczególności duże obszary infrastruktury kolejowej.

Opisana metoda zakłada również, że w przypadku terenów zabudowy mieszkaniowej, liczba ich mieszkańców powinna mieścić się w przedziale od min. 1% do max. 15% liczby mieszkańców miasta. Zalecane jest także, aby powierzchnia poszczególnych jednostek w obszarach zurbanizowanych nie przekraczała kilku procent powierzchni miasta.

Przebieg granic jednostek urbanistycznych dla Hajnówki został określony przy wykorzystaniu zróżnicowanych źródeł informacji przestrzennych, tak aby w jego efekcie powstały obszary, które mogą być intuicyjnie odbierane przez mieszkańców miasta i inne podmioty działające na jego terenie. Na potrzeby niniejszego opracowania na terenie miasta wydzielono łącznie 28 jednostek urbanistycznych, w tym 26 jednostek o charakterze mieszkaniowym, 1 teren kolejowy oraz obszar pozostałej części miasta obejmujący m.in. lasy, tereny użytkowane rolniczo, tereny usługowe, przemysłowe i in. Jednostki urbanistyczne o przeważającej funkcji mieszkaniowej miały powierzchnię 791,3 ha, co odpowiadało 37,1% udziałowi w powierzchni miasta ogółem. Wskaźnik ten świadczy o umiarkowanym stopniu wykorzystania przestrzeni

² Liszewski S., 1978, *Tereny miejskie. Podział i klasyfikacja*.

³ *Monitorowanie i ewaluacja procesów rewitalizacji*, seria Rewitalizacja Miast Polskich, T.11, IRM, 2009.

⁴ *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miastach – propozycje zmian prawnych*, IRM, Kraków 2013.

miasta. Tak szczegółowy podział miał w założeniu pozwolić na precyzyjną identyfikację obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Podział miasta na jednostki miejskie przedstawia Tabela 3.2.1.

- a) Celną;
- b) Centrum - Millenium;
- c) Chopina;
- d) Chemiczna;
- e) Czworaki - Majdan;
- f) Dolne;
- g) Dowgirda;
- h) Górne;
- i) Judzianka;
- j) Kolejki Leśne;
- k) Kołodzieja;
- l) Lipowa I;
- m) Lipowa II;
- n) Mazury;
- o) Międzytory;
- p) Mostowa;
- q) Paszki I;
- r) Paszki II;
- s) Placówka;
- t) Podlasie;
- u) Podmiejska –Odległa;
- v) Poryjewo;
- w) Reja;
- x) Wrzosowa;
- y) Żabia Górka.

Ze względu na niską bezwzględną liczbę ludności, wynoszącą poniżej 30 osób zrezygnowano z analizy jednostki Wydmuchowo. Jej izolowany charakter nie pozwolił bowiem, na przyłączenie jej do innej jednostki o wyższej liczbie ludności. Postępowanie takie miało na celu uniknięcie sytuacji, w których pojedyncze obserwacje danego zjawiska dawałyby bardzo wysokie wartości obliczanych wskaźników. Jednostkę tę pozostawiono natomiast w sporządzanych zestawieniach tabelarycznych ze względu na cele poznawcze. Analogicznie postąpiono z obszarami: Kolejowym oraz obszarem obejmującym pozostałą część miasta.

Struktura przestrzenna Hajnówki umożliwiła wyznaczenie granic jednostek w dużej mierze w sposób naturalny tj. przebiegają w oparciu o przebieg głównych arterii komunikacyjnych

(drogi), torów kolejowych itp. Granice jednostek dopasowano do przebiegu granic jednostek o charakterze katastralnym tj. działek ewidencyjnych. Jedynym odstępstwem było dzielenie przez granice jednostek urbanistycznych działek użytkowanych jako drogi.

Podział miasta na jednostki odniesienia odbył się przy uwzględnieniu ich struktury przestrzennej i istniejących związków funkcjonalnych. Wydzielone na potrzeby analizy zróżnicowania wewnątrzmięjskiego jednostki w możliwie dużym zakresie nawiązują do przebiegu granic obwodów spisowych. Dla jednostek tych Główny Urząd Statystyczny (GUS) udostępnił dane z zakresu podstawowych struktur demograficznych, a więc tych, które były objęte spisem pełnym podczas Narodowego Spisu Powszechnego 2011 (NSP 2011).

Tak wyznaczone obszary, obejmujące więcej niż jeden obwód spisowy GUS, zostały przyjęte za jednostki odniesienia dla gromadzenia i przetwarzania danych na potrzeby niniejszego dokumentu. Następnie wykorzystano je do wieloskaźnikowej, kompleksowej analizy porównawczej zróżnicowania wewnątrzmięjskiego. W konsekwencji możliwe stało się precyzyjne określenie granic obszarów o wyraźnie gorszej kondycji w zakresie zjawisk społecznych, gospodarczych, technicznych, środowiskowych oraz przestrzenno – funkcjonalnych.

Na uwagę zasługuje fakt, że analizy wykonywane na potrzeby opracowania programów rewitalizacji, w oparciu o przedstawioną powyżej metodę, stanowią jeden z najbardziej zaawansowanych typów analiz w skali wewnątrzmięjskiej, jakie zamawiają jednostki samorządu terytorialnego szczebla lokalnego. Pożądanym jest aby były one wykorzystywane przez lokalne władze także w celu szeroko pojętej profesjonalizacji zarządzania polityką rozwoju miasta. Szczególnie wartościowe wydaje się wykorzystanie zaproponowanych jednostek w analizach prowadzonych na potrzeby dwóch grup dokumentów:

- a) Pierwszą grupę stanowią opracowania i aktualizacje dokumentów o charakterze:
 - a. Strategicznym np.:
 - aa. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i in.
 - bb. Strategia rozwoju miasta.
 - cc. Strategia rozwiązywania problemów społecznych.
 - b. Operacyjnym np.:
 - aa. Program rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii itp..
 - bb. Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
 - cc. Gminny program wspierania rodziny.
 - dd. Program gospodarki niskoemisyjnej.
 - ee. Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy (komunalnym).
 - ff. Gminny program opieki nad zabytkami i in.

- b) Drugą grupę stanowią dokumenty sporządzane na potrzeby bieżącego monitorowania realizacji zadań miasta.

Szereg komisji, instytucji miejskich, jednostek budżetowych, spółek komunalnych itp. sporządza, przynajmniej w cyklu rocznym, różnego rodzaju sprawozdania ze swojej działalności. Wzbogacenie ich o kontekst przestrzenny tzn. analizę części danych (informacji) dotyczących wybranych problemów w przyjętym układzie odniesienia za jaki mogą służyć zaproponowane jednostki urbanistyczne można wykorzystać w celu:

- a. Pogłębieniu przedstawianych analiz i kontekstów.

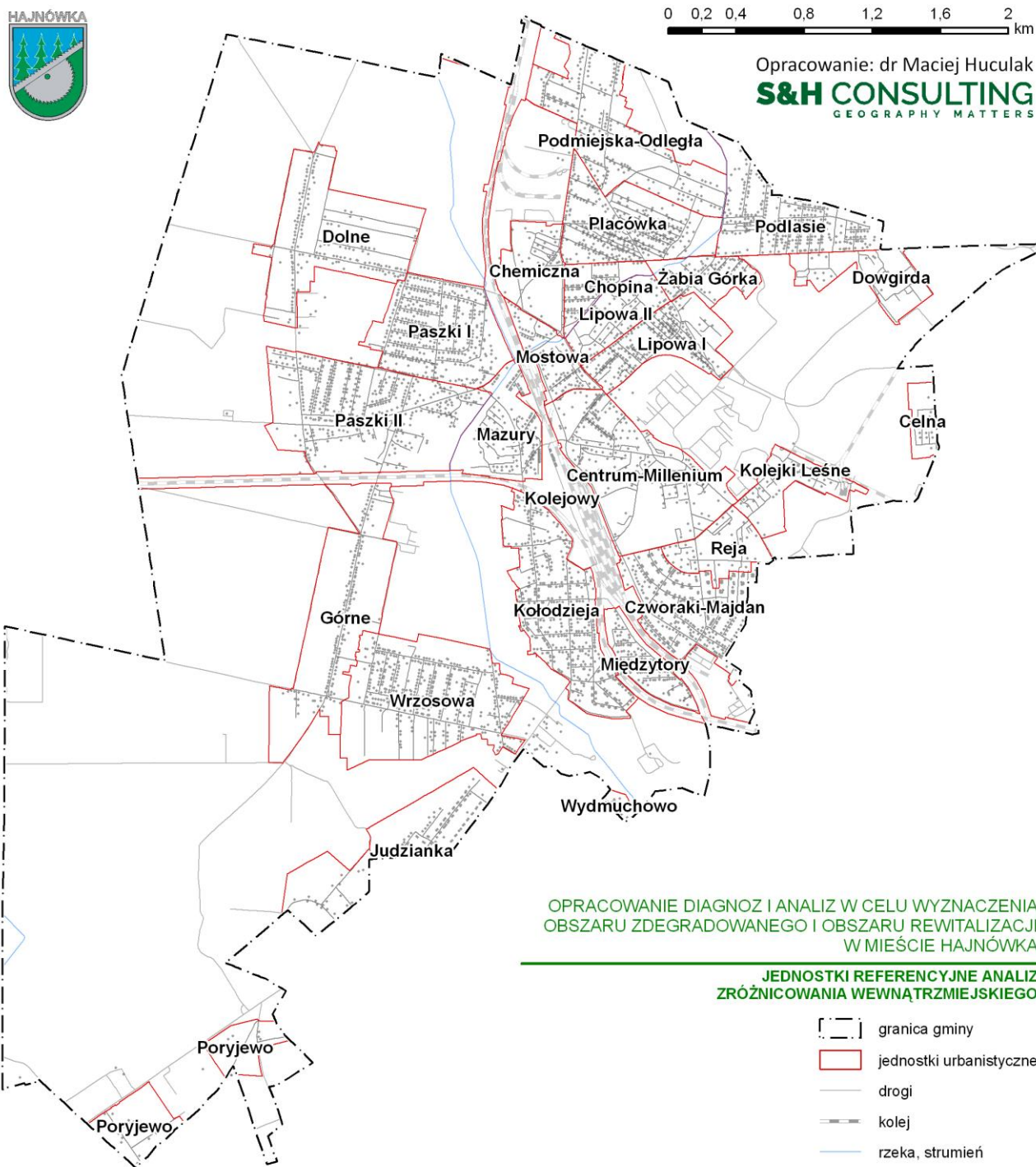
Informacja geoprzestrzenna, a więc informacja wzbogacona o komponent przestrzenny tj. zawierający informację „gdzie zachodzą określone zjawiska” stanowi cenny i jak dotąd na ogół niedoceniany w praktyce samorządowej na szczeblu lokalnym element sprawozdawczości.

- b. Estetyzacji dokumentów.

Informacje przestrzenne przedstawione w postaci różnego rodzaju map lub samych nawet wizualizacji posiadających kontekst przestrzenny (np. nazwę jednostki, dzielnicy itp.) pełnią także funkcje estetyczne, poprzez wprowadzenie do tego rodzaju raportów i sprawozdań dodatkowych ilustracji, których liczba bywa na ogół ograniczona.

- c. Partycypacji społecznej.

Jak pokazały już pierwsze spotkanie informacyjne, warsztatowe i inne w sprawie Programu Rewitalizacji Hajnówki, przedstawienie nawet tylko wybranych kwestii dotyczących zróżnicowania wewnątrzmijskiego budzi zainteresowanie nie tylko przedstawicieli samorządu, ale również lokalnych mediów oraz mieszkańców.

Rysunek 3.2.2. Jednostki referencyjne analiz zróżnicowania wewnątrzmiastowego dla miasta Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.2.1. Jednostki urbanistyczne miasta Hajnówka.

L.p.	Nazwa	Ludność		Powierzchnia	
		Liczba	%	ha	%
1.	Reja	2545	11,9	15,5	0,7
2.	Centrum-Millenium	2480	11,6	57,4	2,7
3.	Lipowa II	2270	10,7	15,3	0,7
4.	Mazury	1760	8,3	24,2	1,1
5.	Paszki I	1112	5,2	40,3	1,9
6.	Kołodzieja	1107	5,2	48,5	2,3
7.	Czworaki-Majdan	1064	5,0	33,4	1,6
8.	Wrzosowa	1033	4,8	63,9	3,0
9.	Paszki II	1014	4,8	69,0	3,2
10.	Kolejki Leśne	814	3,8	15,5	0,7
11.	Podlasie	802	3,8	34,8	1,6
12.	Placówka	740	3,5	36,6	1,7
13.	Mostowa	704	3,3	12,6	0,6
14.	Podmiejska-Odległa	561	2,6	47,0	2,2
15.	Lipowa I	521	2,4	24,5	1,1
16.	Dowgirda	504	2,4	17,7	0,8
17.	Górne	434	2,0	56,6	2,7
18.	Dolne	385	1,8	51,8	2,4
19.	Judzianka	293	1,4	38,4	1,8
20.	Chemiczna	284	1,3	19,7	0,9
21.	Żabia Górka	241	1,1	13,4	0,6
22.	Międzytory	217	1,0	13,0	0,6
23.	Celna	176	0,8	6,7	0,3
24.	Chopina	176	0,8	10,1	0,5
25.	Poryjewo	33	0,2	23,5	1,1
26.	Wydmuchowo	21	0,1	1,9	0,1
27.	Kolejowy	2	0,0	68,4	3,2
28.	Pozostałe tereny	15	0,1	1271,0	59,7
Hajnówka		21312	100,0	2130,7	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Stan na 2016r.

4. WYBRANE ELEMENTY KONTEKSTU PROCESÓW REWITALIZACJI

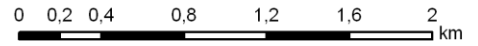
4.1. Środowisko przyrodnicze

Miasto Hajnówka położone jest w całości na obszarze jednego mezoregionu fizyczno-geograficznego tj. Równiny Bielskiej.

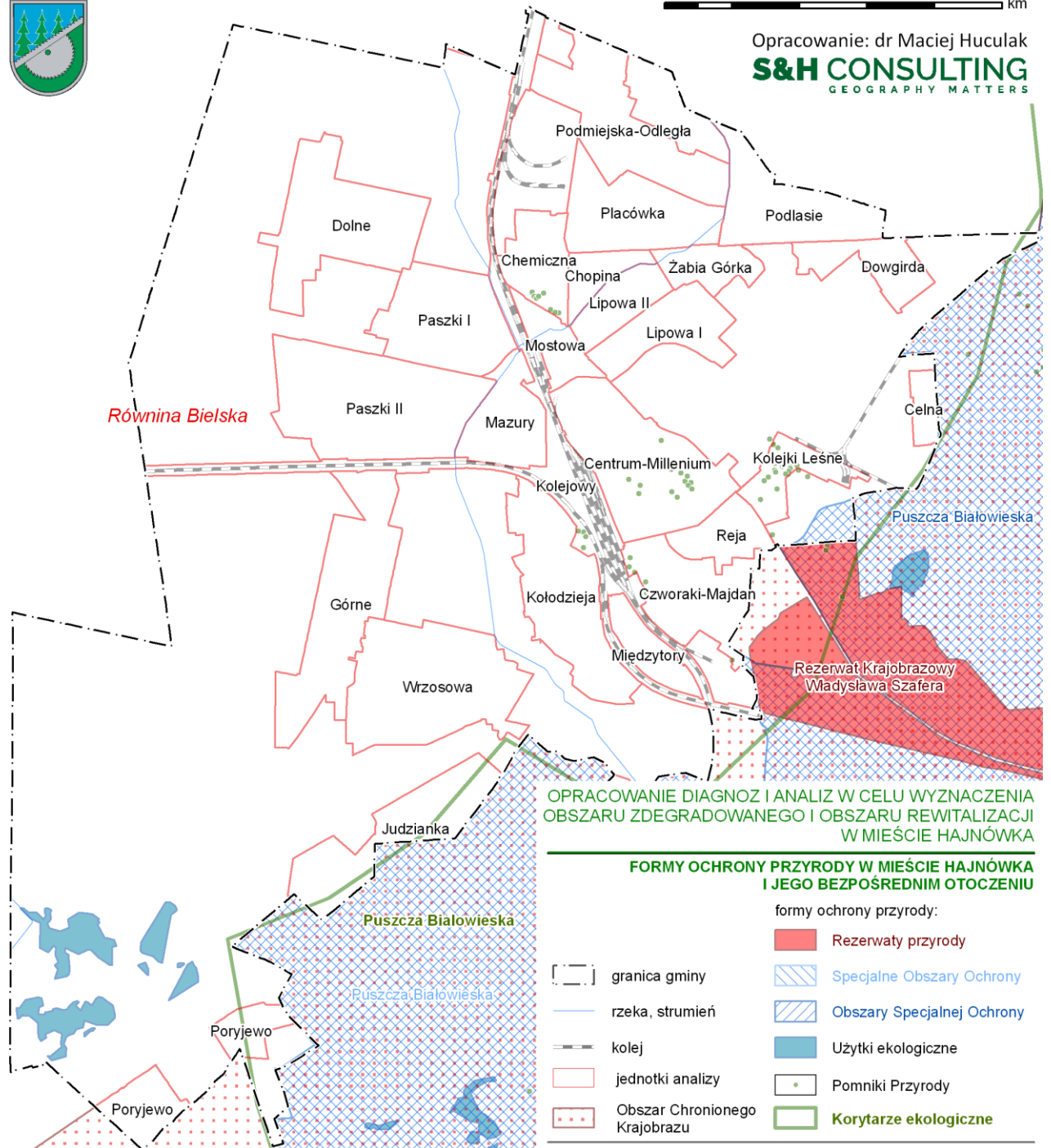
Na terenie miasta występują pojedyncze formy ochrony przyrody. Do takich zaliczają się:

- a) Obszary ochrony Natura 2000 na niewielkim obszarze w pobliżu jednostki Kolejki Leśne na które składają się:
 - a. Obszar Specjalnej Ochrony (OSO) Puszcza Białowieska.
 - b. Specjalny Obszar Ochrony (SOO) Puszcza Białowieska.
- b) Duży kompleks użytków ekologicznych w południowo-zachodniej części miasta.
- c) Duża, bo licząca 56 sztuk, grupa pomników przyrody występująca w pięciu zasadniczych grupach:
 - a. W jednostce Kolejki Leśne (24 szt.) i w jej bezpośrednim otoczeniu (2 szt.),
 - b. Na obszarze Centrum-Millennium, głównie w parku miejskim (13 szt.),
 - c. W południowej części jednostki Chemiczna (8 szt.),
 - d. W pobliżu dworca kolejowego (4 szt.),
 - e. W części jednostki Majdan-Czworaki przy obszarze kolejowym (5 szt.).
- d) Korytarz ekologiczny Puszcza Białowieska przebiegający wzdłuż wschodniej granicy miasta, który wchodzi w granice miasta w rejonie Poryjewa oraz Judzianki.

Również wymienione powyżej: Specjalny Obszary Ochrony i Obszar Specjalnej Ochrony Puszcza Białowieska rozciągają się wzdłuż wschodniej granicy miasta. Na tym obszarze w bezpośredniej bliskości granic miasta znajduje się również Rezerwat Krajobrazowy Władysława Szafera, a więc obszar o wysokim stopniu ochrony.

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
 GEOGRAPHY MATTERS

Rysunek 4.1.1. Formy ochrony przyrody na obszarze Miasta Hajnówka oraz w jej bezpośrednim otoczeniu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ.

4.2. Komunikacja

Z punktu widzenia komunikacyjnego Hajnówka pełni rolę głównego, ponadlokalnego węzła transportowego w rejonie Puszczy Białowieskiej. Na układ komunikacyjny Miasta Hajnówka składają się:

Układ drogowy, na który składają się trzy główne szlaki drogowe kategorii wojewódzkiej przebiegające przez miasto w przybliżeniu w kierunkach północ-południe oraz wschód-zachód uzupełniony przez sieć dróg niższego rzędu, w tym powiatowych i gminnych.

Sieć kolejowa, którą stanowią linie kolejowe o przebiegu północ-południe oraz linia o przebiegu równoleżnikowym, dzieląca zachodnią część miasta na części: północną i południową.

Na opisany układ drogowy składają się:

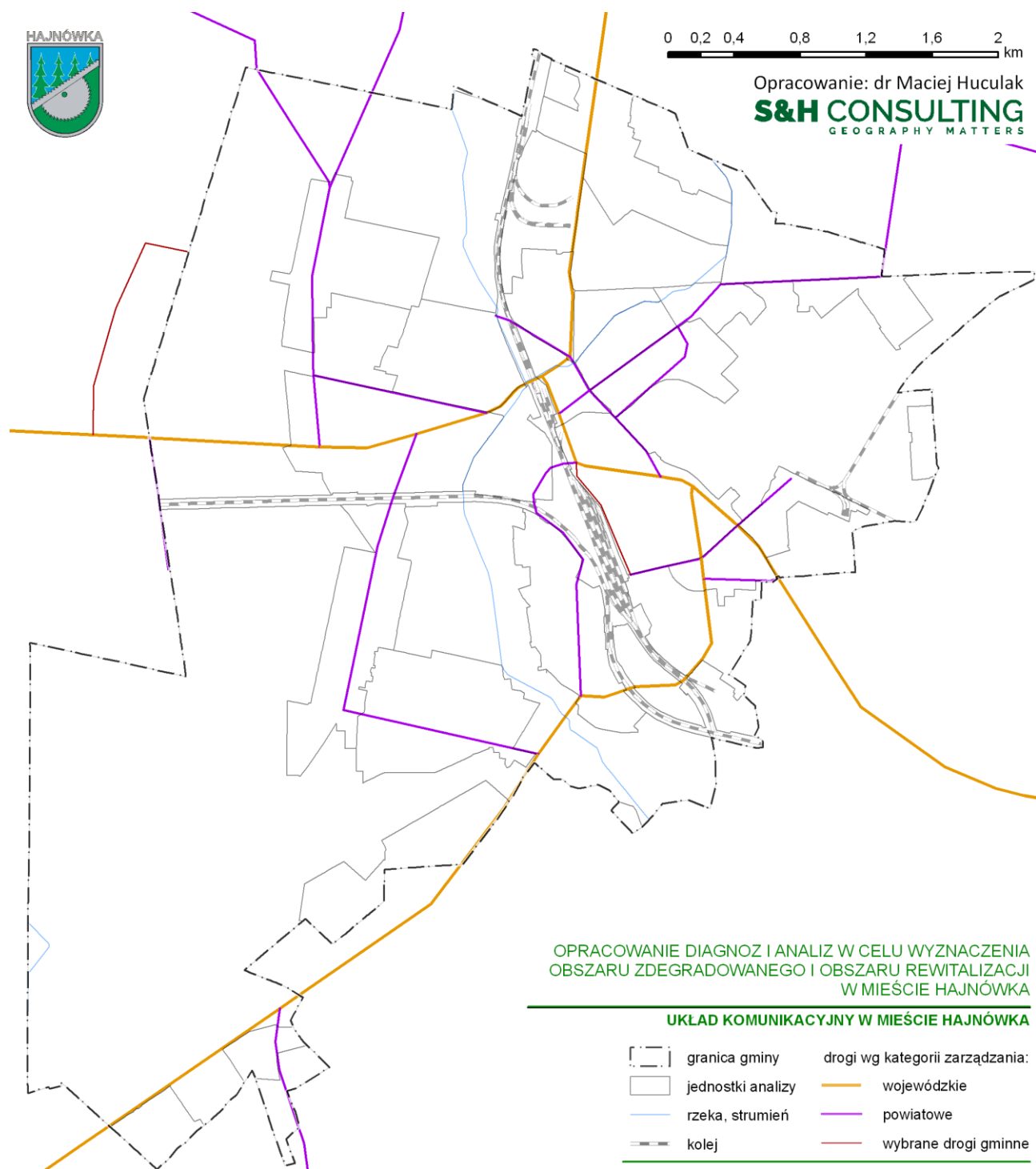
- a) Drogi wojewódzkie:
 - a. nr 685 Zabłudów-Narew-Nowosady-Hajnówka/Hajnówka-Kleszczele
 - b. nr 689 Bielsk Podlaski-Hajnówka/Hajnówka-Białowieża-gr. Państwa
- b) Drogi powiatowe w tym o znaczeniu:
 - a. Ponadlokalnym:
 - aa. nr 1623B Hajnówka-Puciska-Czyżyki-Nowokomino
 - bb. nr 1624B Hajnówka-Bielszczyzna-Dubiny
 - cc. nr 1648B Hajnówka-Lipiny
 - dd. nr 1652B Poryjewo-Orzeszkowo-Jakubowo-Piaski-Zabagonie-Długi Bród-Wiluki-Opaka Duża-Wólka Terechowska-Czeremcha Osada
 - b. Lokalnym:
 - aa. 2323B ul. Górna-Wrzosowa
 - bb. 2324B ul. Armii Krajowej
 - cc. 2326B ul. 11 Listopada
 - dd. 2327B ul. Prosta
 - ee. 2328B ul Reja
 - ff. 2329B ul. Stefana Batorego-Ks. A. Dziewiatowskiego-Poddolna
 - gg. 2330B ul. Warszawska

Sieć dróg powiatowych uzupełniają drogi gminne.

Na sieć kolejową na terenie miasta składają się:

- a) Nieczynna linia kolejowa nr 52 Lewki (k. Bielska Podlaskiego)-Hajnówka
- b) Linia kolejowa nr 31 Siedlce-Siemianówka.

Układ ten uzupełniony jest szeregiem bocznic prowadzących do zakładów przemysłowych oraz linie wąskotorowe tzw. kolejek leśnych.

Rysunek 4.2.1. Układ komunikacyjny w Mieście Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOO CODGiK.

4.3. Dziedzictwo kulturowo-materialne

Miasto Hajnówka obejmuje swoimi granicami obszar względnie młodego osadnictwa, związanego w głównej mierze z eksploatacją zasobów Puszczy Białowieskiej. Kształtowanie się struktur o charakterze miejskim na obszarze dzisiejszej Hajnówki należy wiązać z rozwojem nowożytnych form działalności przemysłowej. Rozwój najważniejszych zakładów przemysłowych przemysłu drzewnego na terenie miasta wiązał się z eksploatacją tego obszaru podczas okupacji niemieckiej z okresu I wojny światowej tj. od 1915 r. W tym okresie w Hajnówce powstał szereg zakładów przemysłowych (tartaki, fabryka suchej destylacji drewna) oraz towarzysząca jej infrastruktura komunikacyjna (węzeł leśnych kolejek wąskotorowych, warsztaty naprawcze, sieć torów kolejowych na terenie samej Puszczy)⁵.

Młody charakter miasta, które prawa miejskie otrzymało w 1951 r. znajduje swoje odzwierciedlenie w niewielkiej liczbie obiektów dziedzictwa materialno-kulturowego oraz ich niskim poziomie ochrony.

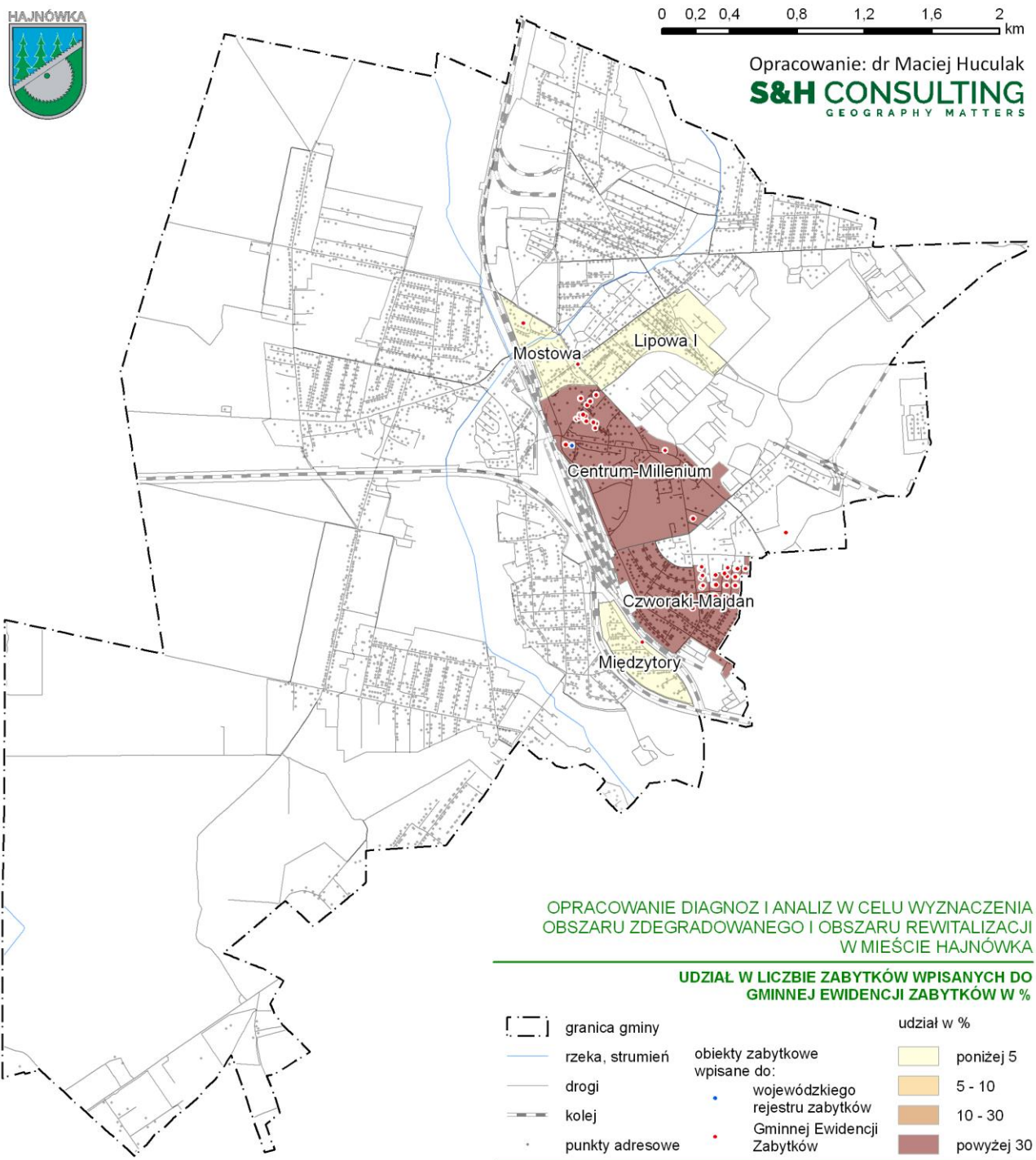
Najcenniejszą część zasobu objęto ochroną konserwatorską poprzez wpisanie jej do wojewódzkiego rejestru zabytków. Na terenie miasta tego rodzaju formą ochrony został objęty tylko jeden obiekt tj. Kościół rzymsko-katolicki p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego przy ul. 3 Maja 16.

Grupa obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków obejmuje 59 obiektów zabytkowych⁶. Na ten zbiór składają się obiekty mieszkalne budownictwa drewnianego, małej architektury sakralnej, obiekty użyteczności publicznej oraz cmentarze.

W skali miasta największa koncentracja obiektów zabytkowych przypada na dwie jednostki referencyjne, które skupiają zdecydowaną większość zasobu zabytkowego. Pierwszą jest Centrum-Millenium ze szczególnym uwzględnieniem rejonu pełniącego funkcje centrum miasta w okresie międzywojennym. Obszar ten obejmuje teren od kościoła parafialnego do d. ulicy Targowej, (ob. Ks. Ignacego Wierobieja) i jej bezpośredniego otoczenia. Drugą jednostką o kluczowym, z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego, znaczeniu jest jednostka Czworaki-Majdan. Jej wysoka pozycja w tym zestawieniu wynika z obecności na jej terenie obiektów zespołu Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego z 1934 r. W skali miasta, ze względu na swoją dużą, bo wynoszącą 31 obiektów liczbę, odpowiadają one za bezwzględną większość zabytkowego zasobu miasta.

⁵ Analogiczne początki współczesnego przemysłu drzewnego można zaobserwować również w przypadku innych miast dzisiejszego województwa podlaskiego np. w Augustowie (dzielnica Lipowiec).

⁶ Bez stanowisk archeologicznych, które nie podlegają analizie.

Rysunek 4.3.1. Rozmieszczenie dziedzictwa materialno-kulturowego w mieście Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie PONZ.

4.4. Użytkowanie terenu

Obszar gminy zajmuje powierzchnię 21,3 km². W strukturze przestrzenno-funkcjonalnej bardzo wyraźnie zarysowuje się podział na wschodnią i zachodnią część miasta, które są oddzielone od siebie obszarem kolejowym.

Część wschodnia miasta odpowiada za gros zabudowy wielorodzinnej (blokowej) oraz obszarów o funkcjach przemysłowych związanych z najstarszymi w mieście zakładami wytwórczymi. Odpowiada ona za blisko 65% ogółu ludności tj. ok. 14 tys. osób spośród ogólnej liczby 21,3 tys. mieszkańców miasta. Zabudowa wielorodzinna koncentruje się na tym obszarze w jednostkach: Centrum-Millenium, Reja, Lipowa II, Chemiczna, Dowgirda i Mostowa oraz Kolejki Leśne. Izolowane budynki wielorodzinne można odnaleźć również na obszarach: Lipowa I oraz Majdan-Czworaki. Zabudowa o charakterze jednorodinnym dominuje w jednostkach: Podmiejska, Placówka, Podlasie, Żabia Górka, Celna, Czworaki-Majdan.

Część zachodnia miasta, to za wyjątkiem jednostki Mazury o zabudowie wielorodzinnej, przede wszystkim obszary zabudowy jednorodzinnej nawiązujące do wcześniejszych struktur osadniczych o charakterze typowo wiejskim. Mniejsza intensywność użytkowania terenu znajduje swoje odzwierciedlenie w kwestiach demograficznych. Obszar ten zamieszkuje bowiem niewiele ponad $\frac{1}{3}$ ogółu mieszkańców całego miasta. Jednocześnie ta część miasta skupia na swoim obszarze większość obszarów wykorzystywanych w kierunku rolniczym (łąki, pastwiska, grunty orne). Do jednostek o dominującej zabudowie jednorodzinnej zaliczają się na tym obszarze miasta jednostki: Górne, Dolne, Wrzosowa, Paszki I i II, Judzianka, Międzytory, Poryjewo, Kołodzieja i Wydmuchowo.

Gęstość zaludnienia na terenie miasta Hajnówka wyniosła 1000,4 os./km², co świadczyło o umiarkowanie intensywnym zagospodarowaniu obszaru miejscowości.

Obszary leśne na terenie miasta koncentrują się w południowo-zachodniej i północno-wschodniej części miasta.

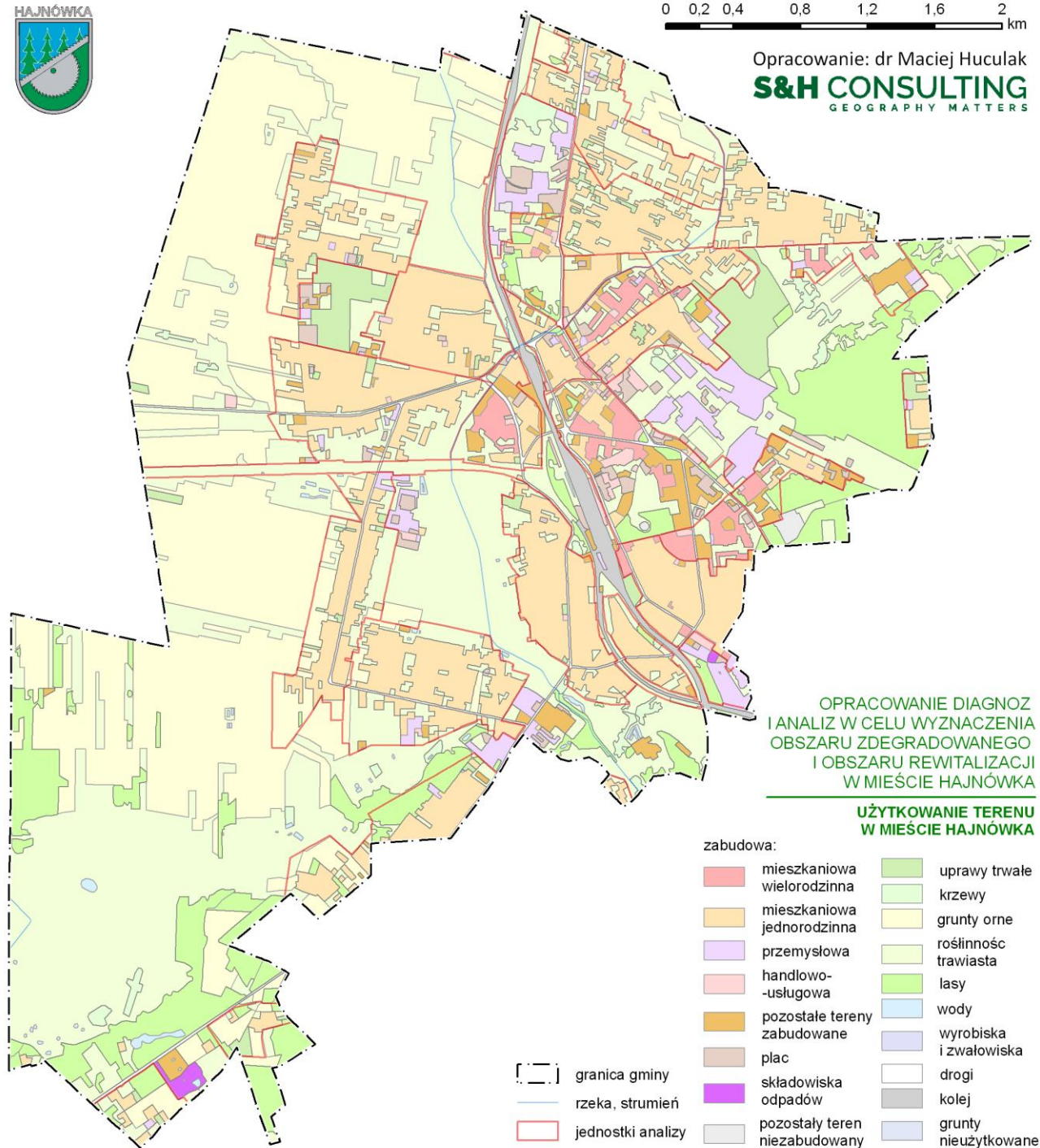
Na terenie miasta brak jest większych akwenów wodnych. Głównym elementem sieci hydrograficznej jest rzeka Leśna w górnej części swojego przebiegu, przecinająca obszar miasta w kierunku północ-południe.

Na obszary zieleni urządzonej składają się:

- a) Park Miejski przy ul. Parkowej.
- b) Skwer dr Dymitra Wasilewskiego, przy ul. A. Zina.
- c) Skwer przed SDH przy ul. 3 Maja.
- d) Zieleń osiedlowa.
- e) Zieleń cmentarna.
- f) Ogródki działkowe.

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
 GEOGRAPHY MATTERS

Rysunek 4.4.1. Użytkowanie terenu w Mieście Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDOT10K.

5. ANALIZA ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZMIEJSKIEGO ZJAWISK KRYZYSOWYCH

5.1. Zjawiska społeczne

Wielowymiarowa analiza stanu sfery społecznej miasta Hajnówka jest podstawą, na której opiera się proces identyfikacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji na terenie miasta. Z punktu widzenia *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministerstwa Rozwoju (lipiec 2016) występowanie kryzysu w sferze społecznej jest warunkiem koniecznym do wyznaczenia obszarów zdegradowanych. Jednocześnie nie jest to warunek wystarczający. Aby dany obszar zaklasyfikować jako obszar zdegradowany, zjawiskom kryzysowym ze sfery społecznej muszą bowiem towarzyszyć negatywne zjawiska w przynajmniej jednej z pozostałych sfer miasta tzn. gospodarczej, środowiskowej, technicznej lub przestrzenno-funkcjonalnej.

Na potrzeby tej części opracowania analizowane negatywne zjawiska społeczne podzielono na 8 głównych grup zjawisk. Były to:

- a) Ubóstwo.
- b) Kryzys w rodzinach.
- c) Bezrobocie.
- d) Bezpieczeństwo.
- e) Edukacja.
- f) Kapitał społeczny.
- g) Problemy alkoholowe.
- h) Stan zdrowia.
- i) Demografia.

W tak wyznaczonych grupach identyfikowano procesy o charakterze kryzysowym, a następnie w ramach podsumowania tej części analizy pokazano ich współwystępowanie w skali wewnątrzmijskiej. W ten sposób możliwe było odnalezienie jednostek referencyjnych, które spełniały wymóg współwystępowania negatywnych zjawisk społecznych. Jednostki takie składają się na obszar dotknięty kryzysem w sferze społecznej, który został zaprezentowany w postaci mapy.

5.1.1. Demografia

Negatywną sytuację w zakresie struktury ludności według grup ekonomicznych wieku reprezentuje wskaźnik przedstawiający liczbę osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 mieszkańców. Wskaźnik ten jest jednym z powszechnie stosowanych wskaźników mierzących poziom obciążenia demograficznego. Starzenie się polskiego społeczeństwa będzie z całą pewnością jednym z głównych wyzwań rozwojowych, przed którymi stanie większość spośród miast w Polsce. Tendencje te, mają zdecydowanie negatywne implikacje. Wynikają one np. ze zmniejszenia siły nabywczej tej grupy ludności, konieczności zapewnienia wyższych wydatków na ochronę zdrowia, czy też konieczności dostosowania infrastruktury technicznej i społecznej do potrzeb i wymagań osób starszych.

Na terenie Miasta Hajnówka procesy starzenia się społeczeństwa najwyraźniej zauważalne są na terenie czterech z wyznaczonych jednostek. Wszystkie z nich, za wyjątkiem jednej, są obszarami zabudowy jednorodzinnej. Wyjątkiem w tej grupie jest jednostka Reja, która jest zarówno najludniejszą jednostką w mieście, jak również najbardziej dotkniętą negatywnymi trendami demograficznymi w zakresie starzenia się społeczeństwa. Wskaźnik wynoszący w jej przypadku 27,3% odpowiadał poziomowi ponad 140% wartości obliczonej dla całego miasta. Pozostałe jednostki odnotowały wartości wskaźnika udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle liczby mieszkańców przekraczające 22,8 %, co odpowiadało przekroczeniu wartości dla miasta o ponad 20%. Były to: Chopina (25,8%), Górne (24,6%), Międzytory (23,8%) oraz Placówka, (23,4%).

Najliczniejszą grupę jednostek stanowiły te, w których wartości wskaźnika mieściły się w przedziale 19,0%-22,4%. W ujęciu względnym przedział ten odpowiadał wartościom od wartości dla całego miasta do 120% tej wartości. Grupa ta była wewnętrznie zróżnicowana i obejmowała zarówno jednostki o zabudowie wielorodzinnej, jak również jednorodzinnej. W zachodniej części miasta były to bez wyjątku jednostki o ostatnim z wymienionych rodzajów zabudowy. Na tę podgrupę składały się takie jednostki jak: Judzianka (21,3%), Kołodzieja (19,7%), Paszki II (20,3%). We wschodniej części miasta w tej klasie wartości mieściły się zarówno obszar o dominującej zabudowie jednorodzinnej: Podmiejska-Odległa (22,1%), Podlasie (19,1%); jak również mieszanej: Mostowa (19,9%); Lipowa I (22,0%).

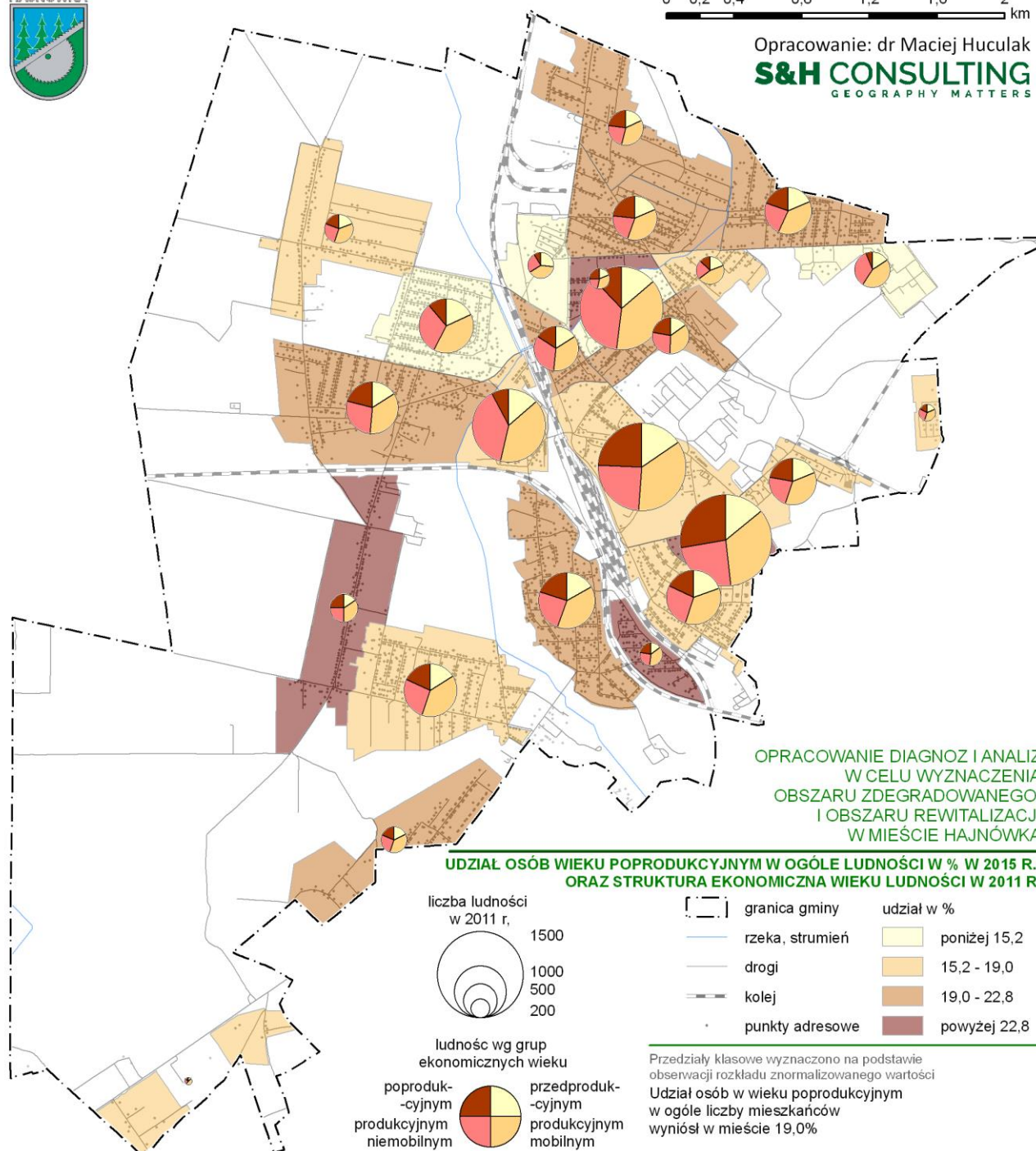
Pozostałe obszary cechowały się niższym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności niż poziom ogólnomiejski. Najmłodszą strukturą demograficzną mogła pochwalić się grupa 5 jednostek o wartościach analizowanego wskaźnika poniżej 15%. Odpowiadało to poziomowi 80% wartości wskaźnika dla całego miasta. W grupie tej znalazły się jednostki: Chemiczna (13,1%), Dowgirda (7,4%), Lipowa II (13,1%) oraz Paszki I (11,6%).

Ostatni z analizowanych przedziałów klasowych obejmował jednostki charakteryzujące się wartościami z przedziału <15,0%-19,0%). Najludniejszą jednostką w tej grupie była jedyna jednostka o zabudowie wielorodzinnej położona w zachodniej części miasta tj. Mazury (16,9%). Pozostałe jednostki to: Celną (17,9%), Centrum-Millennium (19,0%), Czworaki-Majdan (17,9%), Dolne (18,9%), Kolejki Leśne (18,6%), Poryjewo (15,2%), Wrzosowa (17,9%), i Żabia Górka (16,2%).

0 0,2 0,4 0,8 1,2 1,6 2 km

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
 GEOGRAPHY MATTERS

Rysunek 5.1.1. Wybrane zagadnienia demograficzne w Mieście Hajnówka w latach 2015 oraz 2011.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Miasta.

5.1.2 Ubóstwo

Problemy związane z występowaniem na obszarze miasta ubóstwa postanowiono zidentyfikować za pomocą 3 wskaźników cząstkowych, Były to:

- a) Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń MOPS ogółem na 1 tys. mieszkańców.
- b) Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń MOPS z powodu ubóstwa na 1 tys. mieszkańców.
- c) Liczba osób w rodzinach korzystających z dożywiania dzieci na 1 tys. mieszkańców.

Na potrzeby podsumowania na podstawie powyższych wskaźników obliczono wskaźnik syntetyczny ubóstwa i przeanalizowano jego zróżnicowanie przestrzenne w skali miasta.

Funkcję uzupełniającą pełniła informacja o liczbie osób w rodzinach korzystających z usług asystenta rodziny.

Świadczenia MOPS ogółem

Miarą natężenia problemów społecznych, znajdującą szerokie zastosowanie w przybliżaniu problemów związanych z ubóstwem jest liczba beneficjentów pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców. Kategoria ta obejmuje wszystkie osoby w rodzinach korzystających z pomocy MOPS bez względu na powód wsparcia. Jedna osoba może korzystać z tego wsparcia z różnych powodów, dlatego też bardzo ważne jest pozyskanie danych w takiej formie, aby rodziny korzystające ze świadczeń były reprezentowane tylko raz. Na potrzeby niniejszej analizy rozróżnia się dwie zasadnicze pojęcia:

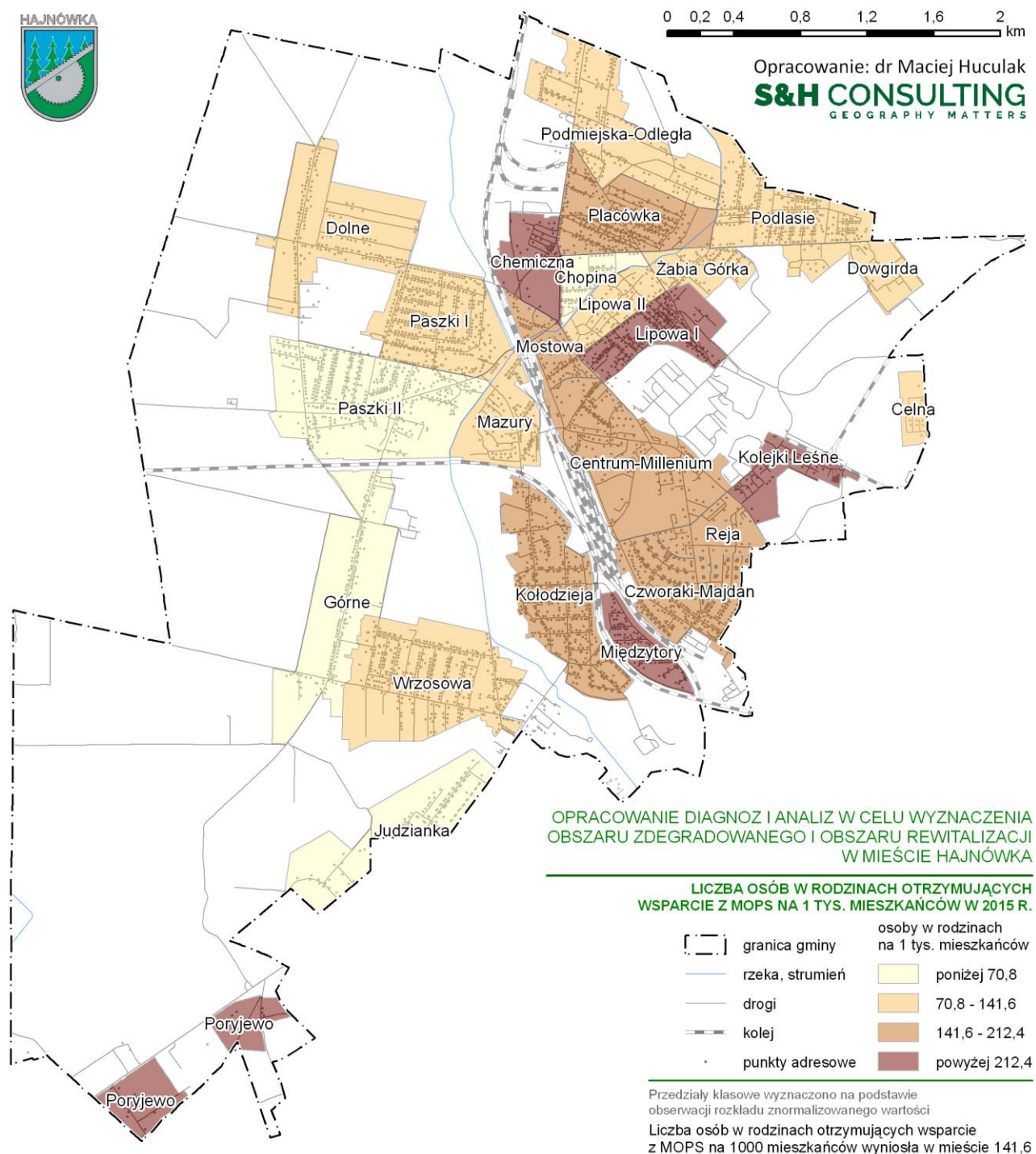
- a) Pierwszym są beneficjenci pomocy społecznej, a więc osoby w rodzinach korzystających ze świadczeń MOPS.
- b) Drugi, to klienci MOPS, a więc osoby, które bezpośrednio otrzymują wsparcie.

W części dotyczącej zagadnień ubóstwa w przypadku wszystkich wskaźników analizowano liczbę beneficjentów różnych form pomocy społecznej tj. liczbę osób w rodzinach.

Poziom wsparcia mieszkańców Hajnówki przez MOPS osiągnął w 2015 r. poziom umiarkowany. Na 1102 rodziny objęte pomocą w mieście przypadało 3018 osób. Wskaźnik liczby osób w rodzinach korzystających ze wsparcia MOPS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców obliczony dla całego miasta wyniósł 141,6.

Jednostkami o najwyższej koncentracji analizowanego wskaźnika tj. przekraczającej poziom 212,4 osób w rodzinach na 1 tys. mieszkańców, było 5 spośród 26 jednostek referencyjnych o charakterze mieszkaniowym. Do grupy tej zaliczały się: Chemiczna (478,4), Lipowa I (242,9), Kolejki Leśne (234,3), Międzytory (232,3) oraz Poryjewo (255,8). W przedziale powyżej wartości obliczonej dla całego miasta, ale jednocześnie nieprzekraczającej progu 120% tej wartości znalazły się jednostki stanowiące zwarty obszar na wschód linii kolejowej tj. Mostowa (162,3), Centrum Millenium (166,2), Czworaki-Majdan (189,0), Reja (159,9). Jedyną jednostką należącą do tego przedziału wartości wskaźnika z zachodniej części miasta była jednostka

Kołodzieja (142,6), która, co warto zauważyć reprezentowała poziom wskaźnika bardzo zbliżony już do wartości obliczonej dla Hajnówki.

Rysunek 5.1.2. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z MOPS w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Miasta.

W klasie wartości wskaźnika powyżej 70,8 osób w rodzinach korzystających z pomocy MOPS w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców i jednocześnie nieprzekraczającej wartości dla całego miasta znalazła się najliczniejsza, bo licząca 10 jednostek, grupa. We wschodniej części miasta obejmowała ona jednostki: Celna (102,3), Dowgirda (128,6), Lipowa II (130,4), Podlasie (96,1), Podmiejska-Odległa (107,1), Żabia Górka (113,7). Po zachodniej stronie torów kolejowych ten przedział wartości reprezentowały: Dolne (100,9), Mazury (83,5), Paszki I (94,3) oraz Wrzosowa (95,4)

Najniższy zakres wartości obliczonego wskaźnika, odpowiadający poziomowi 50% wartości dla całego miasta i poniżej, charakteryzował łącznie cztery jednostki referencyjne. Były to: Chopina (64,9), Paszki II (65,3), Górne (41,1) i Judzianka (65,2)

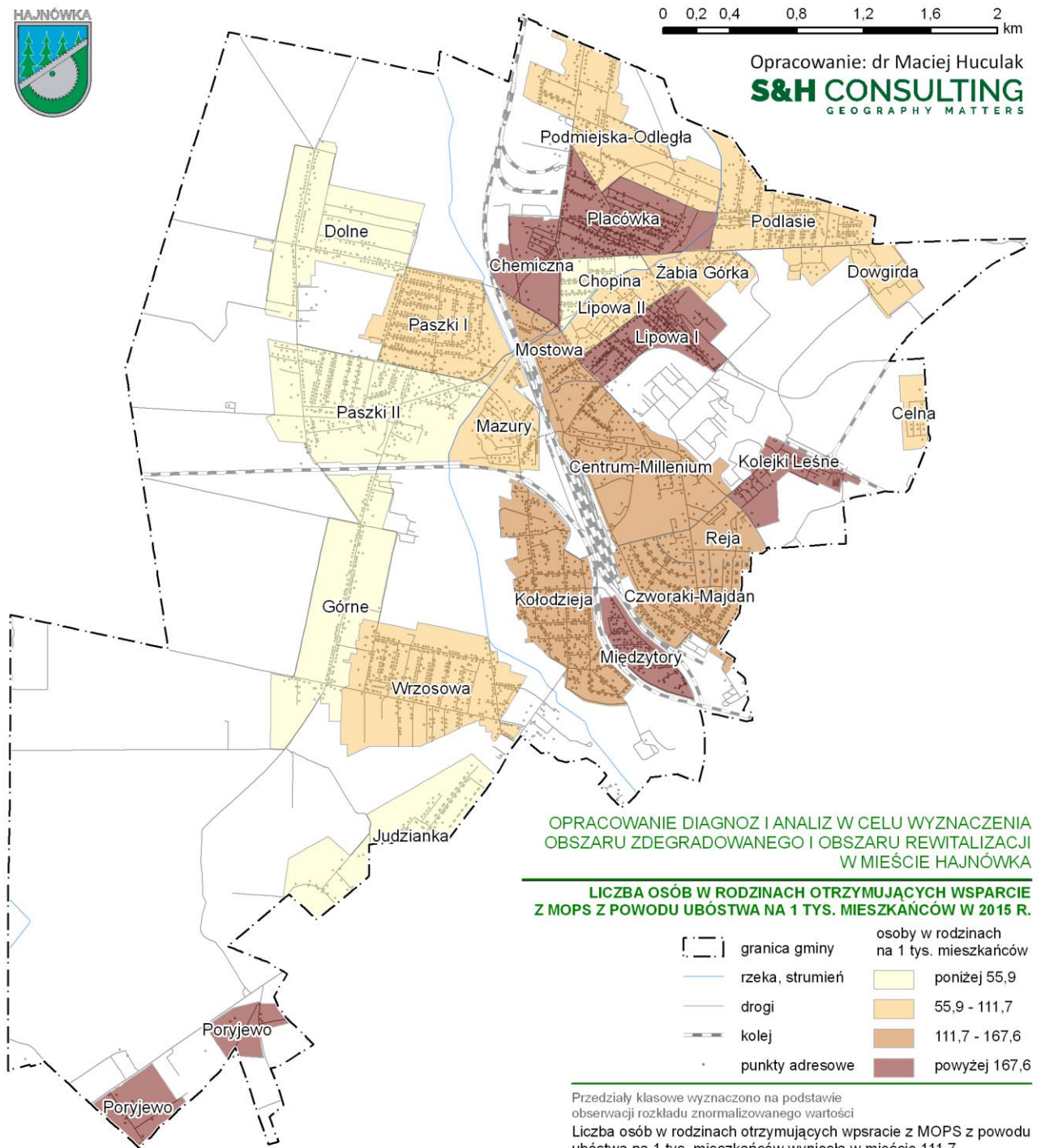
Świadczenia MOPS z powodu ubóstwa

Ubóstwo było w 2015 r. w Hajnówce najczęściej występującym powodem wsparcia udzielanego przez MOPS. Dotyczył on 931 rodzin liczących łącznie 2038 osób. Liczba osób otrzymujących pomoc z MOPS z powodu ubóstwa na 1 tys. mieszkańców wyniosła dla obszaru całego miasta 111,7. Zróżnicowanie przestrzenne tego wskaźnika wewnątrz miasta w generalnym zarysie pokrywało się obrazem otrzymanym dla intensywności wsparcia MOPS ogółem. Jedyne odchylenia od tego wzoru zidentyfikowano w przypadku dwóch jednostek analizy. W przypadku Placówki (167,6) nastąpiło przesunięcie do grupy jednostek o najwyższych wartościach wskaźnika tzn. przekraczających poziom 120% wskaźnika obliczonego dla całego miasta. Odwrotna sytuacja miała miejsce w przypadku jednostki Dolne (41,7). Przesunęła się ona o jedną klasę wartości wskaźnika w dół, do grupy jednostek o najniższych w skali miasta wartościach.

Dożywianie dzieci

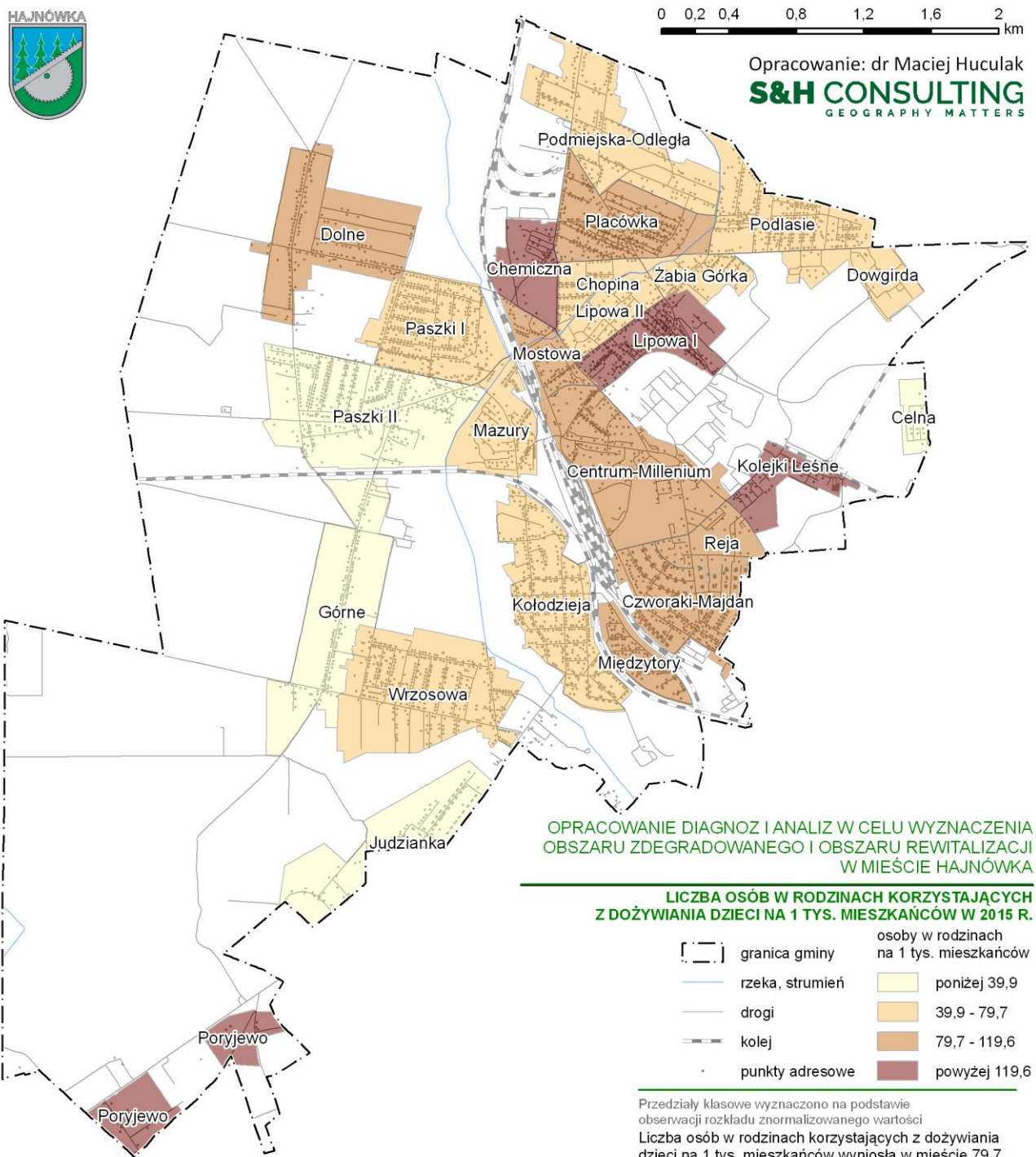
Ostatnim ze wskaźników przybliżających problematykę ubóstwa w skali wewnątrzmięskiej był wskaźnik liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy niepieniężnej MOPS polegającej na dożywianiu dzieci. Z takiej formy pomocy korzystało w Hajnówce 710 dzieci z 389 rodzin liczących łącznie 1430 osób. Wskaźnik liczby osób w rodzinach otrzymujących tego rodzaju wsparcie w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniósł dla całego miasta 79,7.

W porównaniu do intensywności wsparcia świadczonego przez MOPS ogółem, podobnie, jak przypadku wsparcia z powodu ubóstwa, zauważalne były nieznaczne zmiany generalnego obrazu analizowanego zjawiska. Wyższy poziom intensywności wskaźnika reprezentowała jednostka Dolne (83,7), która z przedziału wartości równej wartości dla miasta i wyższej niż jej 50% przesunęła się do grupy jednostek o wartościach wyższych niż poziom ogólnomiejski. Przypadki odwrotne, polegające na przesunięciu o jedną klasę niżej dotyczyły jednostek: Chopina (56,1) oraz Międzytory (117,8). W pierwszym z wymienionych przypadków nastąpił spadek z przedziału wartości (50%-100%> wartości dla miasta do grupy reprezentującej najniższe w całym mieście wartości analizowanego wskaźnika. W drugim, spadek nastąpił z przedziału wartości o najwyższych w mieście wartościach wskaźnika do przedziału powyżej wartości dla całego miasta ale poniżej progu przyjętego za zauważalny poziom koncentracji wynoszącego 119,6.

Rysunek 5.1.3. Liczba osób otrzymujących wsparcie z MOPS z powodu ubóstwa na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Rysunek 5.1.4. Liczba osób w rodzinach korzystających z dożywiania dzieci na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa jednostki	Świadczenia MOPS ogółem			Świadczenia MOPS z powodu ubóstwa			Dożywianie dzieci			Asystent rodziny	Wskaźnik syntetyczny
		Osoby w rodzinach	Wskaźnik na 1 tys. mieszk.	Wskaźnik znormalizowany	Osoby w rodzinach	Wskaźnik na 1 tys. mieszk.	Wskaźnik znormalizowany	Osoby w rodzinach	Wskaźnik na 1 tys. mieszk.	Wskaźnik znormalizowany	Osoby w rodzinach	
1.	Chemiczna	136	478,4	3,38	130	457,2	4,09	105	368,9	4,63	15,0	4,03
2.	Poryjewo	8	255,8	1,81	8	255,8	2,29	7	215,2	2,70	-	2,27
3.	Lipowa I	126	242,9	1,72	109	209,9	1,88	75	143,6	1,80	1,0	1,80
4.	Międzytory	50	232,3	1,64	51	235,6	2,11	26	117,8	1,48	7,7	1,74
5.	Kolejki Leśne	191	234,3	1,65	139	171,0	1,53	118	145,2	1,82	2,2	1,67
6.	Placówka	134	181,1	1,28	124	167,6	1,50	64	86,7	1,09	7,9	1,29
7.	Czworaki-Majdan	201	189,0	1,33	162	152,0	1,36	96	89,9	1,13	10,5	1,27
8.	Centrum-Millennium	412	166,2	1,17	320	129,0	1,16	232	93,8	1,18	20,5	1,17
9.	Mostowa	114	162,3	1,15	86	122,2	1,09	70	99,6	1,25	6,1	1,16
10.	Reja	407	159,9	1,13	319	125,3	1,12	226	88,8	1,11	16,1	1,12
11.	Kolodzieja	158	142,6	1,01	135	121,7	1,09	77	69,5	0,87	1,3	0,99
12.	Lipowa II	296	130,4	0,92	242	106,6	0,95	151	66,7	0,84	10,2	0,90
13.	Dowgirda	65	128,6	0,91	53	104,7	0,94	33	64,6	0,81	2,3	0,89
14.	Żabia Górka	27	113,7	0,80	24	99,4	0,89	15	62,8	0,79	0,6	0,83
15.	Podlasie	77	96,1	0,68	69	85,6	0,77	46	56,8	0,71	0,5	0,72
16.	Dolne	39	100,9	0,71	16	41,7	0,37	32	83,7	1,05	-	0,71
17.	Podmiejska-Odległa	60	107,1	0,76	39	69,7	0,62	32	57,5	0,72	4,1	0,70
18.	Paszki I	105	94,3	0,67	64	57,5	0,51	76	68,7	0,86	3,8	0,68
19.	Wrzosowa	99	95,4	0,67	68	66,0	0,59	55	53,2	0,67	10,2	0,64
20.	Mazury	147	83,5	0,59	109	62,0	0,55	83	47,0	0,59	7,0	0,58
21.	Celna	18	102,3	0,72	15	85,2	0,76	3	17,0	0,21	-	0,57
22.	Chopina	11	64,9	0,46	5	28,5	0,26	10	56,1	0,70	-	0,47
23.	Paszki II	66	65,3	0,46	51	50,3	0,45	36	35,0	0,44	2,2	0,45
24.	Judzianka	19	65,2	0,46	15	52,8	0,47	9	29,5	0,37	-	0,43
25.	Górne	18	41,1	0,29	11	25,9	0,23	10	21,9	0,28	0,8	0,27
26.	Kolejowy	0	158,1	1,12	0	121,3	1,09	0	80,9	1,02	-	1,07
27.	Pozostałe obszary	2	138,7	0,98	1	66,3	0,59	0	14,4	0,18	-	0,58
28.	Wydmuchowo	13	619,0	4,37	13	619,0	5,54	12	571,4	7,17	-	5,70
	Hajnówka	3001	140,8	1,00	2379	111,6	1,00	1698	79,7	1,00	130	1,00

Tabela 5.1.1. Wskaźniki problemów związanych z ubóstwem w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS oraz PUP.

Podsumowanie

W celu podsumowania intensywności zjawiska ubóstwa na obszarze miasta posłużono się wskaźnikiem syntetycznym ubóstwa. Został on obliczony jako średnia arytmetyczna wszystkich trzech przedstawionych powyżej wskaźników cząstkowych dotyczących ubóstwa, po uprzednim poddaniu ich procesowi normalizacji.

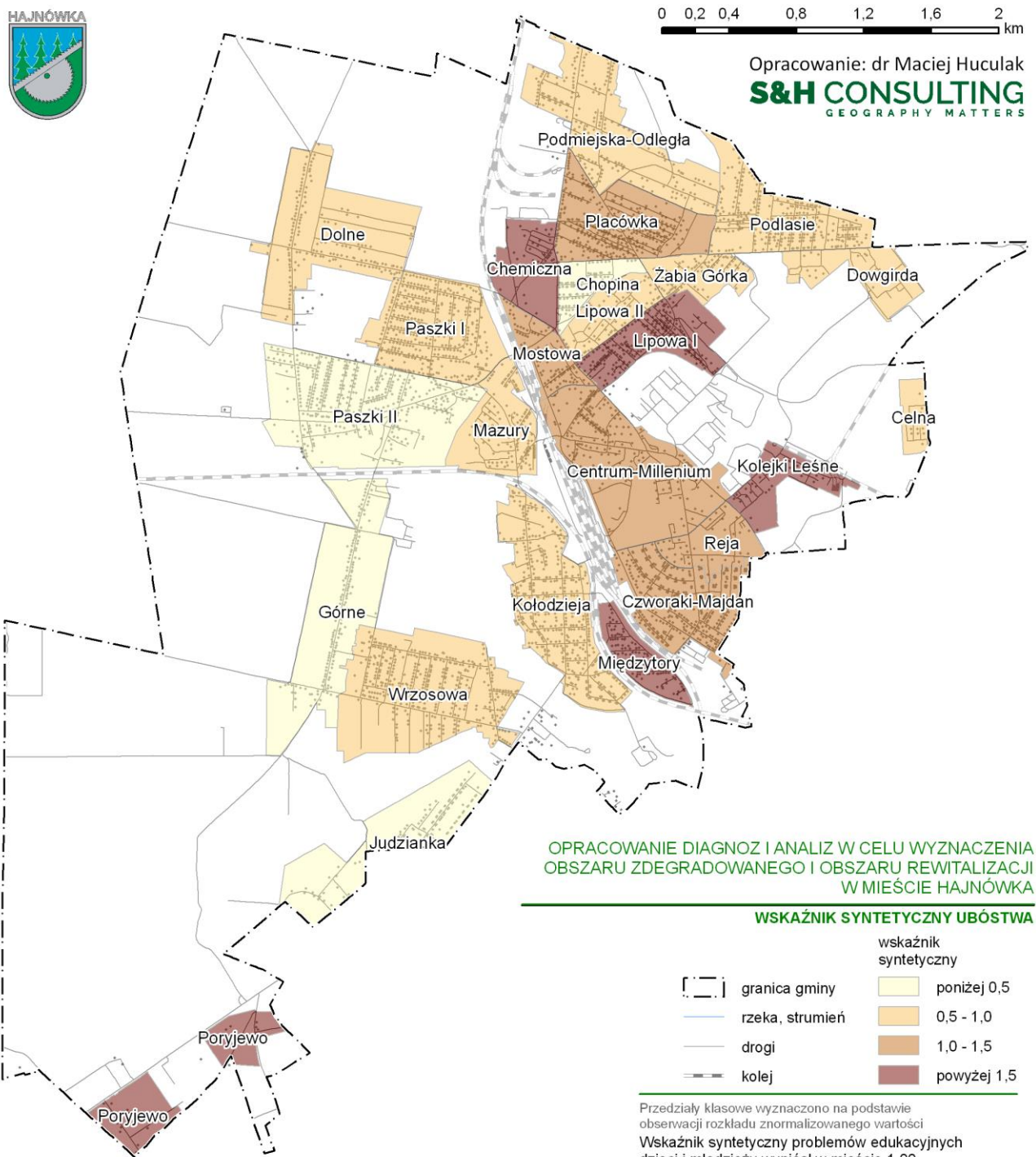
W ten sposób możliwa stała się identyfikacja obszaru miasta o najwyższym poziomie koncentracji zjawiska ubóstwa. Nie stanowił on zwartego obszaru, lecz składały się na niego pojedyncze, nieposiadające ze sobą wspólnych granic jednostki referencyjne. Były to: Chemiczna (4,03), Lipowa I (1,80), Kolejki Leśne (1,67), Międzytory (1,74) i Poryjowo (2,27). Szczególnie uderzający w tym przypadku jest ekstremalnie wysoki poziom ubóstwa odnotowany dla jednostki Chemiczna. Wskaźnik syntetyczny ubóstwa oznacza bowiem 3 krotnie wyższy poziom ubóstwa od odnotowanego dla całego miasta.

Grupę wartości analizowanego wskaźnika przekraczającą wartość dla całego miasta, ale niższą od poziomu jej 150% reprezentowały wyłącznie jednostki położone we wschodniej części miasta tj. Mostowa (1,16), Centrum-Millennium (1,17), Czworaki-Majdan (1,27), Placówka (1,29) oraz Reja (1,12).

Najliczniejszą, bo liczącą łącznie aż 11 jednostek urbanistycznych, klasą wartości był przedział wartości wskaźnika syntetycznego (0,5-1,0>. Były to: Celną (0,57), Dolne (0,71), Dowgirda (0,89), Kołodzieja (0,99), Lipowa II (0,90), Mazury (0,58), Paszki I (0,68), Podlasie (0,72), Podmiejska-Odległa (0,70), Wrzosowa (0,64), Żabia Górka (0,83).

Najniższe wartości wskaźnika tzn. nie wyższe niż 0,5 charakteryzowały trzy jednostki położone w zachodniej części miasta: Górne (0,27), Judzianka (0,43), Paszki II (0,45). We wschodniej części miasta jedyną jednostką należącą do tego przedziału klasowego była jednostka Chopina (0,47).

Bardzo wyraźną tendencją w zakresie rozmieszczenia zjawiska ubóstwa była jego wyraźna koncentracja *en bloc* we wschodniej części miasta. To właśnie jednostki położone w tej części miasta odpowiadały za zdecydowaną większość jednostek należących do klas wartości reprezentujących większe niż poziom dla całego miasta natężenie analizowanego zjawiska. W przypadku zachodniej części miasta odnotowano tylko jedną taką jednostkę – Poryjowo.

Rysunek 5.1.5. Wskaźnik syntetyczny ubóstwa w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

5.1.3. Problemy zdrowotne

Grupę problemów związanych ze złym stanem zdrowia ludności postanowiono przybliżyć w oparciu o trzy wskaźniki:

- a) Liczbę osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z MOPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców.
- b) Liczbę osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z MOPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1 tys. mieszkańców.
- c) Liczbę osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne na 1 tys. mieszkańców.

Na potrzeby podsumowania analizowanego zjawiska na podstawie powyższych wskaźników obliczono wskaźnik syntetyczny problemów zdrowotnych i przeanalizowano jego zróżnicowanie w skali miasta.

Niepełnosprawność

Znaczenie zjawiska niepełnosprawności wynika wprost ze złożonego charakteru problemów, dotyczących na ogół całej rodziny dotkniętej niepełnosprawnością. Rzutują one na szereg uwarunkowań społecznych i gospodarczych związanych z funkcjonowaniem zarówno samych niepełnosprawnych, ich rodzin, jak również bezpośredniego otoczenia. Należy pamiętać, że określenie zróżnicowania wewnątrzmijskiego problemów związanych z niepełnosprawnością jest jedynie niepełnym przybliżeniem, tego jakże ważkiego problemu społecznego.

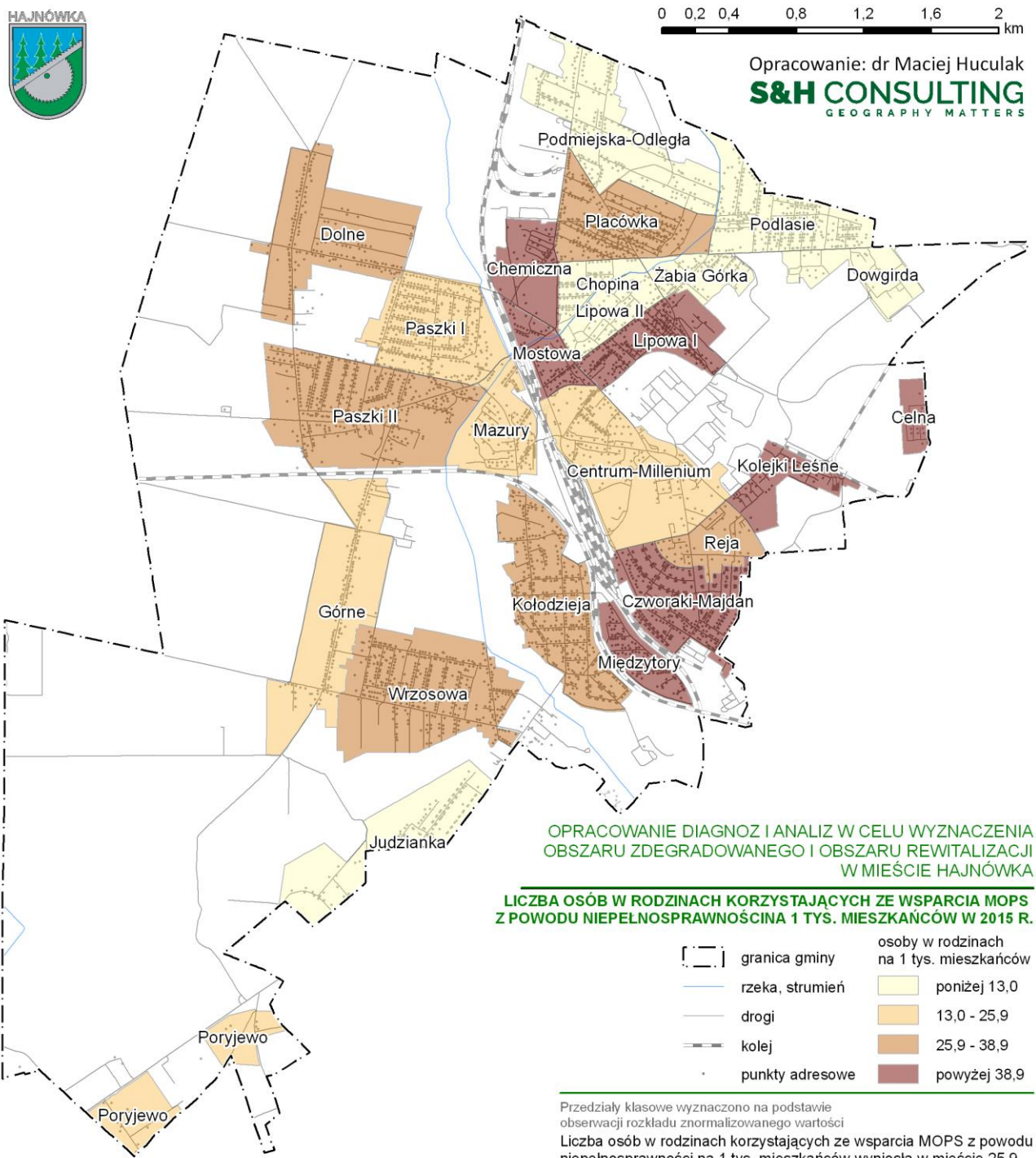
Liczba osób w rodzinach uzyskujących wsparcie MOPS z tytułu niepełnosprawności wyniosła w Hajnówce w roku 2015 551 osób w 258 rodzinach. Wskaźnik obliczony dla całego miasta dał wartość 25,9.

Największą koncentrację osób dotkniętych problemem niepełnosprawności, odnotowano na obszarach: Mostowa (43,2), Celna (51,1), Chemiczna (67,1), Czworaki-Majdan (39,1), Kolejki Leśne (66,1), Lipowa I (53,4) oraz Międzytory (42,9).

Niższe, ale nadal podwyższone, względem wartości dla miasta wartości wskaźnika odnoszącego się do problemów związanych z niepełnosprawnością cechowały w zdecydowanej większości jednostki o zabudowie jednorodzinnej: Dolne (28,1), Kołodzieja (34,0), Paszki II (30,1), Wrzosowa (27,8). Jediną jednostką zabudowy wielorodzinnej była położona we wschodniej części miasta jednostka Reja (33,0).

Poniżej wartości dla miasta, ale powyżej poziomu jej 50% znalazło się pięć jednostek: Centrum-Millennium (21,6), Górne (18,6), Mazury (18,1), Paszki I (17,6) i Poryjewo (20,3).

Najniższe wartości reprezentują jednostki położone w północno-wschodniej części miasta: Chopina (4,4), Dowgirda (5,8), Lipowa II (6,0), Podlasie (0,7), Podmiejska-Odległa (5,8), Żabia Górka (4,2) oraz położona w południowo-zachodniej części miasta Judzianka (11,9).

Rysunek 5.1.6. Liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia MOPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

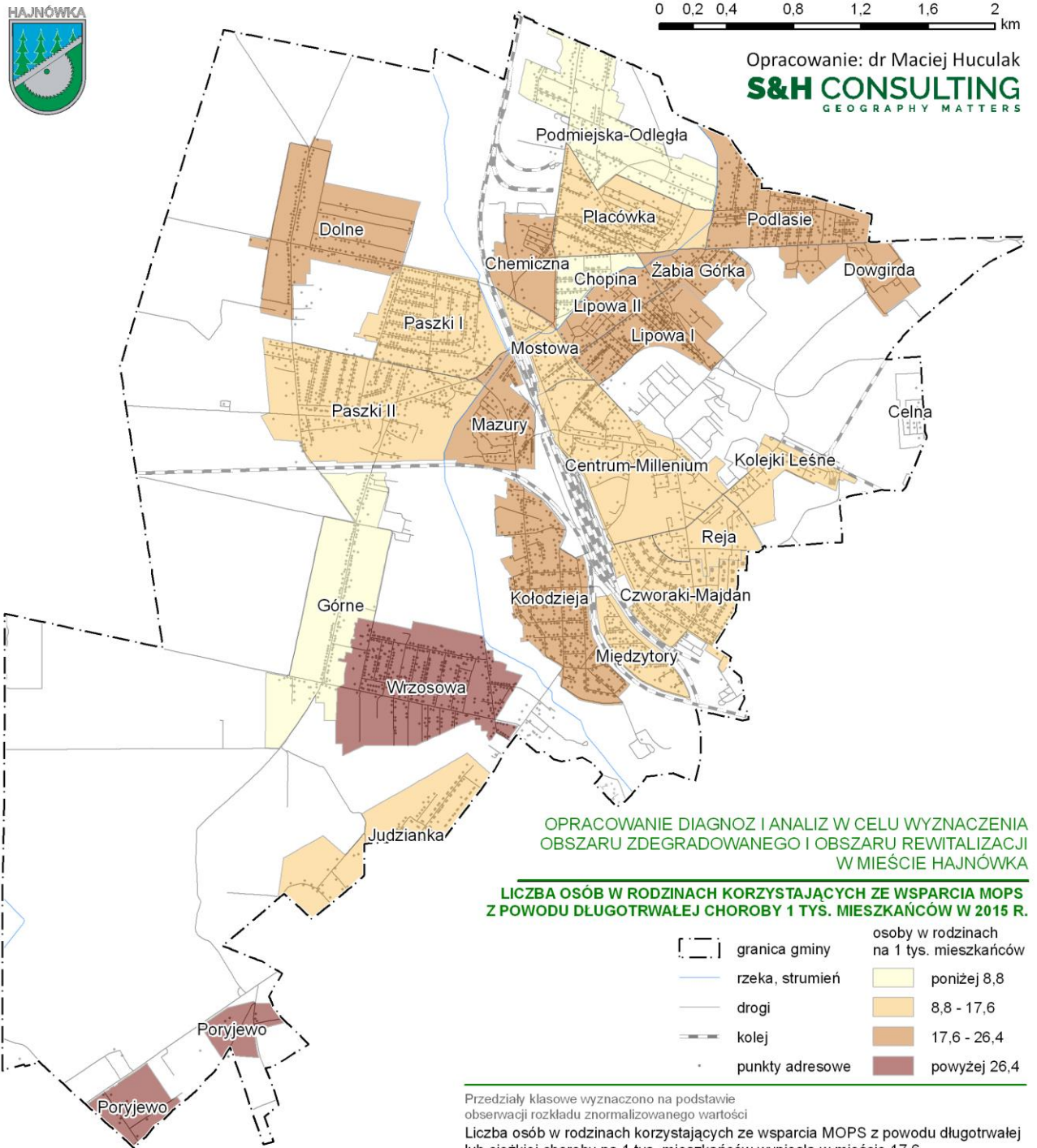
Długotrwała lub ciężka choroba

Na terenie miasta Hajnówka wsparcie z MOPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby otrzymywało 376 osób z 154 rodzin. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dało to wartość dla całego miasta wynoszącą 17,6 osób w rodzinach. Najwyższe wartości wskaźnika liczby osób w rodzinach otrzymujących tego rodzaju wsparcie na 1 tys. mieszkańców odnotowano w przypadku jednostek Wrzosowa (53,7) i Poryjewo (61,0).

Wartości powyżej wartości dla całego miasta charakteryzowały także dość liczną grupę jednostek w skład, której wchodziły: Chemiczna (26,0), Dolne (23,5), Dowgirda (20,7), Kołodzieja (22,8), Lipowa I (22,6), Lipowa II (20,6), Mazury (25,5), Podlasie (23,8), Żabia Górka (24,9).

Mniejsze natężenie zjawiska odpowiadające przedziałowi od 50% do 100% wartości dla całego miasta było charakterystyczne dla zwartego obszaru we wschodniej części miasta ciągnącego się od jednostki Mostowa (15,4), przez Centrum-Millenium (10,8), po Reja (9,7), Czworaki-Majdan (17,4) i Kolejki Leśne (12,3). Pozostałymi jednostkami z tej grupy były: Judzianka (10,2), Międzytory (10,7), Paszki I (15,8), Paszki II (9,5) oraz Placówka (11,3).

Najniższe wartości analizowanego wskaźnika odnotowano w jednostkach: Chopina (2,2), Górne (7,3) i Podmiejska-Odległa (2,9).

Rysunek 5.1.7. Liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia MOPS z powodu długotrwałej choroby na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Zasiłek pielęgnacyjny

Zasiłek pielęgnacyjny jest przyznawany w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Przysługuje on niepełnosprawnemu dziecku, osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16-tego roku życia posiadającej orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz osobie, która ukończyła 75 lat. Wysokość zasiłku pielęgnacyjnego to 144 zł miesięcznie⁷, chyba że osoba jest umieszczona w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie. Liczba osób otrzymujących zasiłek pielęgnacyjny świadczy zatem o nasileniu problemu związanego z niesamodzielną osobą zależną, wynikającego przede wszystkim z niepełnosprawności (dzieci i osoby pow. 16-tego roku życia).

Średnia liczba osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne na 1 tys. mieszkańców w mieście Hajnówka wyniósł 37,5. Na terenie miasta w 2015 r. zamieszkiwało 800 osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne. Obszarami o największej intensywności analizowanego zjawiska były jednostki: Chemiczna (70,8) oraz Kolejki Leśne (56,5).

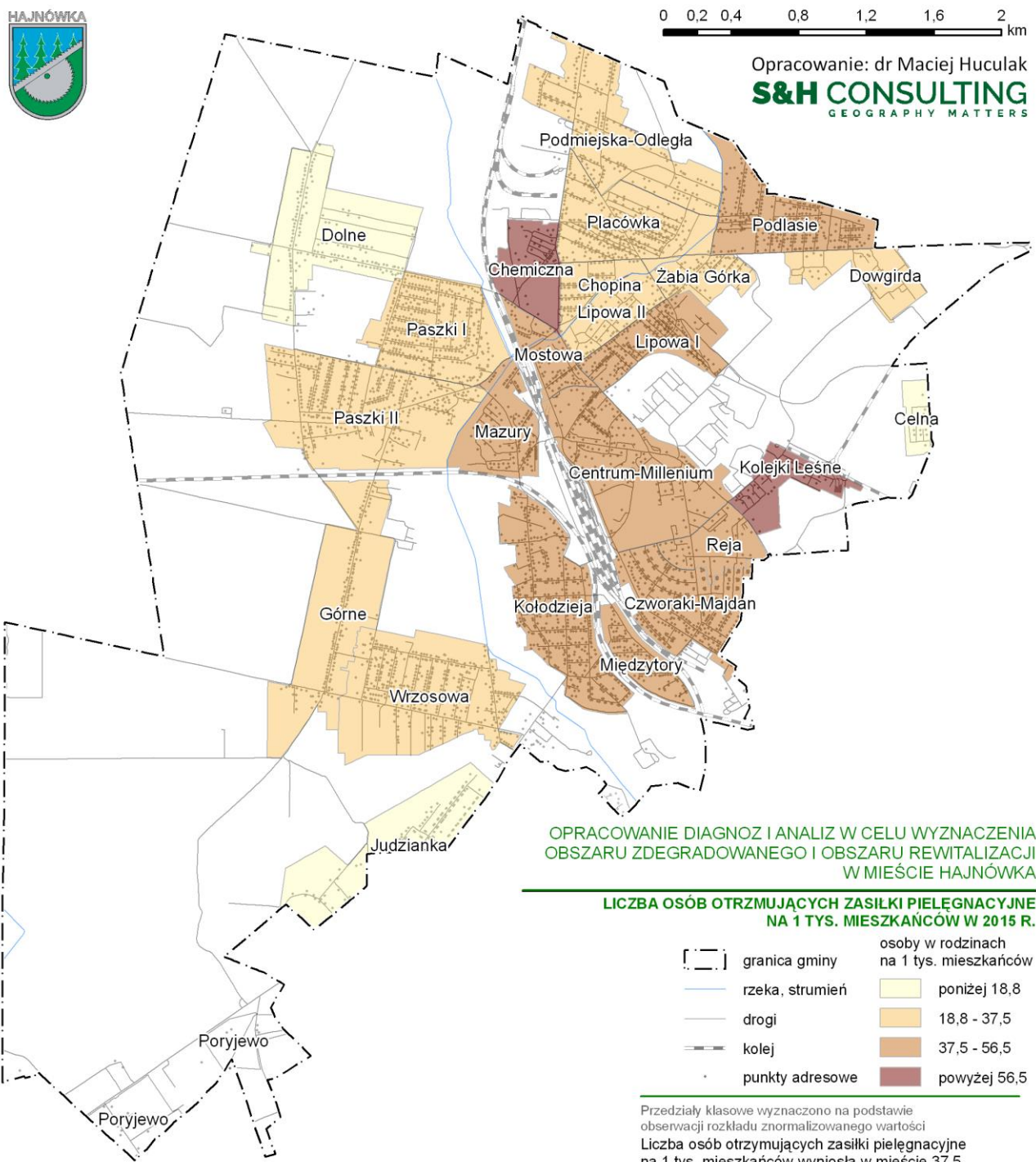
W drugiej grupie wartości świadczących o ponadprzeciętnej intensywności zjawiska znalazły się: Mostowa (39,7), Centrum-Millennium (41,5), Czworaki-Majdan (44,6), Kołodzieja (39,9), Międzytory (54,5), Lipowa I (38,6), Mazury (38,0), Podlasie (46,9), Reja (47,6).

Przedział wartości od 18,8 do 37,5 włącznie, reprezentuje względnie liczna, bo wynosząca 10 jednostek grupa. Zaliczają się do niej jednostki: Chopina (19,3), Dowgirda (35,6), Górne (25,2), Lipowa II (35,3), Paszki I (28,3), Paszki II (23,4), Placówka (28,9), Podmiejska-Odległa (24,6), Wrzosowa (26,7) oraz Żabia Górka (29,0).

Grupa jednostek charakteryzujących się najniższymi w skali miasta wartościami wskaźnika liczby osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne na 1 tys. mieszkańców należy do najmniej licznych. Obejmuje ona zaledwie trzy jednostki. Są to: Dolne (18,3), Celną (11,4) i Judzianka (17,6).

Cechą charakterystyczną rozkładu analizowanego zjawiska jest koncentracja jednostek o ponadprzeciętnych wartościach wskaźnika na zwartym obszarze centralnej części miasta położonej po obu stronach linii kolejowej.

⁷ Stan na 2015 rok.

Rysunek 5.1.8. Liczba osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

Bezrobotni niepełnosprawni

Funkcję uzupełniającą, ze względu na małą liczebność próby, w powyższej analizie pełni analiza zróżnicowania wewnątrzmijskiego wskaźnika liczby osób niepełnosprawnych bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym. Na terenie miasta w 2015 r. było 76 takich osób. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym dało to wartość dla miasta na poziomie 0,6.

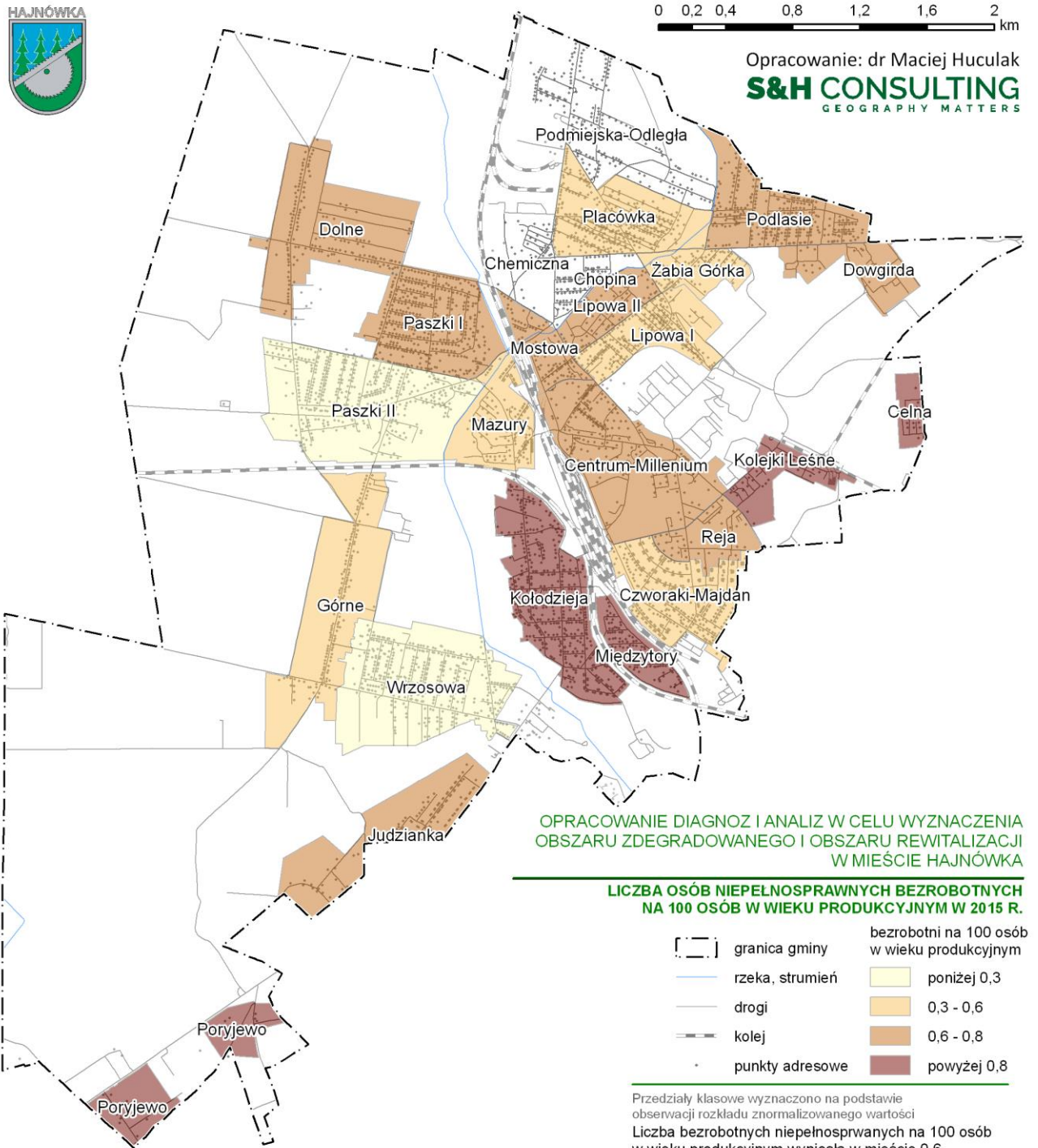
Najwyższą koncentracją analizowanego wskaźnika charakteryzowało się pięć jednostek: Celną (0,9), Kolejki Leśne (1,2), Kołodzieja (1,0), Międzytory (0,9) oraz Poryjewo (2,8). Grupę pozostałych jednostek o wyższych od wartości dla miasta tworzyły jednostki: Mostowa (0,8), Centrum-Millennium (0,6), Dolne (0,6), Dowgirda (0,6), Judzianka (0,6), Lipowa II (0,6), Paszki I (0,6), Reja (0,6),

Wartości niższe od wartości dla miasta reprezentowała zróżnicowana grupa jednostek. W przedziale wartości od 50% do 100% znalazły się: Czworaki-Majdan (0,3), Górne (0,4), Lipowa I (0,5), Placówka (0,5), Żabia Górka (0,4).

Najniższe wartości cechowały dwie jednostki tj. Paszki II (0,1) i Wrzosową (0,3).

Zjawisko nie występowało w trzech jednostkach: Chemiczna, Chopina oraz Podmiejska-Odległa.

Analiza wskaźnika liczby osób niepełnosprawnych na 100 osób w wieku produkcyjnym, jakkolwiek nie jest brana pod uwagę przy wyznaczaniu granic obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, ma do spełnienia istotną funkcję. Może pozwolić na bardziej precyzyjne sprofilowanie działań aktywizacyjnych, skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem. Tego rodzaju działania, skierowane do bezrobotnych osób niepełnosprawnych największe znaczenie powinny mieć w przypadku jednostki Kolejki Leśne.

Rysunek. 5.1.9. Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MOPS.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa jednostki	Niepełnosprawność			Długotrwała lub ciężka choroba			Zasiłki pielęgnacyjne			Bezrobotni niepełnosprawni			Wskaźnik syntetyczny
		Osoby w rodzinach	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	Osoby w rodzinach	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	Osoby w rodzinach	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	Osoby	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	
1.	Chemiczna	19	67,1	2,59	7	26,0	1,48	20	70,8	1,88	-	-	-	1,98
2.	Wrzosowa	29	27,8	1,08	55	53,7	3,04	28	26,7	0,71	1,7	0,3	0,46	1,61
3.	Kolejki Leśne	54	66,1	2,56	10	12,3	0,70	46	56,5	1,50	6,1	1,2	2,16	1,59
4.	Lipowa I	28	53,4	2,07	12	22,6	1,28	20	38,6	1,03	1,6	0,5	0,91	1,46
5.	Ponyjewo	1	20,3	0,79	2	61,0	3,46	-	0,0	0,00	0,7	2,8	5,15	1,41
6.	Międzytory	9	42,9	1,66	2	10,7	0,60	12	54,5	1,45	1,3	0,9	1,70	1,24
7.	Czworaki-Majdan	42	39,1	1,51	19	17,4	0,99	47	44,6	1,19	1,8	0,3	0,50	1,23
8.	Kołodzieja	38	34,0	1,32	25	22,8	1,29	44	39,9	1,06	6,7	1,0	1,75	1,22
9.	Mostowa	30	43,2	1,67	11	15,4	0,87	28	39,7	1,06	3,6	0,8	1,47	1,20
10.	Mazury	32	18,1	0,70	45	25,5	1,45	67	38,0	1,01	6,3	0,5	0,96	1,05
11.	Reja	84	33,0	1,28	25	9,7	0,55	121	47,6	1,27	9,3	0,6	1,15	1,03
12.	Dolne	11	28,1	1,09	9	23,5	1,33	7	18,3	0,49	1,3	0,6	1,02	0,97
13.	Placówka	27	36,9	1,43	8	11,3	0,64	21	28,9	0,77	2,0	0,5	0,85	0,95
14.	Podlasie	1	0,7	0,03	19	23,8	1,35	38	46,9	1,25	3,4	0,7	1,25	0,88
15.	Centrum-Millenium	54	21,6	0,84	27	10,8	0,61	103	41,5	1,11	9,5	0,6	1,08	0,85
16.	Żabia Górka	1	4,2	0,16	6	24,9	1,41	7	29,0	0,77	0,6	0,4	0,65	0,78
17.	Dowgirda	3	5,8	0,23	10	20,7	1,17	18	35,6	0,95	2,1	0,6	1,01	0,78
18.	Lipowa II	14	6,0	0,23	47	20,6	1,17	80	35,3	0,94	9,4	0,6	1,04	0,78
19.	Paszki I	20	17,6	0,68	18	15,8	0,89	31	28,3	0,75	4,7	0,6	1,09	0,78
20.	Paszki II	31	30,1	1,16	10	9,5	0,54	24	23,4	0,62	0,1	0,0	0,04	0,78
21.	Celna	9	51,1	1,98	-	0,0	0,00	2	11,4	0,30	1,0	0,9	1,61	0,76
22.	Górne	8	18,6	0,72	3	7,3	0,41	11	25,2	0,67	1,1	0,4	0,80	0,60
23.	Judzianka	3	11,9	0,46	3	10,2	0,58	5	17,6	0,47	1,2	0,6	1,15	0,50
24.	Podmiejska-Odległa	3	5,8	0,22	2	2,9	0,16	14	24,6	0,65	-	-	-	0,35
25.	Chopina	1	4,4	0,17	0	2,2	0,12	3	19,3	0,51	-	-	-	0,27
26.	Wydmuchowo	-	-	0,00	-	-	0,00	-	-	0,00	-	-	0,00	0,00
27.	Kolejowy	0	33,1	1,28	0	22,1	1,25	0	47,8	1,27	0,0	0,6	1,04	1,27
28.	Pozostały obszar	0	28,2	1,09	1	70,9	4,02	1	74,4	1,98	0,3	3,7	6,68	2,36
	Hajnówka	550	25,8	1,00	375	17,6	1,00	798	37,4	1,00	76	5,5	1,00	1,00

Tabela 5.1.2. Wskaźniki problemów związanych ze stanem zdrowia w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS oraz PUP.

Podsumowanie

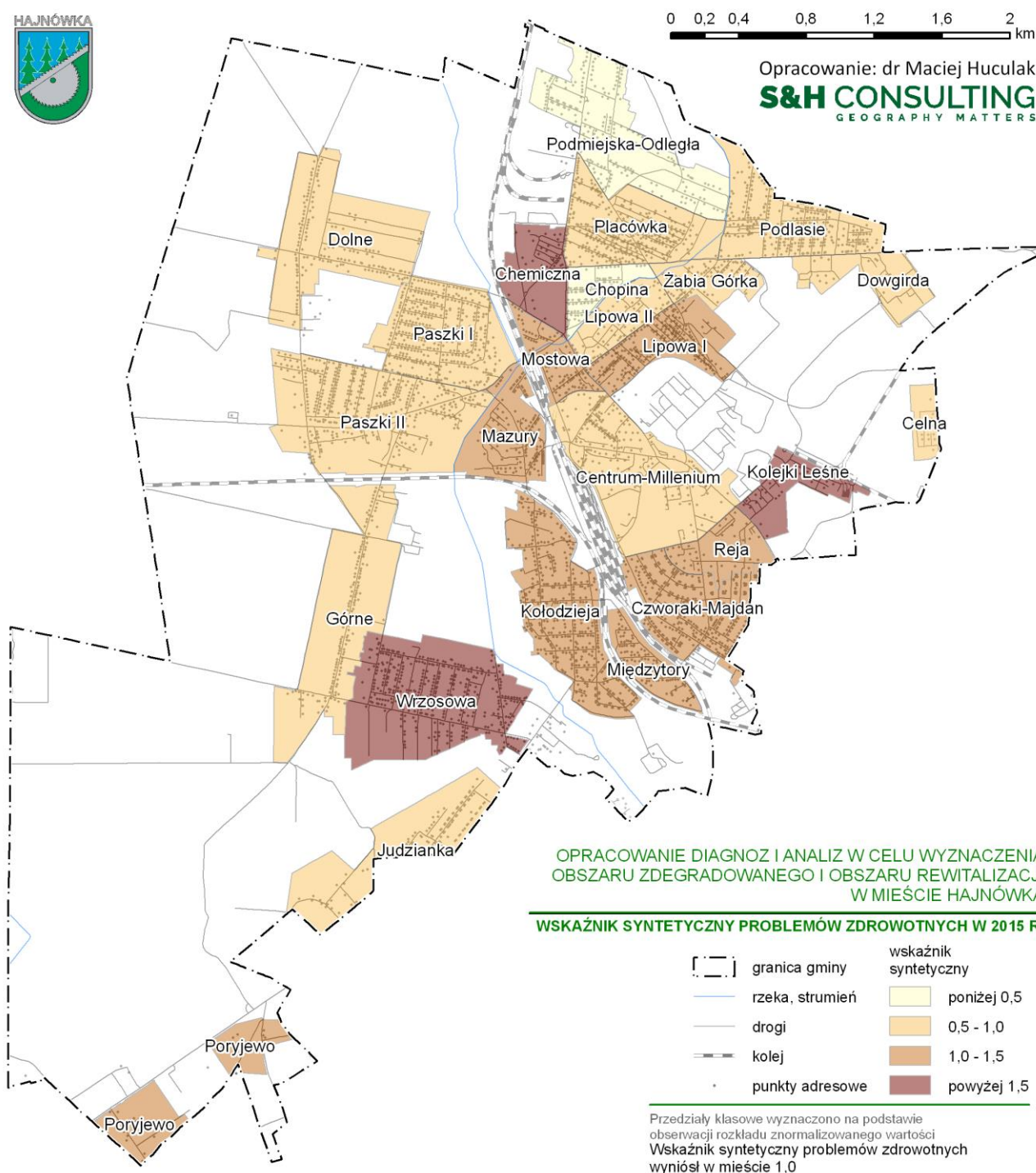
Podsumowania intensywności problemów związanych ze stanem zdrowia mieszkańców na terenie Hajnówki dokonano poprzez obliczenie wskaźnika syntetycznego problemów zdrowotnych. Analogicznie jak w przypadku wskaźnika syntetycznego ubóstwa został on obliczony jako średnia arytmetyczna trzech pierwszych z przedstawionych powyżej wskaźników cząstkowych dotyczących kwestii zdrowotnych, po uprzednim poddaniu ich procesowi normalizacji.

W rezultacie zidentyfikowano grupę jednostek o wyraźnie dużej intensywności analizowanego zjawiska. Najwyższe, w skali miasta wartości, przekraczające poziom 150% poziomu dla całego miasta, charakteryzowały jednostki: Chemiczna (1,98), Kolejki Leśne (1,59), Wrzosowa (1,61).

Wartości z przedziału od 100% do 150% wartości wskaźnika dla całego miasta charakteryzowały jednostki otaczające jednostkę Centrum-Millennium tzn. Mostowa (1,20), Czworaki-Majdan (1,23), Kołodzieja (1,22), Lipowa I (1,46), Mazury (1,05), Międzytory (1,24), Reja (1,03). Ostatnią jednostką należącą do tej grupy było Poryjewo (1,41).

Najliczniejszą klasą wartości analizowanego wskaźnika była grupa jednostek obejmująca przedział wartości pomiędzy 0,5 a 1,0. W jej skład wchodziły: Celna (0,76), Centrum-Millennium (0,85), Dolne (0,97), Dowgirda (0,78), Górne (0,60), Judzianka (0,50), Lipowa II (0,78), Paszki I (0,78), Paszki II (0,78), Placówka (0,95), Podlasie (0,88), Żabia Górka (0,78).

Najniższe wartości wskaźnika syntetycznego problemów zdrowotnych odnotowano w dwóch jednostkach zlokalizowanych we wschodniej części miasta. Były to: Chopina (0,27) oraz Podmiejska-Odległa (0,35).

Rysunek 5.1.10. Wskaźnik syntetyczny problemów zdrowotnych w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

5.1.4. Problemy rodzin

Problemy, dotyczące rodziny na terenie miasta mają złożony charakter i dotyczą bardzo różnych sfer życia społecznego i gospodarczego. Ich specyfikę postanowiono przybliżyć poprzez opisanie wybranych wskaźników. Na potrzeby tej części opracowania postanowiono poddać analizie trzy rodzaje negatywnych zjawisk. Były to:

- a) Przemoc w rodzinie – liczba osób w rodzinach objętych procedurą niebieskiej karty w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców.
- b) Problemy opiekuńczo-wychowawcze – liczba osób otrzymujących zasiłek z MOPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na 1 tys. mieszkańców.
- c) Świadczenia alimentacyjne – liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego na 1 tys. mieszkańców.

Powyższe wskaźniki, po ich normalizacji, zostały wykorzystane do obliczenia syntetycznego wskaźnika obrazującego problemy i zagrożenia odnoszące się do rodzin na terenie miasta.

Przemoc w rodzinie

Jednym z najpoważniejszych zagrożeń dla funkcjonowania rodzin na terenie miasta jest zjawisko przemocy, która w nich występuje. Na obszarze Hajnówki w 2015 r. procedurą niebieskiej karty objęto 59 rodzin (173 osoby). Wskaźnik liczby osób w rodzinach objętych procedurą niebieskiej karty na 1 tys. mieszkańców obliczony dla całego miasta wyniósł 8,1.

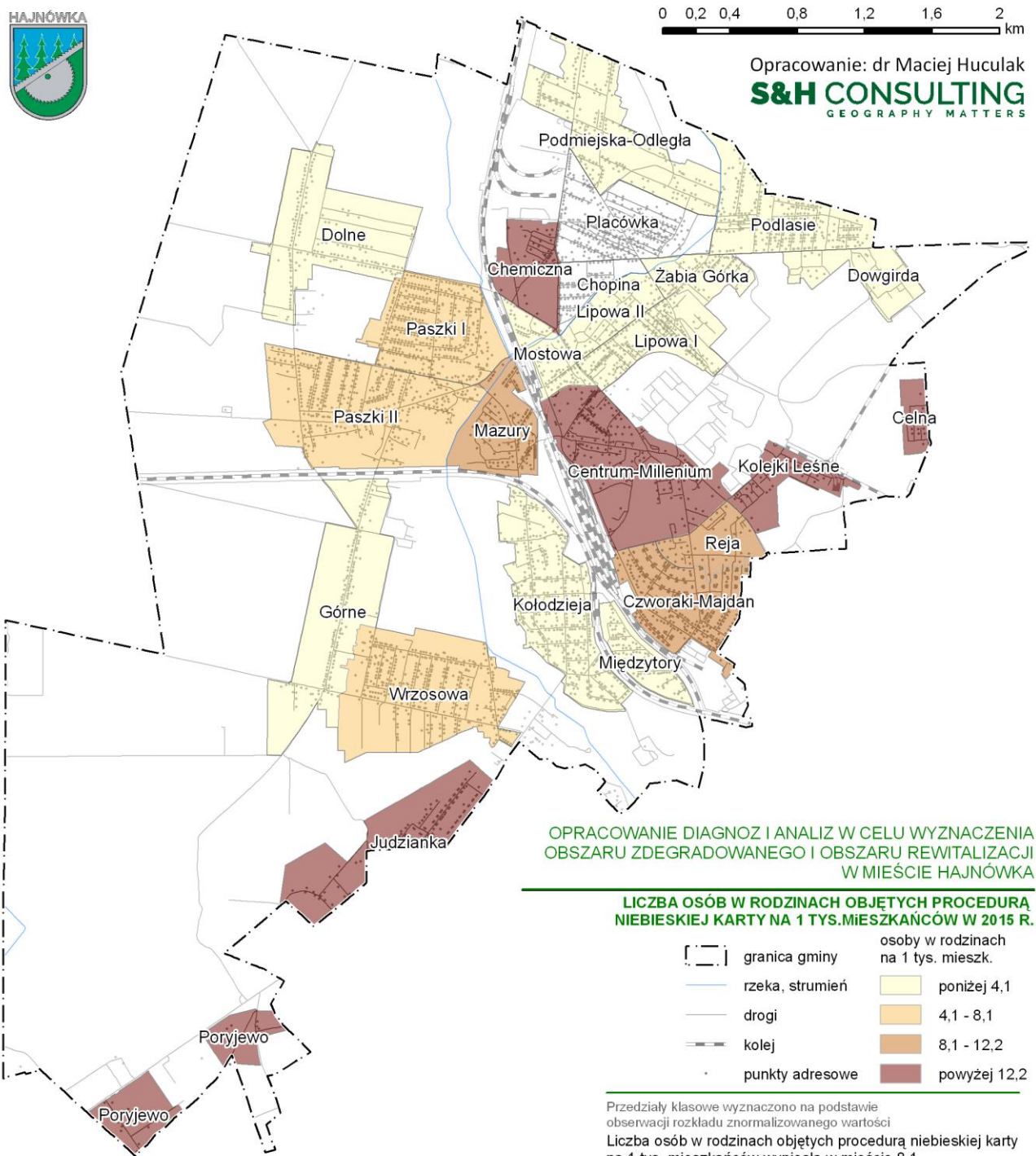
W grupie jednostek o najwyższych wartościach analizowanego wskaźnika znalazło się pięć jednostek urbanistycznych. Były to: Celna (22,7), Centrum-Millennium (14,9), Chemiczna (24,6), Judzianka (17,1), Kolejki Leśne (21,8) oraz Poryjewo (61,5). Zaskakująca jest wysoka wartość wskaźnika odnotowana w przypadku Judzianki, obszaru, który generalnie odznaczał się brakiem negatywnych zjawisk społecznych.

Dość nieliczna grupa jednostek reprezentuje wartości analizowanego wskaźnik mieszczące się w przedziale od 100% do 150% wartości wskaźnika dla miasta. Należą do niej: Czworaki-Majdan (9,8) oraz dwie jednostki zabudowy wielorodzinnej tj. Mazury (10,8) i Reja (11,2).

Równie mało liczne były jednostki mieszczące się w przedziale wartości do 50% do 100% wartości obliczonej dla miasta. Były to: Paszki I (4,8), Paszki II (7,1) oraz Wrzosowa (7,7).

Największą grupę stanowiły obszary o najniższej intensywności zjawiska przemocy w rodzinie. Należały do niej: Mostowa (3,2), Dolne (2,1), Dowgirda (3,9), Górne (4,0), Kołodziejka (2,3), Międzytory (3,0), Lipowa I (0,8), Lipowa II (3,8), Podlasie (0,5), Podmiejska-Odległa (3,6) oraz Żabia Górka (2,2).

Zjawisko przemocy w rodzinie nie występowało natomiast w dwóch jednostkach tj. Chopina oraz Placówce.

Rysunek. 5.1.11. Zjawisko przemocy w rodzinie w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MOPS.

Problemy w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego

Istotnym elementem pomocy społecznej jest wsparcie osób mających poważne problemy w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego. Na terenie Hajnówki w 2015 r. taki powód wsparcia dotyczył 132 rodzin i 472 osób w tych rodzinach. Problemy te dotyczyły przede wszystkim rodziny niepełne. Odpowiadały one za $\frac{2}{3}$ liczby rodzin (88) i ponad 60% osób w rodzinach. W mniejszym, stopniu tego rodzaju powód wsparcia odnosił się również do rodzin wielodzietnych. W tym przypadku było to 16 rodzin i 84 osoby w tych rodzinach.

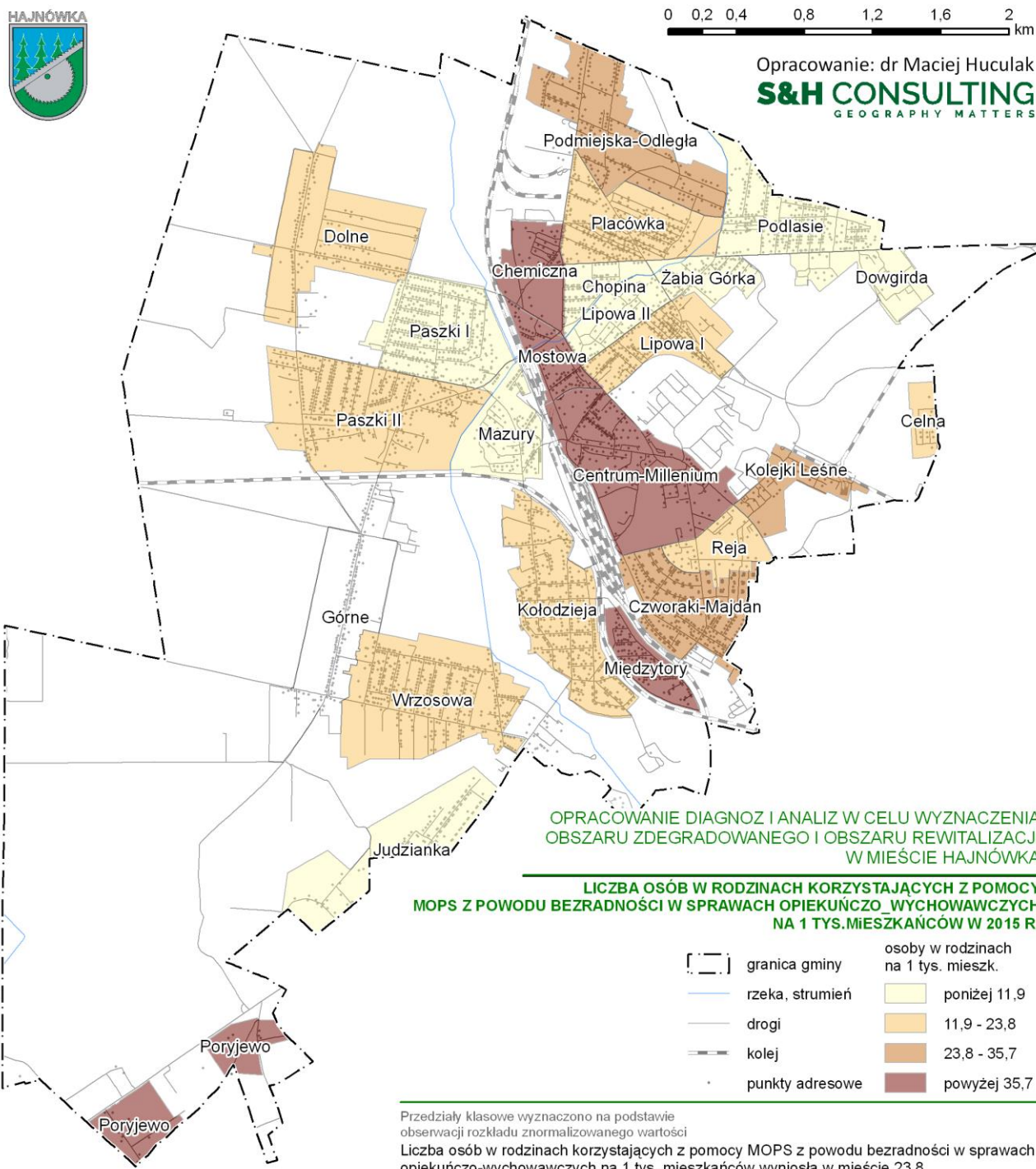
Wskaźnik liczby osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z MOPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1 tys. mieszkańców wyniósł 23,8.

Obszarami najintensywniejszego występowania tego powodu wsparcia przez MOPS był zwarty obszar położony po wschodniej części torów kolejowych od Chemicznej (264,2), przez Mostową (58,1), po Centrum-Millenium (38,4). Do grupy tej należały ponadto: Międzytory (36,9) oraz Poryjewo (215,2).

Grupę o niższym poziomie natężenia analizowanego zjawiska stanowiły trzy jednostki we wschodniej części miasta, niestanowiące zwartego obszaru. Były to: Czworaki-Majdan (29,2), Kolejki Leśne (30,7) i Podmiejska-Odległa (25,6).

Dość liczna grupa jednostek reprezentowała przedział wartości odpowiadający od 50% do 100% wartości dla Hajnówki. Obejmowała ona osiem jednostek: Celna (17,0), Dolne (20,8), Kołodzieja (16,6), Lipowa I (19,9), Paszki II (19,8), Placówka (18,7), Reja (23,7) oraz Wrzosowa (17,4).

Najniższy poziom analizowanego zjawiska świadczący o dobrej sytuacji rodzin odnotowano w ośmiu jednostkach, w tym dwóch jednostkach o przeważającej zabudowie wielorodzinnej. Były to: Chopina (8,8), Dowgirda (8,4) Judzianka (5,1), Lipowa II (11,1), Mazury (8,4), Paszki I (7,7), Podlasie (1,1), Żabia Górka (5,3).

Rysunek. 5.1.12. Problemy opiekuńczo-wychowawcze w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MOPS.

Świadczenia alimentacyjne

Zjawiskiem, które świadczy pośrednio o kondycji rodzin są kwestie związane z rozpadem więzi rodzinnych lub też funkcjonowaniem rodzin niepełnych. W przypadku Hajnówki przybliżenia tych zjawisk podjęto się w oparciu o liczbę rodzin otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego. Sytuacje takie jak rozpad małżeństwa, funkcjonowanie dzieci w rodzinach niepełnych lub niebiologicznych mogą stanowić środowisko bardziej zagrożone występowaniem negatywnych zjawisk niż pełne rodziny biologiczne. Wskaźnik identyfikuje przede wszystkim pewien potencjał do występowania negatywnych zjawisk.

Łącznie w Hajnówce świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego pobierało w 2015 r. 205 rodzin. Wskaźnik liczby rodzin otrzymujących tego rodzaju świadczenia na 1 tys. mieszkańców wyniósł 9,6.

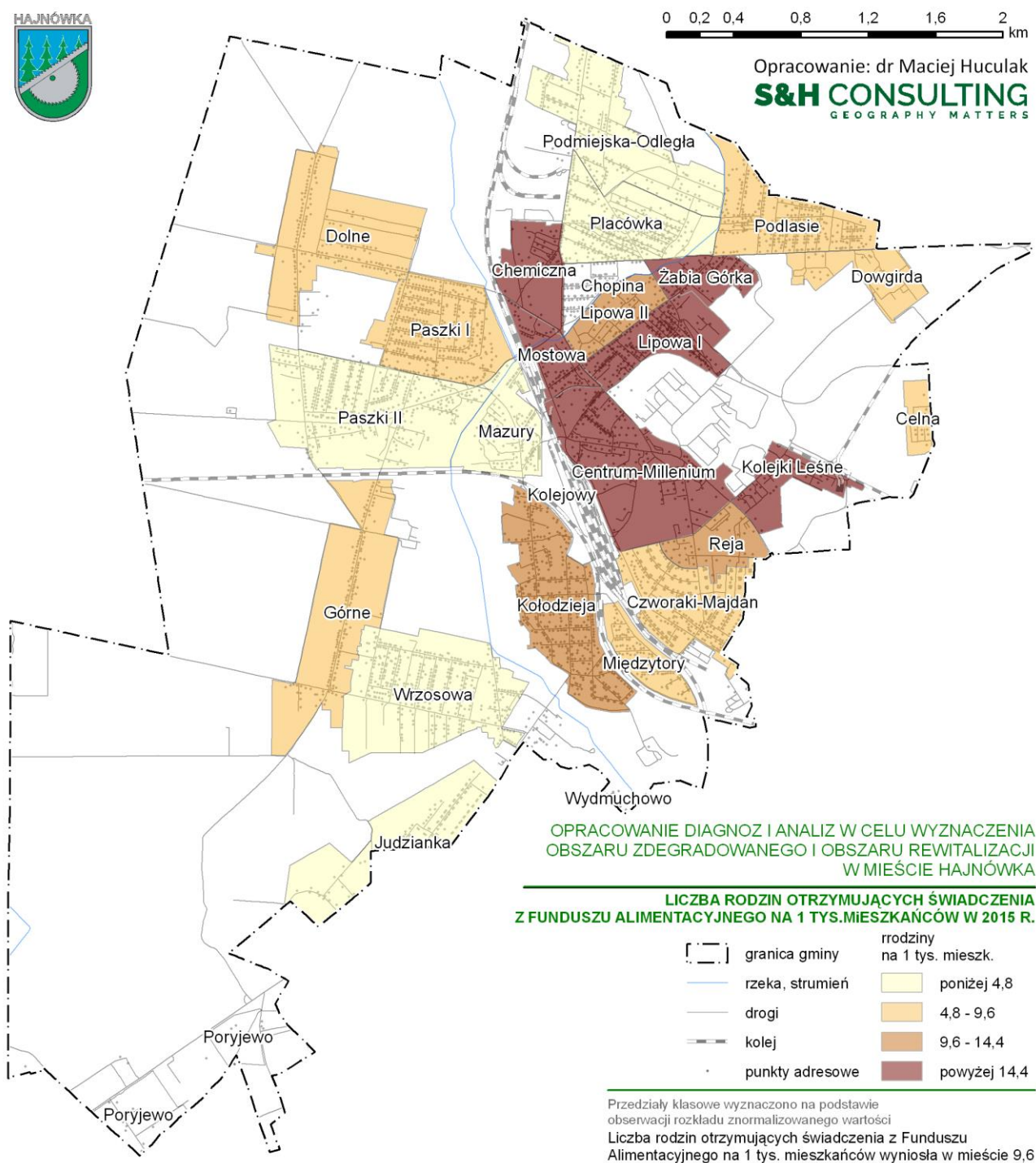
Najwyższy poziom intensywności analizowanego zjawiska osiągnęły jednostki położone, bez wyjątku, we wschodniej części miasta. Były to: Mostowa (16,5), Centrum-Millennium (15,9), Chemiczna (24,9), Kolejki Leśne (15,7), Lipowa I (16,6) i Żabia Górka (17,8).

Niższe, ale ciągle ponadprzeciętne wartości wskaźnika odnotowano w trzech jednostkach tj. oraz Lipowa II (9,7), Kołodzieja (13,9) i Reja (12,1).

Poniżej wartości wskaźnika obliczonej dla całego miasta, ale jednocześnie powyżej progu 50% tej wartości znalazła się najliczniejsza grupa jednostek. Składały się na nią: Celna (5,7), Dolne (5,1), Czworaki-Majdan (8,4), Dowgirda (9,4), Górne (6,6), Miedzytory (9,3) Paszki I (5,8) oraz Podlasie (4,9).

Najniższą intensywność zjawiska odnotowano dla dwóch jednostek ze wschodniej części miasta tj. Placówki (3,5) i Podmiejskiej-Odległej (2,5) oraz czterech z zachodniej: Judzianka (4,5), Mazury (3,8), Paszki II (2,9), Wrzosowa (4,6).

Opisywane zjawisko nie występowało na terenie jednostek: Chopina oraz Poryjewo.

Rysunek. 5.1.13. Liczba rodzin otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MOPS.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa jednostki	Niebieskie karty			Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego			Świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego			Wskaźnik syntetyczny
		Osoby w rodzinach	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	Osoby w rodzinach	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	Osoby w rodzinach	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	
1.	Chemiczna	7	24,6	3,03	75,2	264,2	11,10	7,1	24,9	2,59	5,58
2.	Poryjewo	2	61,5	7,57	7,0	215,2	9,04	-	0,0	0,00	5,54
3.	Kolejki Leśne	18	21,8	2,69	25,0	30,7	1,29	12,8	15,7	1,63	1,87
4.	Centrum-Millenium	37	14,9	1,84	95,3	38,4	1,61	39,4	15,9	1,65	1,70
5.	Mostowa	2	3,2	0,39	40,9	58,1	2,44	11,6	16,5	1,72	1,52
6.	Celna	4	22,7	2,80	3,0	17,0	0,72	1,0	5,7	0,59	1,37
7.	Reja	28	11,2	1,37	60,4	23,7	1,00	30,8	12,1	1,26	1,21
8.	Czworaki-Majdan	10	9,8	1,21	31,0	29,2	1,23	8,9	8,4	0,87	1,10
9.	Międzytory	1	3,0	0,37	8,0	36,9	1,55	2,0	9,3	0,96	0,96
10.	Judzianka	5	17,1	2,10	1,5	5,1	0,21	1,3	4,5	0,47	0,93
11.	Lipowa I	0	0,8	0,10	10,4	19,9	0,84	8,6	16,6	1,72	0,89
12.	Żabia Górka	1	2,2	0,27	1,3	5,3	0,22	4,3	17,8	1,85	0,78
13.	Kołodzieja	3	2,3	0,28	18,4	16,6	0,70	13,9	12,5	1,30	0,76
14.	Wrzosowa	8	7,7	0,95	18,0	17,4	0,73	4,7	4,6	0,47	0,72
15.	Mazury	19	10,8	1,33	14,9	8,4	0,36	6,7	3,8	0,39	0,69
16.	Paszki II	7	7,1	0,87	20,1	19,8	0,83	2,9	2,9	0,30	0,67
17.	Podmiejska-Odległa	2	3,6	0,44	14,4	25,6	1,08	2,5	4,5	0,47	0,66
18.	Lipowa II	9	3,8	0,47	25,1	11,1	0,47	22,1	9,7	1,01	0,65
19.	Dowgirda	2	3,9	0,48	4,2	8,4	0,35	4,7	9,4	0,97	0,60
20.	Dolne	1	2,1	0,26	8,0	20,8	0,87	2,0	5,1	0,53	0,55
21.	Paszki I	5	4,8	0,59	8,6	7,7	0,32	6,4	5,8	0,60	0,50
22.	Placówka	-	0,0	0,00	13,8	18,7	0,78	3,5	4,7	0,49	0,42
23.	Górne	2	4,0	0,49	-	0,0	0,00	2,9	6,6	0,69	0,39
24.	Podlasie	0	0,5	0,06	0,9	1,1	0,04	4,0	4,9	0,51	0,21
25.	Chopina	-	0,0	0,00	1,5	8,8	0,37	-	0,0	0,00	0,12
26.	Wydmuchowo	-	-	0,00	-	-	0,00	1,0	47,6	4,95	1,65
27.	Pozostałe obszary	-	-	0,00	0,1	5,9	0,25	0,0	1,3	0,14	0,13
28.	Kolejowy	-	-	0,00	0,1	33,1	1,39	0,0	7,4	0,76	0,72
Hajnówka		173	8,1	1,00	507	23,8	1,00	205	9,6	1,00	1,00

Tabela 5.1.3. Wskaźniki problemów rodzin w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS oraz PUP.

Podsumowanie

Dla podsumowania wszystkich zjawisk składających się na specyficzne problemy rodzin na obszarze miasta posłużono się wskaźnikiem syntetycznym. Został on obliczony jako średnia arytmetyczna wszystkich trzech opisanych powyżej wskaźników cząstkowych dotyczących problemów rodzin, po wcześniejszym poddaniu ich procesowi normalizacji.

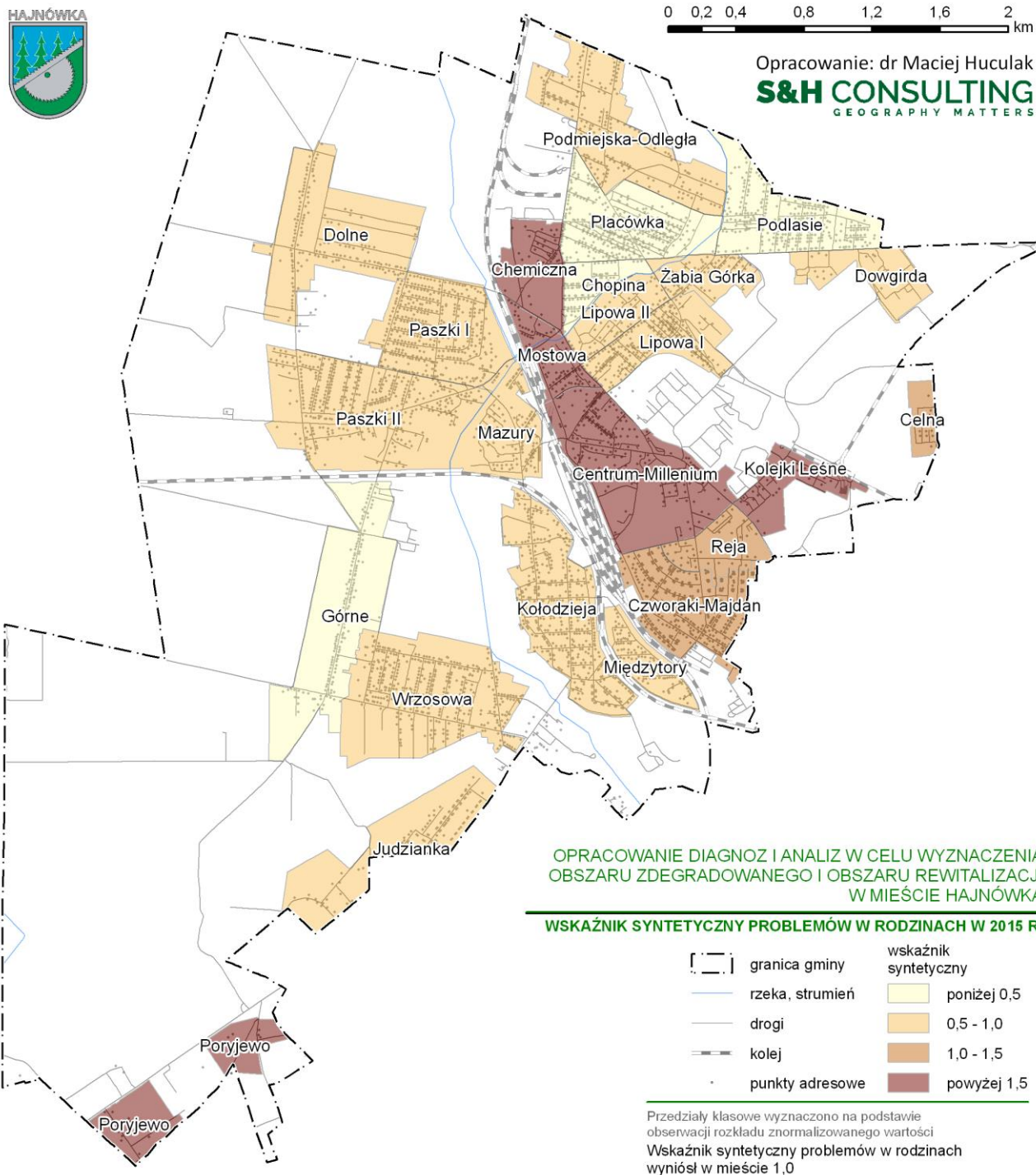
Obszarem, na którym intensywność wybranych do analizy problemów rodzin była najwyższa okazał się zwarty teren jednostek we wschodniej części miasta, od Chemicznej (5,58) począwszy, przez Mostową (1,52), po Centrum-Millenium (1,70). Ostatnią jednostką z tej grupy były Kolejki Leśne (1,87).

Niższe wartości wskaźnika syntetycznego reprezentowały trzy inne jednostki tej części miasta, tj. Celna (1,37), Czworaki-Majdan (1,10) oraz Reja (1,21).

Najliczniejszą grupę jednostek stanowiły te, które odpowiadały za poziom analizowanego wskaźnika od 50% do 100% wartości obliczonej dla całego miasta. Na ten przedział wartości przypadła aż połowa spośród wszystkich jednostek referencyjnych o charakterze mieszkaniowym. Były to: Dolne (0,55), Dowgirda (0,60), Judzianka (0,93), Kołodzieja (0,76), Lipowa I (0,89), Lipowa II (0,65), Mazury (0,69), Międzytory (0,96), Paszki I (0,50), Paszki II (0,67), Podmiejska-Odległa (0,66), Wrzosowa (0,72), Żabia Górka (0,78).

Najniższa intensywność wybranych problemów rodzin zaobserwowano w czterech jednostkach: Chopina (0,12), Górne (0,39) Placówka (0,42), Podlasie (0,21).

Przeprowadzona analiza wykazała bardzo wyraźną koncentrację problemów rodzin na terenie miasta na zwartym obszarze po wschodniej stronie torów kolejowych.

Rysunek. 5.1.14. Wskaźnik syntetyczny problemów rodzin w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MOPS.

5.1.5. Bezrobocie

Jednym z podstawowych, negatywnych zjawisk społecznych, które wprost wymienione są w *Wytycznych ...* Ministerstwa Rozwoju jako podstawowe dla identyfikacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji jest bezrobocie. Zjawisko to współwystępuje ze zjawiskiem ubóstwa i bardzo często jest jedną z przyczyn całego procesu wykluczenia pewnych grup mieszkańców.

Zjawisko bezrobocia przedstawiono za pomocą sześciu podstawowych wskaźników. Były to:

- a) Poziom bezrobocia ogółem mierzony liczbą osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym.
- b) Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Na ich podstawie skonstruowano wskaźnik syntetyczny problemów bezrobocia. Obliczono go jako średnią arytmetyczną obu wskaźników częściowych po wcześniejszej normalizacji w oparciu o wartość dla całego miasta.

Rozważano również zastosowanie do analiz innych informacji dotyczących zjawiska bezrobocia na terenie miasta. Ze względu na niską liczebność innych grup osób bezrobotnych jak np. poszczególne rodzaje osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy i w konsekwencji niski poziom natężenia zjawisk na poziomie miasta uznano, że dane te mogą mieć charakter jedynie uzupełniający.

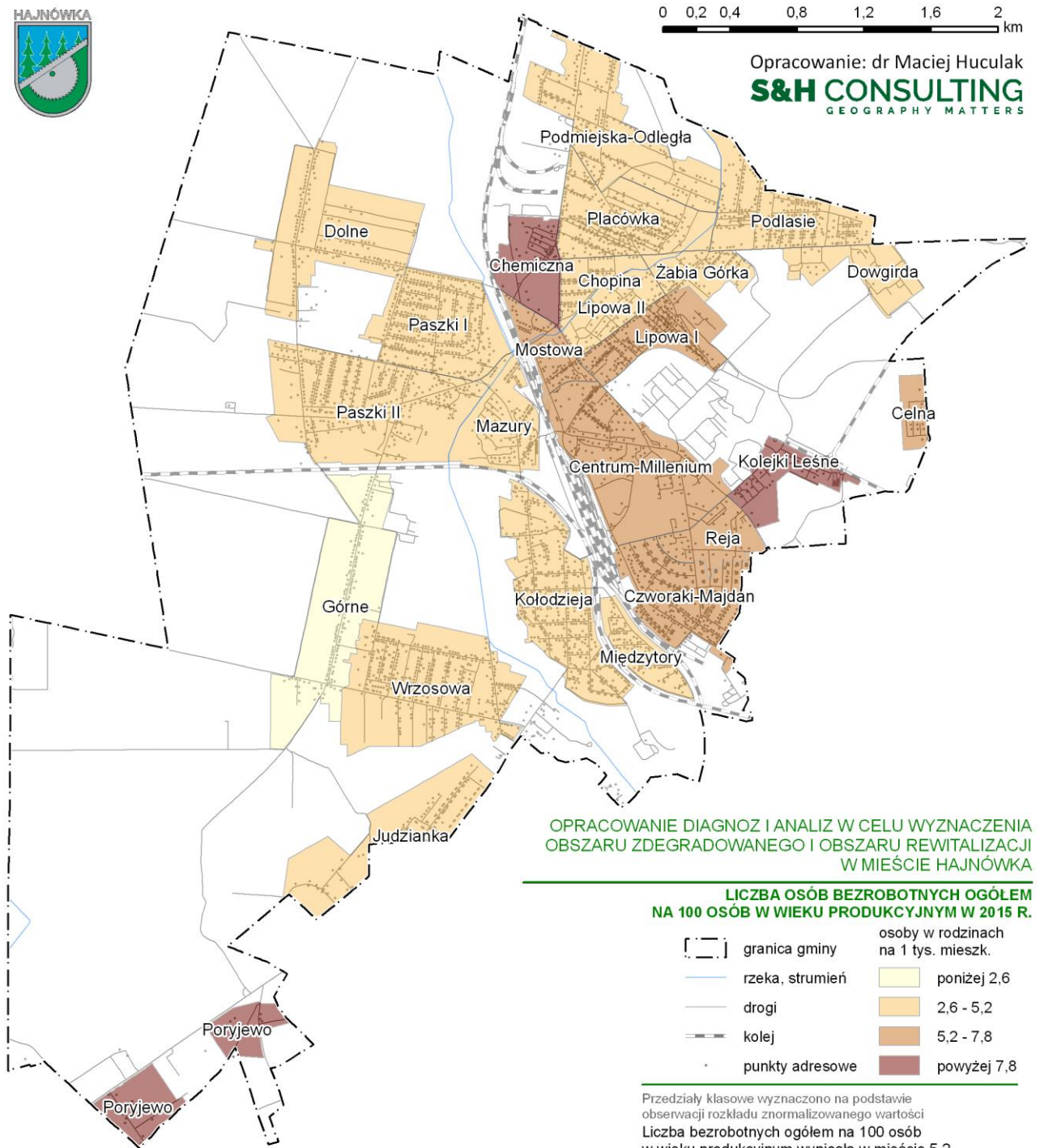
Bezrobotni ogółem

Liczba osób bezrobotnych na terenie miasta w 2015 r. wyniosła 711. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym dało to wynik 5,2, który można uznać za dość korzystny.

Obszary o najwyższym w skali miasta poziomie bezrobocia bardzo wyraźnie koncentrowały się we wschodniej części miasta. W grupie jednostek o najwyższych wartościach wskaźnika bezrobocia ogółem znalazły się: Chemiczna (8,0), Kolejki Leśne (8,3) i Poryjewo (10,0). Powyżej wartości odnotowanej dla całego miasta uplasowały się ponadto: Mostowa (6,4), Celna (7,1), Centrum-Millenium (6,2) Czworaki-Majdan (5,9), Lipowa I (7,7), oraz Reja (6,1).

Poniżej wartości dla całego miasta znalazła się zdecydowana większość z analizowanych jednostek referencyjnych, bo aż 17. Z tego 16 przypadło na przedział wartości odpowiadający poziomom 50%-100% wartości dla Hajnówki. Jednostki, które należały do tej grupy to: Chopina (5,0), Dolne (3,5), Dowgirda (4,5), Judzianka (4,4), Kołodzieja (4,6), Międzytory (3,7), Lipowa II (4,7), Mazury (4,3), Paszki I (3,8), Paszki II (2,8), Podlasie (3,5), Placówka (5,1), Podmiejska-Odległa (2,6), Wrzosowa (5,1) oraz Żabia Górka (4,2). Ko

Jednostką o najniższej w Hajnówce wartości wskaźnika bezrobocia ogółem była jednostka Górne (0,8).

Rysunek. 5.1.15. Liczba osób bezrobotnych ogółem na 100 osób w wieku produkcyjnym w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP.

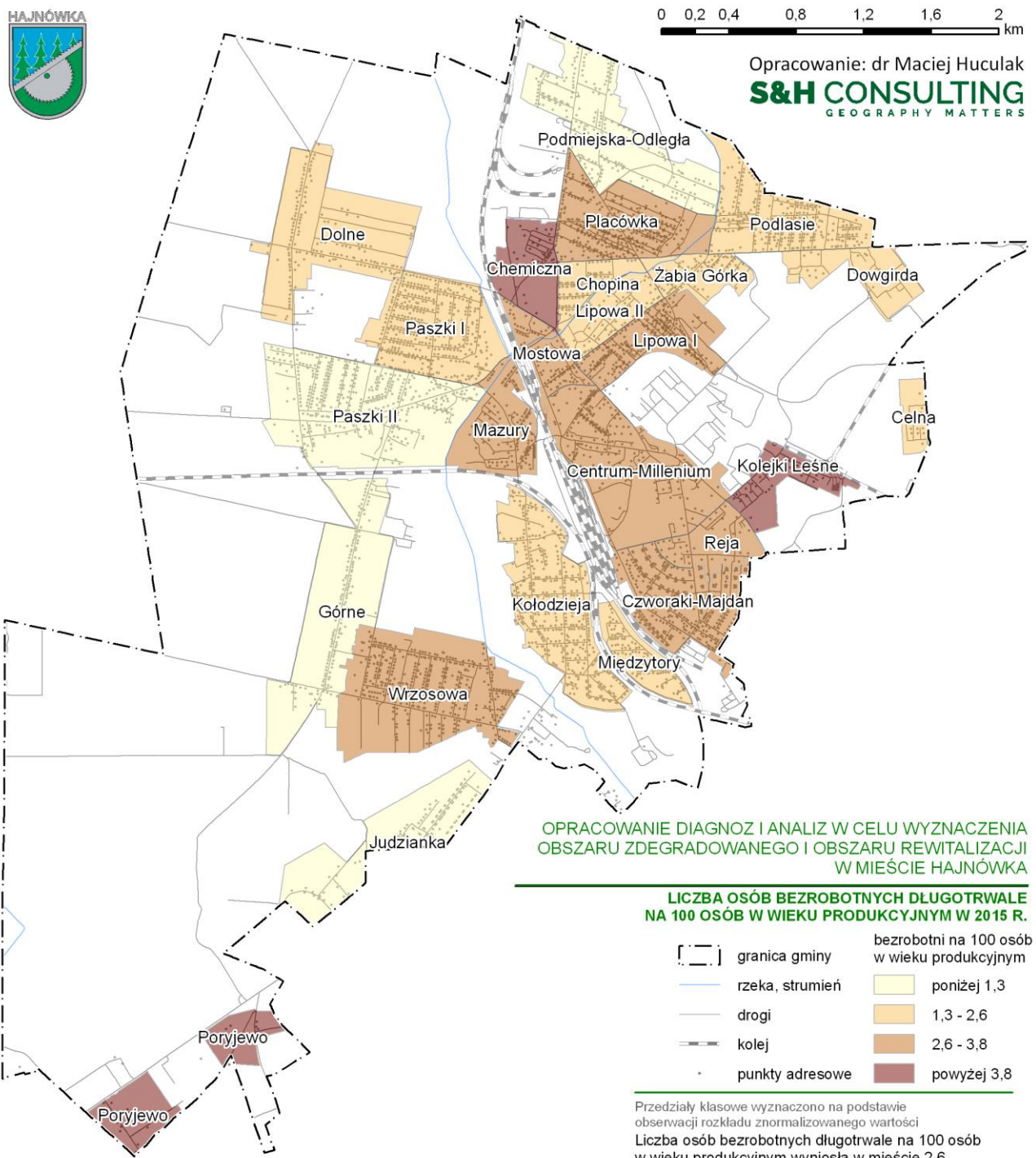
Bezrobotni długotrwanie

Bezrobocie długotrwałe to zjawisko bardzo często analizowane w procesie delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Grupa ta obejmuje osoby bezrobotne dłużej niż 12 miesięcy i stanowi jedną z grup wyróżnianych w statystykach PUP, jako osoby bezrobotne w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Analiza rozkładu tego rodzaju bezrobotnych w skali miasta pozwala zatem na identyfikację jednej z grup bezrobotnych szczególnie zagrożonych wykluczeniem zarówno społecznym, jak i na rynku pracy.

Liczba osób długotrwałe bezrobotnych w Hajnówce wyniosła 350 osób, co w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym dało wartość 2,6. W ogólnym zarysie obraz uzyskany w wyniku analizy danych dotyczących bezrobotnych ogółem nawiązuje do obrazu zróżnicowania wewnątrzmiastowskiego bezrobocia ogółem. W grupie jednostek o najwyższych wartościach wskaźnika także i w tym przypadku znalazły się: Chemiczna (4,0), Kolejki Leśne (4,4) oraz Poryjewo (5,7). Poszerzeniu uległa za to grupa pozostałych jednostek o wartościach powyżej wartości dla całego miasta. Poza jednostkami, które należały do tej samej klasy intensywności zjawiska bezrobocia ogółem tj. Mostowa (3,3), Centrum-Millenium (3,2) Czworaki-Majdan (3,1), Lipowa I (3,5), oraz Reja (3,0); znalazły się w niej również: Mazury (2,7), Placówka (3,0) i Wrzosowa (2,8). Jedyną jednostką przedziału intensywności zjawiska 100%-150%, w przypadku której względna intensywność zjawiska zmniejszyła się, była Celna.

Poniżej wartości dla całego miasta znalazły się jednostki zarówno ze wschodniej, jak i zachodniej części miasta. Były to: Celna (1,8), Chopina (1,6), Dolne (1,4), Dowgirda (2,1), Kołodzieja (2,4), Lipowa I (3,5), Międzytory (2,1), Paszki I (1,5), Podlasie (1,7) i Żabia Górka (2,0).

Najniższe wartości wskaźnika bezrobocia długotrwałego charakteryzowały 4 jednostki tj. Górne (0,3), Judzianka (0,7), Paszki II (0,7) oraz Podmiejska-Odległa (0,9).

Rysunek. 5.1.16. Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa jednostki	Ogółem			Długotrwale			Bez kwalifikacji			Do 30 roku życia			Powyżej 50 roku życia			Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka			Wskaźnik syntetyczny
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
1.	Poryjewo	2	10,0	1,92	1	5,7	2,22	0	0,0	0,00	0	0,0	0,00	1	2,8	1,74	1	4,3	6,59	2,07
2.	Kolejki Leśne	43	8,3	1,60	23	4,4	1,74	17	3,3	1,87	9	1,7	1,38	14	2,7	1,66	7	1,3	1,99	1,67
3.	Chemiczna	14	8,0	1,54	7	4,0	1,58	6	3,4	1,92	3	1,7	1,37	3	1,7	1,05	3	1,7	2,66	1,56
4.	Lipowa I	25	7,7	1,48	11	3,5	1,38	9	2,7	1,53	4	1,2	0,96	6	1,8	1,11	5	1,5	2,33	1,43
5.	Mostowa	29	6,4	1,24	15	3,3	1,29	12	2,8	1,56	5	1,1	0,85	3	0,8	0,47	5	1,2	1,88	1,26
6.	Centrum-Millennium	99	6,2	1,19	52	3,2	1,27	34	2,2	1,22	15	1,0	0,77	33	2,1	1,26	8	0,5	0,82	1,23
7.	Czworaki-Majdan	39	5,9	1,14	21	3,1	1,23	18	2,6	1,48	13	2,0	1,61	18	2,7	1,67	4	0,5	0,84	1,19
8.	Reja	91	6,1	1,18	45	3,0	1,18	31	2,1	1,17	21	1,4	1,12	22	1,5	0,90	9	0,6	0,96	1,18
9.	Placówka	22	5,1	0,99	13	3,0	1,19	6	1,3	0,73	8	1,8	1,48	9	2,0	1,22	4	0,9	1,44	1,09
10.	Wrzosowa	35	5,1	0,98	19	2,8	1,09	12	1,7	0,96	7	1,0	0,82	10	1,4	0,87	2	0,3	0,45	1,04
11.	Celna	8	7,1	1,37	2	1,8	0,70	4	3,6	2,00	3	2,7	2,13	4	3,6	2,18	2	1,8	2,73	1,03
12.	Mazury	51	4,3	0,84	32	2,7	1,05	11	1,0	0,54	9	0,7	0,58	21	1,7	1,07	5	0,4	0,59	0,94
13.	Kołodziejka	32	4,6	0,89	17	2,4	0,93	13	1,8	1,03	11	1,6	1,31	15	2,1	1,28	5	0,7	1,14	0,91
14.	Lipowa II	77	4,7	0,90	36	2,2	0,84	18	1,1	0,62	17	1,1	0,84	25	1,5	0,94	14	0,8	1,28	0,87
15.	Dowgirda	17	4,5	0,88	8	2,1	0,82	4	1,1	0,60	4	1,0	0,82	6	1,5	0,92	3	0,8	1,25	0,85
16.	Żabia Górka	7	4,2	0,82	3	2,0	0,80	1	0,7	0,41	2	1,3	1,04	2	1,0	0,60	2	1,2	1,82	0,81
17.	Chopina	5	5,0	0,97	2	1,6	0,62	2	1,8	1,02	1	1,4	1,13	1	1,4	0,87	1	0,8	1,21	0,80
18.	Międzytory	5	3,7	0,72	3	2,1	0,81	1	0,6	0,36	1	1,1	0,87	1	0,5	0,32	1	0,9	1,32	0,76
19.	Podlasie	17	3,5	0,68	9	1,7	0,68	6	1,2	0,66	8	1,6	1,25	4	0,8	0,51	1	0,1	0,19	0,68
20.	Paszki I	30	3,8	0,73	12	1,5	0,58	14	1,8	1,02	12	1,6	1,27	12	1,5	0,94	1	0,1	0,20	0,66
21.	Dolne	8	3,5	0,68	3	1,4	0,55	4	1,5	0,87	2	1,0	0,81	5	2,0	1,20	-	-	-	0,62
22.	Judzianka	8	4,4	0,86	1	0,7	0,28	3	1,4	0,81	2	1,3	1,02	2	1,3	0,78	1	0,7	1,12	0,57
23.	Podmiejska-Odległa	9	2,6	0,50	3	0,9	0,37	4	1,1	0,60	6	1,7	1,34	1	0,3	0,18	1	0,3	0,49	0,44
24.	Paszki II	18	2,8	0,54	4	0,7	0,26	6	0,9	0,53	7	1,1	0,89	3	0,5	0,32	-	-	-	0,40
25.	Górne	2	0,8	0,15	1	0,3	0,14	0	0,1	0,07	0	0,0	0,01	0	0,1	0,07	-	-	-	0,15
26.	Wydmuchowo	3	23,2	4,48	3	23,2	9,10	2	15,5	8,69	-	-	0,00	1	7,7	4,74	2	15,5	23,79	6,79
27.	Kolejowy	0	4,0	0,78	0	1,1	0,45	0	2,3	1,29	0	1,1	0,92	0	1,1	0,70	0	1,1	1,77	0,6
28.	Pozostałe obszary	1	7,9	1,52	1	7,3	2,88	0	0,4	0,24	0	0,2	0,17	0	3,8	2,32	0	0,2	0,32	2,20
	Hajnówka	697	32,7	1,00	345	16,2	1,00	237	11,1	1,00	172	8,1	1,00	221	10,4	1,00	87	4,1	1,00	1,00

Tabela 5.1.4. Wskaźniki problemów związanych z bezrobociem w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP.

Podsumowanie

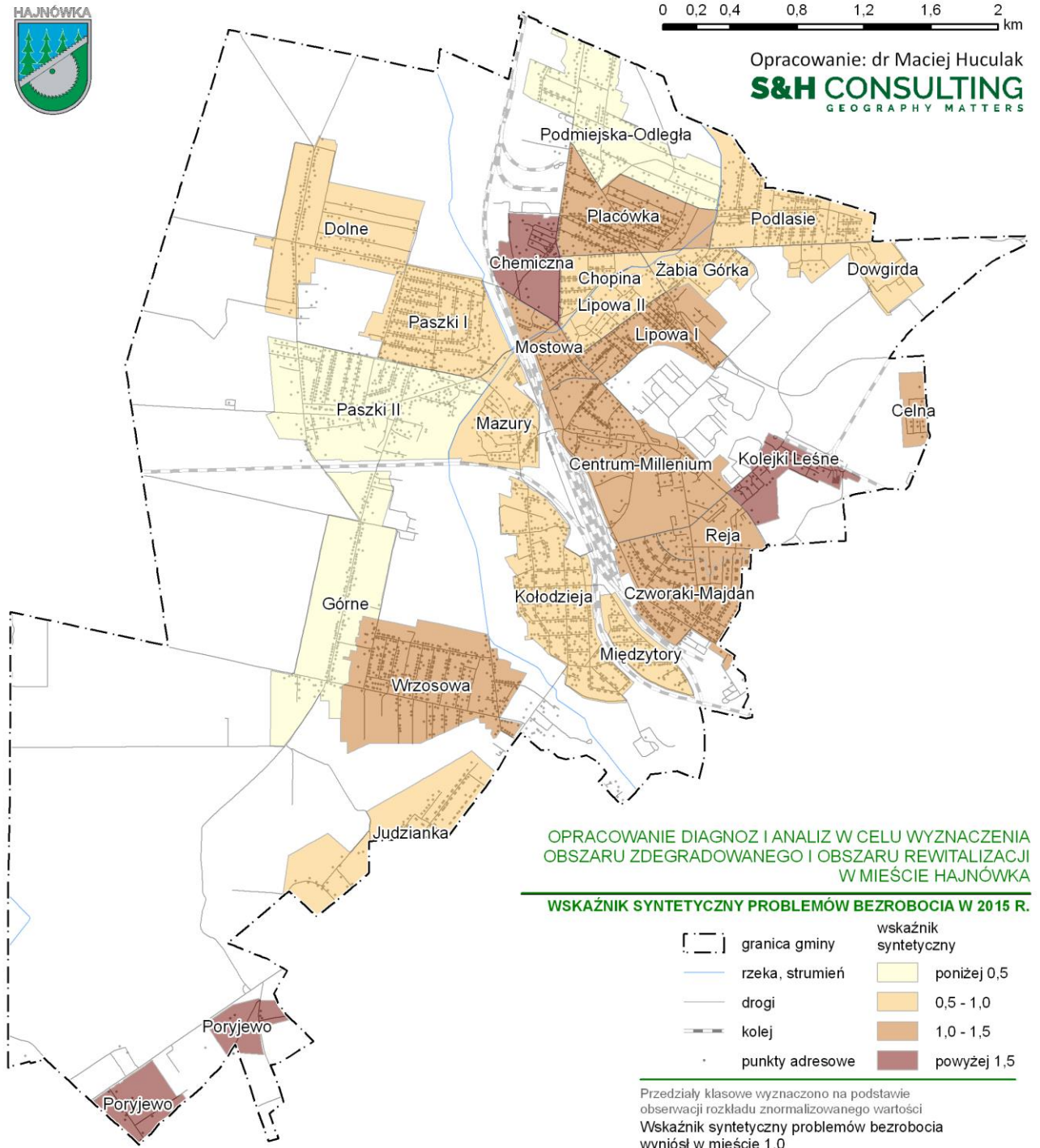
Dla podsumowania zjawiska bezrobocia na obszarze miasta posłużono się wskaźnikiem syntetycznym. Został on obliczony jako średnia arytmetyczna dwóch opisanych powyżej wskaźników cząstkowych dotyczących bezrobocia, po wcześniejszym poddaniu ich procesowi normalizacji.

Najwyższą intensywnością zjawiska bezrobocia odznaczały się trzy jednostki analizy. Były to: Chemiczna (1,56), Kolejki Leśne (1,67) oraz Poryjewo (2,07). W przedziale od 100% do 150% wartości ogólnomiejskiej znalazły się: Mostowa (1,26), Celną (1,03), Centrum-Millennium (1,23) Czworaki-Majdan (1,19), Lipowa I (1,43), Placówka (1,09), Reja (1,18) oraz Wrzosowa (1,04).

Najliczniejszą grupą wartości analizowanego wskaźnika, bo obejmującą 11 jednostek, był przedział od 50% do 100% poziomu dla całego miasta. Obejmował on następujące jednostki: Chopina (0,80), Dolne (0,62), Dowgirda (0,85), Judzianka (0,57), Kołodzieja (0,91), Lipowa II (0,87), Międzytory (0,76), Mazury (0,94), Paszki I (0,66), Podlasie (0,68) i Żabia Górka (0,81).

Najmniejsza intensywność problemów bezrobocia została zaobserwowana w przypadku trzech jednostek tj. Górne (0,15), Paszki II (0,40) i Podmiejska-Odległa (0,44).

W przypadku wskaźnika syntetycznego bezrobocia wyraźnie zarysowuje się obszar o podwyższonej, względem wartości dla całego miasta, intensywności analizowanego zjawiska. Stanowi go grupa jednostek we wschodniej części miasta. Za wyjątkiem dwóch przypadków (Chemiczna, Kolejki Leśne) wartości te nie przybierają jednak poziomu koncentracji, który przyjęto na potrzeby analizy za odpowiadający stanowi kryzysowemu. W zachodniej części miasta ponadprzeciętne wartości wskaźnika osiągają pojedyncze jednostki (Poryjewo, Wrzosowa).

Rysunek. 5.1.17. Wskaźnik syntetyczny problemów bezrobocia w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie PUP.

5.1.6. Bezpieczeństwo

Poziom bezpieczeństwa na potrzeby delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji postanowiono przybliżyć na podstawie danych uzyskanych w Komendzie Powiatowej Policji w Hajnówce. Zjawisko to przybliżono na podstawie dwóch podstawowych wskaźników. Były to:

- a) Wskaźnika syntetycznego przestępczości, na który składały się następujące wskaźniki cząstkowe:
 - a. Wskaźnik przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców.
 - b. Wskaźnik kradzieży i kradzieży z włamaniem na 1 tys. mieszkańców.
- b) Wskaźnika syntetycznego wykroczeń, na który składały się następujące wskaźniki cząstkowe:
 - a. Wskaźnik wykroczeń ogółem na 1 tys. mieszkańców.
 - b. Wskaźnik wykroczeń komunikacyjnych na 1 tys. mieszkańców.
 - c. Wskaźnik wykroczeń przeciwko mieniu na 1 tys. mieszkańców.
 - d. Wskaźnik wykroczeń przeciwko ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi na 1 tys. mieszkańców.

Wykorzystując znormalizowane wartości obu wskaźników skonstruowano kolejno:

- a) Wskaźniki syntetyczne przestępstw oraz wykroczeń.
- b) Wskaźnik syntetyczny problemów związanych z bezpieczeństwem obliczony jako średnia arytmetyczna dwóch wymienionych powyżej wskaźników syntetycznych.

Funkcję uzupełniającą w tej grupie zjawisk społecznych pełniła informacja zamieszczona w tabeli z zbiorczym zestawieniem analizowanych danych, dotycząca liczby następujących rodzajów wykroczeń: porządkowych, obyczajowych, uszkodzeń ciała, zniszczeń rzeczy.

Przestępstwa ogółem

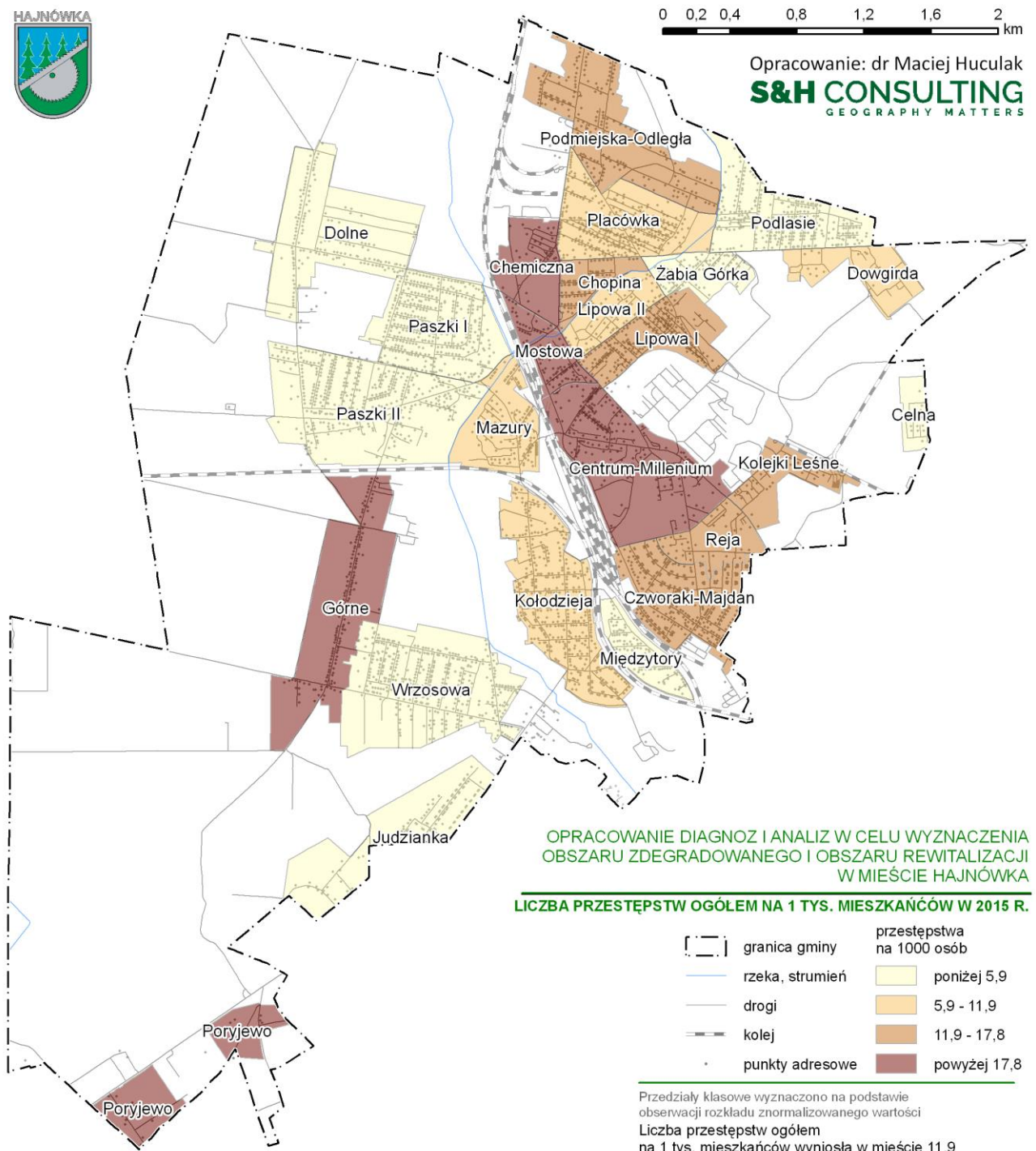
Na terenie miasta w 2015 r. odnotowano łącznie 253 przestępstwa. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dało to wartość wskaźnika wynoszącą 11,9. Najwyższe wartości wskaźnik przestępczości osiągnął w przypadku 5 jednostek. Trzy z nich tworzyły zwarty obszar we wschodniej części miasta rozciągający się od Chemicznej (17,8), przez Mostową (24,9), po Centrum-Millennium (22,2). W przypadku części miasta na zachód od linii kolejowej takie natężenia zjawiska wystąpiło w jednostkach: Górne (23,2) i Poryjewo (61,5).

Podwyższone względem wartości ogólnomiejskiej wartości analizowanego wskaźnika charakteryzowały wyłącznie jednostki położone na wschód od torów kolejowych. Były to: Chopina (15,8), Czworaki-Majdan (15,8), Kolejki Leśne (17,8), Lipowa I (12,5), Podmiejska-Odległa (12,3), Reja (16,0).

Przedział wartości pomiędzy 50% a 100% był reprezentowany przez grupę liczącą pięć jednostek. Zaliczały się do nich: Dowgirda (8,7), Lipowa II (9,6), Kołodzieja (9,1), Mazury (7,9) Placówka (8,4).

Najniższe w skali miasta wartości charakteryzowały dziewięć jednostek, z których większość zlokalizowana była w zachodniej części miasta. Obszar o bardzo niskim poziomie przestępczości stanowiły: Celną (5,7), Dolne (2,8), Judzianka (5,6), Międzytory (4,2), Paszki I (0,3), Paszki II (2,1), Podlasie (3,6), Wrzosowa (1,4), Żabia Górka (5,2).

Najważniejszą tendencją w zakresie zróżnicowania zjawiska przestępczości na terenie miasta była jego wyraźna koncentracja we wschodniej części miasta, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru pełniącego funkcje śródmiejskie (Mostowa – Centrum-Millennium) oraz Chemicznej.

Rysunek. 5.1.18. Liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Hajnówce.

Kradzież i kradzież z włamaniem

W 2015 r. w Hajnówce odnotowano łącznie 84 przestępstwa z kategorii kradzież lub kradzież z włamaniem. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dało to wartość wskaźnika wynoszącą 3,9. Najwyższe wartości wskaźnik przestępczości osiągnął w przypadku 6 jednostek. Cztery z nich tworzyły zwarty obszar we wschodniej części miasta rozciągający się od Chemicznej (7,2), przez Mostową (11,3), Centrum-Millennium (10,6) po Czworaki-Majdan (7,2). W przypadku części miasta na zachód od linii kolejowej takie natężenia zjawiska wystąpiło w jednostkach: Górne (12,0) i Poryjowo (30,7).

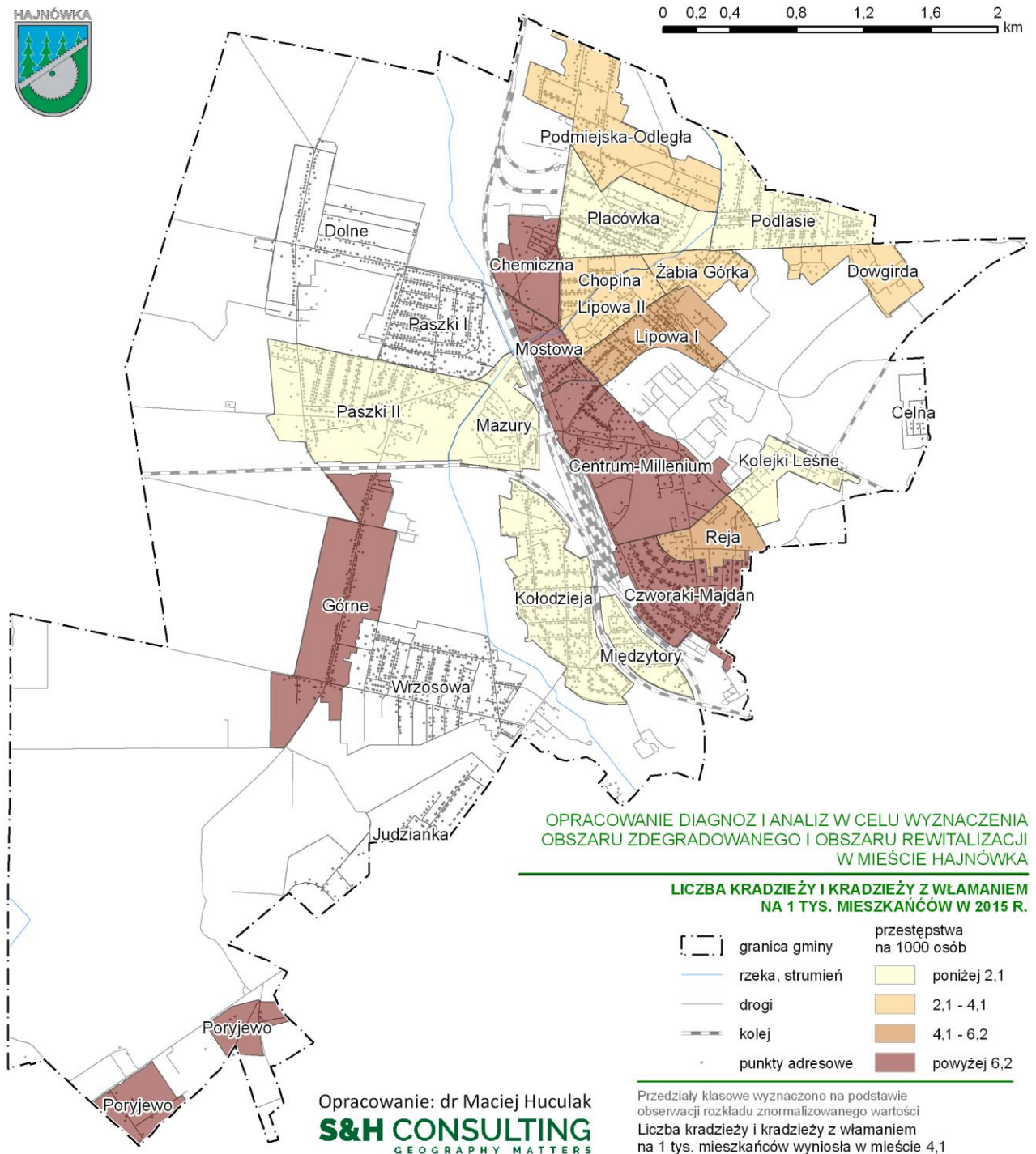
Podwyższone względem wartości ogólnomiejskiej wartości analizowanego wskaźnika charakteryzowały wyłącznie jednostki położone na wschód od torów kolejowych. Były to dwie jednostki: Lipowa I (6,0) oraz Reja (4,5).

Przedział wartości pomiędzy 50% a 100% był reprezentowany przez grupę liczącą pięć jednostek. Zaliczały się do nich: Chopina (2,2), Dowgirda (3,6), Lipowa II (4,0), Podmiejska-Odległa (2,1), Żabia Górka (2,1).

Najniższe w skali miasta wartości charakteryzowały siedem jednostek, z których większość zlokalizowana była w zachodniej części miasta. Obszar o bardzo niskim poziomie przestępczości stanowiły: Kolejki Leśne (0,7), Kołodziejka (0,2), Międzytory (1,4), Mazury (0,6), Paszki II (0,8), Placówka (2,0), Podlasie (1,7).

Kradzieży z włamaniem nie odnotowano w pięciu spośród analizowanych jednostek. Były to: Celną, Dolne, Judzianka, Paszki I oraz Wrzosowa.

Najważniejszą tendencją w zakresie zróżnicowania zjawiska przestępczości na terenie miasta była jego wyraźna koncentracja we wschodniej części miasta, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru pełniącego funkcje śródmiejskie (Mostowa – Centrum-Millennium) oraz Chemicznej i Czworaki-Majdan.

Rysunek. 5.1.19. Liczba kradzieży i kradzieży z włamaniem na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Hajnówce.

Wykroczenia ogółem

Drugim wskaźnikiem cząstkowym wykorzystanym przy konstrukcji wskaźnika syntetycznego problemów bezpieczeństwa była liczba wykroczeń ogółem w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców. Wykroczenia, jakkolwiek stanowią czyny o mniejszej szkodliwości, ze względu na kilkukrotnie wyższą częstość występowania mogą w istotny sposób wpływać na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.

W mieście Hajnówka w 2015 r. odnotowano 1983 wykroczenia. Po przeliczeniu na liczbę mieszkańców miasta dało to wynik 93,0. Ponad połowa, bo 55% z tej liczby stanowiły wykroczenia komunikacyjne, kolejne 21%, wykroczenia przeciwko mieniu.

Obszary o najwyższej intensywności analizowanego zjawiska skupiały się bez wyjątku we wschodniej części miasta. Najwyższe charakteryzowały: Mostowa (553,6), Centrum-Millennium (193,5), Chopina (150,5), Podmiejska-Odległa (143,1). Powyżej wartości dla całego miasta znalazły się również: Placówka (120,2) oraz Lipowa II (134,0).

Przedziały wartości poniżej wartości obliczonej dla całego miasta były reprezentowane bardzo licznie. Zarówno grupa jednostek o wartościach z przedziału 50%-100% jak i poniżej 50% liczyły dziewięć jednostek. W pierwszej z wymienionych znajdowały się: Chemiczna (54,7), Czworaki-Majdan (65,7), Górne (51,0), Judzianka (62,7), Kolejki Leśne (63,2), Kołodzieja (58,6), Paszki II (89,5), Poryjewo (61,5), Reja (85,8).

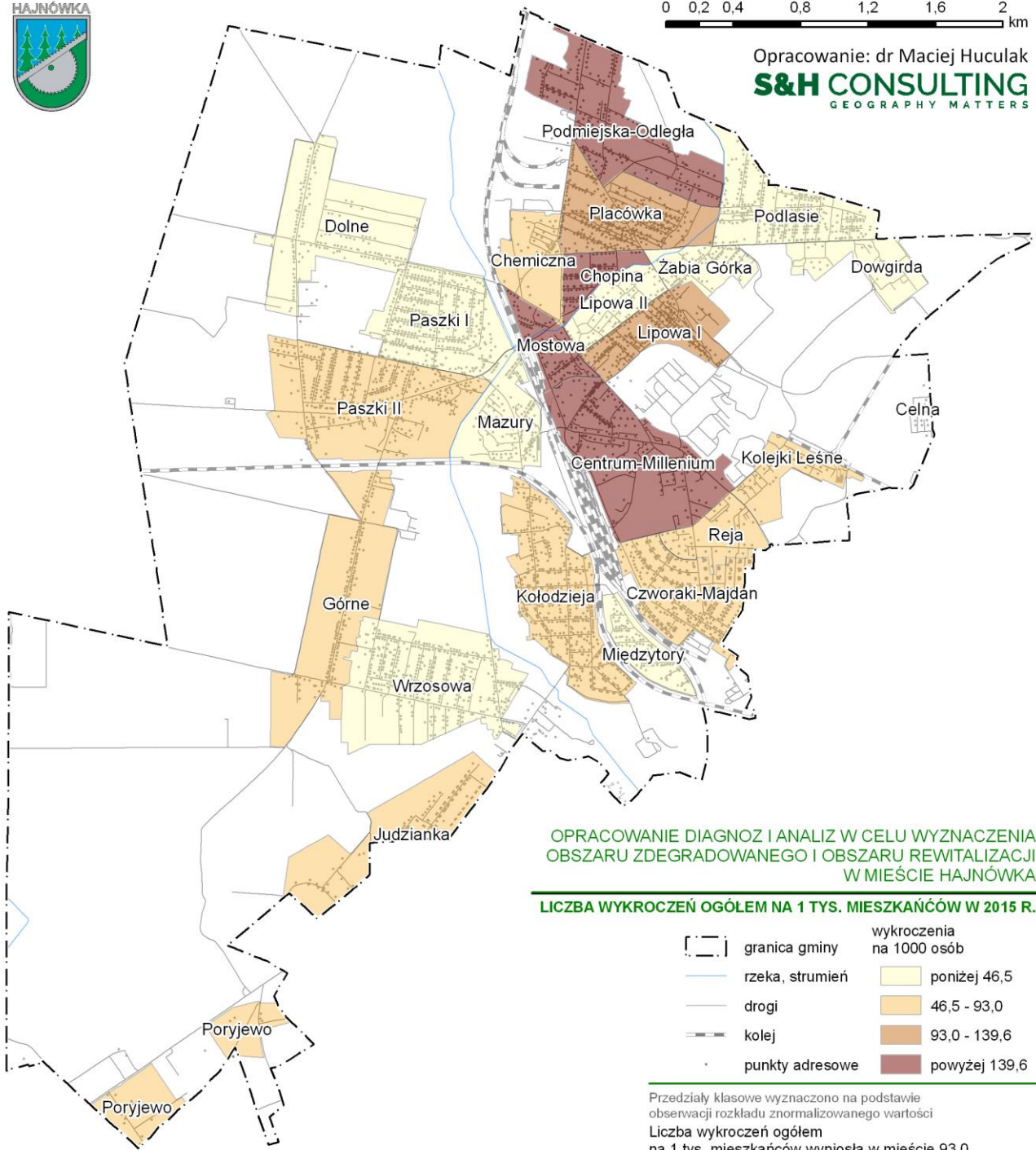
Najniższe natężenie zjawiska wykroczeń było charakterystyczne dla grupy jednostek, na którą składały się: Dolne (41,9), Dowgirda (35,2), Mazury (41,8), Międzytory (17,7), Paszki I (29,2), Podlasie (12,0), Wrzosowa (9,6) i Żabia Górka (24,8).

Wykroczeń nie odnotowano w przypadku jednostki Celna.

0 0,2 0,4 0,8 1,2 1,6 2 km

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
 GEOGRAPHY MATTERS

Rysunek. 5.1.20. Liczba wykroczeń ogółem na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Hajnówce.

Wykroczenia komunikacyjne

Wykroczenia komunikacyjne pełnią ważną rolę w części opracowania dotyczącej problematyki bezpieczeństwa. Wskaźnik wykroczeń komunikacyjnych służy, jako jeden ze wskaźników cząstkowych do obliczenia wskaźnika syntetycznego wykroczeń. Dodatkowo pełni on istotną rolę poznawczą identyfikując obszary o obniżonym bezpieczeństwie komunikacyjnym oraz m.in. wymagających uporządkowania kwestii parkingowych.

W Hajnówce w 2015 r. odnotowano łącznie 1089 wykroczeń przeciwko porządkowi i bezpieczeństwu w komunikacji. Wartość po przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniosła 51,4. Najwyższe wartości wskaźnik wykroczeń komunikacyjnych osiągnął dla czterech jednostek, z których wszystkie położone były we wschodniej części miasta. Były to: Mostowa (265,9), Centrum-Millenium (120,9), Chopina (103,1) oraz Podmiejska-Odległa (85,4).

Podobnie jak jednostki o najwyższej intensywności analizowanego zjawiska, również jednostki w przedziale wartości 51,4 – 77,1 odpowiadającym poziomowi od 100% do 150% wartości dla całego miasta, położone były we wschodniej części Hajnówki. Grupa ta obejmowała łącznie dwie jednostki: Lipową I (72,9) oraz Placówkę (73,1).

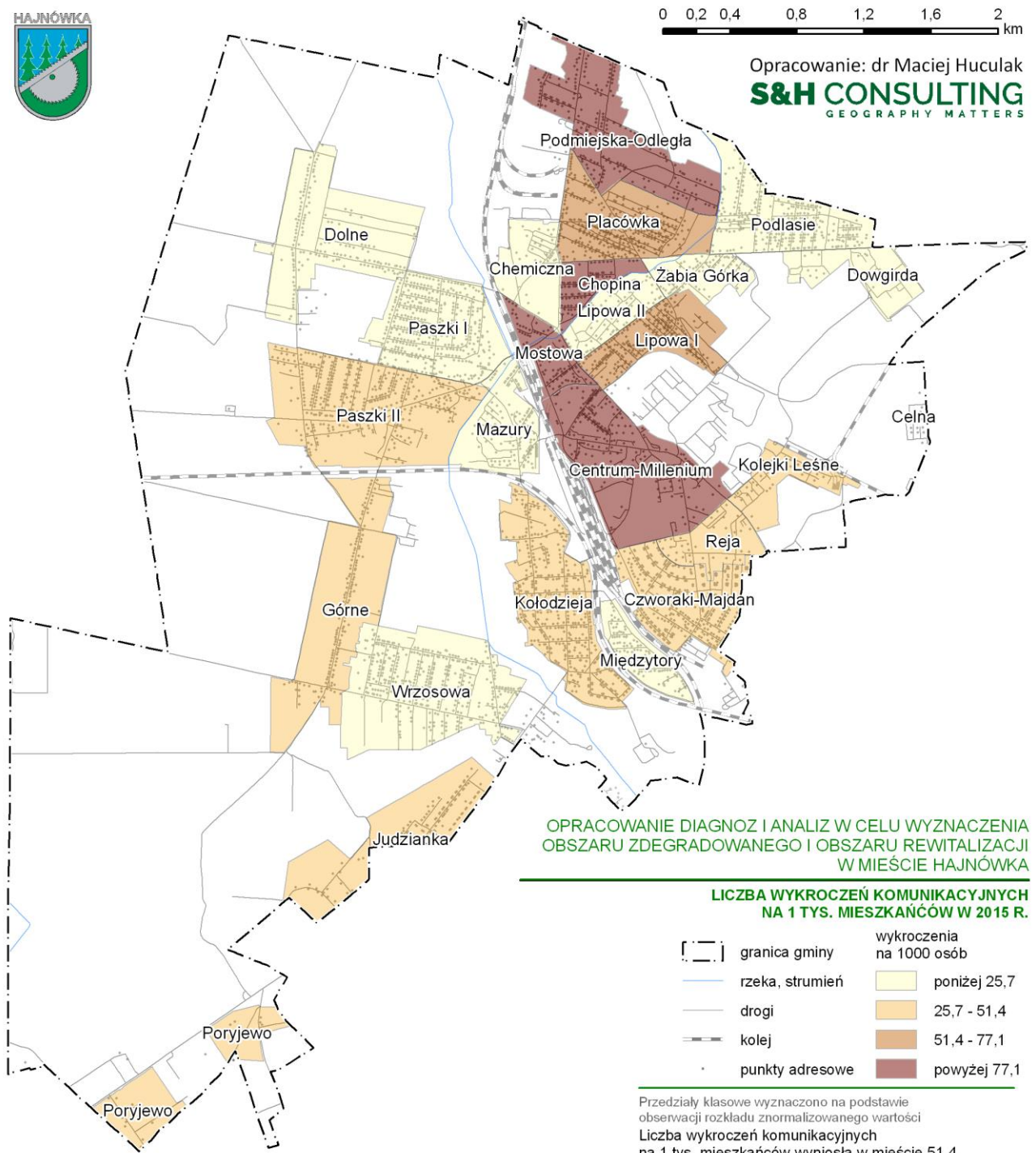
Obszary o niskich wartościach wskaźnika wykroczeń komunikacyjnych, pozostających jednak powyżej progu 50% wartości ogólnomiejskiej obejmowały dość dużą, bo liczącą osiem jednostek grupę. Zaliczały się do niej: Czworaki-Majdan (35,2), Górne (27,1), Judzianka (41,3), Kolejki Leśne (27,4), Kołodzieja (35,6), Paszki II (48,2), Poryjewo (30,7) oraz Reja (45,3).

Najniższe w skali miasta wartości charakteryzowały dziesięć jednostek, z których po pięć przypadało na każdą z dwóch części miasta. W części wschodniej były to: Chemiczna (19,3), Dowgirda (23,9), Lipowa II (24,5), Podlasie (5,5) oraz Żabia Górka (16,1). W części zachodniej zaś: Dolne (13,5), Paszki I (14,3), Mazury (22,5), Międzytory (10,7).

Jedyną jednostką referencyjną, na obszarze której nie odnotowano wykroczeń komunikacyjnych była Celna.

W ujęciu całego miasta bardzo wyraźnie widoczne były następujące prawidłowości:

- a) Nawiązywanie obszarów o najwyższych wartościach analizowanego wskaźnika do przebiegu drogi wojewódzkiej nr 685 na odcinku wlotowym z kierunku na Białystok (Podmiejska-Odległa, Placówka, Chopina).
- b) Wyjątkowa duża koncentracja wykroczeń komunikacyjnych na obszarze miasta pełniącym funkcje jego centrum tj. Mostowa oraz Centrum-Millenium. W tym przypadku można domniemywać, że za taki stan rzeczy oprócz przebiegu przez wymienione jednostki głównych drogowych szlaków komunikacyjnych (DW 685 i DW 689) i związanym z tym ruchem samochodowym o charakterze tranzytowym, odpowiada również duże natężenie ruchu lokalnego związanego z obecnością na tym obszarze licznych obiektów użyteczności publicznej, administracji publicznej, czy obiektów handlowych (targowisko, supermarket).

Rysunek. 5.1.21. Liczba wykroczeń komunikacyjnych na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Hajnówce.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa jednostki	Przestępstwa						Wykroczenia														Wskaźnik syntetyczny		
		Ogółem			Kradzież			Ogółem			Komunikacyjne			Przeciwko mieniu			Przeciwko uowtpa*			A	B		C	D
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	1		1	1
1.	Mostowa	18	24,9	2,10	8,0	11,3	2,73	389,8	553,6	5,95	187,2	265,9	5,18	168,1	238,7	12,11	19,6	27,8	4,74	3	6	1	0	4,71
2.	Poryjewo	2	61,5	5,18	1,0	30,7	7,44	2,0	61,5	0,66	1,0	30,7	0,60	1,0	30,7	1,56	0,0	0,0	0,00	0	0	0	1	3,51
3.	Centrum-Millenum	55	22,2	1,87	26,2	10,6	2,56	479,8	193,5	2,08	299,8	120,9	2,35	90,7	36,6	1,86	43,8	17,7	3,01	16	24	5	5	2,27
4.	Chopina	3	15,8	1,33	0,4	2,2	0,53	26,4	150,5	1,62	18,1	103,1	2,01	3,0	17,2	0,87	4,0	23,0	3,92	0	1	0	0	1,52
5.	Lipowa I	7	12,5	1,05	3,1	6,0	1,45	69,8	134,0	1,44	38,0	72,9	1,42	25,8	49,7	2,52	3,0	5,7	0,97	1	2	0	0	1,42
6.	Górne	10	23,2	1,96	5,2	12,0	2,89	22,1	51,0	0,55	11,8	27,1	0,53	2,0	4,6	0,24	0,0	0,0	0,00	0	0	0	0	1,38
7.	Czworaki-Majdan	17	15,8	1,33	7,6	7,2	1,73	69,9	65,7	0,71	37,4	35,2	0,68	24,9	23,4	1,19	3,3	3,1	0,52	1	2	0	0	1,15
8.	Reja	41	16,0	1,35	11,3	4,5	1,08	218,3	85,8	0,92	115,4	45,3	0,88	43,1	16,9	0,86	18,6	7,3	1,24	16	12	2	6	1,10
9.	Podmiejska-Odległa	7	12,3	1,04	2,1	3,7	0,89	80,3	143,1	1,54	47,9	85,4	1,66	2,1	3,7	0,19	1,8	3,2	0,54	1	1	0	1	0,97
10.	Chemiczna	5	17,8	1,50	2,0	7,2	1,74	15,6	54,7	0,59	5,5	19,3	0,38	1,2	4,2	0,22	0,1	0,3	0,05	0	0	0	0	0,96
11.	Kolejki Leśne	14	17,8	1,50	0,6	0,7	0,18	51,5	63,2	0,68	22,3	27,4	0,53	9,6	11,8	0,60	5,1	6,2	1,06	9	3	0	3	0,78
12.	Placówka	6	8,4	0,70	1,5	2,0	0,48	89,0	120,2	1,29	54,2	73,1	1,42	3,8	5,2	0,26	3,0	4,0	0,68	1	3	0	0	0,75
13.	Lipowa II	22	9,6	0,80	9,0	4,0	0,96	90,4	39,8	0,43	55,7	24,5	0,48	12,7	5,6	0,28	10,3	4,5	0,77	2	5	1	1	0,69
14.	Dowgirda	4	8,7	0,74	1,8	3,6	0,86	17,7	35,2	0,38	12,0	23,9	0,47	2,1	4,2	0,21	1,1	2,3	0,39	0	1	0	0	0,58
15.	Kołodzieja	10	9,1	0,76	0,2	0,2	0,05	64,8	58,6	0,63	39,4	35,6	0,69	5,0	4,5	0,23	2,5	2,2	0,38	0	6	1	1	0,45
16.	Mazury	14	7,9	0,66	1,0	0,6	0,14	73,6	41,8	0,45	39,6	22,5	0,44	9,6	5,4	0,28	3,1	1,8	0,30	4	7	1	2	0,38
17.	Judzianka	2	5,6	0,48	0,0	0,0	0,00	18,4	62,7	0,67	12,1	41,3	0,80	0,8	2,8	0,14	0,7	2,3	0,38	0	1	0	0	0,37
18.	Żabia Górka	1	5,2	0,44	0,5	2,1	0,52	6,0	24,8	0,27	3,9	16,1	0,31	0,7	2,8	0,14	0,4	1,5	0,26	0	0	0	0	0,36
19.	Paszki II	2	2,1	0,17	0,8	0,8	0,19	90,7	89,5	0,96	48,8	48,2	0,94	3,9	3,8	0,19	0,0	0,0	0,00	0	3	0	1	0,35
20.	Międzytory	1	4,2	0,35	0,3	1,4	0,34	3,8	17,7	0,19	2,3	10,7	0,21	0,4	1,9	0,09	0,5	2,1	0,36	0	0	0	0	0,28
21.	Podlasie	3	3,6	0,30	1,4	1,7	0,41	9,6	12,0	0,13	4,4	5,5	0,11	3,4	4,3	0,22	0,2	0,3	0,05	0	0	0	0	0,24
22.	Dolne	1	2,8	0,23	0,0	0,0	0,00	16,1	41,9	0,45	5,2	13,5	0,26	0,0	0,0	0,00	1,0	2,6	0,44	0	1	0	0	0,20
23.	Paszki I	0	0,3	0,03	0,0	0,0	0,00	32,4	29,2	0,31	15,9	14,3	0,28	1,3	1,1	0,06	0,0	0,0	0,00	0	2	0	0	0,09
24.	Wrzosowa	1	1,4	0,12	0,0	0,0	0,00	9,9	9,6	0,10	6,7	6,5	0,13	1,7	1,7	0,08	0,0	0,0	0,00	0	0	0	0	0,07
25.	Celna	1	5,7	0,48	0,0	0,0	0,00	0,0	0,0	0,00	-	0,0	0,00	-	0,0	0,00	-	0,0	0,00	-	-	0	0	-
26.	Wydmuchowo	-	0,0	0,00	0,0	0,0	0,00	-	0,0	0,00	-	0,0	0,00	-	0,0	0,00	-	0,0	0,00	-	-	-	-	-
27.	Kolejowy	0	36,8	3,10	0,0	0,0	0,00	0,9	386,0	4,15	0,6	246,3	4,79	0,0	18,4	0,93	0,0	14,7	2,51	0	0	0	0	2,32
28.	Pozostałe obszary	0	6,6	0,55	0,0	0,0	0,00	8,0	530,3	5,70	3,7	241,7	4,70	0,0	3,3	0,17	0,0	2,6	0,45	0	1	0	0	1,51
	Hajnówka	247	11,6	1,00	84	4,1	1,00	1957	91,8	1,00	1089	51,1	1,00	417	19,6	1,00	122	5,7	1,00	56	81	11	22	1,00

Tabela 5.1.5. Wskaźniki problemów związanych z poziomem bezpieczeństwa w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Hajnówce.

Opis tabeli 5.1.5

1 – liczba bezwzględna przestępstw/wykroczeń

2 – wskaźnik przestępstw/wykroczeń w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców

3 – wskaźnik znormalizowany

* uowtpa – Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

A – wykroczenia porządkowe

B – wykroczenia obyczajowe

C – uszkodzenia ciała

D – zniszczenie rzeczy

Podsumowanie

Problemy związane z poziomem bezpieczeństwa zostały podsumowane poprzez analizę wskaźnika syntetycznego skonstruowanego z dwóch wskaźników cząstkowych dotyczących przestępczości ogółem oraz wykroczeń ogółem. Obliczono go jako ich średnią arytmetyczną po wcześniejszej normalizacji w oparciu o wartość dla całego miasta.

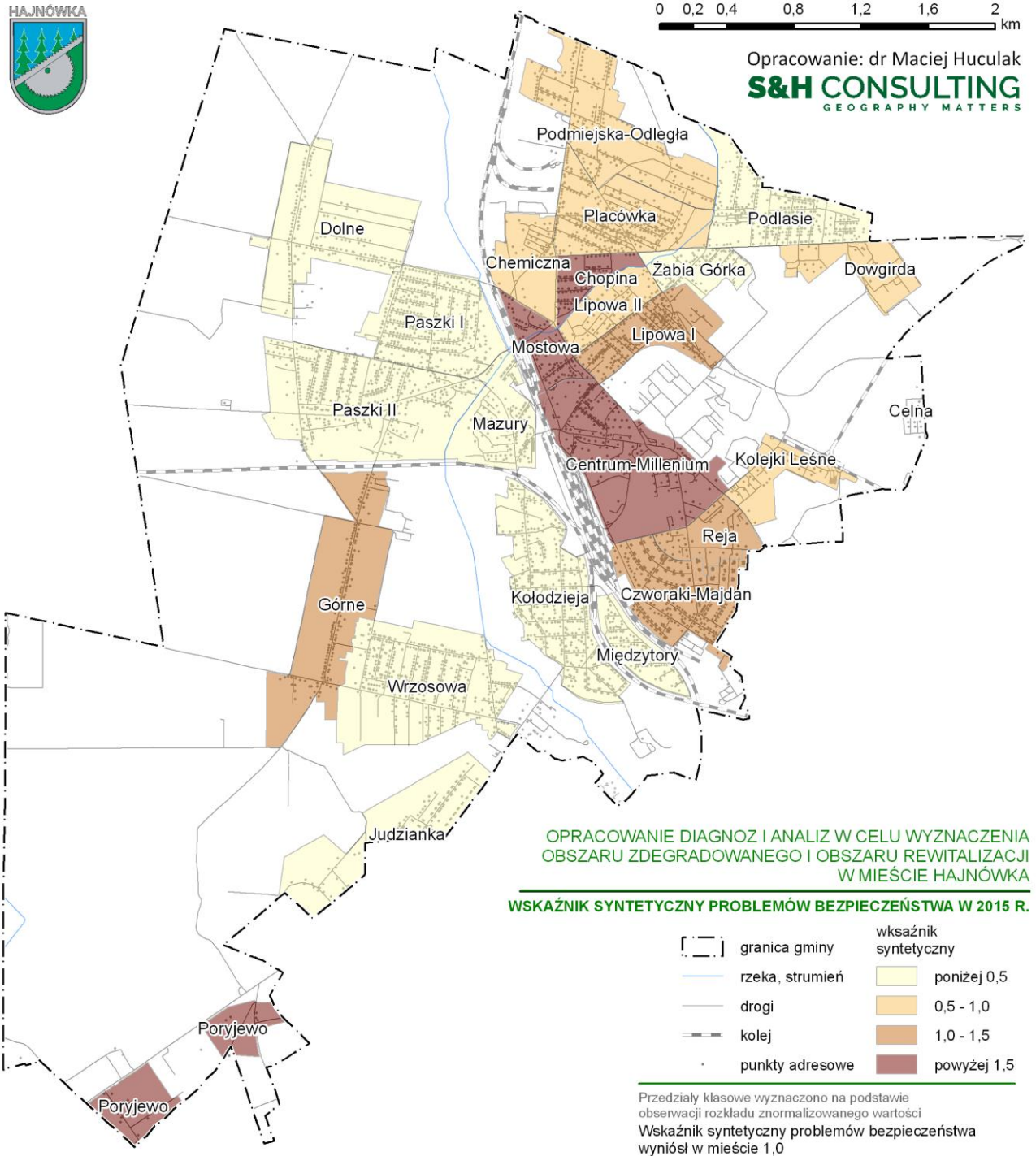
W przedziale wartości wskaźnika syntetycznego obejmującego najwyższe wartości znalazły się w przeważającej mierze jednostki ze wschodniej części miasta: Mostowa (4,71), Centrum-Millennium (2,27) i Chopina (1,52). W zachodniej części miasta ten poziom intensywności problemów bezpieczeństwa osiągnęło tylko Poryjewo (3,51).

Podwyższone, w stosunku do poziomu wskaźnika obliczonego dla całego miasta, wartości charakteryzowały również takie jednostki jak: Czworaki-Majdan (1,15), Górne (1,38), Lipowa I (1,42) oraz Reja (1,10).

Również przedział wartości odpowiadający 50%-100% wartości poziomu ogólnomiejskiego występował wyłącznie na obszarze wschodniej części miasta. Takimi wartościami cechowały się: Chemiczna (0,96), Dowgirda (0,58), Kolejki Leśne (0,78), Lipowa II (0,69), Placówka (0,75) i Podmiejska-Odległa (0,97).

Najniższe wartości analizowanego wskaźnika, świadczące o korzystnej sytuacji z zakresu bezpieczeństwa reprezentowały przede wszystkim jednostki położone w zachodniej części miasta. Były to: Dolne (0,20), Judzianka (0,37), Kołodzieja (0,45), Mazury (0,38), Międzytory (0,28), Paszki I (0,09), Paszki II (0,35), Wrzosowa (0,07). We wschodniej części miasta ten poziom intensywności analizowanego zjawiska charakteryzował tylko dwie jednostki: Podlasie (0,24) i Żabią Górkę (0,36).

Jedyną jednostką, na terenie której nie odnotowano analizowanych zjawisk dotyczących poziomu bezpieczeństwa była Celna.

Rysunek. 5.1.22. Wskaźnik syntetyczny problemów bezpieczeństwa w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Hajnówce

5.1.7. Kapitał społeczny

Niski poziom aktywności społecznej jest jednym ze zjawisk świadczących o znaczącym zaawansowaniu procesów degradacji struktur społecznych na obszarach zdegradowanych. Jednocześnie jest to jeden z ważnych wskaźników odzwierciedlających poziom kapitału społecznego, który w skali lokalnej w istotny sposób może wpływać na procesy rozwoju społeczno-gospodarczego.

Kapitał społeczny to sieć społecznych relacji zaufania, lojalności i solidarności. Wyróżnia się dwie jego główne postaci. Pierwszą jest kapitał społeczny wiążący, na który składają się relacje zachodzące wewnątrz danej społeczności. Stosunki tej społeczności ze światem zewnętrznym stanowią dla odmiany o kapitale społecznym pomostowym. Obszary zdegradowane bardzo często charakteryzują się niskim poziomem kapitału pomostowego i jednocześnie zauważalnie wyższym niż w innych częściach miasta, poziomem kapitału społecznego wiążącego.

Do pomiarów poziomu kapitału pomostowego często bywa stosowany wskaźnik poziomu uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim. Ze względu na kwestie dostępności danych, do jego przybliżenia najczęściej wykorzystuje się poziom frekwencji wyborczej. Poziom uczestnictwa obywateli w wyborach samorządowych, parlamentarnych i prezydenckich oddaje także poziom współodpowiedzialności mieszkańców za społeczność lokalną lub za kraj. Im wyższa frekwencja wyborcza tym poziom ten i poziom kapitału społecznego pomostowego wyższy i *vice versa*.

Niektórzy badacze przyjmują, że najlepszym miernikiem tego, czy mieszkańcy mają poczucie wpływu na swoje otoczenie jest skala ich udziału w Wyborach samorządowych. Wynika to z mniejszego dystansu pomiędzy wyborcami a wybieranymi kandydatami. W przypadku wyborów lokalnych, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach/gminach wyborca ma dużą szansę, aby takiego kandydata znać nawet osobiście. Zdecydowanie trudniej, aby doszło to do skutku, kolejno w przypadku: Wyborów do Sejmu RP, Wyborów do Senatu RP czy Wyborów Prezydenta RP. Jakkolwiek taka interpretacja wydaje się mieć pewne walory, to na potrzeby niniejszej analizy przyjęto równoważność wszystkich typów wyborów.

W oparciu o dane Państwowej Komisji Wyborczej dla poszczególnych obwodów głosowania przeanalizowano frekwencję we wszystkich wyborach ogólnopolskich przeprowadzonych w latach 2014-2015 tj.:

- a) Wyborach samorządowych 2014 (I tura wyborów burmistrza).
- b) Wyborów Prezydenta RP 2015 (I tura).
- c) Wyborach do Sejmu i Senatu RP 2015.

Ze względu na fakt, że obwody głosowania obejmowały swoim zasięgiem więcej niż jedną jednostkę urbanistyczną, otrzymany obraz zróżnicowania wewnątrzmijskiego zjawiska frekwencji wyborczej był, w porównaniu do innych zjawisk względnie mało zróżnicowany. Normalizację wskaźników, którą wykorzystano do wyznaczenia przedziałów wartości, przeprowadzono w oparciu o wartości frekwencji dla miasta obliczoną na podstawie danych dotyczących wyłącznie 12 powszechnych obwodów głosowania, a więc z pominięciem dwóch obwodów szpitalnych oraz Aresztu Śledczego.

Wybory samorządowe 2014

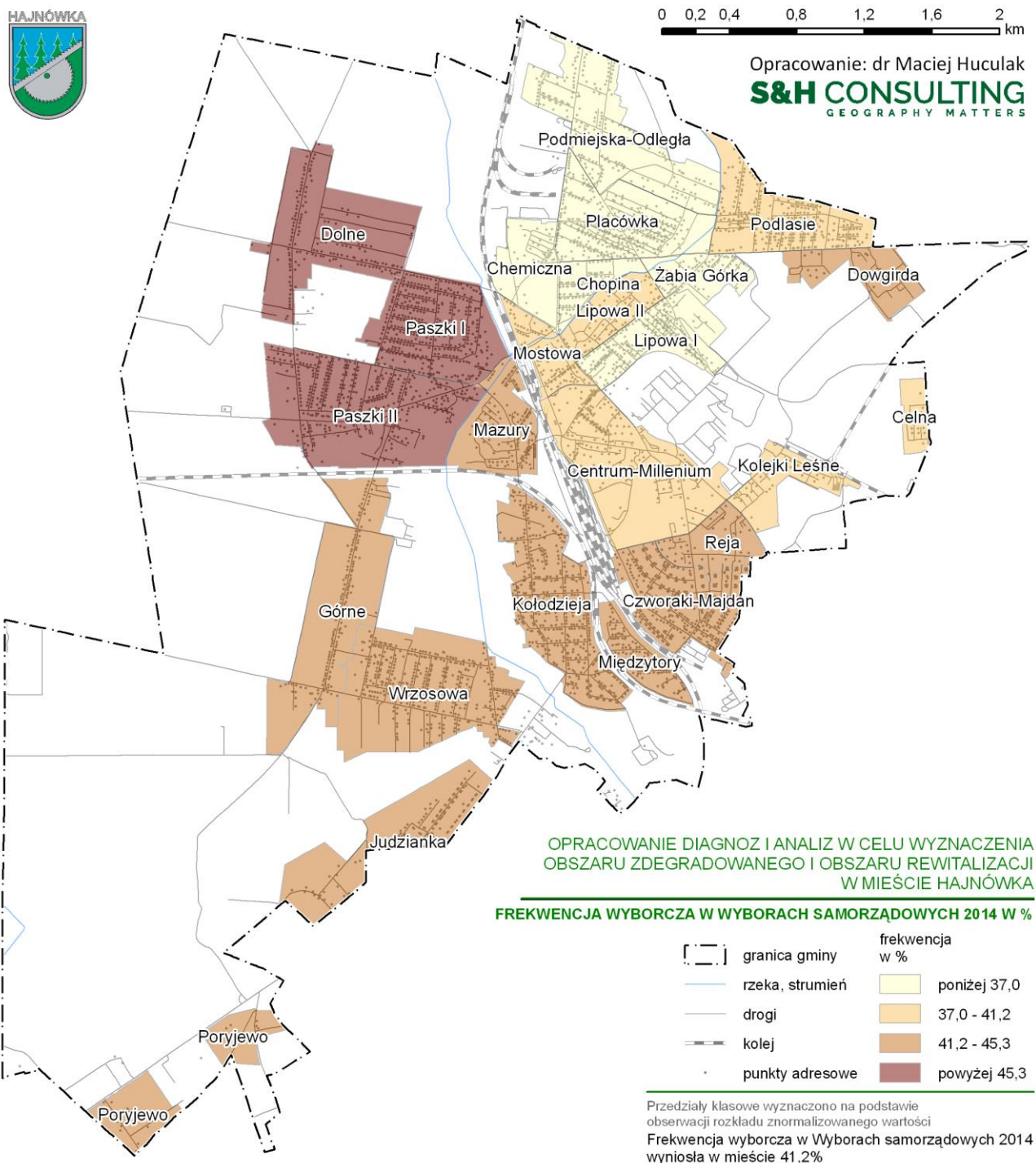
Jako reprezentację frekwencji w Wyborach samorządowych 2014 przyjęto wyniki frekwencji z I tury głosowania na Burmistrza Miasta. Na terenie miasta w obwodach powszechnych wyniosła ona 41,2%. Różnica pomiędzy najniższą (35,4%) a najwyższą zaobserwowaną (48,1%) frekwencją wyniosła 12,7 punktu procentowego, co stanowiło ponad 30% wartości frekwencji dla całego miasta. Wartość tę należy uznać za wysoką. Świadczy ona o dużym zróżnicowaniu aktywności obywatelskiej w skali wewnątrzmięskiej, a zatem równocześnie o dużych różnicach w poziomie kapitału społecznego. Jednocześnie, frekwencja obliczona dla całego miasta była znacząco mniejsza zarówno od wartości frekwencji w województwie podlaskim, która wyniosła 48,1%, jak również frekwencji ogólnopolskiej wynoszącej 47,3%.

Obszarem o najwyższej frekwencji, a więc jednocześnie najwyższym poziomie kapitału społecznego był obszar północno-zachodniej części miasta obejmujący trzy jednostki tj. Dolne, Paszaki I i Paszaki II.

Pozostałe jednostki o wartościach przekraczających wartość dla miasta koncentrowały się głównie w południowej części miasta. Do grupy tej należały: Czworaki-Majdan, Dowgirda, Górne, Judzianka, Kołodzieja, Mazury, Międzytory, Poryjewo, Reja oraz Wrzosowa.

Poziom niższy od wartości dla miasta, lecz nieodbiegający od niego o więcej niż 10% reprezentowała grupa jednostek ze wschodniej części miasta. Były to: Mostowa, Celna, Centrum-Millennium, Kolejki Leśnem, Podlasie, Lipowa II.

Najniższe wartości frekwencji wyborczej, odpowiadające najniższemu poziomowi kapitału społecznego, charakteryzowały północno-wschodnią część miasta tj. jednostki: Chemiczna, Chopina, Lipowa I, Placówka i Żabia Górka.

Rysunek. 5.1.23. Frekwencja wyborcza w Wyborach samorządowych w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

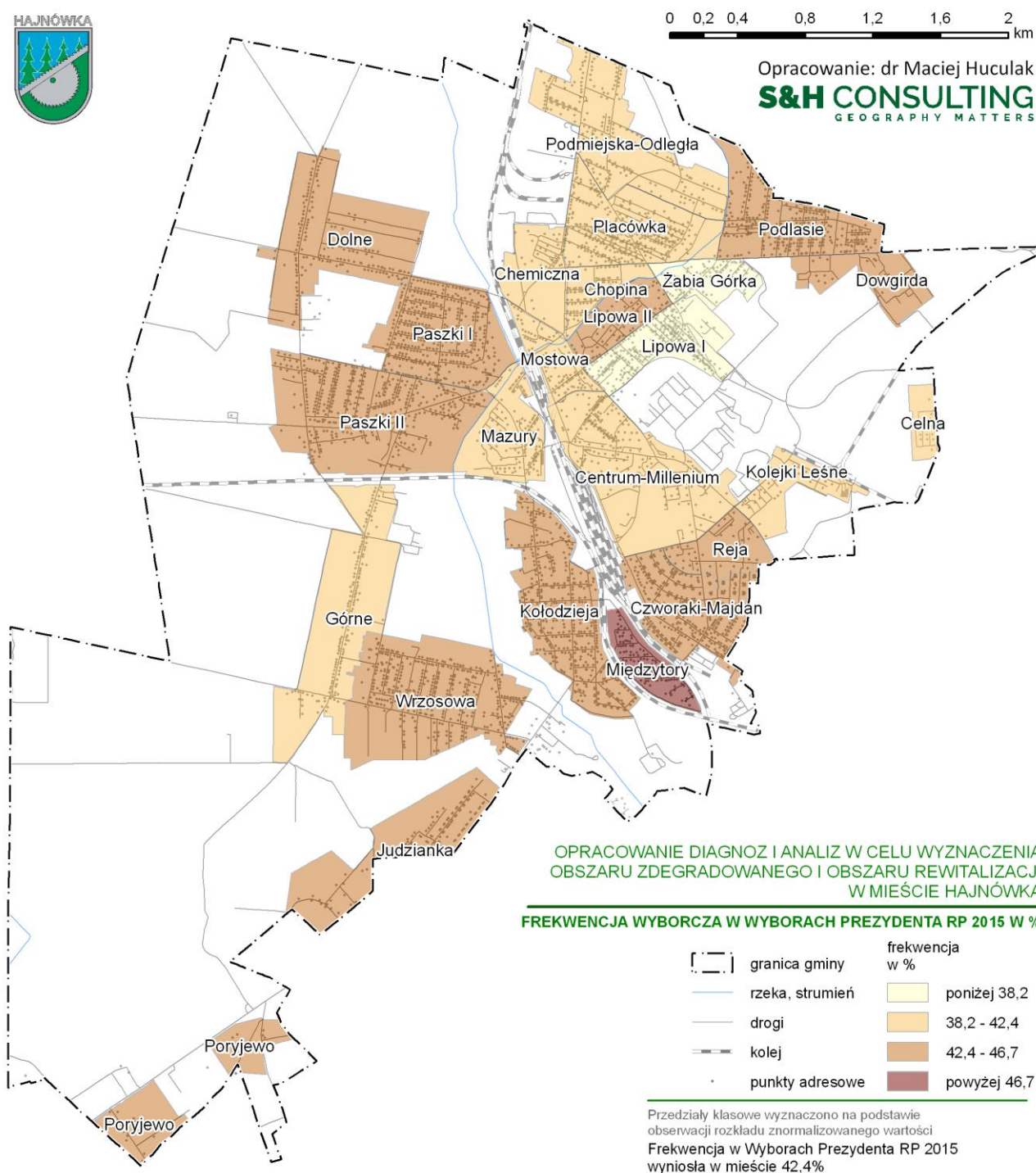
Wybory Prezydenta RP 2015

Jako reprezentację frekwencji w Wyborach Prezydenta RP 2015 przyjęto wyniki frekwencji z I tury głosowania. Na terenie miasta w obwodach powszechnych wyniosła ona 42,4%, a więc była nieznacznie wyższa od wartości frekwencji odnotowanej w Wyborach samorządowych 2014. Różnica pomiędzy najniższą (36,6%) a najwyższą zaobserwowaną (47,6%) frekwencją wyniosła 11 punktów procentowych, co stanowiło blisko 26% wartości frekwencji dla całego miasta. Wartość tę należy uznać za wysoką. Świadczy ona o dużym zróżnicowaniu aktywności obywatelskiej w skali wewnątrzmięskiej, a zatem równocześnie o dużych różnicach w poziomie kapitału społecznego. Jednocześnie, frekwencja w Hajnówce była znacząco mniejsza zarówno od wartości frekwencji w województwie podlaskim, która wyniosła 46,9%, jak również frekwencji ogólnopolskiej wynoszącej 49,0%.

Obszarem o najwyższej frekwencji, a więc jednocześnie najwyższym poziomie kapitału społecznego okazały się Międzytóry. Powyżej wartości frekwencji dla całego miasta znalazła się również liczna grupa jednostek, przede wszystkim ze wschodniej części miasta. Były to: Czworaki-Majdan, Dolne, Dowgirda, Judzianka, Kołodzieja, Lipowa II, Paszki I, Paszki II, Podlasie, Poryjewo, Wrzosowa.

Poziom niższy od wartości dla miasta, lecz nieodbiegający od niego o więcej niż 10% reprezentowała grupa jednostek głównie ze wschodniej części miasta. Składały się na nią następujące jednostki: Celną, Chemiczną, Mostowa, Centrum-Millennium, Górne, Mazury, Kolejki Leśne, Placówka, Podmiejska-Odległa.

Najniższe wartości frekwencji wyborczej, odpowiadające najniższemu poziomowi kapitału społecznego, charakteryzowały dwie jednostki ze wschodniej części miasta Lipowa I i Żabia Górka.

Rysunek. 5.1.24. Frekwencja wyborcza w wyborach Prezydenta RP w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

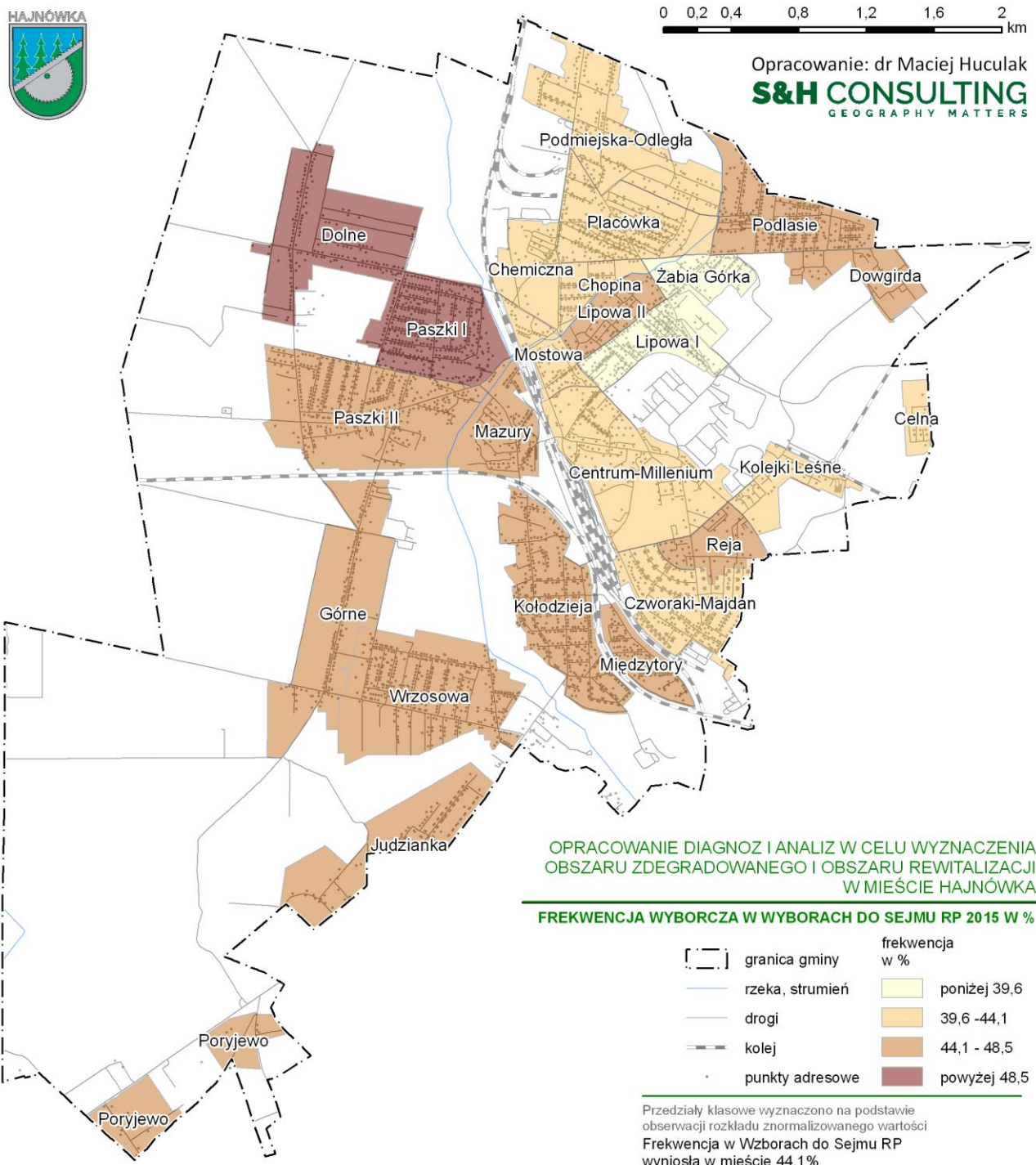
Wybory do Sejmu i Senatu RP 2015

Jako reprezentację frekwencji w Wyborach do Sejmu i Senatu RP 2015 przyjęto wyniki frekwencji z głosowania do Sejmu. Na terenie miasta w obwodach powszechnych wyniosła ona 44,1%, a więc była zauważalnie wyższa zarówno od wartości frekwencji odnotowanej w Wyborach samorządowych 2014, jak również Prezydenta RP 2015. Różnica pomiędzy najniższą (38,2%) a najwyższą zaobserwowaną (48,7%) frekwencją wyniosła 10,5 punktów procentowych, co stanowiło blisko 24% wartości frekwencji dla całego miasta. Wartość tę, choć była najniższą spośród analizowanych wyborów, należy uznać za znaczącą. Jednocześnie, frekwencja w Hajnówce była znacząco wyraźnie zbliżona do wartości frekwencji w województwie podlaskim, która wyniosła 45,1%. Od frekwencji ogólnopolskiej wynoszącej 47,1%, dzieliła ją już jednak wyraźna różnica.

Obszarem o najwyższej frekwencji, a więc jednocześnie najwyższym poziomie kapitału społecznego okazały się Dolne i Paszki I. Powyżej wartości frekwencji dla całego miasta znalazła się również liczna grupa jednostek, przede wszystkim z zachodniej części miasta. Były to: Dowgirda, Górne, Judzianka, Kołodzieja, Mazury, Międzytory, Lipowa II, Paszki II, Podlasie, Poryjewo, Wrzosowa.

Poziom niższy od wartości dla miasta, lecz nieodbiegający od niego o więcej niż 10% reprezentowała grupa jednostek wyłącznie ze wschodniej części miasta. Składały się na nią następujące jednostki: Celną, Chemiczną, Mostowa, Centrum-Millennium, Czworaki-Majdan, Kolejki Leśne, Placówka oraz Podmiejska-Odległa.

Najniższe wartości frekwencji wyborczej, odpowiadające najniższemu poziomowi kapitału społecznego, charakteryzowały dwie jednostki ze wschodniej części miasta Lipowa I i Żabia Górka.

Rysunek. 5.1.25. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu RP w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa jednostki	Samorządowe 2014		Do Sejmu RP 2015		Prezydenta RP 2015		Wskaźnik syntetyczny	Wskaźnik syntetyczny odwrócony
		Frekwencja w %	Wskaźnik znormalizowany	Frekwencja w %	Wskaźnik znormalizowany	Frekwencja w %	Wskaźnik znormalizowany		
1.	Żabia Górka	35,4	0,86	38,2	0,87	36,6	0,86	0,86	1,16
2.	Lipowa I	36,2	0,88	39,0	0,88	37,7	0,89	0,88	1,13
3.	Placówka	35,7	0,87	39,7	0,90	38,3	0,90	0,89	1,12
4.	Podmiejska-Odległa	35,7	0,87	39,7	0,90	38,3	0,90	0,89	1,12
5.	Chopina	35,7	0,87	39,7	0,90	38,3	0,90	0,89	1,12
6.	Chemiczna	35,7	0,87	39,7	0,90	38,3	0,90	0,89	1,12
7.	Mostowa	37,6	0,91	40,2	0,91	40,0	0,94	0,92	1,08
8.	Celna	38,7	0,94	42,0	0,95	39,4	0,93	0,94	1,06
9.	Kolejki Leśne	38,7	0,94	42,0	0,95	39,4	0,93	0,94	1,06
10.	Centrum-Millennium	39,1	0,95	42,4	0,96	41,9	0,99	0,97	1,03
11.	Mazury	41,3	1,00	44,8	1,02	40,7	0,96	0,99	1,01
12.	Lipowa II	40,3	0,98	44,1	1,00	42,9	1,01	1,00	1,00
13.	Podlasie	40,7	0,99	44,6	1,01	42,8	1,01	1,00	1,00
14.	Czworaki-Majdan	41,9	1,02	43,6	0,99	43,3	1,02	1,01	0,99
15.	Reja	42,0	1,02	44,6	1,01	44,4	1,05	1,03	0,97
16.	Górne	44,2	1,07	46,3	1,05	41,5	0,98	1,03	0,97
17.	Poryjowo	42,5	1,03	46,0	1,04	44,7	1,05	1,04	0,96
18.	Judzianka	42,5	1,03	46,0	1,04	44,7	1,05	1,04	0,96
19.	Wrzosowa	42,5	1,03	46,0	1,04	44,7	1,05	1,04	0,96
20.	Kołodzieja	43,3	1,05	45,8	1,04	45,6	1,07	1,06	0,95
21.	Dowgirda	42,9	1,04	47,3	1,07	45,4	1,07	1,06	0,94
22.	Paszki II	46,4	1,13	47,6	1,08	43,0	1,01	1,07	0,93
23.	Międzytory	45,2	1,10	45,3	1,03	47,6	1,12	1,08	0,92
24.	Paszki I	48,0	1,17	48,6	1,10	44,6	1,05	1,11	0,90
25.	Dolne	48,1	1,17	48,7	1,11	44,7	1,05	1,11	0,90
26.	Wydmuchowo	45,2	1,10	45,3	1,03	47,6	1,12	1,08	0,92
27.	Kolejowy	42,5	1,03	46,0	1,04	44,7	1,05	1,04	0,96
28.	Pozostałe obszary	42,5	1,03	46,0	1,04	44,7	1,05	1,04	0,96
	Hajnówka	41,2	1,00	44,1	1,00	42,4	1,00	1,00	1,00

Tabela 5.1.6. Frekwencja w wyborach z lat 2014-2015 w Hajnówce.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS oraz PUP.

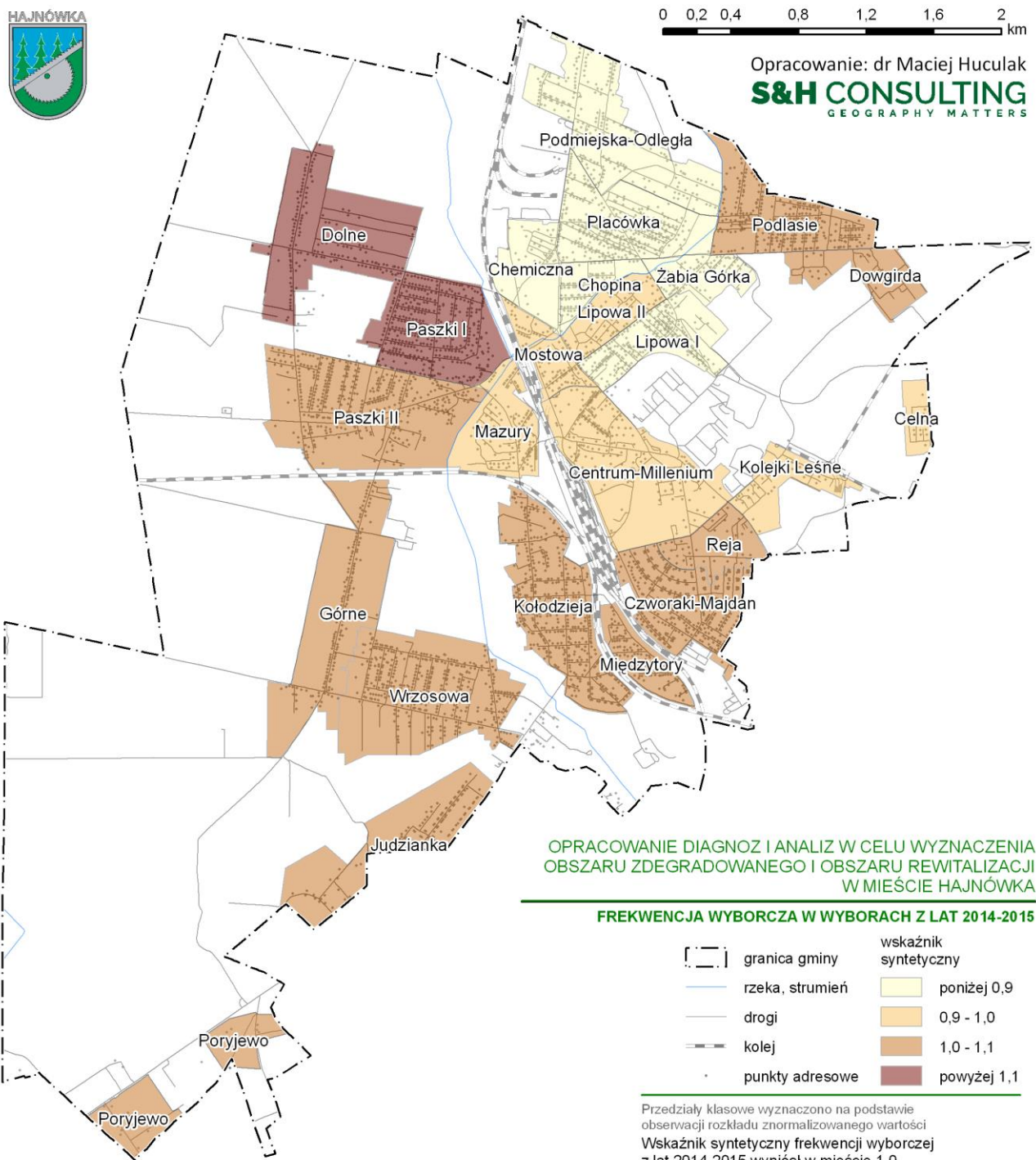
Podsumowanie

Poziom kapitału społecznego w ogólnopolskich wyborach z lat 2014-2015 obliczono jako średnią arytmetyczną wszystkich trzech analizowanych wyborów po znormalizowaniu frekwencji wartości dla całego miasta.

Obszarem o najwyższej frekwencji, a więc jednocześnie najwyższym poziomie kapitału społecznego były: Dolne i Paszki I. Powyżej wartości frekwencji dla całego miasta znalazła się również liczna grupa jednostek, przede wszystkim z zachodniej części miasta. Były to: Czworaki-Majdan, Dowgirda, Górne, Judzianka, Kołodzieja, Międzytory, Paszki II, Podlasie, Poryjewo, Reja, Wrzosowa.

Poziom niższy od wartości dla miasta, lecz nieodbiegający od niego o więcej niż 10% reprezentowała grupa jednostek wyłącznie ze wschodniej części miasta. Składały się na nią następujące jednostki: Celną, Mostowa, Centrum-Millennium, Kolejki Leśne, Lipowa II, Mazury.

Najniższe wartości frekwencji wyborczej, odpowiadające najniższemu poziomowi kapitału społecznego, charakteryzowały jednostki ze wschodniej części miasta tj.: Chemiczna, Chopina, Lipowa I, Placówka, Podmiejska-Odległa i Żabia Górka.

Rysunek. 5.1.26. Wskaźnik syntetyczny frekwencji wyborczej w wyborach ogólnopolskich z lat 2014-2015 w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW.

5.1.8. Poziom edukacji

Problemy natury społecznej wśród dzieci i młodzieży należą do dość trudno uchwytnych w kontekście analiz statystycznych zróżnicowania wewnątrzmijskiego. Podstawową miarą problemów społecznych w grupie najmłodszych mieszkańców miasta są kwestie znajdujące swoje odzwierciedlenie w ich problemach z nauką. Najczęściej tego rodzaju sytuacje wynikają z niekorzystnych zjawisk zachodzących w rodzinach i ich najbliższym otoczeniu. Analiza problemów związanych z edukacją dzieci i młodzieży stanowi zatem niezwykle cenny kontekst problemów społecznych danego obszaru.

Do przybliżenia negatywnych zjawisk z zakresu edukacji wykorzystano trzy równorzędne wskaźniki:

- a) Liczba uczniów drugorocznych w szkołach podstawowych oraz gimnazjach na 1 tys. osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2011/12-2015/16.
- b) Wyniki sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej z lat 2014/15-2015/16.
- c) Wyniki egzaminu w gimnazjum z lat 2014/15-2015/16.

W ramach podsumowania obliczono wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży. Jego konstrukcja była analogiczna do poprzednich wskaźników syntetycznych. Zasadniczą różnicą była konieczność odwrócenia dwóch ostatnich z wymienionych wskaźników, tak aby podobnie jak drugoroczność przedstawiały negatywny wymiar analizowanych zjawisk.

Drugoroczność

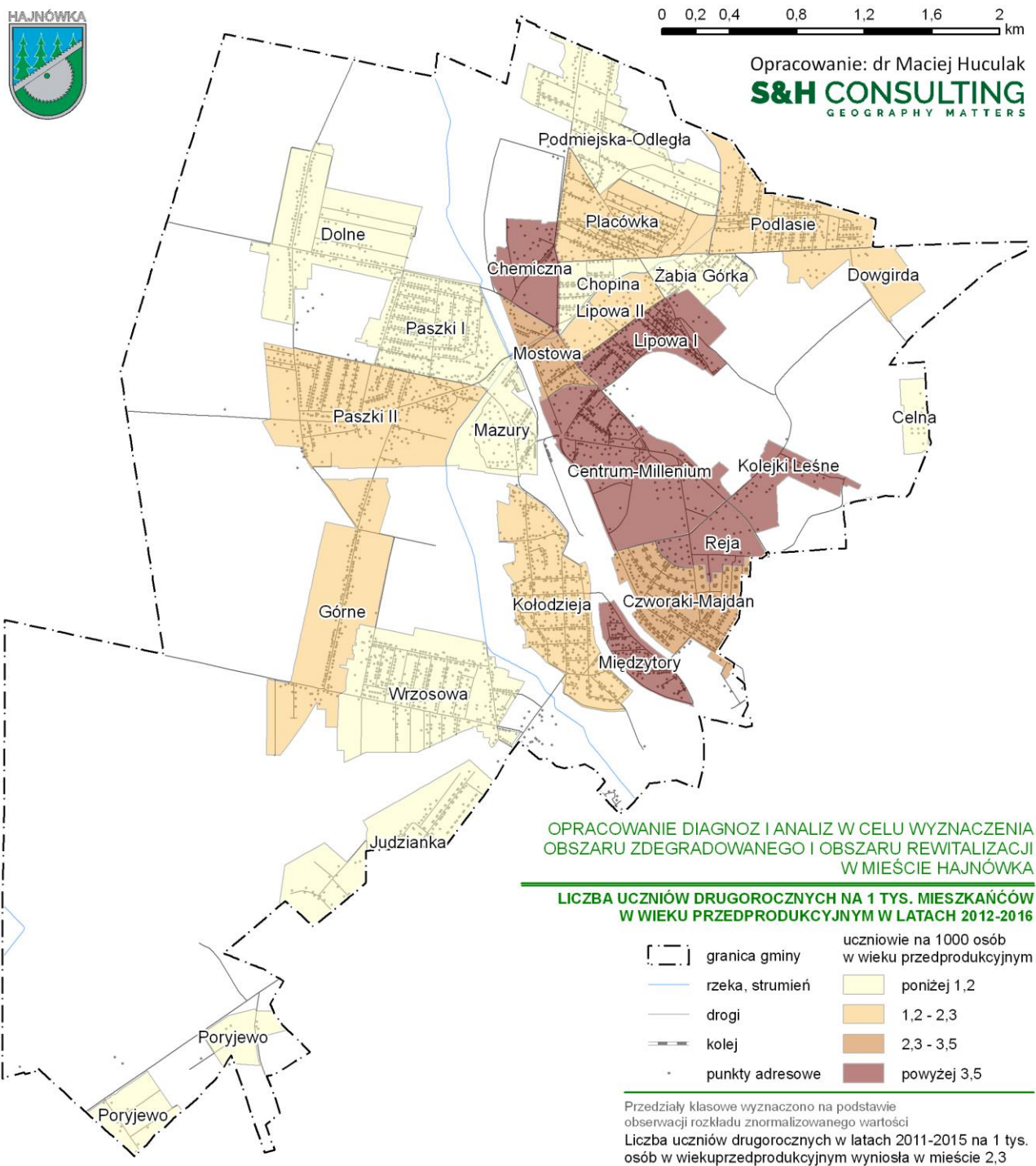
Zjawisko braku promocji do następnej klasy w szkołach podstawowych oraz gimnazjach przebadano dla pięciu lat szkolnych tj. 2011/12-2015/16. Zjawisko to funkcjonuje w żargonie edukacyjnym jako tzw. „drugoroczność”. Badaniem objęto wszystkie szkoły podstawowe i gimnazjalne na terenie miasta, bez szkół specjalnych. Zebrane informacje dotyczyły wyłącznie uczniów zamieszkałych na terenie miasta. Budowę wskaźnika oparto o liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym. Przyjęta baza odniesienia wynikała z dostępności danych dotyczących wieku ludności na odpowiednim poziomie podziału przestrzennego.

W analizowanych latach szkolnych zidentyfikowano łącznie 81 uczniów drugorocznych mieszkających na terenie miasta i uczęszczających do szkół na jego terenie. W przeliczeniu na 1 tys. osób niepełnoletnich dało to wynik 2,3. Natężenie zjawiska drugoroczności pokazuje jego bardzo wyraźną koncentrację na obszarze wschodniej części miasta. Za wyjątkiem jednej jednostki – Międzytorów (4,4), wszystkie jednostki o wartościach wskaźnika drugoroczności powyżej wartości dla całego miasta znajdowały się bowiem we wschodniej części miasta.

W grupie jednostek o najwyższych wartościach wskaźnika drugoroczności wynoszących powyżej progu 150% wartości dla miasta znalazły się: Chemiczna (11,8), Centrum-Millennium (4,0), Lipowa I (5,8), Kolejki Leśne (4,3) i Reja (3,7). Powyżej wartości dla całego miasta znalazły się ponadto: Mostowa (3,2) oraz Czworaki-Majdan (2,5).

Poniżej wartości ogólnomiejskiej znalazła się szeroka grupa zróżnicowanych jednostek. W grupie jednostek bardziej zbliżonych do wartości dla całego miasta były następujące: Dowgirda (1,4), Górne (1,3), Kołodzieja (2,3), Lipowa II (1,6), Paszki II (1,8), Placówka (2,1), Podlasie (1,5). W przedziale wartości o najniższych w skali miasta wartościach wskaźnika drugoroczności zaliczały się jednostki takie jak: Paszki I (0,6), Podmiejska-Odległa (1,1), Żabia Górka (0,7).

Nie odnotowano analizowanego zjawiska w przypadku jednostek: Celna, Chopin, Dolne, Judzianka, Mazury, Wrzosowa i Poryjewo.

Rysunek. 5.1.27. Liczba uczniów drugorocznych na 1 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w Hajnówce w latach 2012-2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze szkół podstawowych i gimnazjów w Hajnówce.

Sprawdzian w VI klasie szkoły podstawowej

Sprawdzian przeprowadzany na zakończenie szkoły podstawowej (VI klasa) stanowił podstawę do przybliżenia problemów edukacyjnych na wczesnym poziomie edukacji. W latach 2014/15 i 2015/16 do tego sprawdzianu przystąpiło na terenie miasta 277 uczniów zamieszkałych w Hajnówce. Przeciętny wynik egzaminu obliczono jako średnią arytmetyczną trzech części sprawdzianu tj.:

- a) Języka polskiego.
- b) Matematyki.
- c) Języka angielskiego.

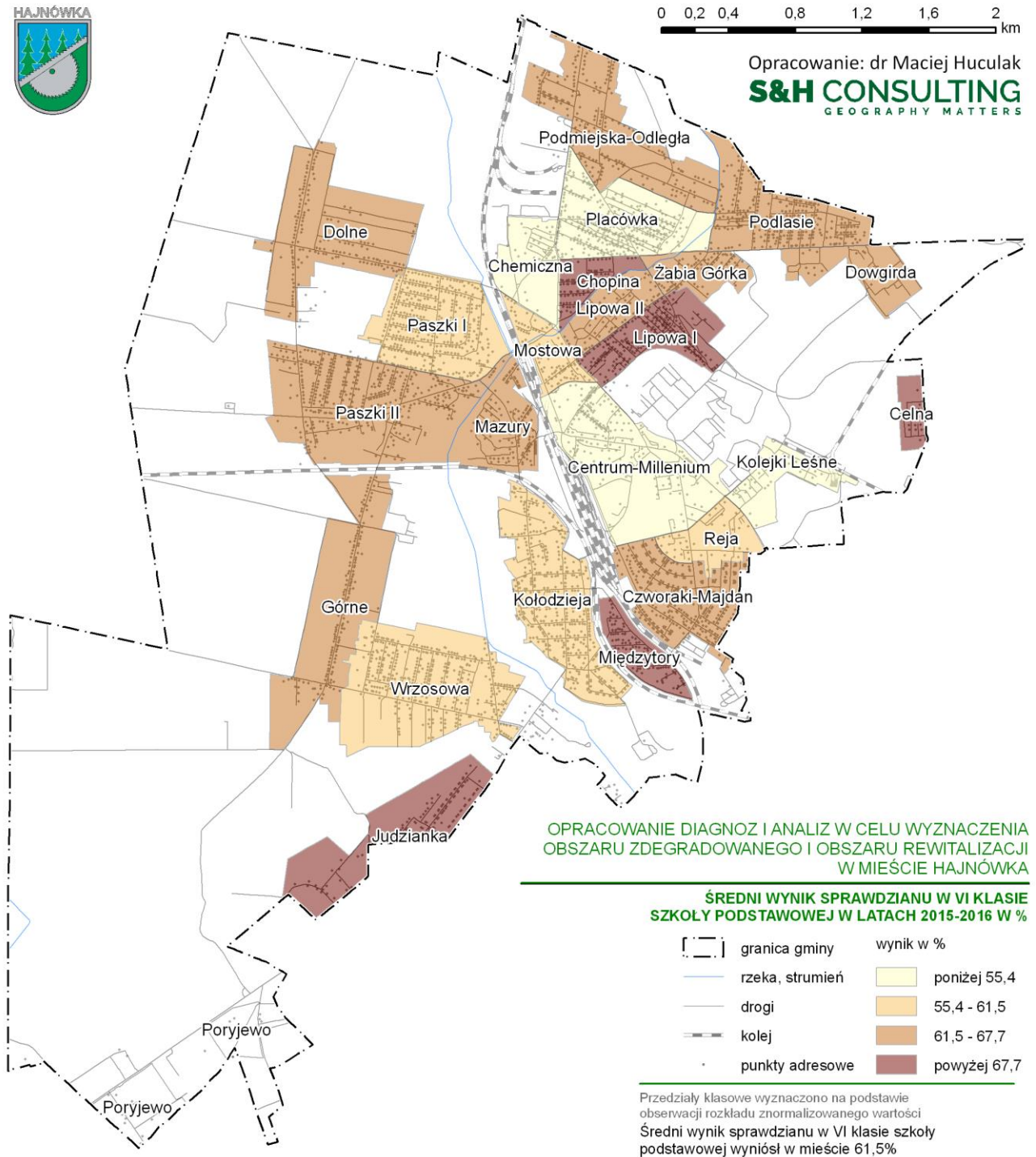
Obliczony średni wynik wyniósł 61,5%.

Najwyższy poziom wyników sprawdzianu, odpowiadający wynikom powyżej 110% poziomu dla całego miasta charakteryzował pięć jednostek urbanistycznych. Były to: Celna (81,9%), Chopina (78,7%), Judzianka (68,3%), Lipowa I (77,6%) oraz Międzytory (68,7%). Powyżej poziomu dla całego miasta znalazły się ponadto: Czworaki-Majdan (63,6%), Dolne (62,4%), Dowgirda (62,0%), Górne (65,6%), Lipowa II (62,0%), Mazury (67,0%), Paszki II (65,4%), Podlasie (66,7%), Podmiejska-Odległa (65,0%) oraz Żabia Górka (62,0%). Wszystkie z wymienionych jednostek reprezentowały więc w skali miasta względnie korzystny poziom edukacji w szkole podstawowej.

Wyniki sprawdzianu niższe niż wartość dla miasta reprezentowały obszary o negatywnym stanie poziomu edukacji w szkole podstawowej. Pierwsza grupa wartości skupiała jednostki o średnich wynikach wyższych niż 90% wartości ogólnomiejskiej. Obejmowała ona pięć jednostek: Mostowa (59,5%), Kołodzieja (59,9%), Paszki I (60,7%), Reja (55,9%) oraz Wrzosowa (60,0%),

Najniższy poziom edukacji reprezentowały wyłącznie jednostki położone we wschodniej części miasta. Były to: Chemiczna (48,1%), Centrum-Millennium (54,9%), Kolejki Leśne (49,5%) i Placówka (49,0%).

Na terenie jednostki Poryjewo brak było uczniów, którzy przystąpili do sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w analizowanych latach.

Rysunek. 5.1.28. Średni wynik sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w Hajnówce w latach 2015-2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych szkół podstawowych.

Egzamin gimnazjalny

Sprawdzian przeprowadzany na zakończenie edukacji gimnazjalnej stanowił podstawę do przybliżenia problemów edukacyjnych na kolejnym poziomie edukacji. W latach 2014/15 i 2015/16 do tego sprawdzianu przystąpiło na terenie miasta 219 uczniów zamieszkałych w Hajnówce. Przeciętny wynik egzaminu obliczono jako średnią arytmetyczną pięciu części sprawdzianu tj.:

- a) Języka polskiego.
- b) Matematyki.
- c) Historii i wiedzy o społeczeństwie.
- d) Przedmiotów przyrodniczych.
- e) Języka angielskiego – części podstawowej.

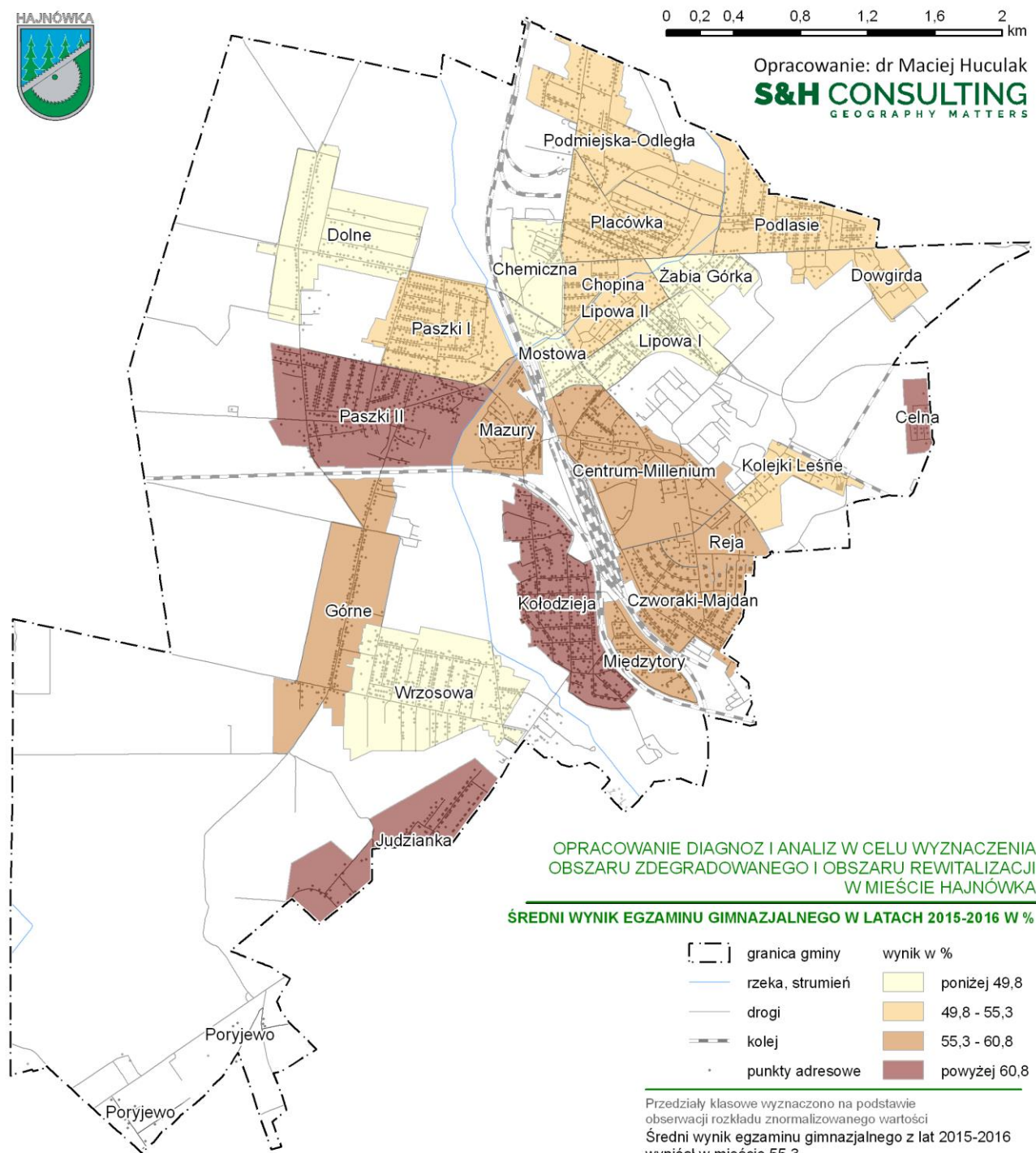
Obliczony średni wynik dla całego miasta wyniósł 55,3%.

Najwyższy poziom wyników egzaminu, odpowiadający wynikom powyżej 110% poziomu dla całego miasta (55,3%) charakteryzował cztery jednostki urbanistyczne. Były to: Celnia (62,4%), Judzianka (63,0%), Kołodzieja (68,0%) i Paszki II (64,0%). Powyżej poziomu dla całego miasta znalazły się ponadto: Centrum-Millennium (56,7%), Czworaki-Majdan (57,5%), Górne (56,7%), Mazury (60,1%), Międzytory (56,8%) oraz Reja (56,3%). Wszystkie z wymienionych jednostek reprezentowały więc w skali miasta względnie korzystny poziom edukacji na poziomie gimnazjum.

Wyniki sprawdzianu niższe niż wartość dla miasta reprezentowały obszary o negatywnym stanie poziomu edukacji w gimnazjum. Pierwsza grupa wartości skupiała jednostki o średnich wynikach wyższych niż 90% wartości ogólnomiejskiej. Obejmowała ona osiem jednostek: Chopnia (50,1%), Dowgirda (55,3%), Kolejki Leśne (52,6%) Lipowa II (55,2%), Paszki I (54,9%), Placówka (54,3%), Podlasie (53,5%) oraz Podmiejska-Odległa (52,8%).

Najniższy poziom edukacji, reprezentujący poziom poniżej 90% wyniku ogólnomiejskiego wynoszącego 55,3% (tj. 49,8%), reprezentowały takie jednostki jak : Chemiczna (48,1%), Mostowa (44,8%), Dolne (40,6%), Lipowa I (35,6%), Wrzosowa (47,1%) oraz Żabia Górka (46,7%).

Na terenie jednostki Poryjewo brak było uczniów, którzy przystąpili do sprawdzianu gimnazjalnego w analizowanych latach.

Rysunek. 5.1.29. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w Hajnówce w latach 2015-2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze szkół.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa jednostki	Uczniowie		Drugoroczność			Sprawdzian w VI klasie SP		Egzamin gimnazjalny		Wskaźnik syntetyczny
		Gimnazjum	Szkoła podstawowa	Liczba	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	Średni wynik w %	Wskaźnik znormalizowany	Średni wynik w %	Wskaźnik znormalizowany	
		Liczba	Liczba								
1.	Chemiczna	9	6	9	11,8	5,06	48,1	0,78	49,8	0,90	2,48
2.	Lipowa I	8	9	5	5,8	2,48	77,6	1,26	35,6	0,64	1,61
3.	Kolejki Leśne	10	12	7	4,3	1,85	49,5	0,81	52,6	0,95	1,38
4.	Centrum-Millenium	20	23	16	4,0	1,72	54,9	0,89	56,7	1,02	1,27
5.	Międzytory	3	4	1	4,4	1,88	68,7	1,12	56,8	1,03	1,25
6.	Mostowa	5	10	4	3,2	1,38	59,5	0,97	44,8	0,81	1,22
7.	Reja	19	30	13	3,7	1,56	55,9	0,91	56,3	1,02	1,21
8.	Placówka	9	5	3	2,1	0,91	49,0	0,80	54,3	0,98	1,06
9.	Czworaki-Majdan	10	23	5	2,5	1,06	63,6	1,03	57,5	1,04	0,99
10.	Kołodzieja	13	14	4	2,3	0,99	59,9	0,97	68,0	1,23	0,94
11.	Lipowa II	17	20	5	1,6	0,69	62,0	1,01	55,2	1,00	0,90
12.	Podlasie	13	11	2	1,5	0,64	66,7	1,08	53,5	0,97	0,87
13.	Dowgirda	4	5	1	1,4	0,60	62,0	1,01	55,3	1,00	0,87
14.	Paszki II	14	17	3	1,8	0,76	65,4	1,06	64,0	1,16	0,85
15.	Żabia Górka	4	1	0	0,7	0,28	62,0	1,01	46,7	0,85	0,82
16.	Podmiejska-Odległa	4	5	1	1,1	0,45	65,0	1,06	52,8	0,95	0,82
17.	Górne	3	6	1	1,3	0,55	65,6	1,07	56,7	1,02	0,82
18.	Dolne	1	9		0,0	0,00	62,4	1,02	40,6	0,73	0,78
19.	Paszki I	10	16	1	0,6	0,26	60,7	0,99	54,9	0,99	0,76
20.	Wrzosowa	4	19		0,0	0,00	60,0	0,98	47,1	0,85	0,73
21.	Chopina	4	1		0,0	0,00	78,7	1,28	50,1	0,91	0,63
22.	Mazury	24	21	0	0,0	0,01	67,0	1,09	60,1	1,09	0,62
23.	Judzianka	2	4		0,0	0,00	68,3	1,11	63,0	1,14	0,59
24.	Celna	3	5	0	0,0	0,00	81,9	1,33	62,4	1,13	0,55
25.	Poryjowo				0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,00
26.	Wydmuchowo		1		0,0	0,00	81,0	1,32		0,00	0,00
27.	Kolejowy	0	0		0,0	0,00	52,0	0,85	53,8	0,97	0,74
28.	Pozostałe obszary	0	0		0,0	0,00	52,0	0,85	53,8	0,97	0,74
Hajnówka		212	277	81	2,3	1,00	61,5	1,00	55,3	1,00	1,00

Tabela 5.1.7. Wskaźniki problemów związanych edukacją dzieci i młodzieży w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych szkół podstawowych i gimnazjów.

Podsumowanie

Wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży miał za zadanie ująć wszystkie opisane powyżej problemy w jedną całość. Skonstruowano go w oparciu o trzy, opisane powyżej wskaźniki cząstkowe tj.:

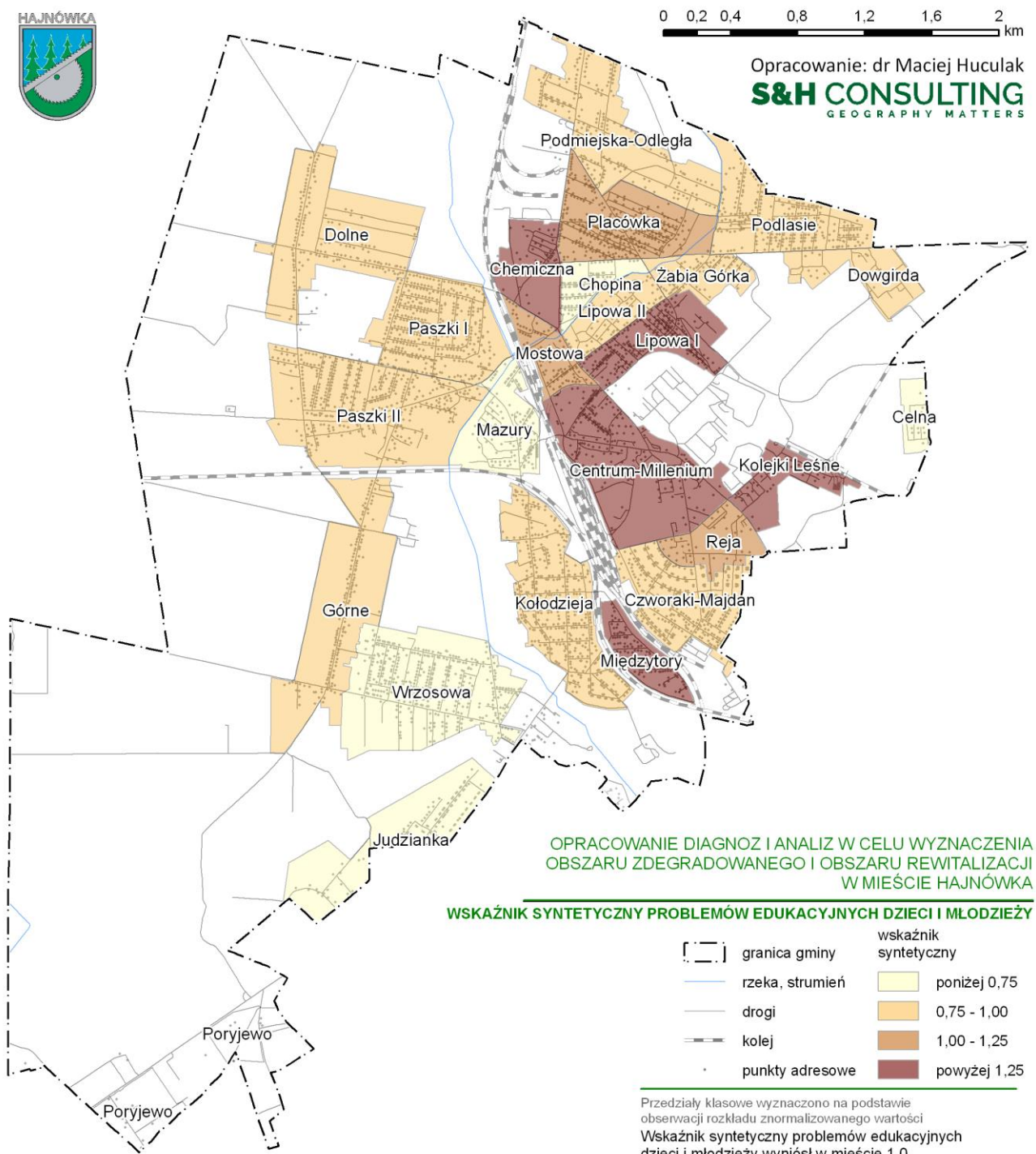
- a) Liczbę uczniów drugorocznych w szkołach podstawowych oraz gimnazjach na 1 tys. osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2011/12-2015/16.
- b) Wyniki sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej z lat 2014/15-2015/16.
- c) Wyniki egzaminu w gimnazjum z lat 2014/15-2015/16.

Najwyższy poziom problemów edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży zidentyfikowano głównie w centralnej części miasta. Były to: Chemiczna (2,48), Centrum-Millenium (1,27), Kolejki Leśne (1,38), Lipowa I (1,61). Jedyną jednostką z zachodniej części miasta o tak wysokim natężeniu problemów edukacyjnych były Międzytory (1,25). Pozostałe trzy jednostki o podwyższonych wartościach wskaźnika syntetycznego znajdowały się już wyłącznie we wschodniej części miasta. Do grupy tej zaliczały się: Mostowa (1,22), Placówka (1,06) oraz Reja (1,21).

Poniżej wartości dla całego miasta znalazła się zdecydowana większość z analizowanych jednostek urbanistycznych. Grupa ta liczyła łącznie 11 jednostek. W przedziale od 50% do 100% poziomu ogólnomiejskiego mieściły się następujące: Czworaki-Majdan (0,99), Dolne (0,78), Dowgirda (0,87), Górne (0,82), Kołodzieja (0,94), Lipowa II (0,90), Paszki I (0,76), Paszki II (0,85), Podlasie (0,87), Podmiejska-Odległa (0,82) oraz Żabia Górka (0,82).

Najniższe wartości charakteryzowały pięć jednostek: Celna (0,55), Chopina (0,63), Judzianka (0,59), Mazury (0,62) oraz Wrzosowa (0,73).

Na terenie jednostki Poryjewo nie stwierdzono występowania problemów edukacyjnych.

Rysunek. 5.1.30. Wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży w Hajnówce.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze szkół.

5.1.9. Problemy alkoholowe

Problemy związane z nadużywaniem alkoholu stanowią w warunkach polskich jeden z ważnych elementów sprzyjających występowaniu wielu zjawisk kryzysowym w rodzinach. Dane dotyczące tego rodzaju negatywnych zjawisk w praktyce możliwe są do przybliżenia poprzez analizę dwóch informacji. Pierwszą, są dane MOPS odnoszące się do liczby rodzin i osób w rodzinach objętych wsparciem z powodu alkoholizmu. Na ogół, i takim przypadkiem okazała się również Hajnówka, stanowią one zbyt wąski zbiór, aby wykorzystać go w analizach zróżnicowania wewnątrzmijskiego. Wynika to przede wszystkim z faktu konieczności spełnienia kryterium dochodowego, jak również tego, że grupa ta obejmuje wyłącznie osoby skierowane na leczenie. W przypadku Hajnówki w latach 2011-2015 zarówno liczba rodzin, jak i osób w rodzinach objętych tego rodzaju wsparciem uległa zmniejszeniu.

Tabela. 5.1.8. Liczba osób otrzymujących pomoc z MOPS z powodu alkoholizmu w Hajnówce w latach 2011-2015.

Lata	Liczba	
	Rodzin	Osoby w rodzinach
2011	30	65
2012	26	49
2013	21	30
2014	25	39
2015	25	37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS.

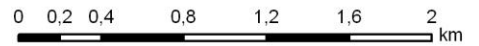
Drugim, na ogół szerszym zbiorem są dane pochodzące z wniosków o leczenie skierowanych do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. O jej zastosowaniu zadecydowała możliwość łatwego pozyskania szczegółowych danych. Analizie poddano okres 2011-2015. Za ten okres możliwe stało się uzyskanie danych spełniających kryteria obejmujące grupę 186 osób. Liczba wniosków skierowanych do MKRPA za ten okres w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dała wynik 8,7.

Najwyższy poziom natężenia problemów alkoholowych dotykał trzy jednostki analizy. Były to: Chemiczna (21,5), Kolejki Leśne (16,0) oraz Międzytory (15,7). Powyżej wartości dla całego miasta znalazły się jeszcze: Mostowa (12,5), Czworaki-Majdan (8,9), Mazury (10,6), Reja (10,6) oraz Żabia Górka (12,7).

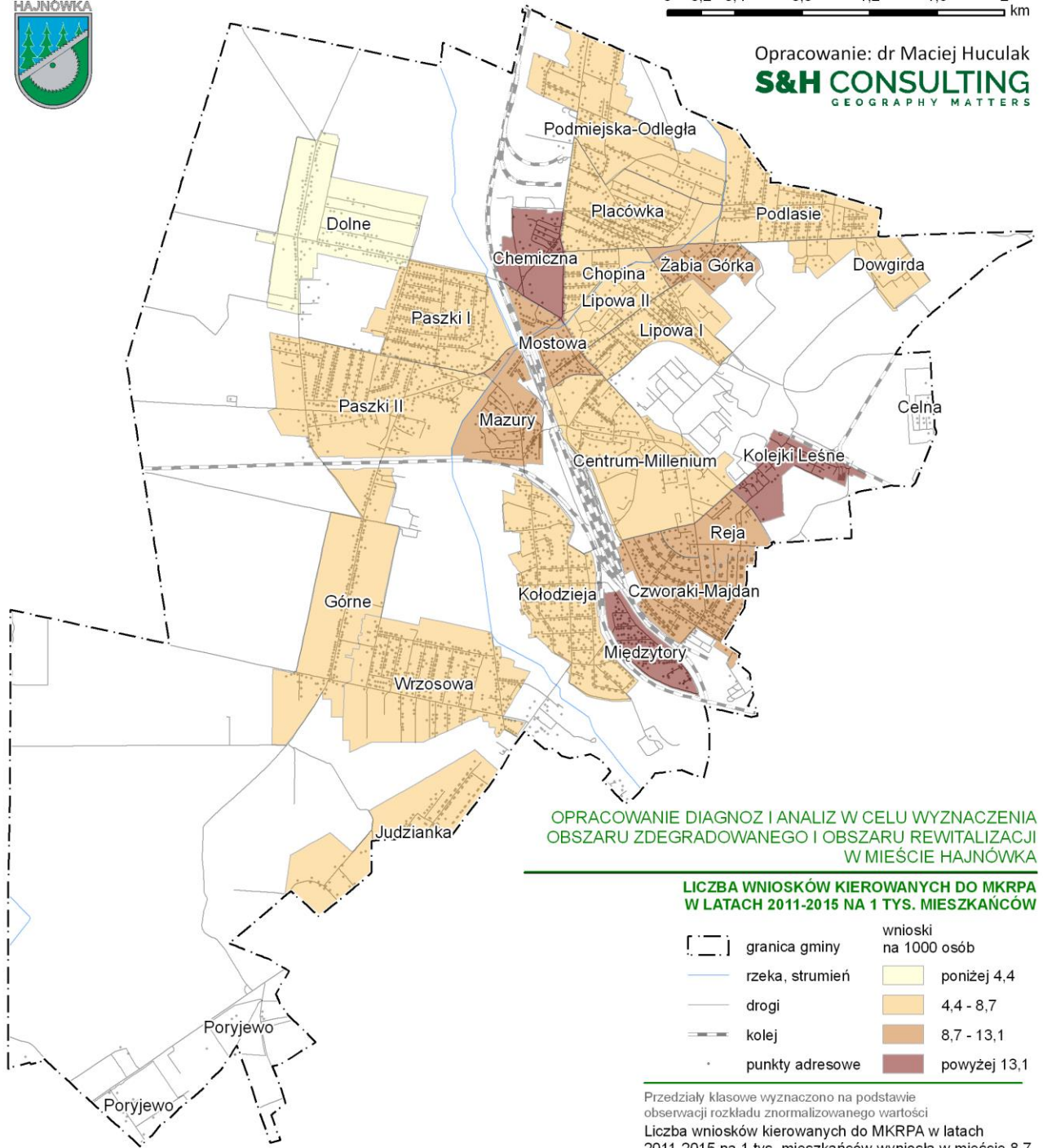
Najliczniejszą grupę stanowiły jednostki, które mieściły się w przedziale wartości pomiędzy 50% a 100% poziomu dla całego miasta. Należały do niej: Centrum-Millennium (8,3), Chopina (7,9), Dowgirda (7,1), Górne (6,0), Judzianka (4,5), Kołodzieja (4,9), Lipowa I (8,0), Lipowa II (7,1), Paszki I (8,2), Paszki II (7,4), Placówka (5,5), Podlasie (7,1), Podmiejska-Odległa (5,9).

Najniższy poziom intensywności problemów alkoholowych wystąpiło w jednostce Dolne (4,3).

Zjawisko nie występowało na obszarze Poryjewa oraz jednostki Celna.

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
 GEOGRAPHY MATTERS

Rysunek. 5.1.31. Liczba wniosków kierowanych do MKRPA na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w latach 2011-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MKRPA.

5.1.10. Uczestnictwo w życiu kulturalnym

Ze względu na brak ogólnodostępnych i odpowiednio szczegółowych danych przedstawiających kwestie związane z uczestnictwem w życiu kulturalnym analiza ograniczyła się do kwestii o bardziej ogólnym charakterze. W analizach zróżnicowania wewnątrzmijskiego zdarzają się co prawda analizy czytelnictwa, jednak budzą one z metodycznego punktu widzenia szereg zastrzeżeń, dlatego też nie zdecydowano się na ich pozyskanie i analizę.

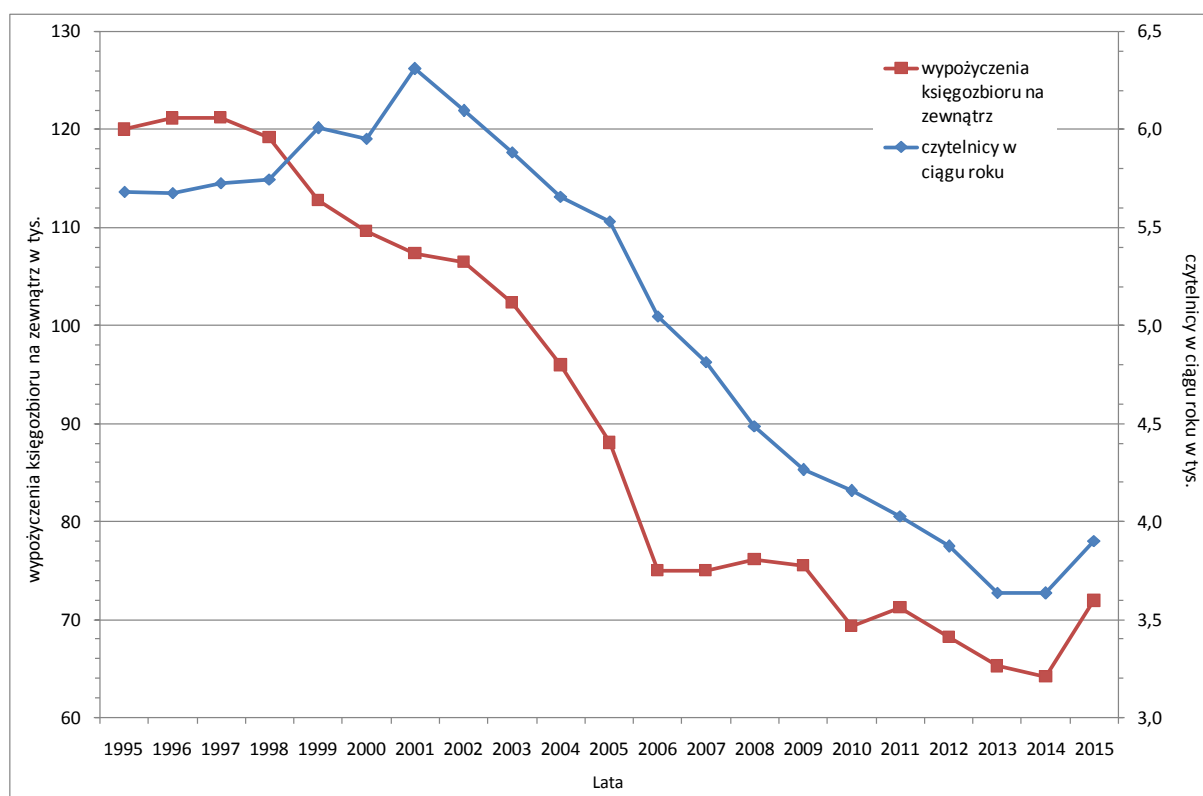
Do najważniejszych obiektów infrastruktury kulturalnej na obszarze miasta należały:

- a) Miejska Biblioteka Publiczna (MBP), ul. 3 Maja 45 (jednostka Centrum-Millenium), w tym:
 - a. Punkt Biblioteczny w SP ZOZ Biblioteka Szpitalna, ul. Lipowa 190 (jednostka Dowgirda).
 - b) Hajnowski Dom Kultury, ul. Tamary Sołoniewicz 4, (jednostka Chemiczna).
 - c) Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej, 3 Maja 42 (jednostka Centrum-Millenium).
 - d) Amfiteatr w Parku Miejskim (jednostka Centrum-Millenium).

Dane dotyczące podstawowych informacji dotyczących działalności MPB przedstawiają obraz bardzo wyraźnych, negatywnych zmian w zakresie czytelnictwa, jakie zachodziły na przestrzeni 20 lat, pomiędzy 1995 r. a 2015 r. Pomimo niewielkiego wzrostu liczby czytelników, oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w roku 2015 zasadnicza tendencja przedstawiała wyraźny trend spadkowy. Jedną z barier w funkcjonowaniu biblioteki jest z pewnością niedostosowanie jej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Negatywne tendencje dotyczyły także członków grup artystycznych Hajnowskiego Domu Kultury. Analizie poddano dane za lata 2011-2016. Od 2013 można było zaobserwować wyraźny spadek liczby członków grup artystycznych, oraz zmianę w strukturze członków grup według poszczególnych rodzajów (Tabela. 5.1.9). Wzrost odnotowano w przypadku liczby członków grup: teatralnych oraz muzycznych. Spadki dotyczyły pozostałych analizowanych rodzajów grup.

Istniejący potencjał związany z doświadczeniem obu instytucji, stanowi z punktu widzenia planowanych procesów rewitalizacji znaczący walor. Jego wykorzystanie m.in. poprzez rozbudowę, modernizację, poszerzenie działalności, czy dostosowanie istniejącej infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych itp. może stać się ważnym elementem aktywizacji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Rysunek. 5.1.32. Czytelnicy i wypożyczenia księgozbioru Miejskiej Biblioteki Publicznej w Hajnówce w latach 1995-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Tabela. 5.1.9. Członkowie grupy artystycznych Hajnowskiego Domu Kultury w latach 2011-2016 według rodzajów grup.

	Ogółem	Teatralne	Muzyczne - instrumentalne	Wokalne i chóry	Folklorystyczne (ludowe, pieśni i tańca, kapele)	Taneczne
2011	172	0	0	40	71	61
2012	378	7	0	73	121	177
2013	282	7	0	55	100	120
2014	272	17	0	50	80	125
2015	230	15	25	35	53	102
2016	230	15	25	35	53	102

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

5.1.11. Sfera społeczna – podsumowanie

Prace analityczne dotyczące występowania i koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zakończono identyfikacją tych z nich, które spełniają wymagania stawiane przed obszarem zdegradowanym zawarte w *Wytycznych ...* Ministra Rozwoju. Zgodnie z nimi pierwszym warunkiem, który dany obszar gminy musi spełnić, aby mógł on zostać uznany za zdegradowany to obecność na jego terenie stanu kryzysowego z powodu **koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.**

Powyższe sformułowanie niesie ze sobą konieczność określenia zjawiska koncentracji zjawisk kryzysowych. Na potrzeby niniejszego opracowania za poziom odpowiadający koncentracji danego zjawiska kryzysowego przyjęto w większości przypadków poziom przekraczający 150% wartości wskaźnika obliczonego dla całego miasta. Wyjątkowo, ze względu na specyficzny rozkład analizowanych zmiennych zastosowano inne granice przedziałów (demografia, frekwencja wyborcza).

Wyróżniono osiem głównych grup zjawisk problemowych składających się na kryzys w sferze społecznej na terenie miasta Hajnówka. Były to następujące grupy zjawisk:

- a) Bezpieczeństwo (wskaźnik syntetyczny - 2 wskaźniki cząstkowe).
- b) Bezrobocie (wskaźnik syntetyczny - 2 wskaźniki cząstkowe).
- c) Demografia - 1 wskaźnik.
- d) Edukacja (wskaźnik syntetyczny - 3 wskaźniki cząstkowe).
- e) Kapitał społeczny (wskaźnik syntetyczny 3 wskaźniki cząstkowe).
- f) Problemy alkoholowe – 1 wskaźnik.
- g) Problemy rodzin (wskaźnik syntetyczny - 3 wskaźniki cząstkowe).
- h) Stan zdrowia - (wskaźnik syntetyczny - 3 wskaźniki cząstkowe).
- i) Ubóstwo (wskaźnik syntetyczny - 3 wskaźniki cząstkowe).

Przekroczenia wartości odpowiadających całej gminie tzn. występowanie koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zilustrowano w dwojaki sposób:

- a) W tabeli 5.1.9. za pomocą znaku „+” w komórce odpowiadającej danej grupie negatywnych zjawisk i danej jednostce referencyjnej.
- b) Na Rys.5.1.31. poprzez zaznaczenie tych samych co w pkt. 1 jednostek na mapie za pomocą różnego rodzaju sygnatur powierzchniowych.

W konsekwencji tak przeprowadzonego postępowania otrzymano informację dotyczącą tego, które z jednostek spełniają warunek nakładania się przynajmniej dwóch rodzajów/grup problemów (negatywnych zjawisk). Listę jednostek uszeregowano według liczby grup zjawisk, w których zidentyfikowano stan kryzysowy. Łącznie warunek nakładania się na siebie stanów kryzysowych w zakresie zjawisk społecznych spełniło 8 z analizowanych jednostek urbanistycznych.

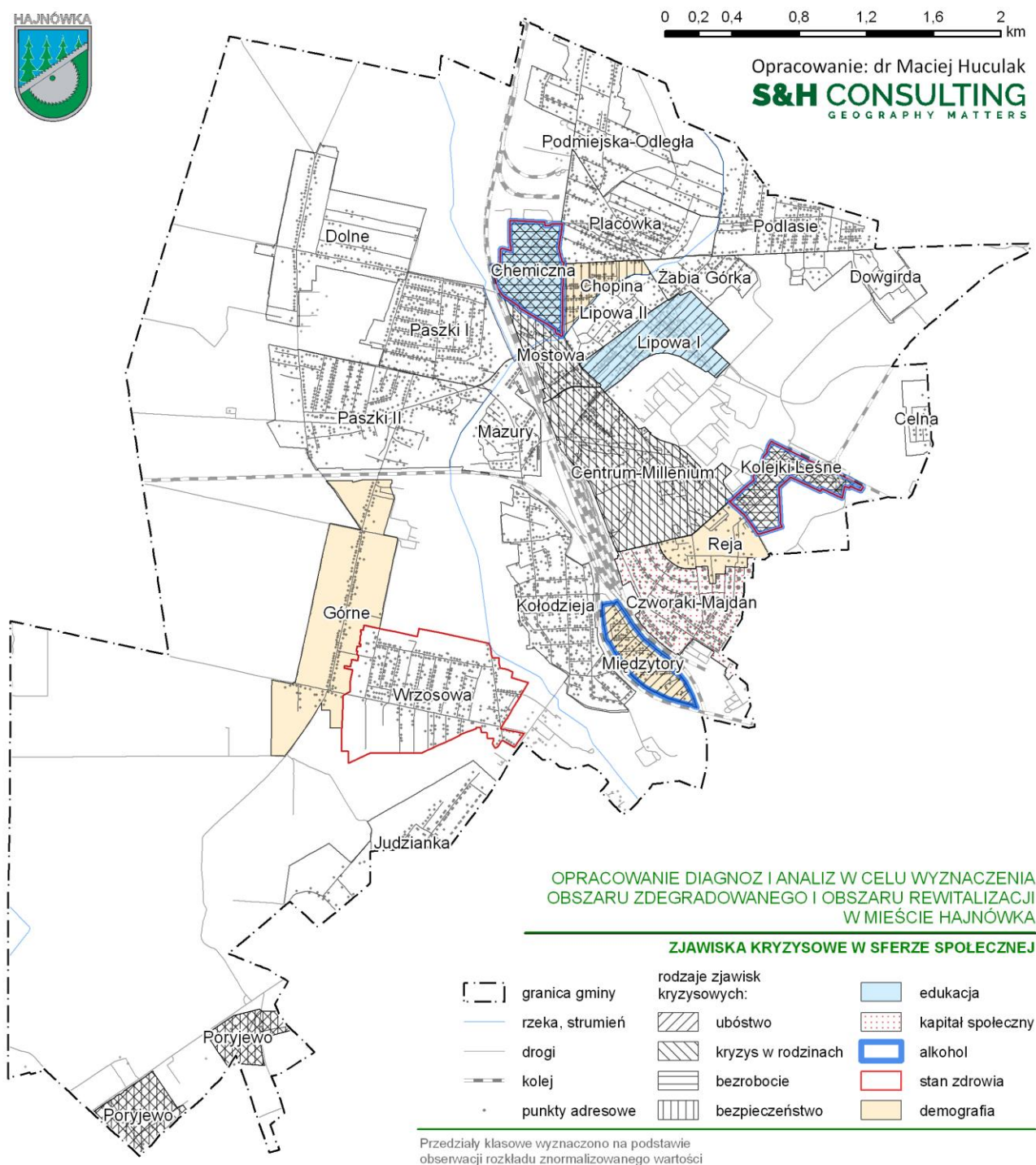
Największą liczbę tego rodzaju przekroczeń, bo odpowiadającą ponad połowie wszystkich analizowanych grup zjawisk odnotowano w przypadkach dwóch jednostek o charakterze dzielnic przyfabrycznych. Były to:

- a) Chemiczna z aż 7 stwierdzonymi stanami kryzysowymi (ubóstwo, kryzys w rodzinach, stan zdrowia, bezrobocie, kapitał społeczny, edukacja, problemy alkoholowe).
- b) Kolejki Leśne z pięcioma tego rodzaju grupami negatywnych zjawisk (ubóstwo, kryzys w rodzinach, stan zdrowia, bezrobocie, problemy alkoholowe).

Pozostałą grupę stanowiły jednostki o mniejszej liczbie zidentyfikowanych stanów kryzysowych. Składały się na nią:

- a) Poryjewo - cztery stany kryzysowe (ubóstwo, kryzys w rodzinach, bezrobocie, bezpieczeństwo).
- b) Chopina – trzy stany kryzysowe (demografia, bezpieczeństwo, kapitał społeczny).
- c) Lipowa I – trzy stany kryzysowe (ubóstwo, kapitał społeczny, edukacja).
- d) Międzytory – trzy stany kryzysowe (ubóstwo, problemy alkoholowe, demografia).
- e) Mostowa – dwa stany kryzysowe (kryzys w rodzinach, bezpieczeństwo).
- f) Centrum-Millenium – dwa stany kryzysowe (kryzys w rodzinach, bezpieczeństwo).

Wszystkie obszary objęte kryzysem w sferze społecznej obejmowały łącznie powierzchnię 191,1 ha zamieszkiwaną przez 5228 mieszkańców. Dawało to odpowiednio udział w ogóle powierzchni miasta na poziomie 9,3% oraz udział w ogóle liczby mieszkańców wynoszący 24,5%.

Rysunek. 5.1.33. Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej w Hajnówce w 2015 r.

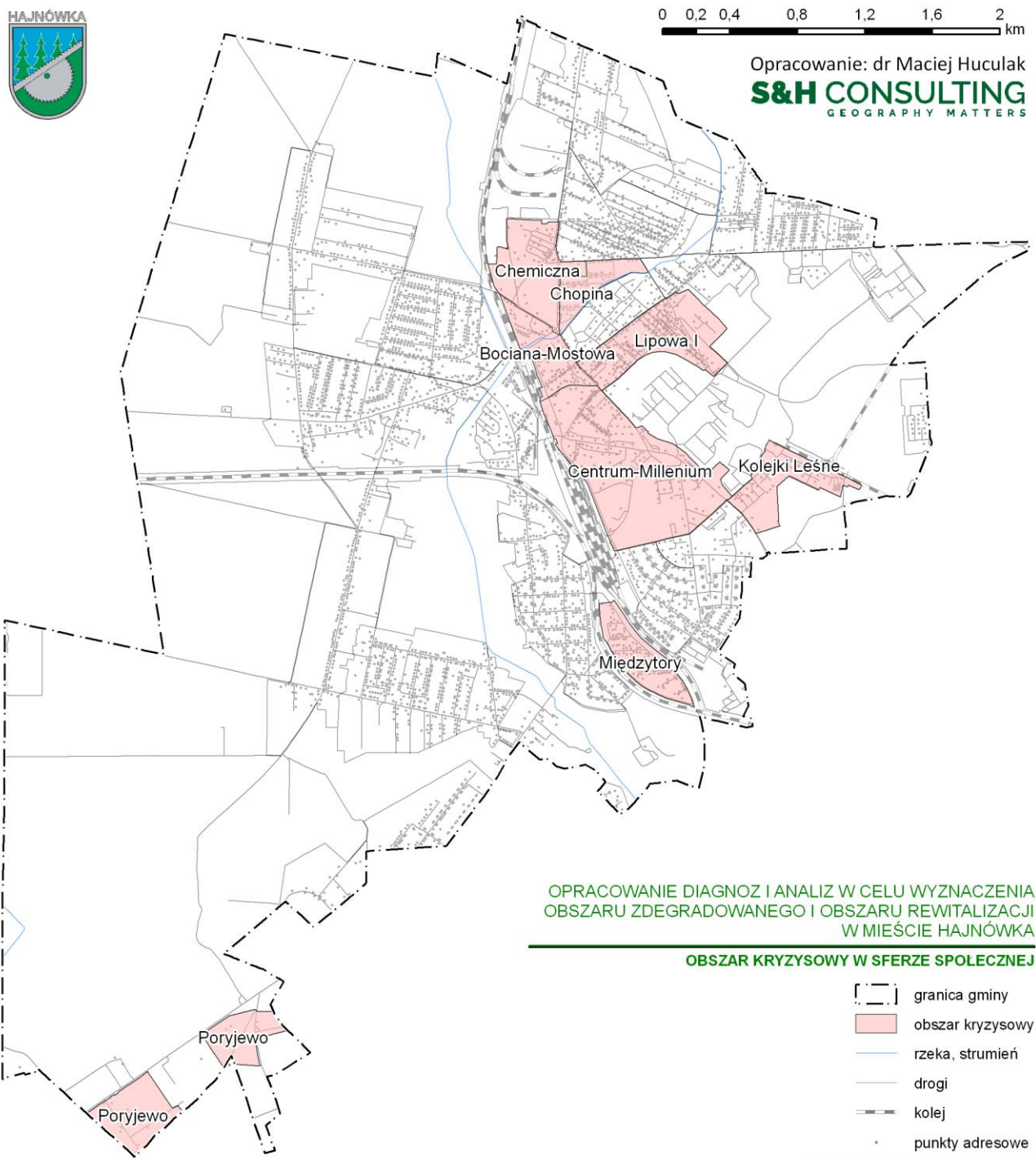
Źródło: opracowanie własne na podstawie UM i in.

Tabela. 5.1.10. Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej w Hajnówce - podsumowanie.

L.p.	Nazwa jednostki	Demografia	Ubóstwo	Kryzys w rodzinach	Stan zdrowia	Bezrobocie	Bezpieczeństwo	Kapitał społeczny	Edukacja	Problemy alkoholowe	Liczba stanów kryzysowych
1.	Chemiczna	-	+	+	+	+	-	+	+	+	7
2.	Kolejki Leśne	-	+	+	+	+	-	-	-	+	5
3.	Poryjowo	-	+	+	-	+	+	-	-	-	4
4.	Chopina	+	-	-	-	-	+	+	-	-	3
5.	Lipowa I	-	+	-	-	-	-	+	+	-	3
6.	Międzytory	+	+	-	-	-	-	-	-	+	3
7.	Mostowa	-	-	+	-	-	+	-	-	-	2
8.	Centrum-Millenium	-	-	+	-	-	+	-	-	-	2
9.	Górne	+	-	-	-	-	-	-	-	-	1
10.	Placówka	-	-	-	-	-	-	+	-	-	1
11.	Podmiejska-Odległa	-	-	-	-	-	-	+	-	-	1
12.	Reja	+	-	-	-	-	-	-	-	-	1
13.	Wrzosowa	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
14.	Żabia Górka	-	-	-	-	-	-	+	-	-	1
15.	Celna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
16.	Czworaki-Majdan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
17.	Dolne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
18.	Dowgirda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
19.	Judzianka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
20.	Kołodzieja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
21.	Lipowa II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
22.	Mazury	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
23.	Paszki I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
24.	Paszki II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
25.	Podlasie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

+ stan kryzysowy

Rysunek. 5.1.34. Obszar objęty kryzysem w sferze społecznej w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

5.2. Zjawiska gospodarcze

5.2.1. Przedsiębiorczość

Najczęściej stosowanym wskaźnikiem wskazującym na występowanie problemów natury gospodarczej jest poziom przedsiębiorczości. Najczęściej spotykanym sposobem pomiaru tego zjawiska jest wskaźnik liczby podmiotów zarejestrowanych REGON lub CEiDG w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Dane z systemu REGON są pełniejsze, zawierają bowiem informacje dotyczące wszystkich rodzajów zarejestrowanych firm, a więc zarówno wpisanych do CEiDG, jak również KRS. Najczęściej stosowanymi m.in. przez GUS, poziomami odniesienia dla obliczania wskaźnika przedsiębiorczości są:

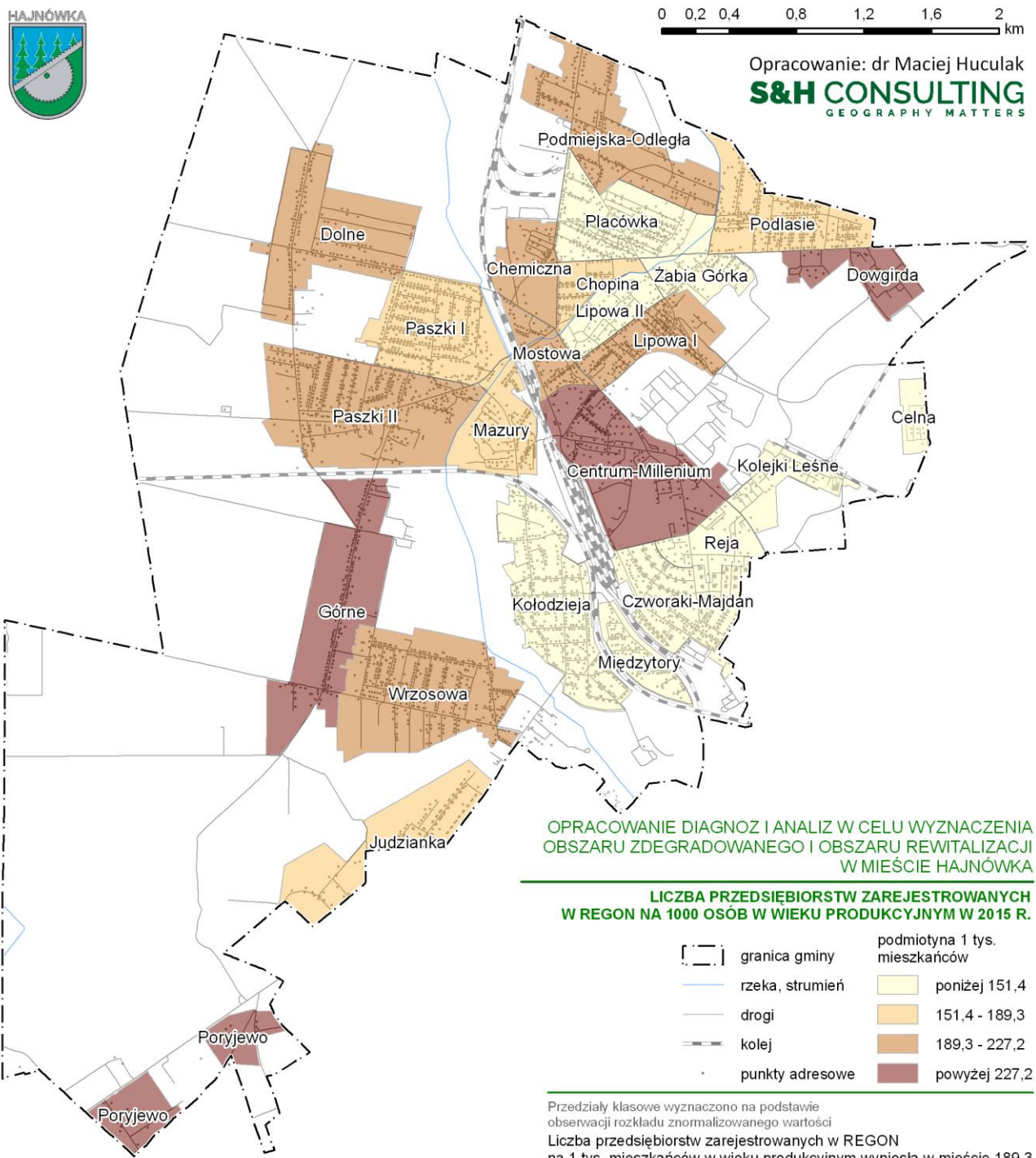
- a) Liczba mieszkańców ogółem np. 1 000 lub 10 000.
- b) Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Na potrzeby niniejszego opracowania zastosowano drugi z wymienionych poziomów odniesienia i wskaźnik przedsiębiorczości obliczono w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym. Taka miara przedsiębiorczości, choć posiada pewne wady związane choćby np. z oparciem się o adres rejestracji podmiotu, a nie faktycznego miejsca prowadzenia działalności, to jednak pozwala w większości przypadków poprawnie wskazać obszary odpowiadające rzeczywistemu zasięgowi kryzysu w tym zakresie.

Wskaźnik przedsiębiorczości obliczony dla całego miasta wyniósł 189,3 podmiotów na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym. Najwyższe, a zatem jednocześnie najkorzystniejsze wartości wskaźnika odnotowano w czterech spośród analizowanych jednostek. Były to: Centrum-Millennium (290,1), Dowgirda (297,0), Górne (304,1) oraz Poryjewo (428,4). Powyżej wartości wskaźnika dla całego miasta pozostawały ponadto: Mostowa (190,7), Chemiczna (197,0), Dolne (199,0), Lipowa I (223,9), Paszki II (217,0), Podmiejska-Odległa (215,7) oraz Wrzosowa (195,3).

Poniżej wartości dla całego miasta tj. w przedziale 80%-100% tej wartości uplasowały się takie jednostki jak: Chopina (163,7), Judzianka (174,3), Mazury (182,4), Paszki I (162,6) i Podlasie (160,9).

Najliczniejszą grupę stanowiły jednostki o najniższych wartościach analizowanego wskaźnika, nieprzekraczające poziomu 80% wartości ogólnomiejskiej tj. 151,4 podmiotów na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym. Obszary te reprezentowały zatem najniższy w skali miasta poziom przedsiębiorczości. W skład tej grupy wchodziły dwa zwarte obszary położone w północno-wschodniej i centralnej części miasta oraz izolowana jednostka Celna (79,9). W pierwszym z wymienionych obszarów znalazły się Lipowa II (126,4), Placówka (134,9) i Żabia Górka (93,4). W drugim: Czworaki-Majdan (142,5), Kolejki Leśne (120,6), Kołodzieja (138,6), Międzytory (112,1) i Reja (122,7).

Rysunek. 5.2.1. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

5.2.2. Podatek PIT

Poziom dochodów ludności poszczególnych jednostek urbanistycznych został przybliżony pośrednio poprzez analizę wartości podatku PIT przypadającego na 1 mieszkańca w 2015 r. Dane na potrzeby tej części opracowania zostały udostępnione przez Urząd Skarbowy w Hajnówce i dotyczyły liczby podatników oraz wartości PIT należnego.

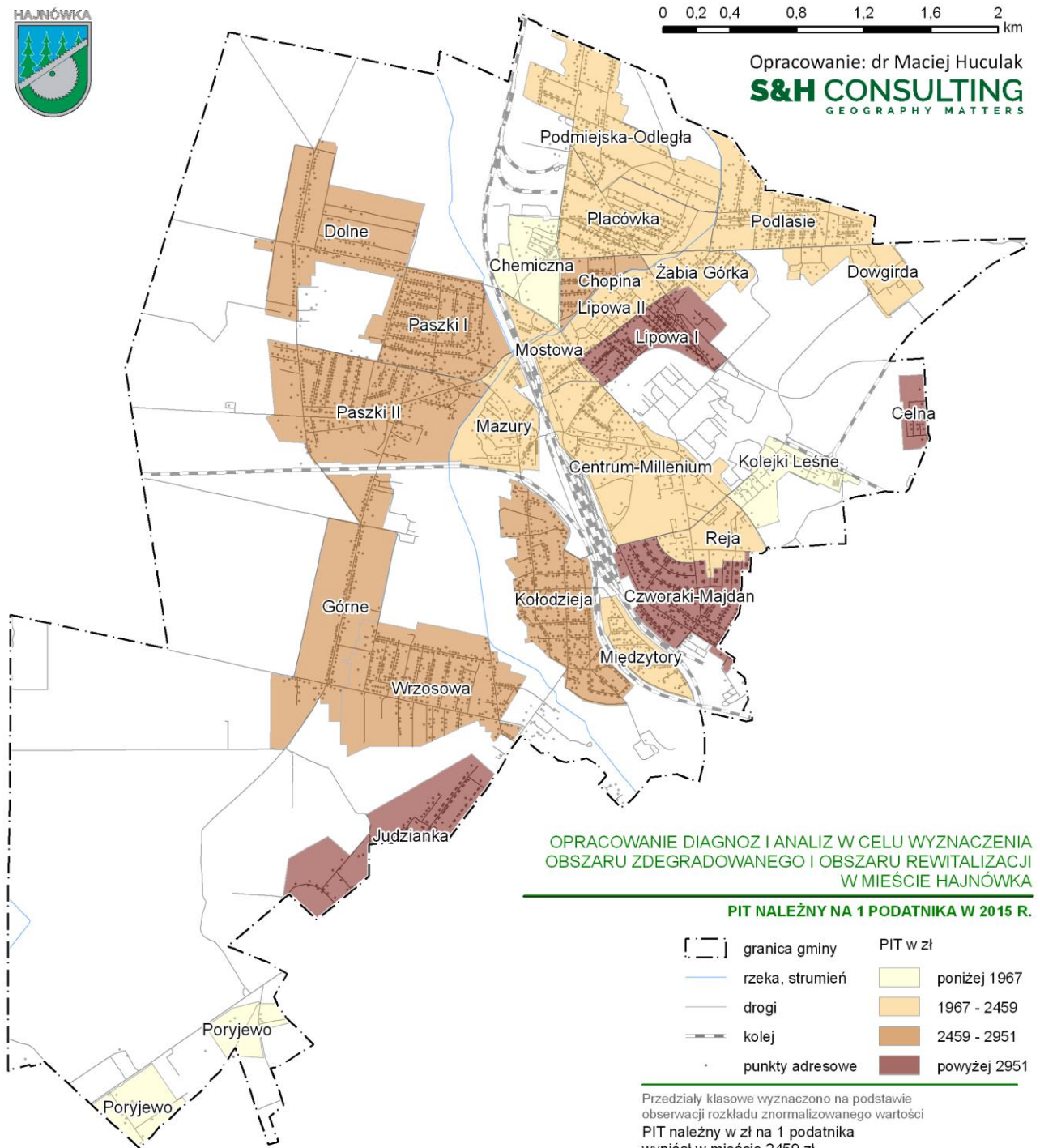
Kwota podatku należnego łącznie dla grupy 14 678 podatników z terenu miasta Hajnówka wyniosła w 2015 r. 36 091 362 zł. W rezultacie otrzymano wartość średnią wynoszącą 2458,9 zł. Wartości obliczone dla poszczególnych jednostek referencyjnych wyniosły od 1297 zł w przypadku Chemicznej do 4249 zł dla Judzianki.

Najbardziej zauważalną cechą charakterystyczną rozkładu analizowanego zjawiska były generalnie wyższe od wartości średniej odnotowane dla jednostek położonych w zachodniej części miasta i generalnie niższe dla jednostek ze wschodniej części miasta.

Najwyższe średnie wartości PIT należnego przypadające na 1 podatnika, przekraczające 2951 zł charakteryzowały cztery jednostki tj.: Celną (3247 zł), Lipową I (4220 zł), Czworaki-Majdan (3705 zł) oraz Judziankę (4249 zł). Do grupy pozostałych jednostek o wyższych niż wartość dla miasta wartościach wskaźnika należały ponadto jednostki z zachodniej części miasta: Dolne (2640 zł), Górne (2515 zł), Paszki I (2597 zł), Paszki II (2709 zł), Wrzosowa (2553 zł).

W grupie jednostek poniżej wartości dla całego miasta dominowały jednostki ze wschodniej części miasta. Były to: Mostowa (2083 zł), Centrum-Millennium (2261 zł), Dowgirda (2187 zł), Lipowa II (2197 zł), Placówka (2320 zł), Podlasie (1980 zł), Podmiejska-Odległa (2295 zł), Reja (2179 zł) oraz Żabia Górka (2027 zł). W Zachodniej części miasta w tym, przedziale wartości mieściły się jedynie dwie jednostki: Mazury (2415 zł) i Międzytory (2082 zł).

Najniższe, w skali miasta wartości podatku PIT należnego były charakterystyczne dla jednostek: Chemiczna (1297 zł), Kolejki Leśne (1902 zł) i Poryjewo (1657 zł).

Rysunek. 5.2.2. PIT należny na 1 podatnika w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Hajnówce.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

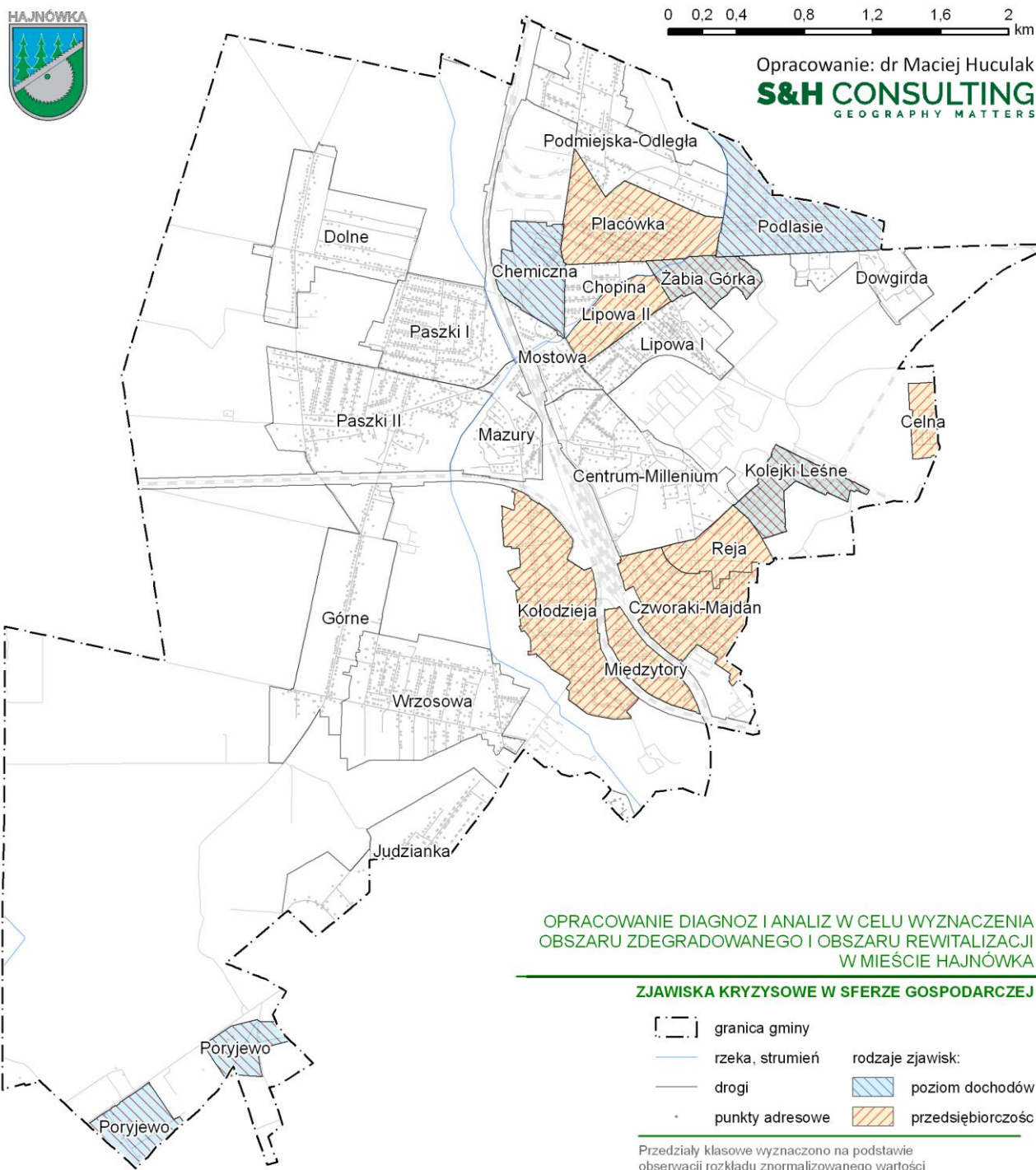
L.p.	Nazwa jednostki	Przedsiębiorczość			PIT należny	
		Liczba firm	Wskaźnik	Wskaźnik znormalizowany	PIT na 1 podatnika	Wskaźnik znormalizowany
1.	Chemiczna	35	197,0	1,04	1297	0,53
2.	Poryjowo	10	428,4	2,26	1657	0,67
3.	Kolejki Leśne	62	120,6	0,64	1902	0,77
4.	Podlasie	80	160,9	0,85	1980	0,81
5.	Żabia Górka	15	93,4	0,49	2027	0,82
6.	Mostowa	85	190,7	1,01	2083	0,85
7.	Międzytory	15	112,1	0,59	2082	0,85
8.	Lipowa II	209	126,4	0,67	2197	0,89
9.	Dowgirda	113	297,0	1,57	2187	0,89
10.	Reja	182	122,7	0,65	2179	0,89
11.	Centrum-Millenium	462	290,1	1,53	2261	0,92
12.	Podmiejska-Odległa	72	215,7	1,14	2295	0,93
13.	Placówka	58	134,9	0,71	2320	0,94
14.	Mazury	216	182,4	0,96	2415	0,98
15.	Górne	79	304,1	1,61	2515	1,02
16.	Wrzosowa	133	195,3	1,03	2553	1,04
17.	Paszki I	127	162,6	0,86	2597	1,06
18.	Dolne	47	199,0	1,05	2640	1,07
19.	Paszki II	139	217,0	1,15	2709	1,10
20.	Kołodzieja	97	138,6	0,73	2718	1,11
21.	Chopina	16	163,7	0,86	2939	1,20
22.	Celna	9	79,9	0,42	3247	1,32
23.	Czworaki-Majdan	95	142,5	0,75	3705	1,51
24.	Lipowa I	73	223,9	1,18	4220	1,72
25.	Judzianka	32	174,3	0,92	4249	1,73
26.	Wydmuchowo	0	0,0	0,00	1741	0,71
27.	Kolejowy	2	1292,4	6,83	3764	1,53
28.	Pozostałe obszary	60	6323,8	33,41	2113	0,86
Hajnówka		2523	189,3	1,00	2459	1,00

5.1.10. Sfera gospodarcza – podsumowanie

Podsumowania negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej dokonano poprzez nałożenie na siebie dwóch analizowanych zjawisk. Jednostki, w przypadku których nastąpiło przekroczenie progu przyjętego dla poziomu natężenia zjawiska oznaczającego kryzys. Dla obu analizowanych w przypadku sfery gospodarczej wskaźników tj. zarówno wskaźnika przedsiębiorczości jak i podatku średniego PIT należnego na 1 podatnika był to poziom powyżej 120% wartości wskaźników po ich normalizacji i odwróceniu.

Otrzymany obraz przedstawiał dwa zwarte obszary występowania negatywnych zjawisk gospodarczych, który był uzupełniony przez dwie izolowane jednostki tj. Celną (niski poziom przedsiębiorczości) i Poryjewo (niski poziom dochodów).

Pierwszy ze zwartych obszarów koncentracji problemów gospodarczych znajdował się w północno-wschodniej części miasta i obejmował jednostki: Chemiczna (niski poziom dochodów), Lipowa II (poziom przedsiębiorczości), Placówka (poziom przedsiębiorczości), Podmiejska-Odległa (poziom przedsiębiorczości) Podlasie (niski poziom dochodów) oraz Żabia Górka (poziom przedsiębiorczości i niski poziom dochodów). Drugi obszar, położony był na południe od centralnej części miasta. W jego skład wchodziły następujące jednostki: Czworaki-Majdan (niski poziom przedsiębiorczości), Kolejki Leśne (niski poziom przedsiębiorczości i niski poziom dochodów), Kołodzieja (niski poziom przedsiębiorczości), Międzytory (niski poziom przedsiębiorczości) i Reja (niski poziom przedsiębiorczości).

Rysunek. 5.2.3. Zjawiska kryzysowe w sferze gospodarczej w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne

5.3. Zjawiska środowiskowe

5.3.1. Stan powietrza

Istotnym negatywnym zjawiskiem występującym na obszarze miasta Hajnówka w sferze środowiskowej są kwestie związane z występowaniem na jej obszarze przekroczeń związanych z jakością stanu powietrza atmosferycznego. Najważniejsze w tym zakresie są przekroczenia norm związanych ze stężeniami pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5.

Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej wymienia miasto Hajnówkę jako jedno z sześciu miast województwa, w których przede wszystkim należy podjąć działania na rzecz redukcji stężeń pyłów zawieszonych PM10 i PM2,5. Oprócz Hajnówki w grupie tej znajdują się również: Augustów, Łapy, Łomża, Bielsk Podlaski i Suwałki. Jako główną przyczynę przekroczeń norm powietrza we wszystkich wymienionych miastach identyfikuje się niską emisję będącą efektem niskosprawnych indywidualnych źródeł ciepła służących do ogrzewania indywidualnego.

W przypadku Hajnówki ważnym elementem składającym się na zły stan aerosanitarny jest również funkcjonowanie na terenie miasta jednego z 10 największych emitentów pyłu zawieszonego PM10 w województwie podlaskim. Za blisko 30 tys. t pyłów PM10 w skali roku odpowiada bowiem Gryfskand Sp. z o.o. Zakład produkcji węgla aktywnych Hajnówka.

Funkcjonowanie tak znaczącego emitenta pyłu zawieszonego PM10 w bezpośredniej bliskości zabudowy mieszkaniowej, w tym w szczególności jednostek Chemiczna oraz Placówka i Chopina powoduje szereg niedogodności i najprawdopodobniej negatywnie wpływa na stan zdrowia ich mieszkańców.

Wykonane w 2015 r. przez laboratorium mobilne WIOŚ w Białymstoku wstępne⁸ pomiary stężeń pyłu PM2,5 w mieście Hajnówka potwierdziły wystąpienie przekroczenia normy

Tabela. 5.3.1. Najwięksi emitenci pyłu zawieszonego PM10 w strefie podlaskiej

L.p.	Nazwa	Pył zawieszony [w tonach]
1.	Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Łomży	182,9
2.	Zakład Produkcji Mleczarskiej Kurpianka Kolno	78,9
3.	Swedspan Polska Sp. z o. o. Koszki	68,6
4.	Mlekowita Sp. z o.o. Bielsk Podlaski	49,7
5.	Przedsiębiorstwo Przemysłu Spożywczego "Pepees" S.A. Łomża	45,4
6.	Zambrowskie Ciepłownictwo i Wodociągi Sp. z o.o. Zambrów	42,1
7.	Ceramika Budowlana Lewkowo Lewkowo Stare	38,8
8.	Moniecka Spółdzielnia Mleczarska Mońki	38,8
9.	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. Grajewo	31,5
10.	Gryfskand Sp. z o.o. Zakład produkcji węgla aktywnych Hajnówka	29,5

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej (grudzień 2013)

⁸ Wstępny charakter pomiarów wynikał z problemów technicznych związanych z zachowaniem właściwej pracy analizatorów (*Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2015 roku*, IOŚ WIOŚ w Białymstoku, marzec 2016).

Stan kryzysowy w sferze środowiskowej przybliżono za pomocą obszaru przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 oraz pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie podlaskiej w 2012 r., który znajduje się w Programie ochrony powietrza dla strefy podlaskiej z 2013 r. Obszar wyznaczony w *Programie ochrony powietrza...* obejmuje znakomitą część miasta, w tym w szczególności zdecydowaną większość jego mieszkańców. W granicach wyznaczonego obszaru znalazło się bowiem aż ponad 17 tys. osób. W rezultacie dało to wynik 82,2% ludności miasta w nim zamieszkujących. Wskaźnikiem, który pomógł przybliżyć problemy w sferze środowiskowej był zatem wskaźnik udziału liczby ludności zamieszkującej w tym obszarze do ogółu mieszkańców jednostki referencyjnej.

Obszar o najwyższych, bo blisko 100% udziałach ludności zamieszkujących na obszarze występowania przekroczeń jakości powietrza z powodu stężeń pyłu zawieszonego PM2,5 obejmował następujące jednostki : Chemiczna, Chopina, Centrum-Millenium, Lipowa I, Lipowa III, Mazury, Paszki I, Paszki II, Placówka, Reja oraz Żabia Górka.

Niższe, ale ciągle wyższe od wartości dla całego miasta charakteryzowały takie jednostki jak: Czworaki-Majdan, Kołodzieja, Międzytory i Podmiejska-Odległa.

Wartościami niższymi od wartości dla miasta, ale wyższymi od poziomu jej 80% odznaczały się jednostki: Podlasie, Kolejki Leśne i Paszki II.

Najniższe wartości odnotowano w jednostkach Dolne oraz Wrzosowa. W pozostałych jednostkach takich jak: Celną, Dowgirda, Górne, Judzianka i Poryjewo całość ludności zamieszkiwała poza strefą przekroczeń stężeń pyłu zawieszonego PM2,5.

5.3.2. Transport samochodowy

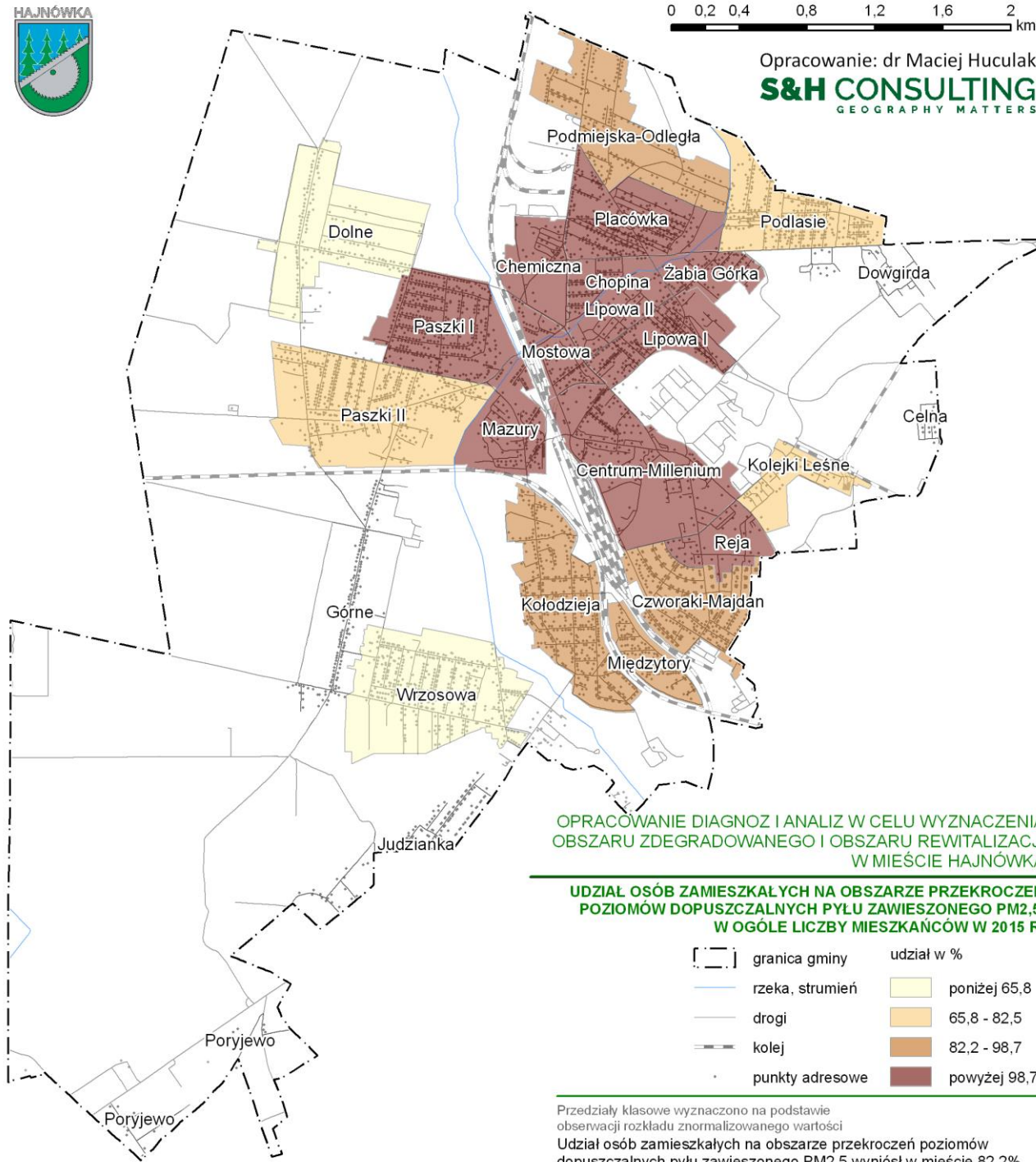
Uciążliwości związane z hałasem komunikacyjnym i zanieczyszczeniami generowanymi przez transport drogowy mogą w przypadku miasta Hajnówka dotyczyć obszaru bezpośrednio przylegającego do dróg wojewódzkich nr 685 i 689. Największe natężenie ruchu samochodowego odnotowano w 2015 r. na odcinku DW nr 689 przebiegającym przez teren miasta Hajnówka. Wyniósł on 7645 pojazdów na dobę. Natężenie na pozostałych odcinkach dróg wojewódzkich było wyraźnie niższe. Drugi w kolejności natężenia ruchu odcinek DW nr 685 charakteryzował się już blisko dwukrotnie niższymi wartościami natężenia ruchu. Na analizowanych odcinkach nie odnotowano zasadniczych zmian natężenia ruchu samochodowego. Zauważalny wzrost w latach 2010-2015 nastąpił jedynie w przypadku odcinków na kierunkach Kleszczele (24%) oraz Bielsk Podlaski (14,3%).

Brak obwodnicy miasta i związany z tym przebieg głównych dróg tranzytowych o znaczących wartościach natężenia ruchu przez centralną część miasta mogą być przyczyną uciążliwości z tym związanych dla mieszkańców. Przypuszczenia te powinny jednak znaleźć potwierdzenie w badaniach hałasu komunikacyjnego.

0 0,2 0,4 0,8 1,2 1,6 2 km

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
 GEOGRAPHY MATTERS

Rysunek. 5.3.1. Udział osób zamieszkałych na obszarze przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM 2,5 w ogóle liczby mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej (grudzień 2013).

Tabela. 5.3.2. Generalny Pomiar Ruchu na odcinkach dróg wojewódzkich na terenie miasta Hajnówka w 2010 oraz 2015 r.

Nr drogi	Odcinek	Pojazdy samochodowe ogółem		
		2010	2015	Dynamika 2010/2015 w %
685	Nowosady-Hajnówka	4680	4644	-0,8
	Hajnówka (Przejście)	3900	3971	1,8
	Hajnówka-Kleszczele	1993	2471	24,0
689	Bielsk Podlaski-Hajnówka	2348	2683	14,3
	Hajnówka (Przejście)	7809	7645	-2,1
	Hajnówka-granica państwa	1736	1625	-6,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA.

Klimat akustyczny, jest na terenach zurbanizowanych jednym z podstawowych elementów wpływających na jakość i poziom życia mieszkańców. Jego negatywnym elementem jest zjawisko hałasu. Najbardziej powszechnie występującym rodzajem hałasu jest hałas komunikacyjny.

W roku 2013 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku przeprowadził w Hajnówce, w ramach badań obejmujących 10 miast województwa podlaskiego, pomiary hałasu drogowego. Hajnówka znalazła się, obok Suchowoli, Łomży i Augustowa w grupie czterech miast, dla których wyznaczono poziomy długookresowe L_{DWN} (tj. dzieńno-wieczorno-nocne) i L_N (tj. nocne), które mają zastosowanie w prowadzeniu polityki ochrony przed hałasem.

Punkt pomiarowy w mieście zlokalizowany był przy drodze wojewódzkiej nr 685, przy ul. Białostockiej 9. Wartości dopuszczalne hałasu wynosiły 64 dB dla L_{DWN} i 59 dB dla L_N . Przeprowadzone pomiary wykazały przekroczenia normy dla pory dzieńno-wieczorno-nocnej (L_{DWN}) o 0,8 dB. Dokonane pomiary wskazały bowiem wartość 64,8 dB. Dla wskaźnika poziomu hałasu dla pory nocnej odnotowano wynik 56,4 dB, a więc mieszczący się wyraźnie poniżej normy dla obszarów o zabudowie jednorodzinnej.

W świetle dostępnych danych i analiz problem związany z hałasem komunikacyjnym na terenie Hajnówki należy uznać za umiarkowany. Działania mające na celu jego ograniczenie, w szczególności na odcinku DW 685 w pobliżu punktu pomiarowego, w należy uznać w kontekście planowanych działań rewitalizacyjnych za zasadne.

Tabela. 5.3.3. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego w Hajnówce w 2013 r.

L.p.	Nazwa punktu	Data pomiaru	Średnia liczba pojazdów/dobę	Średnia liczba pojazdów lekkich/dobę	Średnia liczba pojazdów ciężkich/dobę	Wyniki pomiarów długookresowych					Przekroczenia dopuszczalnej wartości wskaźnika oceny hałasu			
						L _{DWN} [dB]	L _N [dB]	L _{Aeq,D} [dB] (6:00-18:00)	L _{Aeq,W} [dB] (18:00-22:00)	L _{Aeq,N} [dB] (22:00-6:00)	LDWN [dB]	L _N [dB]	L _{Aeq,D} [dB]	L _{Aeq,N} [dB]
1.	Hajnówka ul. Białostocka 9	20-21.06.2013	6764	6110	654	64,8	54,6	64	61,7	54,5	0,8	-	3	-
2.		21-22.06.2013	6352	5878	474			64,7	61,3	54,5			3,7	-
3.		26-27.06.2013	7569	6861	708			63,5	62	55,4			2,5	-
4.		05-06.11.2013	6595	5990	605			64,8	61,5	53,5			3,8	-
5.		13-14.11.2013	7214	6531	683			64,3	62,5	55,5			3,3	-
6.		29-30.11.2013	6410	6031	379			62,9	61,2	54,4			1,9	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Oceny wyników badań hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2013 r., WIOŚ w Białymstoku, Białystok, c 2014.

5.3.3. Odpady

Na obszarze Hajnówki funkcjonuje składowisko odpadów komunalnych zlokalizowane w rejonie jednostki Poryjewo i prowadzone przez PUK Sp. z o.o. Zakład Zagospodarowania Odpadów w Poryjewie. Jednostka Poryjewo graniczy również ze nieczynnym składowiskiem odpadów, które zostało poddane rekultywacji.

Do podmiotów wytwarzających najwięcej odpadów niebezpiecznych na terenie miasta Hajnówka należały:

- a) Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce (50,7 t).
- b) PU-H MPO Sp. z o. o. – Spalarnia odpadów medycznych w Hajnówce (24,3 t).
- c) Zakłady Maszynowe "HAMECH" Sp. z o. o. w Hajnówce (12,6 t).

5.3.4. Obiekty mogące spowodować poważne awarie w środowisku

Wśród zakładów funkcjonujących na terenie Hajnówki dwa zostały zakwalifikowane jako *obiekty mogące spowodować poważne awarie w środowisku*⁹.

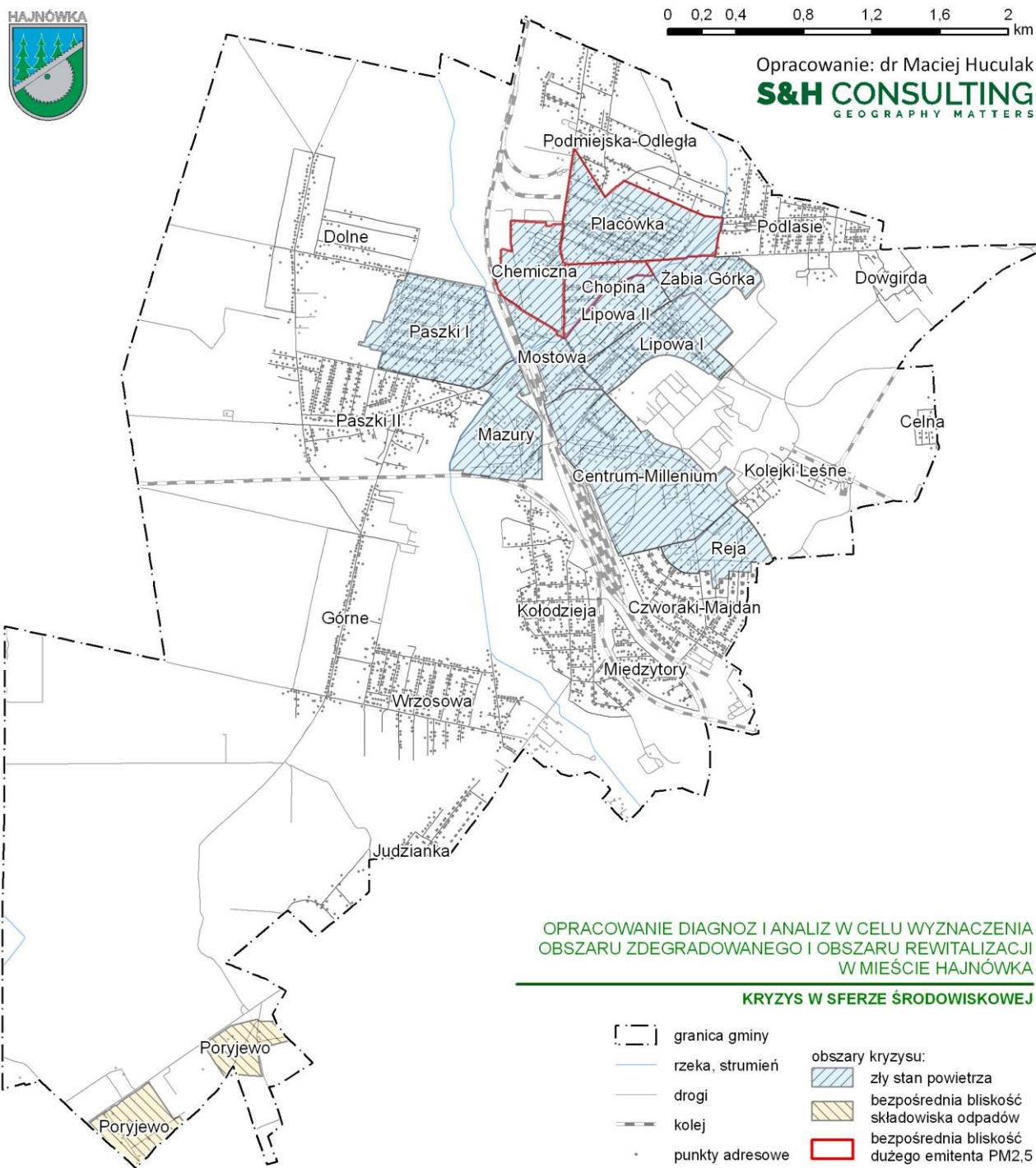
Do grupy *zakładów o zwiększonym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej* zalicza się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Białymstoku 15-423 Białystok, ul. Grochowa 2a, Baza Magazynowa i Rozlewnia Gazu Płynnego w Hajnówce, ul. Białostocka 7D (magazynowanie przeładunek oraz obrót substancjami niebezpiecznymi: mieszaniny gazów propan-butan).

W kategorii *Inne zakłady mogące być źródłem poważnej awarii przemysłowej* znalazł się „Gryfskand” Sp. z o. o. w Gryfinie Oddział w Hajnówce Zakład Produkcji Węgla Aktywnych w Hajnówce (magazynowanie i zużywanie na potrzeby technologiczne substancji niebezpiecznych: mieszaniny gazów propan-butan).

5.3.5. Podsumowanie

Na potrzeby oceny stopnia kryzysu związanego ze stanem środowiska przyjęto, że pokrywa się on z jednostkami w przypadku których co najmniej 98,7% osób zamieszkuje na obszarze przekroczeń pyłu PM_{2,5} lub też bezpośrednio graniczy z obszarami, na których znajduje się: największy emitent pyłu zawieszonego PM₁₀ w mieście lub też wysypisko odpadów komunalnych. W efekcie tak postawionych kryteriów do obszaru objętego kryzysem w sferze środowiskowej, poza obszarem przedstawionym najciemniejszym kolorem na Rysunku.5.3.1. zaliczono również Poryjewo. Obszarem, na którym kumulują się negatywne zjawiska środowiskowe są jednostki: Chemiczna, Placówka oraz Chopina, w przypadku których na zły stan aerosanitarny nakłada się dodatkowo bezpośrednia bliskość jednego z 10 największych emitentów pyłów PM₁₀ w województwie podlaskim.

⁹ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rozwoju z dnia 29 stycznia 2016 r. w sprawie rodzajów i ilości znajdujących się w zakładzie substancji niebezpiecznych, decydujących o zaliczeniu zakładu do zakładu o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej; Dz.U. z 2016 r. poz. 138.

Rysunek. 5.3.2. Zjawiska kryzysowe w sferze środowiskowej w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM oraz WIOŚ w Białymstoku.

5.4. Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne

Ważnymi wyznacznikami kryzysu w grupie zjawisk o charakterze przestrzenno-funkcjonalnych są kwestie dostępności do różnego rodzaju podstawowej infrastruktury technicznej. W przypadku niniejszej analizy badaniom poddano poziom obsługi poszczególnych jednostek referencyjnych w zakresie dostępności do sieci: ciepłowniczej oraz kanalizacyjnej.

5.4.1. Sieć ciepłownicza

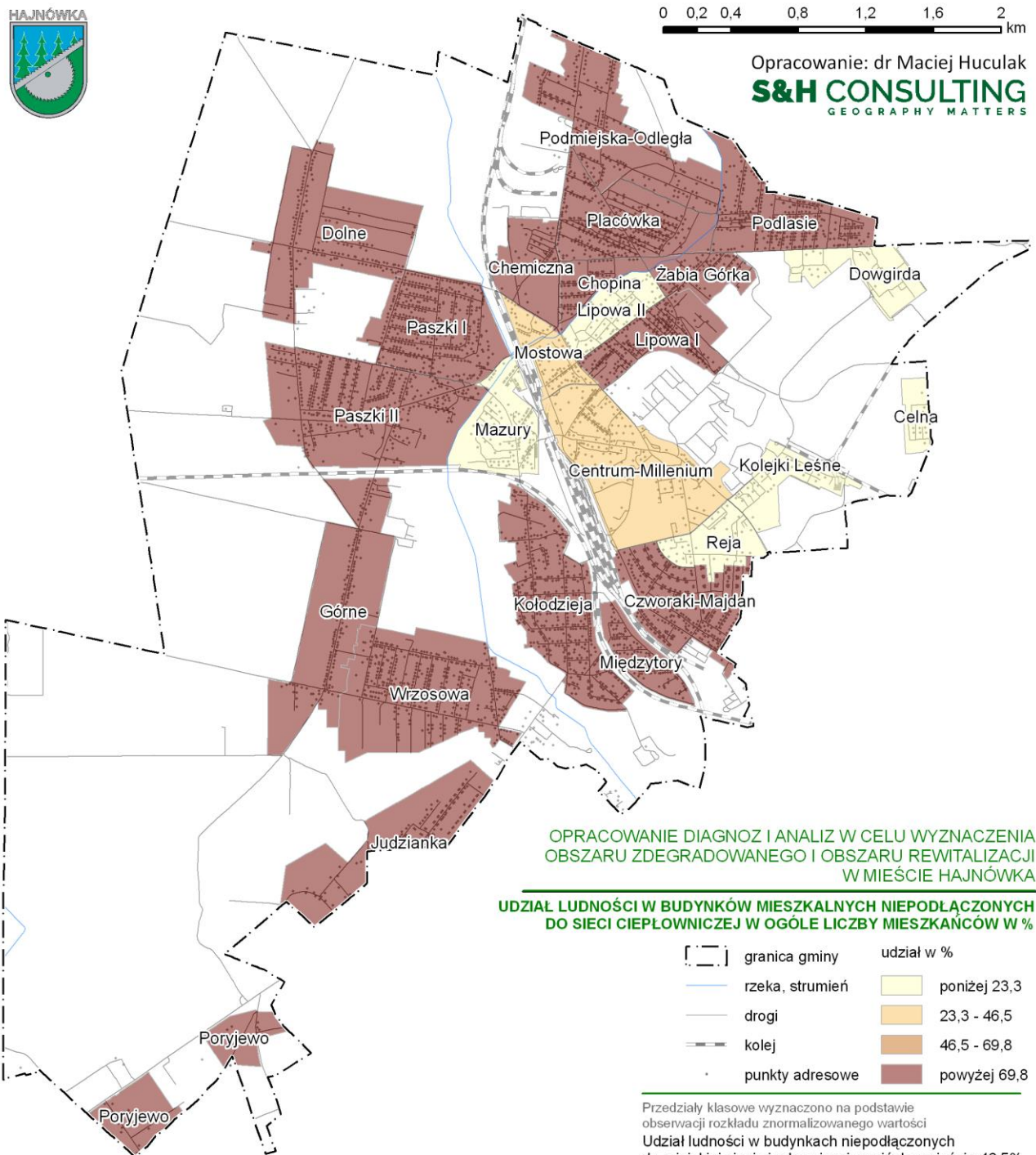
Jednym z bardzo istotnych elementów sfery przestrzenno-funkcjonalnej, jednocześnie silnie oddziałującym na kwestie efektywności energetycznej, a w konsekwencji również i ochrony środowiska jest kwestia korzystania przez mieszkańców z sieci c.o. i c.w.u. Ze względu na brak sieci gazowej na terenie miasta i wynikające z tego ograniczenia zastosowania na potrzeby lokalnych sieci ciepłowniczych paliwa jakim jest gaz ziemny, miejska sieć ciepłownicza, jakkolwiek wytwarza ciepło w oparciu o spalanie węgla kamiennego, stanowi najbardziej efektywne i zarazem ekologiczne, masowe źródło ogrzewania.

Poprawa jakości powietrza w mieście, w szczególności w sezonie grzewczym ma niebagatelne znaczenie zarówno ze względu na rozwój niektórych jego funkcji (np. turystycznych), jak również zachodzące trendy demograficzne. Procesy starzenia się społeczeństwa Hajnówki, w szczególności w starych jednostkach o zabudowie jednorodzinnej, sprawia, że korzyści związane z praktycznie bezobsługowym korzystaniem z ciepła sieciowego będą w nieodległej przyszłości rozważane przez coraz większą liczbę ich mieszkańców. Obecny stan i planowane kierunki rozwoju sieci ciepłowniczej mogą zatem w zauważalny sposób wpływać w najbliższych latach na poziom jakości życia części mieszkańców Hajnówki.

Likwidacja lokalnych, niskoefektywnych źródeł ciepła na rzecz ogrzewania miejskiego powinna być jednym z istotnych kierunków działań z zakresu ochrony środowiska i ograniczania niskiej emisji.

Oceny poziomu wyposażenia poszczególnych jednostek w sieć ciepłowniczą dokonano za pomocą danych dotyczących liczby mieszkańców w budynkach mieszkalnych korzystających z sieci ciepłowniczej i porównaniu ich z ogólną liczbą osób zamieszkujących daną jednostkę. Do miejskiej sieci ciepłowniczej na terenie miasta podłączonych było w 2015 r. 218 budynków mieszkalnych. Pomimo niewielkiej liczby były one zamieszkiwane przez blisko 10 tys. osób, co łącznie dało udział w ogóle liczby mieszkańców miasta na poziomie 46,5%. Świadczy to o efektywnym wykorzystywaniu sieci ciepłowniczej i przyłączaniu do niej w pierwszej kolejności budynków wielorodzinnych.

Udziałami ludności niepodłączonej do sieci ciepłowniczej poniżej wartości dla całego miasta charakteryzowały się jednostki: Celna (22,2%), Mostowa (29,9%), Centrum-Millennium (24,6%), Dowgirda (10,1%), Kolejki Leśne (7,1%), Lipowa II (2,3%), Mazury (13,7%) Reja (11,2%). Powyżej tej wartości znajdowały się pozostałe jednostki, w przypadku których udział ten był wyższy niż 69,8%. Z tej grupy w bezpośrednim zasięgu sieci ciepłowniczej znajdowały się ponadto: Czworaki-Majdan (87,5%), Lipowa I (85,8%) i Żabia Górka (99,1%).

Rysunek. 5.4.1. Szacunkowy udział ludności w budynkach mieszkalnych niepodłączonych do miejskiej sieci ciepłowniczej w ogólnej liczbie mieszkańców jednostek urbanistycznych w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PEC.

5.4.2. Sieć kanalizacyjna

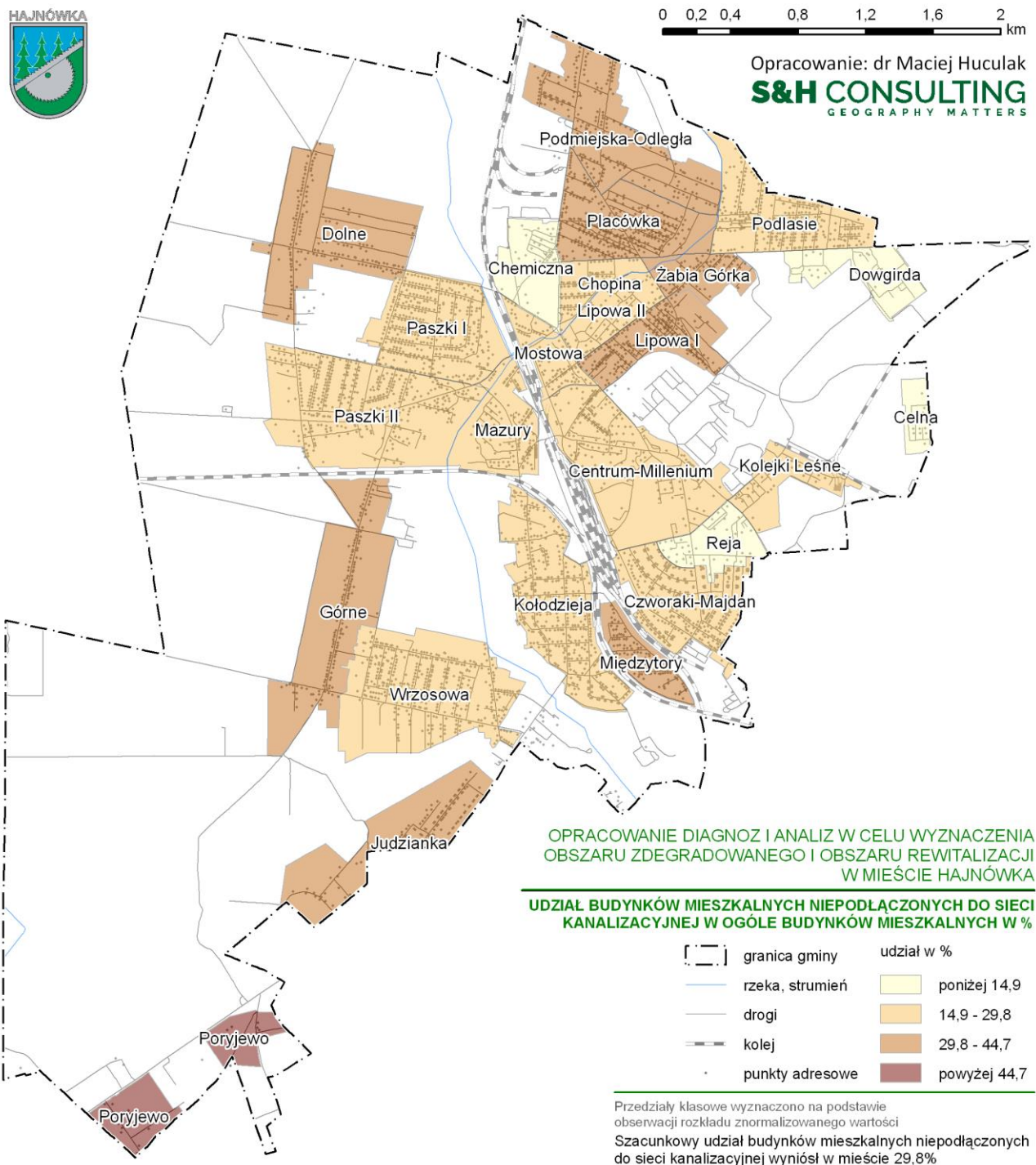
Oceny poziomu wyposażenia poszczególnych jednostek w sieć kanalizacyjną dokonano za pomocą danych z dotyczących liczby budynków (punktów adresowych) mieszkalnych korzystających z sieci kanalizacyjnej i porównaniu ich z ogólną liczbą. Wynik obliczeń wyrażono w %.

Największe braki w zakresie sieci kanalizacji sanitarnej posiadają jednostki o zabudowie jednorodzinnej takie jak: Dolne (40,0), Górne (34,0), Judzianka (37,2), Lipowa I (37,8), Międzytory (36,2), Placówka (35,2), Podmiejska-Odległa (37,9), Poryjewo (83,3) oraz Żabia Górka (34,5).

Najliczniej reprezentowana jest grupa wartości odpowiadającej od 50% do 100% wartości dla całego miasta. Znajdują się w niej następujące jednostki: Mostowa (27,1), Chopina (24,7), Centrum-Millennium (32,2), Czworaki-Majdan (54,2), Kolejki Leśne (59,5), Kołodzieja (29,3), Mazury (16,4), Paszki I (23,0), Paszki II (26,4), Podlasie (18,9), Wrzosowa (29,2).

W najlepszej sytuacji w skali miasta znajdowały się jednostki zabudowy wielorodzinnej Dowgirda (11,1) i Reja oraz Celna i Chemiczna. W przypadku jednostki Reja wszystkie budynki były podłączone do sieci kanalizacyjnej.

Braki w sieci kanalizacyjnej wydają się być jednym z podstawowych negatywnych zjawisk z zakresu problemów natury przestrzenno-funkcjonalnej. Poprawa dostępności do sieci kanalizacyjnej może być jednym z ważnych elementów działań rewitalizacyjnych o charakterze infrastrukturalnym.

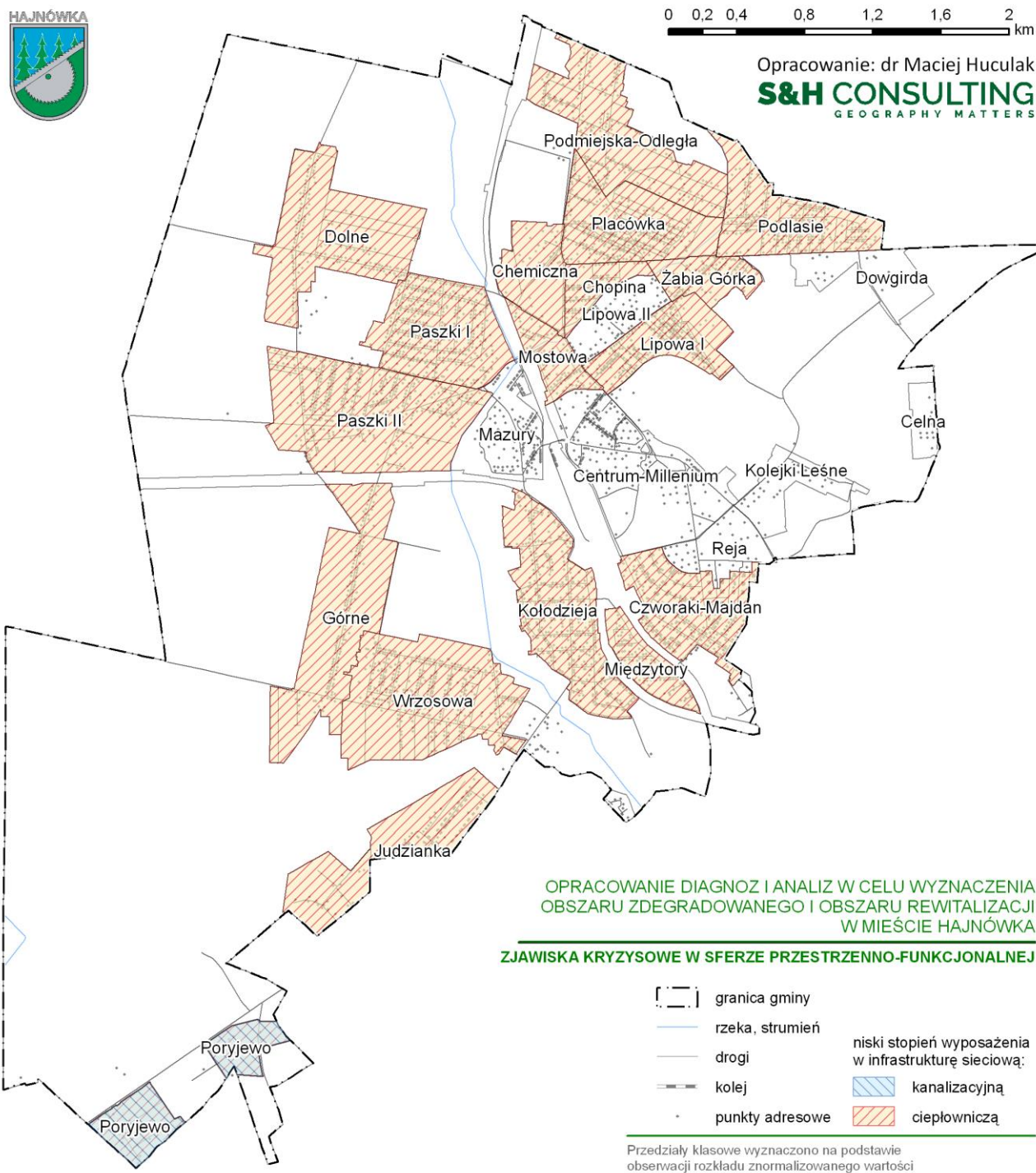

Rysunek. 5.4.2. Szacunkowy udział budynków mieszkalnych niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej w ogóle liczby budynków mieszkalnych w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

5.4.3. Sfera przestrzenno-funkcjonalna – podsumowanie

Jako podsumowanie problemów sfery przestrzenno-funkcjonalnej sporządzono mapę uwzględniającą braki w wyposażeniu w oba analizowane rodzaje infrastruktury sieciowej. Obszarami bez istotnych braków w tym zakresie okazały się być jedynie następujące jednostki: Centrum-Millenium, Dowgirda, Kolejki Leśne, Lipowa II, Mazury, Reja. Większość spośród wyznaczonych na obszarze miasta jednostek posiadała natomiast istotne deficyty w zakresie jednego z typów infrastruktury sieciowej. W przypadku jednostki Poryjewo deficyty te obejmowały oba rodzaje infrastruktury.

Rysunek. 5.4.3. Zjawiska kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

5.5. Zjawiska techniczne

Wytyczne ... Ministra Rozwoju wśród problemów wymienianych w ramach negatywnych zjawisk w sferze technicznej wskazuje m.in. kwestie związane ze stanem zabudowy mieszkaniowej. Najczęściej stosowanym wskaźnikiem przybliżającym stan zabudowy mieszkaniowej jest wiek budynków mieszkalnych. Wobec braku szczegółowych danych dotyczących wieku budynków mieszkalnych posłużono się jego przybliżeniem w postaci udziału każdej z jednostek analizy w:

- a) Ogółe liczbie zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków w %.
- b) Ogółe powierzchni mieszkalnej w zasobie komunalnym w %.

Oba wskaźniki z jednej strony określają wprost potencjał danej jednostki związany z występowaniem na jego obszarze nagromadzenia:

- a) Komunalnego zasobu mieszkaniowego.
- b) Obiektów dziedzictwa kulturalnego i materialnego.

Z drugiej strony, identyfikują obszary o podwyższonych potrzebach inwestycyjnych w zakresie szeroko pojętej polityki mieszkaniowej miasta. Zarówno koncentracja obiektów zabytkowych, jak i zasobu komunalnego wiąże się bowiem z wyzwaniem w zakresie utrzymania takich obiektów w odpowiednim stanie technicznym lub/oraz ich adaptacji do współczesnych potrzeb i wymagań.

Ponadto, obszary znaczącej koncentracji zabytków ewidencyjnych, często związane z historycznymi układami urbanistycznymi miast stanowią klucz do właściwego zaprogramowania działań rewitalizacyjnych.

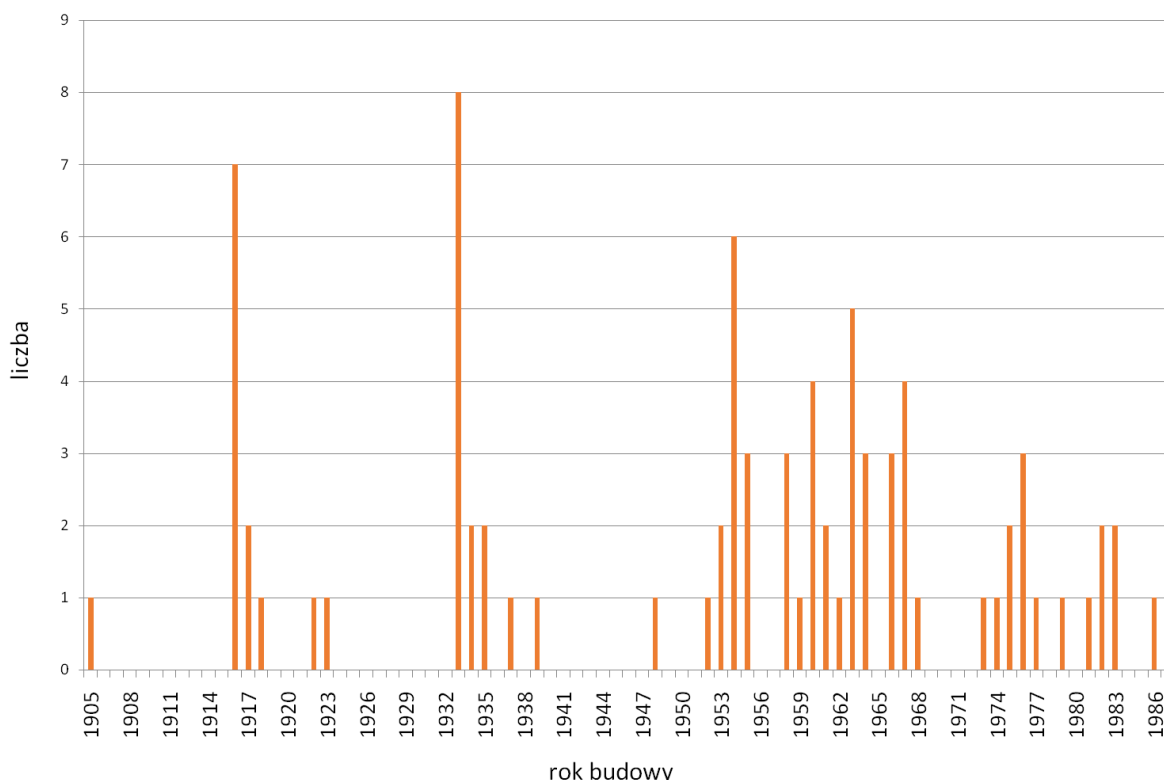
5.5.1. Zasób komunalny

Komunalny zasób mieszkaniowy miasta Hajnówka obejmował 896 lokali mieszkalnych, w tym 42 socjalne zlokalizowane w 85 budynkach. Ich łączna powierzchnia mieszkalna wynosiła w 2015 r. 39 258,6 m². Zasób ten był zamieszkiwany przez 2128 osób.

Średni rok budowy budynków z lokalami należącymi do miasta to 1952. Histogram przedstawiający wiek budynków z lokalami komunalnymi odzwierciedla główne fazy intensywnego rozwoju miasta. Przypadały one kolejno na:

- Lata 1916-1918 – okres rozwoju Hajnówki za czasów okupacji niemieckiej.
- Lata 1933-1935 – okres rozwoju za czasów II RP.
- Lata 1952-1968 – okres najbardziej intensywnego w historii Hajnówki rozwoju mieszkalnictwa po uzyskaniu praw miejskich w 1951 r.
- Lata 1973-1983 – okres rozwoju budownictwa epoki gierkowskiej.

Ważnym elementem z zakresu gospodarowania komunalnym zasobem mieszkaniowym była kwestia zadłużenia z tytułu zaległości czynszowych dłuższych niż 3 miesiące. W skali miasta koncentrowały się one we względnie nielicznej, bo wynoszącej 87 lokali grupie. Wartość zadłużenia ogółem przypadające na nie wyniosła 232 523,1 zł, co dało średnie zadłużenie lokalu na poziomie 2673 zł.

Rysunek. 5.5.1. Liczba budynków z lokalami mieszkalnymi należącymi do miasta według roku budowy w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

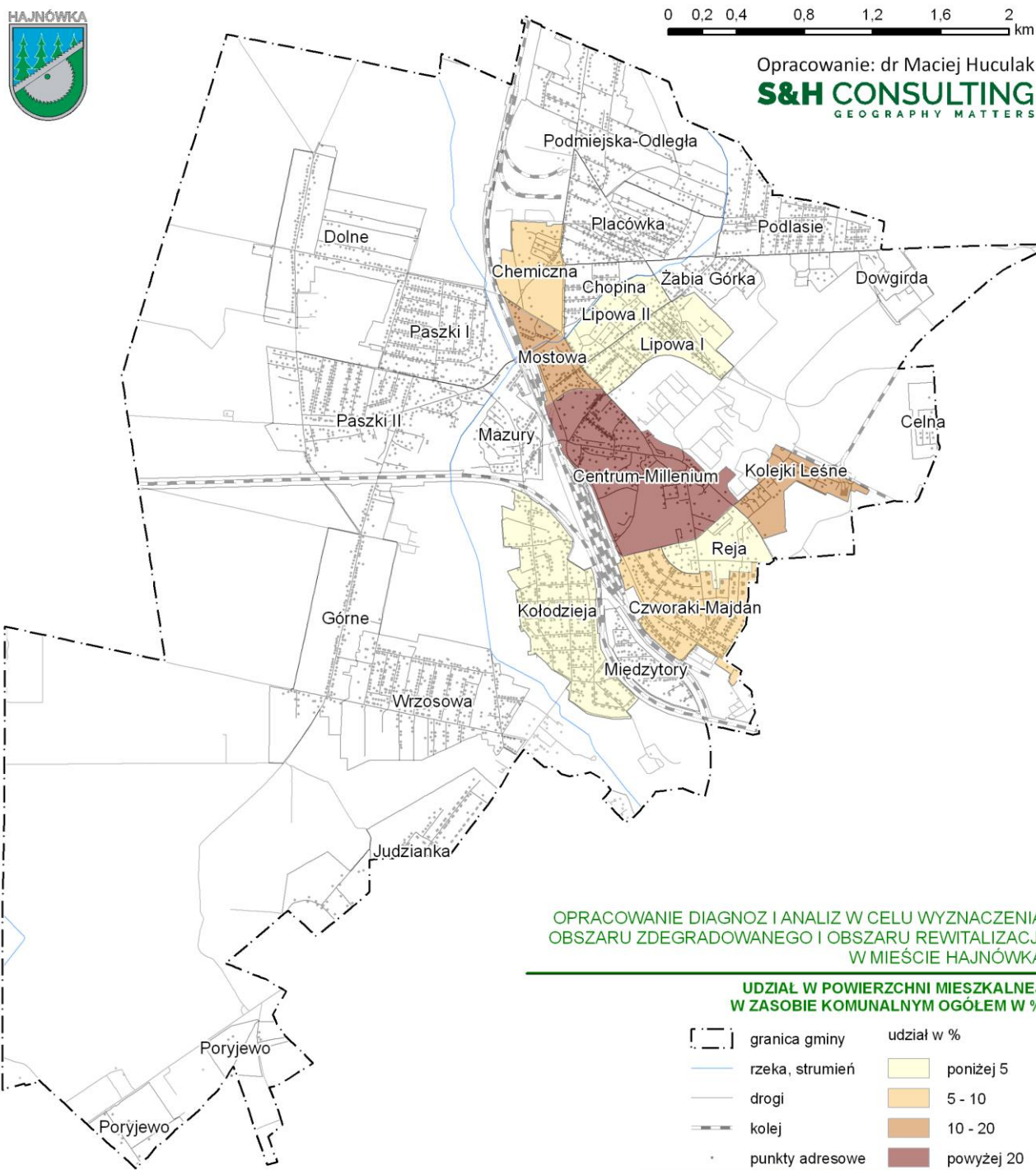
Zasób komunalny koncentrował się na obszarze jednostki Centrum-Millenium, która odpowiada za 348 ogółu lokali mieszkaniowych w posiadaniu gminy (38,8%). Zbliżony udział dotyczył osób zamieszkałych w tych lokalach. Było ich 808, co stanowiło 38,5% ogółu mieszkańców zasobu mieszkaniowego będącego w gestii miasta. Nieznacznie większy był udział jednostki w powierzchni mieszkalnej ogółem. Wynikał on głównie z zauważalnie wyższej przeciętnej wielkości lokalu gminnego na tym obszarze. Wyniosła ona 46,0 m² na 1 lokal i była drugą, po jednostce Mostowa (50,8 m²), najwyższą wartością na terenie miasta¹⁰.

Dwie kolejne jednostki koncentrowały ponad 36% ogółu lokali mieszkalnych należących do miasta. Były to: Kolejki Leśne oraz Mostowa. W pierwszej z wymienionych skupiały się 183 lokale, co dopowiadało 20,4% ich ogółu. Nieco mniejszy był udział w powierzchni mieszkalnej należącej do miasta ogółem, wynoszący 18,2%. Wynikało to z odmiennej struktury wielkościowej lokali, których średnia wielkość kształtowała się na poziomie 39,0 m², a więc wyraźnie poniżej wartości przeciętnej dla całego miasta (43,8 m²). W zasobie miejskim jednostki zamieszkiwało 413 osób, co stanowiło 19,3% ogółu jego mieszkańców. Jednostka Mostowa pod względem charakterystyki zasobu komunalnego była zbliżona do Centrum-Millenium. Cechowała go najwyższa w mieście przeciętna powierzchnia lokalu wynosząca 50,8 m². Dało to przy 15,7% udziale w liczbie lokali miejskich 18,7% udziału w powierzchni mieszkalnej ogółem. Lokale były zamieszkiwane przez 352 osoby, co dawało 16,5% udział w liczbie mieszkańców zasobu komunalnego ogółem.

Na kolejnych miejscach znalazły się jednostki Chemiczna oraz Czworaki-Majdan z bardzo zbliżonym wielkościowo zasobem wynoszącym odpowiednio 68 (7,6%) i 64 (7,1%) lokale mieszkalne. Innym podobieństwem był wysoki udział w tej liczbie lokali socjalnych, wynoszący 14 w przypadku Chemicznej oraz 10 w przypadku Czworaków-Majdan. Ogółem lokale miejskie zamieszkiwało 158 (Chemiczna) i 169 (Czworaki-Majdan) osób. Powierzchnia mieszkalna wyniosła 2617,6 m² w Chemicznej i 2589,6 m² w przypadku Czworaków-Majdan, co dało w rezultacie bardzo zbliżone udziały w ogóle powierzchni mieszkalnej miasta wynoszące odpowiednio 6,7% oraz 6,6%. Wyraźnie poniżej przeciętnej wielkości lokalu mieszkalnego pozostawały analogiczne wartości dla obu wymienionych jednostek. W przypadku Chemicznej średnia powierzchnia lokalu wyniosła 38,5 m². Dla Czworaków-Majdan była nieznacznie wyższa o osiągnęła poziom 40,5 m².

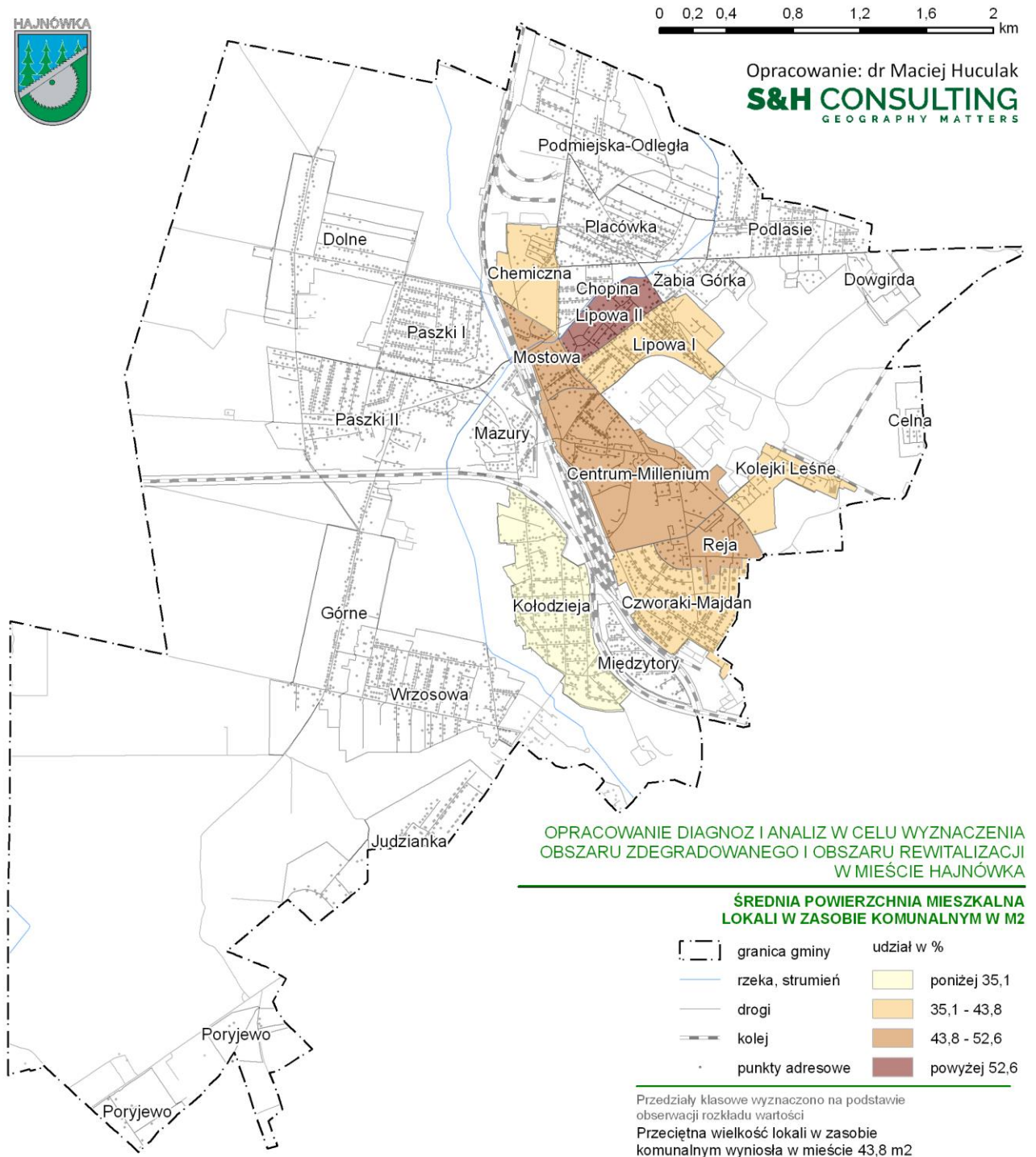
Grupę jednostek o najniższych udziałach w ogóle zasobu miejskiego stanowiły jednostki: Kołodzieja (3,0%), Lipowa I (2,8), Lipowa II (0,1) oraz Reja (4,4%). Składał się na to następujący zasób mierzony liczbą lokali. Były to odpowiednio wartości: 18, 20, 1 oraz 34. Za wyjątkiem jednostki Reja, w której w zasobie miejskim mieszkało 105 osób, w pozostałych przypadkach liczba mieszkańców nie przekraczała 100 osób i wynosiła: dla Lipowej I – 44 osoby, Kołodzieja – 31 osób, Lipowej II – 6 osób. W przypadku Lipowej I oraz Kołodzieja po kilka z lokali pełniło funkcję lokali socjalnych. Najniższa przeciętna wielkość lokalu charakteryzowała jednostkę Kołodzieja (33,0 m²). Najwyższą, wynoszącą 0,5 m² – Lipową II. W przypadku Lipowej I (43,0 m²) oraz Reja (44,1 m²) wartości te były zbliżone do wartości średniej dla całego miasta.

¹⁰ Bez uwzględniania jednostki Lipowa II, w której obecny był tylko 1 lokal o powierzchni 60,5 m².

Rysunek. 5.5.2. Udział powierzchni mieszkalnej w zasobie komunalnym ogółem w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

Rysunek. 5.5.3. Przeciętna powierzchnia mieszkalna lokali w zasobie komunalnym w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZGM w Hajnówce.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

Tabela. 5.5.1. Podstawowe informacje o komunalnym zasobie mieszkaniowym w Hajnówce w 2015 r.

L.p.	Nazwa jednostki	Liczba lokali				Osoby w lokalach				Powierzchnia mieszkalna lokali					Zadłużenie czynszowe			
		Komuna- -nych	Socjalnych	Ogółem	Udział w %	Komunal- -nych	Socjalnych	Ogółem	Udział w %	Komunal- -nych	Socjalnych	Ogółem	Udział w %	Średnia powierzchnia lokalu w m ²	Wartość	Liczba lokali	Udział w %	Średnie w zł/lokal
1.	Centrum-Millenium	344	4	348	38,8	806	13	819	38,5	15842,9	164,1	16007,0	40,8	46,0	78034	26	33,6	3001,3
2.	Kolejki Leśne	183	0	183	20,4	413	0	413	19,4	7138,5	0,0	7138,5	18,2	39,0	27430	9	11,8	3047,8
3.	Mostowa	141	0	141	15,7	352	0	352	16,5	7159,0	0,0	7159,0	18,2	50,8	42423	9	18,2	4713,6
6.	Chemiczna	54	14	68	7,6	130	28	158	7,4	2198,1	419,5	2617,6	6,7	38,5	24735	16	10,6	1546,0
4.	Czworaki-Majdan	54	10	64	7,1	144	25	169	7,9	2223,5	366,1	2589,6	6,6	40,5	27199	12	11,7	2266,6
5.	Reja	39	0	39	4,4	105	0	105	4,9	1721,6	0,0	1721,6	4,4	44,1	2979	2	1,3	1489,6
8.	Kołodzieja	18	9	27	3,0	31	18	49	2,3	645,9	244,9	890,8	2,3	33,0	13863	10	6,0	1386,3
7.	Lipowa I	20	5	25	2,8	44	13	57	2,7	878,2	195,9	1074,1	2,7	43,0	15859	3	6,8	5286,4
9.	Lipowa II	1	0	1	0,1	6	0	6	0,3	60,5	0,0	60,5	0,2	60,5	0	0	0,0	
10.	Ogółem miasto	854	42	896	100,0	2031	97	2128	100,0	37868,2	1390,4	39258,6	100,0	43,8	232523	87	100,0	2672,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZGM w Hajnówce.

5.5.2. Dziedzictwo materialno-kulturowe

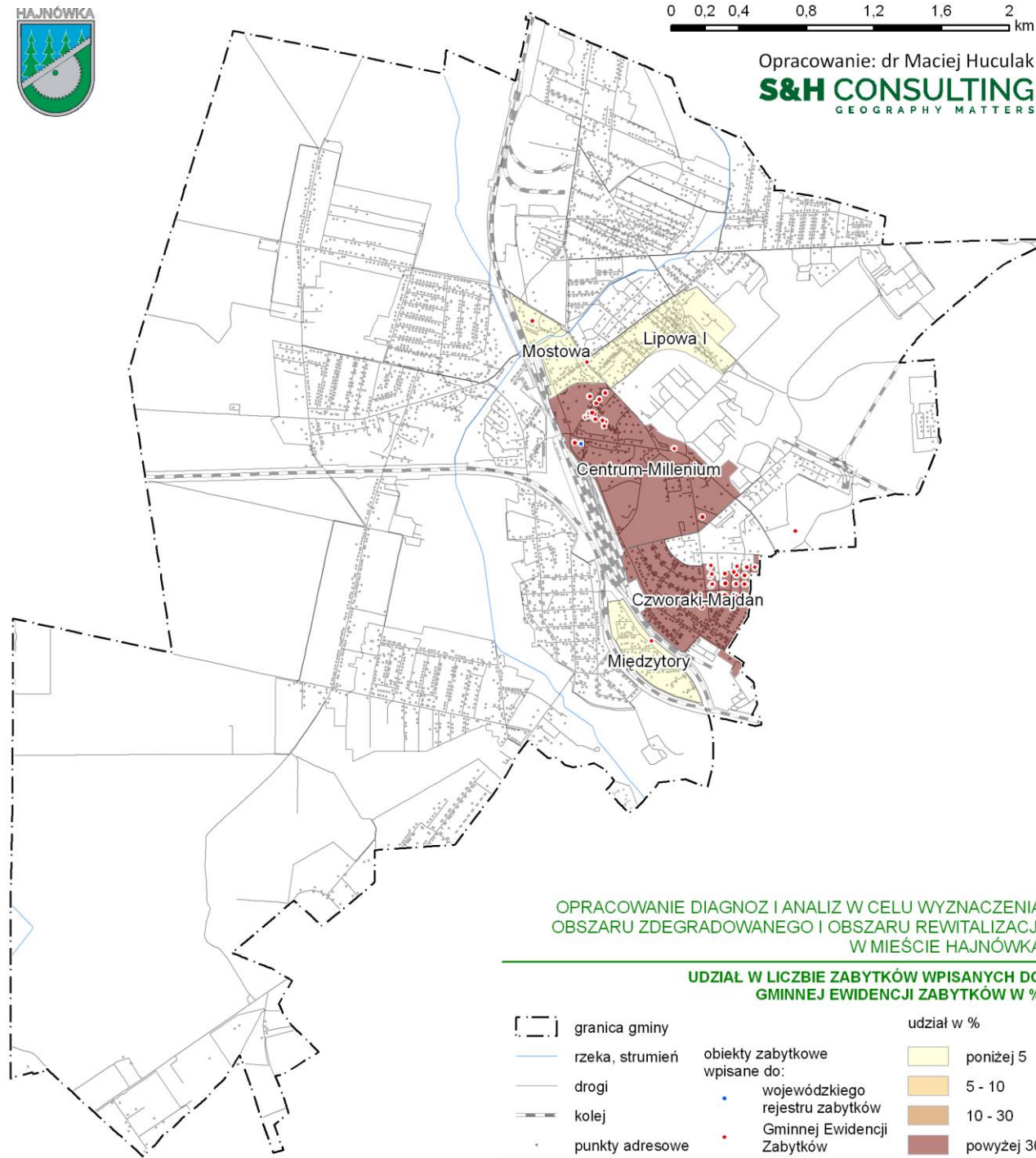
W celu przybliżenia rozmieszczenia dziedzictwa materialno-kulturowego na obszarze Hajnówki posłużono się udziałem liczby obiektów wpisanych do GEZ w ogóle zabytków objętych tego rodzaju ochroną.

Największa koncentracja dziedzictwa materialnego na obszarze miasta widoczna jest w jednostce Centrum-Millenium obejmującej obszar pełniący funkcje centrum w okresie przed II wojną światową oraz jednostka Czworaki-Majdan. Ta ostatnia, ze względu na wpisanie do GEZ zespołu osiedla robotniczego stanowi o bezwzględnej większości zabytków ewidencyjnych na terenie miasta.

Pojedyncze obiekty zabytkowe występują również w przypadku jednostek: Mostowa, Kolejki Leśne oraz Lipowa I, co znajduje odzwierciedlenie w ich udziale w ogóle liczby zabytków wpisanych do GEZ. W pozostałych jednostkach nie odnotowano obiektów zabytkowych.

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
 GEOGRAPHY MATTERS

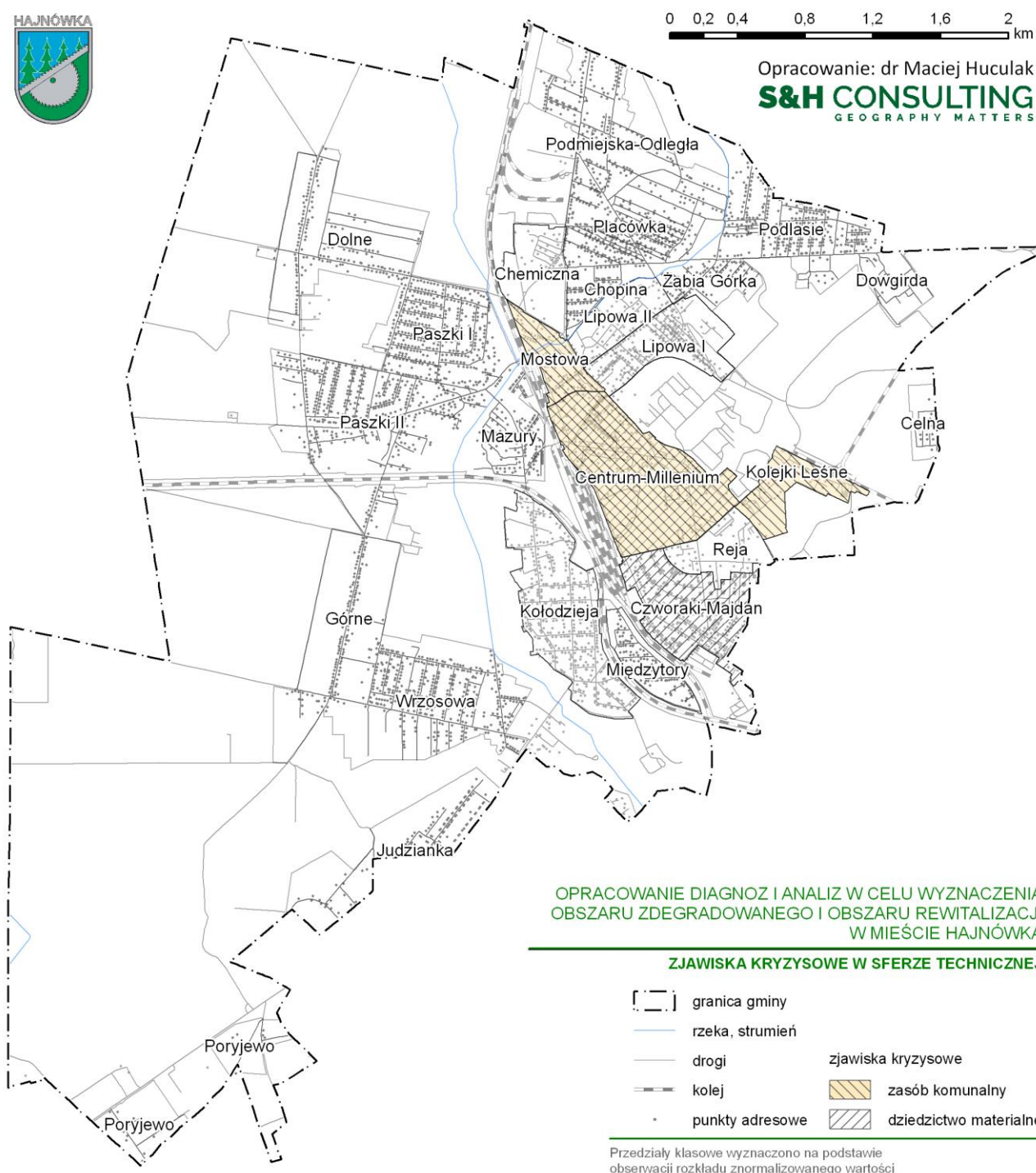

Rysunek. 5.5.4. Udział w liczbie zabytków wpisanych do GEZ w % w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PONZ.

5.5.3. Sfera techniczna – podsumowanie

Negatywne zjawiska w sferze technicznej koncentrowały się w we wschodniej części miasta, na obszarze czterech jednostek analizy. Były to: Mostowa (dziedzictwo materialne), Centrum – Milenium (dziedzictwo materialne, zasób komunalny), Czworaki-Majdan (dziedzictwo materialne), Kolejki Leśne (zasób komunalny).

Rysunek. 5.5.5. Obszar objęty kryzysem w sferze technicznej w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

5.6. Diagnostyczne badania jakościowe

Program rewitalizacji, aby był programem skutecznym musi być opracowany w porozumieniu z mieszkańcami gminy. Angażowanie mieszkańców już na wstępnym etapie ma za zadanie zachęcenie mieszkańców do aktywnego włączania się w proces tworzenia dokumentu jak również identyfikowania lokalnych interesariuszy, którzy w późniejszym okresie (w trakcie realizacji) nadal będą aktywnie uczestniczyć w działaniach przewidzianych w programie. Będą również stanowić naturalną kontrolę całego procesu rewitalizacji w gminie.

Równoległe do prowadzonych badań geostatystycznych i wielowymiarowej analizy wskaźnikowej (audytu miejskiego) przeprowadzono szereg działań partycypacyjnych:

- a) Pierwszym etapem tej części prac były partycypacyjne warsztaty w Grupach Reprezentatywnych przeprowadzone metodami *design thinking* wraz ze spacerami badawczymi.
- b) Następnie na wstępnie wyznaczonym obszarze zdegradowanym przeprowadzono 2 warsztaty diagnozujące.
- c) Informacje dotyczące powyższych etapów prac nad programem wraz z wynikami audytu miejskiego przekazano mieszkańcom i interesariuszom procesu rewitalizacji w ramach punktów mobilnościowych.

Na początkowym etapie głównym celem spotkań z mieszkańcami była szeroko pojęta edukacja poświęcona idei rewitalizacji oraz etapów powstawania programu. Podczas serii warsztatów mieszkańcy identyfikowali problemy dotyczące wstępnie wyznaczone obszary. Starano się też określić silne i słabe strony poszczególnych jednostek referencyjnych. W kolejnych etapach grupy pracowały nad pomysłami na działania wynikającymi z przeprowadzonej analizy w danych obszarach.

5.6.1. Warsztaty w grupach reprezentatywnych z elementami *design thinking*

Pierwszym etapem badań jakościowych były dwa dwudniowe warsztaty w grupach reprezentatywnych z elementami *design thinking*.

Pierwszego dnia w warsztacie uczestniczyły 23 osoby reprezentujące 16 instytucji/organizacji/firm. Drugiego dnia 26 osób z 20 instytucji/organizacji. W trakcie warsztatu przeprowadzono badanie środowiskowe (spacer diagnostyczny) zrealizowane przez uczestników warsztatów (w 6 grupach), zgodnie z instrukcją badawczą określającą zakres i charakter obserwacji. 3 grupy analizowały uwarunkowania przestrzenne, 3 grupy prowadziły wywiady z mieszkańcami. Badanie zrealizowano na 3 wstępnie wybranych obszarach:

- a) Obszar obejmujący: Ul. Armii Krajowej, Kolejki Leśne, cmentarz katolicki, 3 Maja, przy dawnym placu Fabryki Mebli Forte.
- b) Obszar obejmujący: centrum miasta, w otoczeniu ul. 3 Maja, Piłsudskiego, Armii Krajowej, Białowieskiej, ze szczególnym uwzględnieniem ul. Parkowej.
- c) Obszar obejmujący: okolice dworca PKP, wyznaczone ul. Przytorowa, Dworcowa, Warszawska, Nowowarszawska.

W kolejnych dniach, w których odbył się drugi warsztat uczestniczyło odpowiednio 25 osób z 13 instytucji oraz 26 osób z 15 instytucji. Badane obszary to Żabia Górka-Lipowa II, Wierobieja, Chemiczna.

W rezultacie otrzymano potwierdzenie całego szeregu problemów zidentyfikowanych w ramach analiz zróżnicowania wewnątrzmijskiego w poszczególnych obszarach oraz uzupełnienie go o inne problemy i negatywne zjawiska. Zdecydowana większość efektów tej części prac nad PRMH znalazła miejsce w ramach kolejnych etapów opracowania, w tym w szczególności pogłębionej analizy obszaru rewitalizacji.

W pierwszej kolejności zidentyfikowano problemy najważniejsze w skali całej Hajnówki. Do takich zaliczały się:

- a) Apatia mieszkańców i brak wiary w to, że coś może się w niej zmienić.
- b) Zła jakość powietrza.
- c) Brak uporządkowania kwestii związanych z estetyką elewacji, reklam, szyldów itp.
- d) Bardzo mała ilość ławek i koszy na śmieci.
- e) Brak informacji na temat historii miasta, atrakcyjnych miejsc itp.
- f) Brak lub niska jakość obszarów rekreacyjnych (plac zabaw, siłownia pod chmurką, OSiR).
- g) Niezagospodarowane obszary zielone, brak urządzonej zieleni (kwiatów, krzewów).

Kolejki Leśne

Praca warsztatowa potwierdziła występowanie na tym obszarze kumulacji całego szeregu problemów natury społecznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Wśród najważniejszych problemów dotyczących **zjawisk społecznych** znalazły się:

- a) Wysoki poziom zagrożenia mieszkańców jednostki procesami wykluczenia społecznego. Do szczególnie istotnych negatywnych zaliczono:
 - a. Kwestie związane z uzależnieniem od alkoholu.
 - b. Wysoki poziom bezrobocia.
 - c. Brak samodzielności ekonomiczno- społecznej.
 - d. Uzależnienie od wsparcia MOPS.
 - e. Brak aktywności, zaangażowania i dbałości o otoczenie.
 - f. Brak poczucia odpowiedzialności i wpływu za najbliższe otoczenie.

Negatywnym zjawiskom społecznym towarzyszyły problemy **w sferze przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej**. Do takich należały:

- a) Brak spójności struktury zagospodarowania przestrzeni obszaru.
- b) Zaniedbana infrastruktura drogowa (parkingi, trudne skrzyżowania, światła, niebezpieczne przejścia, słupy energetyczne i drogowe na ciągach dla pieszych- chodnikach),
- c) Zagrożenie epidemiologiczne, dzięki wysypiska, zakaruszenie budynków mieszkalnych,
- d) Brak dostępności dla mieszkańców zmotoryzowanych do cmentarza katolickiego,
- e) Niewykorzystana przestrzeń np. dzięki boisko w sąsiadującym lesie,

- f) Niedostosowany ciąg komunikacyjny dla dzieci niepełnosprawnych, wzdłuż Armii Krajowej oraz przy Niepublicznym Przedszkolu Specjalnym Dla Dzieci Niepełnosprawnych „Mini – Mini” (brak parkingu, placu zabaw, podjazdów).

Obszar Kolejowy:

Ze względu na brak mieszkańców na obszarze Kolejowym wszystkie zgłoszone w ramach warsztatów przez interesariuszy problemy odnosiły się do sfery **przestrzenno-funkcjonalnej**. Były to:

- a) Brak poczucia bezpieczeństwa w okolicach dworca; przestrzeń niedoświetlona, pustostany
- b) Niska estetyka obszaru – obecność niezagospodarowanego budynku dworca PKP, wieży ciśnień i in.
- c) Bariera architektoniczna, jaką stanowi wiadukt kolejowy, który jest niedostępny dla osób niepełnosprawnych, z wózkami, itd. i powoduje konieczność nadłożenia drogi w celu jego obejścia.
- d) Zagrożenie ekologiczne i ograniczenie atrakcyjności przyrodniczej miasta w zaniku spalania śmieci.
- e) Nieokreślona funkcja tej części miasta przy jednoczesnym dużym potencjale przestrzennym.
- f) Niewykorzystany potencjał terenów zielonych (park).
- g) Brak przestrzeni dla rekreacji/ zabawy dzieci/ rodzin/ a teren atrakcyjny przyrodniczo (przy stawie).

Centrum

Obszar Centrum miasta dotyczyły zdaniem osób biorących udział w warsztatach przede wszystkim deficyty dotyczące sfery przestrzenno-funkcjonalnej. Z katalogu negatywnych **zjawisk społecznych** najważniejszym ze zidentyfikowanych problemów były:

- a) Zmniejszone bezpieczeństwo (zabawa dzieci w sąsiedztwie ulicy, konflikt pieszych korzystających z funkcji parku a przejeżdżających rowerzystów, słabo doświetlone ścieżki, brak przejścia bezpiecznego przede wszystkim od ul. Parkowej, dostosowanie ciągów komunikacyjnych i małej infrastruktury dla osób niepełnosprawnych w parku, amfiteatr, zmiana nawierzchni),
- b) Brak społecznego centrum. Konieczność wykorzystania centrum jako miejsca integracji i aktywizacji mieszkańców, wyznaczenie miejsca integracji/wypoczynku w centrum- deptak, niska frekwencja w odbywających się na tym terenie wydarzeniach kulturalnych, rozrywkowych i in.

Pozostałe negatywne zjawiska, w całości wpisywały się w grupę zjawisk **przestrzenno-funkcjonalnych**. Do takich zaliczały się:

- a) Niska estetyka miejsca i atrakcyjności rekreacyjnej (brak koszy, małe ukwiecenie, brak ławek- szczególnie w sezonie wiosenno- letnim; za mało urządzeń małej infrastruktury; wydeptane poza wyznaczonymi ścieżkami – przejścia, brak toalety dla mieszkańców, brak wyznaczonego miejsca dla psów; niewystarczające wykorzystanie skatepark; poszerzyć dostęp do internetu, „wyliniały” roślinny pomnik żubra).

- b) Niska świadomość potencjału kulturowego tego miejsca i atrakcyjności turystycznej- Niewykorzystany potencjał prac artystycznych (brak edukacji, informacji, upowszechnienia, rekomendacje wykorzystania prac –Quest, lekcje otwarte w przestrzeni miasta, informacja – billboard, makietą, mobilny punkt informacyjny itp.).
- c) Utrudniony dostęp do centrum dla zmotoryzowanych mieszkańców - Brak infrastruktury parkingowej wokół amfiteatru.

W obrębie obszaru centrum miasta, ze względu na swoje duże znaczenie, jako temat prac warsztatowych wyznaczono również ulicę ul. Ks. Ignacego Wierobieja wraz z jej bezpośrednim otoczeniem. Do najważniejszych problemów dotyczących tę część miasta zaliczono w sferze **zjawisk społecznych** apatię mieszkańców. Zdecydowanie szersza lista objęła pozostałe grupy negatywnych zjawisk w tym:

- a) W grupie **zjawisk środowiskowych**:
 - a. Zanieczyszczenia – śmieci, „dymiące” kominy.
- b) W grupie zjawisk **przestrzenno-funkcjonalnych**:
 - a. Utratę funkcji reprezentacyjnej przez ulicę Ks. Ignacego Wierobieja - jest dużo głosów, że można by było przywrócić temu miejscu funkcje centrum miasta.
 - b. Trudności komunikacyjne, parkingowe, trudno przejechać rowerem (jest to wąska ulica, jest mało miejsc parkingowych).
 - c. Niska estetyka budynków i zaplecza (problemem jest prywatna własność wielu budynków).
 - d. Brak jest obecnie realizowanych pomysłów na rozwój tego miejsca.

Chemiczna:

W trakcie prac warsztatowych obszar Chemiczna znalazł się wśród obszarów, na których bardzo wyraźnie zaakcentowano występowanie negatywnych **zjawisk społecznych**. Były wśród nich m.in.:

- a) Brak poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców.
- b) Duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej.
- c) Brak optymizmu.
- d) Konflikty między mieszkańcami, stygmatyzacja społeczna.

Ważną grupą negatywnych zjawisk były na tym obszarze zjawiska ze **sfery środowiskowej**. Do takich zaliczono przede wszystkim negatywne oddziaływanie jednego z największych zakładów przemysłowych w mieście tj. Gryfskand Sp. z o.o. Negatywny wpływ prowadzonej przez firmę działalności dotyczył przede wszystkim kwestii zanieczyszczenia powietrza w tym odorów.

Ponadto, licznie reprezentowana była problematyką zawiązana ze zjawiskami **przestrzenno-funkcjonalnymi** takimi jak:

- a) Niska estetyka budynków wraz z otoczeniem.
- b) Brak miejsc rekreacyjnych dla wszystkich grup wiekowych.

- c) Brak ciągów komunikacyjnych, koszy, ławeczek, bezpiecznych przejść z sygnalizacją.
- d) Brak punktów informacyjnych, oznakowań.
- e) Niska atrakcyjność OSIRu.
- f) Niezagospodarowany parking i teren wokół HDK i parku.

Lipowa I - Żabia Górka

W przypadku tej jednostki głównymi spośród zidentyfikowanych problemów natury **społecznej** były kwestie związane z nadużywaniem alkoholu. Wiązały się one z:

- a) Dużym skupiskiem osób spożywających alkohol – spożycie w pobliskich okolicach (lasek, budynek po chlewni, opuszczone domy).
- b) Wynikające z tego poczucie zagrożenia wśród mieszkańców.

Na tego rodzaju problemy społeczne nakładały się negatywne zjawiska o charakterze **przestrzenno-funkcyjnym i technicznym** takie jak:

- a) Niska estetyka budynków, bałagan architektoniczny - szare, zaniedbane budynki komunalne - tzw. "baraki".
- b) Słaba infrastruktura wewnątrz obszaru, w szczególności braki:
 - a. Dróg wewnętrznych.
 - b. Miejsc odpoczynku na świeżym powietrzu, np. ławek.
 - c. Infrastruktury zewnętrznej dla niepełnosprawnych – podjazdów, parkingów.
 - d. Zieleni urządzonej.
 - e. Infrastruktury dla dzieci.
- c) Uliczka Bednarska – słaba infrastruktura techniczna, drogowa, w tym braki w oświetleniu.

5.6.2. Warsztaty diagnozujące

W kolejnym etapie zorganizowano dwa warsztaty diagnozujące skierowane do wszystkich mieszkańców. Do udziału w spotkaniach zapraszano za pomocą atrakcyjnych wizualnie plakatów. Głównym celem tego działania była analiza czynników i zjawisk kryzysowych: społecznych, gospodarczych, przestrzennych, funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych. Dodatkowo podjęto próbę wstępnego zdefiniowania rozwiązań służących ich rozwiązaniu. W warsztatach pierwszego dnia wzięło udział 9 (w tym jeden radny), zaś drugiego 17 mieszkańców (9 mężczyzn, 8 kobiet), w tym 4 radnych miejskich. 9 osób reprezentowało omawiany obszar, pozostałe osoby związane są z innymi częściami miasta, często sąsiadującymi z danym obszarem (np. ul. Odległa, ul. Dziewiatowskiego za przejazdem kolejowym).

Głównym celem tej części działań w ramach programu rewitalizacji było wypracowanie wstępnych propozycji zmian na wybranych obszarach. Ich omówienie nastąpi na dalszym etapie opracowania.

5.6. Obszar zdegradowany i rewitalizacji

5.6.1. Obszar zdegradowany

Kolejnym etapem po zidentyfikowaniu zjawisk kryzysowych w sferach: środowiskowej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej było nałożenie ich wszystkich na obszar kryzysu w sferze społecznej, tak aby można było zidentyfikować spełnienie warunku z *Wytycznych ...* Ministra Rozwoju pozwalającego uznanie obszaru występowania negatywnych zjawisk społecznych, za obszar zdegradowany. Warunkiem tym jest współwystępowanie na jego obszarze przynajmniej jednego z negatywnych zjawisk w pozostałych, wymienionych sferach (grupach zjawisk).

Nałożenie na siebie negatywnych zjawisk z różnych sfer dało interesujący obraz procesów degradacji zachodzących na obszarze miasta. Najważniejszym wnioskiem jest wyraźne współwystępowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej i pozostałych sferach. W każdej z jednostek referencyjnych, w których zidentyfikowano stan kryzysowy w sferze społecznej współwystępowały negatywne zjawiska w co najmniej dwóch pozostałych grupach problemów. Tym samym zakwalifikowanie tych obszarów jako obszaru zdegradowanego nie budzi wątpliwości.

Obszar zdegradowany w Hajnówce objął łącznie osiem jednostek referencyjnych tj.: Mostowa, Centrum-Millennium, Chemiczna, Chopina, Kolejki Leśne, Lipowa I, Międzytory oraz Poryjewo. Liczba ludności zamieszkującej go wyniosła 5228 osób, co odpowiadało 24,5% udziałowi w ogóle liczby mieszkańców Hajnówki. Obszar ten obejmował 176 ha powierzchni, co stanowiło 8,3% ogółu powierzchni miasta.

W trakcie przeprowadzonych badań jakościowych stanowiących uzupełnienie analizy wskaźnikowej zidentyfikowano ponadto niezamieszkały obszar pokolejowy, charakteryzujący się występowaniem szeregu negatywnych zjawisk z innych niż społeczna sfer. Wśród nich znalazły się: zjawiska:

a) Gospodarcze.

Wraz z zamknięciem dworca kolejowego, przeniesieniem z tego obszaru funkcji transportowych związanych z ponadlokalnym transportem drogowym (m.in. busy) i związanym z tymi faktami ograniczeniu przepływów pasażerów, wyraźnemu pogorszeniu ulega kondycja małych, lokalnych przedsiębiorstw usługowych działających na tym obszarze (bar, szewc, drobny handel).

b) Przestrzenno-funkcjonalne.

Wraz z ograniczeniem funkcji transportowych zaobserwowano dekapitalizację infrastruktury liniowej (np. drogi, chodniki itp.) jak również publicznych terenów zieleni urządzonej (skwery, zieleńce).

c) Techniczne.

W tej grupie zjawisk odnotowano w szczególności procesy degradacji stanu technicznego głównego obiektu kubaturowego na tym obszarze tj. nieczynnego dworca kolejowego.

W efekcie przeprowadzonych badań, biorąc pod uwagę również znaczenie obszaru z punktu widzenia planowanych procesów rozwojowych miasta, wynikające m.in. z potencjałów na nim zidentyfikowanych podjęto decyzję o włączeniu części jednostki urbanistycznej Kolejowy do obszaru zdegradowanego i rewitalizacji pod tą samą nazwą. Obszar ten składał się z trzech podobszarów, w tym jednego obejmującego bezpośrednio otoczenie wieży ciśnień na północy oraz dwóch zlokalizowanych w bezpośredniej bliskości dworca kolejowego. Łączna powierzchnia tak wyznaczonego obszaru wyniosła 6,3 ha i odpowiadała 0,3% udziałowi w powierzchni miasta ogółem.

Po poszerzeniu obszaru zdegradowanego wyznaczonego w ramach audytu miejskiego o zdegradowany obszar pokolejowy podstawowe parametry opisujące go przedstawiały się następująco. Liczba ludności zamieszkującej obszar zdegradowany nie uległa zmianie i w dalszym ciągu wynosiła **5228 osób**, co odpowiadało **24,5% udziałowi w ogóle liczby mieszkańców** Hajnówki. Powierzchnia obszar uległa zwiększeniu o 6,3 ha, co w efekcie końcowym dało wynik ten obejmował **182,3 ha powierzchni**, co stanowiło **8,6% ogółu powierzchni miasta**.

Na obszar zdegradowany składały się jednostki o dość zróżnicowanym profilu procesów degradacji. Dwoma najczęściej występującymi wśród jednostek zdegradowanych negatywnymi zjawiskami były kwestie związane ze zjawiskiem ubóstwa oraz kryzysu w rodzinach. W obu przypadkach występowały one w pięciu z ośmiu jednostek składających się na obszar zdegradowany. W trzech przypadkach oba zjawiska współwystępowały. Sytuacja taka miała miejsce w trzech jednostkach: Chemiczna, Kolejki Leśne i Poryjewe. W pozostałych przypadkach zidentyfikowano albo problemy związane z ubóstwem (Lipowa I, Międzytory) lub też z kryzysem w rodzinach (Mostowa, Centrum-Millenium).

Drugimi, co do liczebności negatywnych zjawisk na obszarze zdegradowanym były kwestie wynikające z niskiego poziomu bezpieczeństwa. Stan kryzysowy w tej grupie zjawisk społecznych stwierdzono w co drugiej z jednostek, które uzyskały status obszaru zdegradowanego. Były to: Mostowa, Centrum-Millenium, Chopina oraz Poryjewe.

Kolejne grupy negatywnych zjawisk występowały rzadziej, jednak nadal względnie często. Stany kryzysowe odnosiły do trzech następujących grup zjawisk, z których w każdej odnotowano je również dla trzech z analizowanych jednostek zdegradowanych. Takimi obszarami problemowymi były:

- a) Bezrobocie (Chemiczna, Kolejki Leśne, Poryjewe).
- b) Niski poziom kapitału społecznego (Chemiczna, Chopina, Lipowa I).
- c) Problemy alkoholowe (Chemiczna, Kolejki Leśne, Międzytory).

Najrzadziej na obszarze zdegradowanym występowały problemy związane z postępującym starzeniem się społeczeństwa (Chopina, Międzytory) oraz problemami edukacyjnymi dzieci i młodzieży (Chemiczna, Lipowa I).

Na problemy natury społecznej jednostek zdegradowanych nakładały się negatywne zjawiska o innym charakterze. Do najczęściej występujących należały negatywne zjawiska ze sfery środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej. Występowały one we wszystkich za wyjątkiem

dwóch, analizowanych jednostek. W pierwszym z wymienionych przypadków jednostkami, w których nie odnotowano stanu kryzysowego były jednostki Kolejki Leśne oraz Międzytory. W drugim, Kolejki Leśne oraz Centrum-Millenium.

Stany kryzysowe w pozostałych dwóch sferach tj. gospodarczej oraz technicznej należały do względnie rzadko występujących. Dotyczyły one kolejno dwóch (Kolejki Leśne, Międzytory) oraz trzech (Mostowa, Centrum-Millenium, Kolejki Leśne) jednostek referencyjnych.

Przeprowadzona analiza pozwoliła na identyfikację różnego rodzaju negatywnych zjawisk również w przypadku pozostałych jednostek. W ich przypadku względnie niższe natężenie zjawisk kryzysowych nie pozwoliło na uznanie ich za obszar zdegradowany. Na szczególną uwagę zasługują obszary, w których zidentyfikowano występowanie stanu kryzysowego w sferze społecznej. Do takich należały: Górne (demografia), Placówka (kapitał społeczny), Podmiejska-Odległa (kapitał społeczny), Reja (demografia), Wrzosowa (stan zdrowia) oraz Żabia Górka (kapitał społeczny). Zidentyfikowane problemy mogą posłużyć zatem do bardziej precyzyjnego adresowania działań realizowanych w np. ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz innych sektorowych działań podejmowanych przez miasto w sferze społecznej. Przykładowo:

- a) Górne charakteryzujące się najwyższym w skali miasta odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnych może stać się obszarem priorytetowym z punktu widzenia polityki senioralnej.
- b) Jednostka Wrzosowa wyróżniająca się problemami związanymi ze stanem zdrowia mieszkańców może zostać objęta działaniami skierowanymi do osób niepełnosprawnych i długotrwale chorych.
- c) Obszary o niski kapitale społecznym (Placówka, Podmiejska-Odległa, Żabia Górka) mogą być z kolei przedmiotem działań aktywizacyjnych skierowanych do lokalnych społeczności.

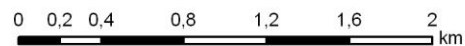
Na uwagę zasługuje również grupa jednostek, w których nie zidentyfikowano stanu kryzysowego w sferze społecznej, ale odnotowano problemy w pozostałych grupach negatywnych zjawisk. Ze względu na węższy, niż w przypadku zjawisk społecznych, zakres analiz przeprowadzonych dla pozostałych sfer ich przydatność na potrzeby działań prowadzonych poza programem rewitalizacji jest wyraźnie niższa. W grupie jednostek, w których odnotowano co najmniej dwa negatywne zjawiska w pozostałych sferach znalazły się: Celną, Czworaki-Majdan, Kołodzieja, Lipowa II, Paszki I oraz Wrzosowa. Ponadto, w trakcie badań jakościowych stwierdzono niską dostępność do infrastruktury społecznej na obszarze jednostki Judzianka.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

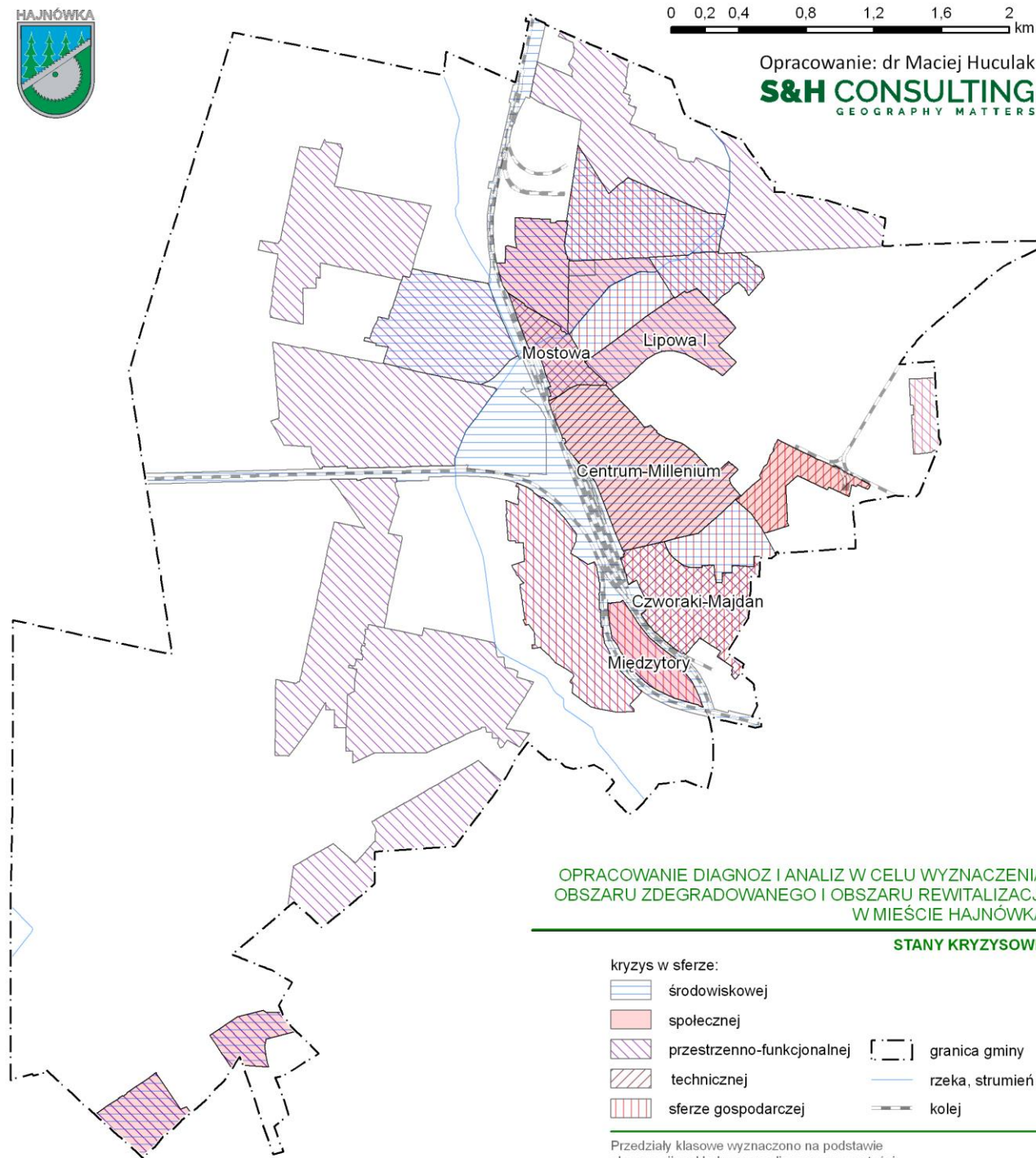
L.p.	Nazwa jednostki	Sfery/grupy negatywnych zjawisk															
		Społeczna											Gospodarcza	Środowiskowa	Przestrzenno-funkcjonalna	Techniczna	Liczba sfer w kryzysie
		Demografia	Ubóstwo	Kryzys w rodzinach	Stan zdrowia	Bezrobocie	Bezpieczeństwo	Kapitał społeczny	Edukacja	Problemy alkoholowe	Liczba stanów kryzysowych w sferze społecznej	Sfera społeczna kryzys					
1.	Chemiczna	-	+	+	+	+	-	+	+	+	7	+	-	+	+	-	3
2.	Kolejki Leśne	-	+	+	+	+	-	-	-	+	5	+	+	-	-	+	3
3.	Poryjewo	-	+	+	-	+	+	-	-	-	4	+	-	+	+	-	3
4.	Chopina	+	-	-	-	-	+	+	-	-	3	+	-	+	+	-	3
5.	Lipowa I	-	+	-	-	-	-	+	+	-	3	+	-	+	+	-	3
6.	Międzytory	+	+	-	-	-	-	-	-	+	3	+	+	-	+	-	3
7.	Mostowa	-	-	+	-	-	+	-	-	-	2	+	-	+	+	+	4
8.	Centrum-Millenium	-	-	+	-	-	+	-	-	-	2	+	-	+	-	+	3
9.	Placówka	-	-	-	-	-	-	+	-	-	1	-	+	+	+	-	3
10.	Żabia Górka	-	-	-	-	-	-	+	-	-	1	-	+	+	+	-	3
11.	Reja	+	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	+	+	-	-	2
12.	Górne	+	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	+	-	1
13.	Podmiejska-Odległa	-	-	-	-	-	-	+	-	-	1	-	-	-	+	-	1
14.	Wrzosowa	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1	-	-	-	+	-	1
15.	Czworaki-Majdan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	+	-	+	+	3
16.	Celna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	+	-	+	-	2
17.	Kołodzieja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	+	-	+	-	2
18.	Lipowa II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	+	+	-	-	2
19.	Paszki I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	+	+	-	2
20.	Dolne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	+	-	1
21.	Judzianka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	+	-	1
22.	Mazury	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	+	-	-	1
23.	Paszki II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	+	-	1
24.	Podlasie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	+	-	1
25.	Dowgirda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	0
26.	Wydmuchowo	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	-	-	-	-	-	0

Tabela 5.6.1. Zjawiska kryzysowe w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
 GEOGRAPHY MATTERS

Rysunek. 5.6.1. Obszary kryzysowe w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa jednostki	Liczba stanów kryzysowych w sferze społecznej	Sfery/grupy zjawisk zdegradowanych					Liczba sfer w kryzysie	Ludność		Powierzchnia	
			Społeczna	Gospodarcza	Środowiskowa	Przestrzenno-funkcjonalna	Techniczna		Liczba	%	ha	%
1.	Chemiczna	7	+	-	+	+	-	3	284	1,3	19,7	0,9
2.	Kolejki Leśne	5	+	+	-	-	+	3	814	3,8	14,5*	0,7
3.	Lipowa I	3	+	-	+	+	-	3	521	2,4	24,5	1,1
4.	Międzytory	3	+	+	-	+	-	3	217	1,0	13,0	0,6
5.	Chopina	3	+	-	+	+	-	3	176	0,8	10,1	0,5
6.	Mostowa	2	+	-	+	+	+	4	704	3,3	12,6	0,6
7.	Centrum-Millenium	2	+	-	+	-	+	3	2480	11,6	57,4	2,7
Obszar rewitalizacji									5196	24,4	158,1*	7,5*
8.	Poryjewo	4	+	-	+	+	-	3	33	0,2	23,5	1,1
Obszar zdegradowany									5228	24,5	182,7**	8,6*
9.	Placówka	1	-	+	+	+	-	3	740	3,5	36,6	1,7
10.	Żabia Górka	1	-	+	+	+	-	3	241	1,1	13,4	0,6
11.	Reja	1	-	+	+	-	-	2	2545	11,9	15,5	0,7
12.	Wrzosowa	1	-	-	-	+	-	1	1033	4,8	63,9	3,0
13.	Podmiejska-Odległa	1	-	-	-	+	-	1	561	2,6	47,0	2,2
14.	Górne	1	-	-	-	+	-	1	434	2,0	56,6	2,7
15.	Czworaki-Majdan	0	-	+	-	+	+	3	1064	5,0	33,4	1,6
16.	Lipowa II	0	-	+	+	-	-	2	2270	10,7	15,3	0,7
17.	Paszki I	0	-	-	+	+	-	2	1112	5,2	40,3	1,9
18.	Kołodzieja	0	-	+	-	+	-	2	1107	5,2	48,5	2,3
19.	Celna	0	-	+	-	+	-	2	176	0,8	6,7	0,3
20.	Mazury	0	-	-	+	-	-	1	1760	8,3	24,2	1,1
21.	Paszki II	0	-	-	-	+	-	1	1014	4,8	69,0	3,2
22.	Podlasie	0	-	-	-	+	-	1	802	3,8	34,8	1,6
23.	Dolne	0	-	-	-	+	-	1	385	1,8	51,8	2,4
24.	Judzianka	0	-	-	-	+	-	1	293	1,4	38,4	1,8
25.	Dowgirda	0	-	-	-	-	-	0	504	2,4	17,7	0,8
26.	Wydmuchowo	-	-	-	-	-	-	0	21	0,1	1,9	0,1
27.	Kolejowy	-	-	-	-	-	-	-	2	0,0	68,4	3,2
28.	Pozostałe tereny	-	-	-	-	-	-	-	15	0,1	1271,0	59,7
Hajnówka									21312	100	2130,7	100

Tabela 5.6.2. Obszar zdegradowany i rewitalizacji w Hajnówce w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne.

* po korekcie obszaru przy ul. Armii Krajowej o powierzchnię 1 ha

** w tym zdegradowany fragment obszaru Kolejowego (jednostka nr 27) o powierzchni 6,3 ha

6.2. Obszar rewitalizacji

W procesie konsultowania obszaru zdegradowanego z mieszkańcami miasta, interesariuszami oraz wydziałami i jednostkami organizacyjnymi Urzędu Miasta uległ on ograniczeniu. Ze względu na niewielkie znaczenie z punktu widzenia struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta wyrażające się m.in. peryferyjnym w skali miasta położeniem oraz niewielką liczbą ludności, postanowiono zrezygnować z włączania do obszaru rewitalizacji jednostki Poryjowo.

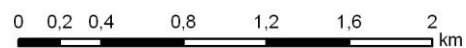
Drugą dokonaną korektą był przebieg granicy jednostki Kolejki Leśne w bezpośrednim otoczeniu obszaru przemysłowego przy ul. Armii Krajowej. Zmiana przebiegu granicy została dokonana po rozpatrzeniu stanu własnościowego tych terenów i obejmowała wyłącznie niewielki powierzchniowo obszar niezamieszkały.

W wyniku powyżej opisanych zmian obszar rewitalizacji uległ względem pierwotnie wyznaczonego obszaru zdegradowanego niewielkiemu ograniczeniu. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji zmniejszyła się o 33 osoby zamieszkujące jednostkę Poryjowo, co w rezultacie dało wynik **5196 osób** odpowiadających **24,4% udziałowi w ogóle liczby mieszkańców** miasta. Powierzchnia obszaru rewitalizacji, w wyniku opisanych powyżej zmian uległa z kolei zmniejszeniu o 24,5 ha. Dało to w efekcie końcowym **158,1 ha powierzchni**, co stanowiło **7,4% ogółu powierzchni miasta**.

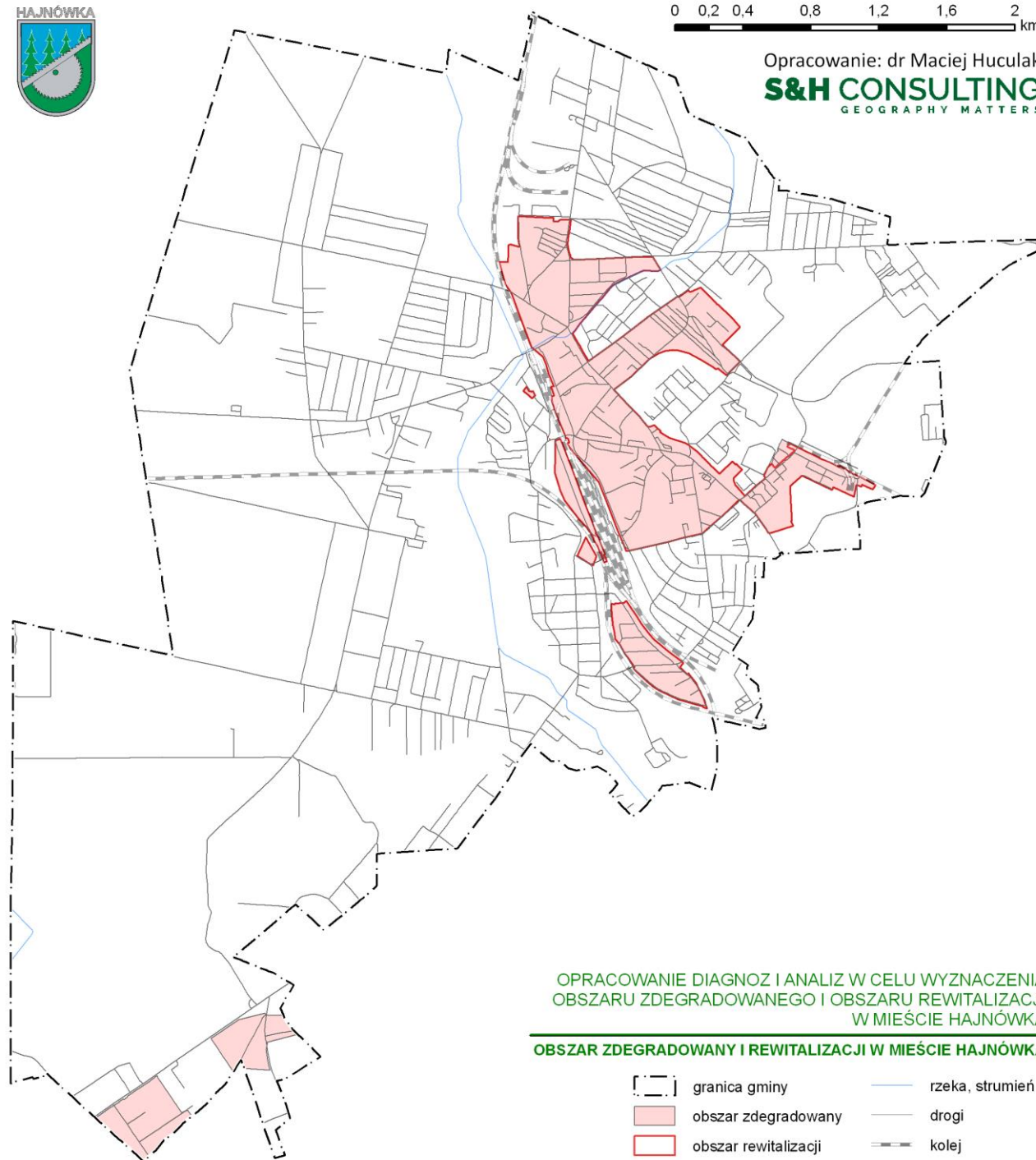
Tabela 5.6.3. Podstawowe informacje o obszarze zdegradowanym i rewitalizacji w Hajnówce.

	Powierzchnia		Ludność	
	ha	%	Liczba	%
Obszar zdegradowany, w tym:	182,7	8,6	5228	24,5
Kolejowy	6,3	0,3	-	-
Poryjowo	23,5	1,1	33	0,2
Obszar rewitalizacji	158,1	7,4	5196	24,4
Różnica	24,5	1,2	33	0,2

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: dr Maciej Huculak
S&H CONSULTING
GEOGRAPHY MATTERS

Rysunek. 5.6.2. Obszar zdegradowany i rewitalizacji w Hajnówce.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i in.

6. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

6.1 Metodyka prac i struktura analiz

W myśl Wytycznych w zakresie rewitalizacji program rewitalizacji powinien zawierać szczegółową (pogłębioną) diagnozę obszaru rewitalizacji. Ten element składowy programu powinien obejmować swoim zakresem dwie główne kwestie:

- a) Negatywne zjawiska zachodzące we wszystkich sferach tj. społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej.
- b) Analizę lokalnych potencjałów występujących na obszarze rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji na terenie miasta Hajnówka objął w głównej mierze tereny położone we wschodniej części miasta. Jedynym wyjątkiem od tej reguły, były niewielka jednostka Międzytory oraz obszar pokolejowy. W sumie, cały ten obszar, gdyby pominąć dzielący go obszar kolejowy mógłby zatem stanowić jeden zwarty obszar o podwyższonym, z punktu widzenia wartości ogólnomiejskich poziomie negatywnych zjawisk. Dodatkowo, zgodnie z ideą procesu rewitalizacji działania, które będą prowadzone na ostatnim z wymienionych powinny bezpośrednio oddziaływać na pozostałą, zamieszkaną część obszaru zdegradowanego. Dlatego też postanowiono przeprowadzić szczegółową analizę obszaru zdegradowanego jako całości bez wyróżniania w strukturze dokumentu poszczególnych jednostek analizy spełniających warunki stawiane przed obszarem zdegradowanym i rewitalizacji. Przyjęta struktura opracowania odpowiadała zatem poszczególnym grupom negatywnych zjawisk występujących na terenie obszaru rewitalizacji.

Zaproponowane podejście miało swoją genezę w wielkości samego miasta i obszaru rewitalizacji. W mieście wielkości Hajnówki, przy tak zakreślonym obszarze rewitalizacji znacząca część działań może, a nierzadko musi być prowadzona poza granicami samej, pojedynczej jednostki, na terenie której zidentyfikowano kumulację negatywnych zjawisk. Wynika to m. in. z rozmieszczenia kluczowych, z punktu widzenia procesów rewitalizacji miasta elementów szeroko pojmowanej infrastruktury społecznej takiej jak np. Hajnowski Dom Kultury, Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej, Miejska Biblioteka Publiczna, szkoły; infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i in. Część z wymienionych podmiotów i instytucji zakresem swojej działalności obejmuje nie tylko wyznaczony obszar rewitalizacji, lecz często całe miasto.

Ze względu na powyższe, podział całego obszaru rewitalizacji na podobszary odpowiadające poszczególnym jednostkom referencyjnym i przeprowadzenie szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji w takim układzie prowadziłyby do zbędnych komplikacji na kolejnych etapach realizacji. Podejście takie mogłoby również prowadzić do zmniejszenia czytelności pozostałych elementów programu. Za przewodni element struktury tej części LPRMH przyjęto zatem poszczególne sfery (grupy problemów) a nie obszary (podobszary/jednostki).

Szczegółowe analizy poszczególnych kwestii przeprowadzono w oparciu o dwie zasadnicze grupy metod:

- a) Analizy danych zastanych.

- b) Wyniki szeregu prac włączających lokalnych interesariuszy w proces diagnostyczny przy wykorzystaniu szerokiego spektrum metod badawczych (warsztaty *design thinking*, spacerzy badawcze, warsztaty i in.)

Poza elementami pogłębiającymi przeprowadzony już proces diagnostyczny praca z mieszkańcami pozwoliła również zidentyfikować:

- a) Problemy.
- b) Lokalne potencjały.
- c) Potrzeby.

Optymalne wykorzystanie tych ostatnich pełni w planowaniu procesów rewitalizacji szczególnie istotną rolę, będzie bowiem mogło walnie przyczynić się do skuteczności zaplanowanego wsparcia.

6.2 Sfera społeczna

Negatywne zjawiska

Należy przypomnieć, że profil negatywnych zjawisk natury społecznej był w ramach samego nawet obszaru rewitalizacji dość zróżnicowany. Największą liczbą problemów charakteryzowały się dwie jednostki o charakterze przyfabrycznych osiedli robotniczych tj. jednostki Chemiczna oraz Kolejki Leśne. W przypadku trzech kolejnych jednostek: Chopina, Lipowa I oraz Międzytory skala współwystępowania negatywnych zjawisk osiągnęła poziom wyraźnie niższy. We wszystkich oznaczało to 3 problemy występujące jednocześnie na danych obszarze. Najniższy poziom koncentracji negatywnych zjawisk osiągnęły dwie ostatnie jednostki tj. Centrum –Millenium oraz Mostowa. Jednostki te charakteryzowały się identycznym poziomem zjawisk kryzysowych. Były to kwestie związane z poziomem bezpieczeństwa oraz kryzysem w rodzinach.

Tabela 6.2.1. Problemy społeczne występujące na obszarze rewitalizacji.

Rodzaj problemu	Nazwa jednostki						
	Chemiczna	Kolejki Leśne	Chopina	Lipowa I	Międzytory	Mostowa	Centrum-Millenium
Demografia	-	-	+	-	+	-	-
Ubóstwo	+	+	-	+	+	-	-
Kryzys w rodzinach	+	+	-	-	-	+	+
Stan zdrowia	+	+	-	-	-	-	-
Bezrobocie	+	+	-	-	-	-	-
Bezpieczeństwo	-	-	+	-	-	+	+
Kapitał społeczny	+	-	+	+	-	-	-
Niski poziom edukacji	+	-	-	+	-	-	-
Problemy alkoholowe	+	+	-	-	+	-	-
Liczba stanów kryzysowych	7	5	3	3	3	2	2

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe profile zjawisk kryzysowych uzupełniono wnioskami płynącymi z przeprowadzonych badań jakościowych, w trakcie których zidentyfikowano takie negatywne zjawiska natury społecznej jak:

- a) Wandalizm przestrzeni publicznych, w tym obiektów małej architektury (np. ławki, kosze na śmieci) oraz budynków mieszkalnych.
- b) Niskie poczucie bezpieczeństwa wynikające z zagrożenia pospolitymi wykroczeniami, brakiem monitoringu wizyjnego oraz regularnych patroli Policji.
- c) Brak poczucia odpowiedzialności za przestrzeń wspólną.
- d) Brak aktywności i zaangażowania mieszkańców, marazm, apatia, brak nadziei na zmianę.
- e) Niska świadomość potencjału kulturowego obszaru.
- f) Niska frekwencja na proponowanych wydarzeniach.
- g) Brak optymizmu wśród mieszkańców.

- h) Duże skupisko osób korzystających z pomocy społecznej mieszkających w tzw. barakach na os. Chemiczna.
- i) Niski poziom wiedzy mieszkańców o historii
- j) Brak perspektyw, w szczególności dla osób młodych.
- k) Brak pomysłu na Hajnówkę.
- l) Kompleksy mieszkańców względem najbliższych, porównywalnych wielkościowo ośrodków np. Bielska Podlaskiego.
- m) Alkoholizm.
- n) Uzależnienie od pomocy społecznej.
- o) Problemy z młodzieżą (brak dobrych pomysłów na czas wolny).
- p) Brak mocnej tożsamości lokalnej - nie ma jednej spójnej opowieści o przeszłości.
- q) Mała ilość atrakcji, imprez, festynów rodzinnych.
- r) Patologia.
- s) Uzależnienia.
- t) Bezrobocie.
- u) Ubóstwo pokoleniowe.
- v) Przystępczość.

Szczegółowe informacje dotyczące analizowanych wskaźników dla sfery społecznej wraz z wartościami obliczonymi dla całego obszaru rewitalizacji prezentuje Tabela 6.2.2.

Za najważniejsze problemy społeczne, można uznać takie, które których natężenie na obszarze rewitalizacji, za wyjątkiem przypadków pojedynczych jednostek, jest wyraźnie wyższe od wartości obliczonej dla całego miasta. Przeprowadzone obliczenia pozwoliły stwierdzić taki stan w przypadku następujących grup problemów:

- a) Ubóstwo.
- b) Problemy rodzin.
- c) Bezrobocie.
- d) Niski poziom bezpieczeństwa.
- e) Niski poziom kapitału społecznego.
- f) Problemy edukacyjne dzieci i młodzieży.

Jednocześnie analiza wskaźników dla poszczególnych problemów społecznych pozwoliła na potwierdzenie poprawności delimitacji obszaru rewitalizacji. We wszystkich przypadkach wskaźniki odpowiadające za poszczególne grupy problemów przekraczały poziom referencyjny (tj. obliczony dla całego miasta).

Tabela 6.2.2. Wskaźniki dla problemów społecznych występujące na obszarze rewitalizacji w Hajnówce.

Grupa problemów	Nazwa wskaźnika		Mostowa	Centrum-Millenium	Lipowa I	Kolejki Leśne	Chopina	Chemiczna	Międzytory	Obszar rewitalizacji	Miasto
Starzenie się ludności	Udział osób w wieku poprodukcyjnym	Wartość wskaźnika	19,9	19,0	22,0	18,6	25,8	13,1	23,8	19,5	19,0
		Wskaźnik znormalizowany	1,06	1,01	1,18	1,00	1,38	0,70	1,27	1,03	1,00
Ubóstwo	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z MOPS na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	162,3	166,2	242,9	234,3	64,9	478,4	232,3	161,8	141,6
		Wskaźnik znormalizowany	1,15	1,17	1,72	1,65	0,46	3,38	1,64	1,14	1,00
	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z MOPS z powodu ubóstwa na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	122,2	129,0	209,9	171,0	28,5	457,2	235,6	161,8	111,7
		Wskaźnik znormalizowany	1,09	1,16	1,88	1,53	0,26	4,09	2,11	1,45	1,00
	Liczba osób w rodzinach korzystających z dożywiania dzieci na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	99,6	93,8	143,6	145,2	56,1	368,9	117,8	122,4	79,7
		Wskaźnik znormalizowany	1,25	1,18	1,80	1,82	0,70	4,63	1,48	1,54	1,00
	Wskaźnik syntetyczny ubóstwa		1,16	1,17	1,80	1,67	0,47	4,03	1,74	1,38	1,00
	Osoby w rodzinach objęte usługami asystenta rodziny na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	8,7	8,3	1,8	2,7	0,0	52,7	35,3	10,1	6,1
		Wskaźnik znormalizowany	1,42	1,36	0,30	0,45	0,00	8,64	5,79	1,66	1,00
	Problemy zdrowotne	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z MOPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	43,2	21,6	53,4	66,1	4,4	67,1	42,9	37,5
Wskaźnik znormalizowany			1,67	0,84	2,07	2,56	0,17	2,59	1,66	1,45	1,00
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z MOPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1 tys. mieszkańców		Wartość wskaźnika	15,4	10,8	22,6	12,3	2,2	26,0	10,7	13,4	17,6
		Wskaźnik znormalizowany	0,87	0,61	1,28	0,70	0,12	1,48	0,60	0,76	1,00
Liczbę osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne na 1 tys. mieszkańców		Wartość wskaźnika	39,7	41,5	38,6	56,5	19,3	70,8	54,5	44,7	37,5
		Wskaźnik znormalizowany	1,06	1,11	1,03	1,50	0,51	1,88	1,45	1,19	1,00
Wskaźnik syntetyczny problemów zdrowotnych		1,20	0,85	1,46	1,59	0,27	1,98	1,24	1,13	1,00	
Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika	0,8	0,6	0,5	1,2	0,0	0,0	0,9	0,7	0,6	
	Wskaźnik znormalizowany	1,47	1,08	0,91	2,16	0,00	0,00	1,70	1,21	1,00	
Problemy rodzin	Liczba osób w rodzinach objętych procedurą niebieskiej karty w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	3,2	14,9	0,8	21,8	0,0	24,6	3,0	12,5	8,1
		Wskaźnik znormalizowany	0,39	1,84	0,10	2,69	0,00	3,03	0,37	1,54	1,00

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

	Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	16,5	15,9	16,6	15,7	0,0	24,9	9,3	15,7	9,6
		Wskaźnik znormalizowany	1,72	1,65	1,72	1,63	0,00	2,59	0,96	1,63	1,00
	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z MOPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	58,1	38,4	19,9	30,7	8,8	264,2	36,9	49,3	23,8
		Wskaźnik znormalizowany	2,44	1,61	0,84	1,29	0,37	11,10	1,55	2,07	1,00
	Wskaźnik syntetyczny problemów rodzin		1,52	1,70	0,89	1,87	0,12	5,58	0,96	1,75	1,00
Bezrobocie	Liczba osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika	6,4	6,2	7,7	8,3	5,0	8,0	3,7	6,7	163,6
		Wskaźnik znormalizowany	1,24	1,19	1,48	1,60	0,97	1,54	0,72	0,04	1,00
	Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika	3,3	3,2	3,5	4,4	1,6	4,0	2,1	3,4	2,6
		Wskaźnik znormalizowany	1,29	1,27	1,38	1,74	0,62	1,58	0,81	1,34	1,00
	Wskaźnik syntetyczny bezrobocia		1,26	1,23	1,43	1,67	0,80	1,56	0,76	1,32	1,26
	Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych na 100 osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika	2,8	2,2	2,7	3,3	1,8	3,4	0,6	2,5	1,779
		Wskaźnik znormalizowany	1,56	1,22	1,53	1,87	1,02	1,92	0,36	1,39	1,00
	Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji do 30 roku życia na 100 osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika	1,1	1,0	1,2	1,7	1,4	1,7	1,1	1,2	1,3
		Wskaźnik znormalizowany	0,85	0,77	0,96	1,38	1,13	1,37	0,87	0,94	1,00
	Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji po 50 roku życia na 100 osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika	0,8	2,1	1,8	2,7	1,4	1,7	0,5	1,9	1,6
		Wskaźnik znormalizowany	0,47	1,26	1,11	1,66	0,87	1,05	0,32	1,14	1,00
	Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka na 100 osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika	1,2	0,5	1,5	1,3	0,8	1,7	0,9	0,9	0,6
Wskaźnik znormalizowany		1,88	0,82	2,33	1,99	1,21	2,66	1,32	1,43	1,00	
Poziom bezpieczeństwa	Liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	24,9	22,2	12,5	17,8	15,8	17,8	4,2	19,7	11,9
		Wskaźnik znormalizowany	2,10	1,87	1,05	1,50	1,33	1,50	0,35	1,66	1,00
	Liczba kradzieży z włamaniem na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	11,3	10,6	6,0	0,7	2,2	7,2	1,4	7,8	4,1
		Wskaźnik znormalizowany	2,73	2,56	1,45	0,18	0,53	1,74	0,34	1,89	1,00
	Wskaźnik syntetyczny przestępstw		2,42	2,21	1,25	0,84	0,93	1,62	0,35	1,78	1,00
	Liczba wykroczeń ogółem na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	553,6	193,5	134,0	63,2	150,5	54,7	17,7	199,5	93,0

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

		Wskaźnik znormalizowany	5,95	2,08	1,44	0,68	1,62	0,59	0,19	2,14	1,00
	Liczba wykroczeń komunikacyjnych na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	265,9	120,9	72,9	27,4	103,1	19,3	10,7	110,3	51,4
		Wskaźnik znormalizowany	5,18	2,35	1,42	0,53	2,01	0,38	0,21	2,16	1,00
	Liczba wykroczeń przeciwko uowwt na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	27,8	17,7	5,7	6,2	23,0	0,3	2,1	14,6	5,7
		Wskaźnik znormalizowany	4,74	3,01	0,97	1,06	3,92	0,05	0,36	2,56	1,00
	Liczba wykroczeń przeciwko mieniu na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	238,7	36,6	49,7	11,8	17,2	4,2	1,9	57,5	19,6
		Wskaźnik znormalizowany	12,11	1,86	2,52	0,60	0,87	0,22	0,09	2,94	1,00
	Wskaźnik syntetyczny wykroczeń		6,99	2,32	1,59	0,72	2,10	0,31	0,21	2,45	1,00
	Wskaźnik syntetyczny poziomu bezpieczeństwa		4,71	2,27	1,42	0,78	1,52	0,96	0,28	2,11	1,00
Kapitał społeczny	Wybory samorządowe 2014 (I tura wyborów burmistrza).	Frekwencja w %	37,6	39,1	36,2	38,7	35,7	35,7	45,2	38,5	42,4
		Frekwencja znormalizowana	0,91	0,95	0,88	0,94	0,87	0,87	1,10	0,94	1,00
	Wybory Prezydenta RP 2015 (I tura).	Frekwencja w %	40,0	41,9	37,7	39,4	38,3	38,3	47,6	40,8	44,1
		Frekwencja znormalizowana	0,94	0,99	0,89	0,93	0,90	0,90	1,12	0,96	1,00
	Wybory do Sejmu i Senatu RP 2015	Frekwencja w %	40,2	42,4	39,0	42,0	39,7	39,7	45,3	41,6	44,1
		Frekwencja znormalizowana	0,91	0,96	0,88	0,95	0,90	0,90	1,03	0,94	1,00
	Wskaźnik syntetyczny frekwencji wyborczej		0,92	0,97	0,88	0,94	0,89	0,89	1,08	0,95	1,00
Poziom edukacji	Liczba uczniów drugorocznych w szkołach podstawowych oraz gimnazjach na 1 tys. osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2011/12-2015/16	Wartość wskaźnika	3,2	4,0	5,8	4,3	0,0	11,8	4,4	4,7	2,3
		Wskaźnik znormalizowany	1,38	1,72	2,48	1,85	0,00	5,06	1,88	2,00	1,00
	Średnie wyniki sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej z lat 2014/15-2015/16	Wartość wskaźnika	59,5	54,9	77,6	49,5	78,7	48,1	68,7	50,7	61,5
		Wskaźnik znormalizowany	0,97	0,89	1,26	0,81	1,28	0,78	1,12	0,82	1,00
	Średnie wyniki egzaminu w gimnazjum z lat 2014/15-2015/16	Wartość wskaźnika	44,8	56,7	35,6	52,6	50,1	49,8	56,8	58,4	55,3
		Wskaźnik znormalizowany	0,81	1,02	0,64	0,95	0,91	0,90	1,03	1,06	1,00
Wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych		1,22	1,27	1,61	1,38	0,63	2,48	1,25	1,38	1,00	
Problemy alkoholowe	Liczba wniosków skierowanych do MKRPA za ten okres w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców	Wartość wskaźnika	12,5	8,3	8,0	16,0	7,9	21,5	15,7	11,0	8,7
		Wskaźnik znormalizowany	1,43	0,95	0,91	1,83	0,90	2,47	1,80	1,26	1,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM, MOPS i in.

Potencjały

Wśród potencjałów obszaru rewitalizacji, najczęściej wymienianych przez interesariuszy, w trakcie badań jakościowych do najczęstszych zaliczały się:

- a) Grupa osób chętnych do działania.
- b) Prężnie działające instytucje kulturalne, w tym. Miejska Biblioteka Publiczna, Hajnowski Dom Kultury, Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej.
- c) Pozytywne opinie mieszkańców o Hajnówce.
- d) Zamknięty charakter części mieszkańców niektórych osiedli, tendencje do izolowania się (silny kapitał społeczny wiążący).
- e) Obecność na obszarze rewitalizacji grupa młodych ludzi aktywnych sportowo.
- f) Umiarkowane natężenie występowania większości negatywnych zjawisk społecznych na większości obszaru rewitalizacji.

W grupie pozostałych potencjałów określonych w ramach prac kameralnych znalazły się ponadto:

- a) Wielokulturowy charakter miasta.
- b) Religijny wymiar prawosławia, w tym sztuka cerkiewna.

Potrzeby

W trakcie całego procesu partycypacji społecznej mieszkańcy mogli również wskazywać, najważniejsze ich zdaniem potrzeby występujące na obszarze rewitalizacji. W grupie potrzeb o charakterze społecznym znalazły się m.in.

- a) Kreowanie właściwego wizerunku Hajnówki.
- b) Ożywienie więzi ciśnięć- aktywizacja społeczna/ kulturowa.
- c) Edukacja w oparciu o potencjał artystyczny/ kulturowy miasta.
- d) Stworzenie mapy ciekawostek, bazy osób „niezwykłych”, pasjonatów.
- e) Oferta dla młodzieży- wraz z analizą potrzeb tej grupy wiekowej mieszkańców.
- f) Poprawa bezpieczeństwa ruchu, w tym osób pieszych oraz użytkowników samochodów (niebezpieczne skrzyżowania, przejazdy przez tory kolejowe).
- g) Konieczność wzmocnienia lokalnej tożsamości.
- h) Imprezy integrujące różne, lokalne (osiedlowe) środowiska mieszkańców.
- i) Uruchomienie zajęć dla rodziców w Hajnowskim Domu Kultury.
- j) Stworzenie systemu wsparcia i aktywizacji dla osób starszych.

6.3 Sfera gospodarcza

Negatywne zjawiska

Rozwój gospodarczy jest jednym z podstawowych elementów towarzyszących rozwiązywaniu problemów społecznych. W przypadku miasta Hajnówka uczestnicy badań jakościowych wskazali jednoznacznie dwie zasadnicze kwestie wpisujące się w tego rodzaju zagadnienia:

Pierwszym był brak rozwoju funkcji turystycznych miasta. Pomimo względnie korzystnych uwarunkowań Hajnówka nie odnotowuje większych korzyści z obsługi ruchu turystycznego związanego z atrakcją, na skalę Polski, jaką jest Puszcza Białowieska, w tym jej część objęta różnymi formami ochrony (Rezerwat Biosfery, Strefa Światowego Dziedzictwa UNESCO, rezerваты ściste itd.). To negatywne i trudne do skwantyfikowania zjawisko, ma, zdaniem interesariuszy procesu rewitalizacji, swoje korzenie w:

- a) Niedostatkach wynikających ze struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta.
- b) Braku infrastruktury obsługi ruchu turystycznego takiej jak hotele, hostele, miejsca obsługi rowerzystów itp.
- c) Niskiej estetyce całego miasta, w szczególności zaś kluczowych jego obszarów, w tym przestrzeni publicznych.
- d) Słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw.

Wśród czynników łatwiejszych do uchwycenia w badaniach ilościowych znalazły się bardzo niskie wartości płaconego przez podatników PIT. Najniższe w skali miasta wartości PIT odnotowano w dwóch jednostkach tj. Chemiczna oraz Kolejki Leśne. Założenia powstania obydwu wiążą się z funkcjami osiedli przyfabrycznych. Funkcja ta w powiązaniu z wysokim poziomem bezrobocia występującego również w obydwu przypadkach wskazuje na występowanie silnego i negatywnego sprzężenia zwrotnego pomiędzy procesami bezrobocia, niskiego poziomu dochodów i powiązanych z nimi innych problemów społecznych.

Potencjały

Jednym z głównych potencjałów zarówno całego miasta, jak i w szczególności pełniącego funkcje ponadlokalne obszaru rewitalizacji jest ich lokalizacja względem Puszczy Białowieskiej będącej jedną z najważniejszych atrakcji turystycznych województwa podlaskiego. Funkcja ponadlokalnego centrum dla regionu Puszczy Białowieskiej, pomimo obecności w dokumentach poziomu strategicznego Hajnówki nie jest wykorzystywana we właściwym stopniu.

Drugim, wyraźnie wyartykułowanym w trakcie badań jakościowych, potencjałem o przeważającym charakterze gospodarczych jest kwestia wykorzystania tradycji związanych z wytwarzanymi zarówno w samej Hajnówce, jak i całym regionie Puszczy Białowieskiej lokalnymi produktami i tradycjami rzemieślniczymi. Do takich należą m.in. takie tradycyjne produkty i rodzaje rzemiosła jak:

- a) Marcinek hajnowski (ciasto).
- b) Tradycje przemysłu drzewnego, w tym w tym wytwarzania drobnej galanterii z drewna.

- c) Wytwarzanie drobnych wyrobów z drewna.
- d) Bartnictwo.
- e) Kowalstwo.
- f) Zielarstwo.

Uzupełnieniem powyższych, mogą być inne rodzaje wytwórczości związane z lokalną gospodarką, jednakże o znacznie krótszej historii. Do takich bez wątpienia zaliczyć można sposobność tkwiąca w funkcjonowaniu w Hajnówce jednego z nielicznych na terenie województwa podlaskiego, nowych browarów rzemieślniczych – Browaru Markowego.

Wyraźnym atutem obszaru jest również stacja d. kolejek leśnych (wąskotorowych) zlokalizowana na terenie jednostki Kolejki Leśne.

Niewątpliwie unikalnym na skalę krajową zjawiskiem jest obecność w Hajnówce/na obszarze mniejszości białoruskiej i związana z tym żywa religia prawosławna oraz bogata kultura. Najważniejszą imprezą kulturalną związaną z tym potencjałem jest Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej oraz Jarmark Żunra.

Miasto posiada również potencjał w zakresie rozwoju usług rehabilitacyjnych, geriatrycznych oraz związanych z wypoczynkiem oraz poprawą zdrowia. Rozwój tego rodzaju funkcji wymagałyby działań z zakresu infrastruktury zdrowotnej (ośrodek świadczący usługi prozdrowotne).

Obszarem, którego zagospodarowanie powinno nieść ze sobą istotne impulsy rozwojowe w sferze gospodarczej, w skali zarówno obszaru zdegradowanego, jak i całego miasta jest obszar pokolejowy wraz obiektami kubaturowymi (budynek dworca, wieża ciśnień).

Potrzeby

Aktywizacja funkcji turystycznych poprzez wykreowanie Hajnówki jako „stolicy” regionu Puszczy Białowieskiej i stworzenie odpowiednich warunków do jej dalszego rozwoju będzie mogło dać właściwą podstawę do prowadzenia działań rewitalizacyjnych i ich kontynuowania w przyszłości. Rozwój tych funkcji powinien odbywać przy wykorzystaniu potencjału lokalnych produktów i lokalnego, tradycyjnego rzemiosła. Takim celem powinno służyć zorganizowanie na obszarze rewitalizacji przestrzeni służącej sprzedaży lokalnych produktów oraz kultywowania i promocji lokalnych tradycji rękodzielniczych oraz przemysłowych. Przestrzeń ta powinna obejmować zarówno:

- a) Obiekty kubaturowe (budynki).
- b) Przestrzenie publiczne.
- c) Przestrzenie handlowe.

Kolejnym filarem rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji powinna być aktywizacja jedynej przestrzeni pełniącej rolę namiastki centralnej przestrzeni publicznej – rejonu ul. Ks. Ignacego Wierobieja. Jakkolwiek działania te powinny być prowadzone także w wymiarze przestrzenno-funkcyjnym, to jednak drugim istotnym elementem przywracania do życia

funkcji tej ulicy powinno stać się powiązanie jej rozwoju z potencjałami drzemącymi w lokalnych tradycjach. Elementem niezbędnym do realnego ożywienia gospodarczego tej części miasta jest zlokalizowanie na tym obszarze inwestycji pełniącej w skali całego miasta funkcję tzw. mega trakcji. Funkcje takie powinien pełnić nowoczesny obiekt będący centrum tradycji wytwórczych i produktów regionalnych regionu Puszczy Białowieskiej. Obiekt taki wraz z zagospodarowaną przestrzenią publiczną wokół niego warunek konieczny dla planowanego rozwoju tej części obszaru rewitalizacji.

6.4 Sfera środowiskowa

Negatywne zjawiska

Stan powietrza

Niezadawalający stan aerosanitarny praktycznie całego obszaru rewitalizacji stwierdzono w wyniku analiz danych zastanych w tym w szczególności następujących dokumentów:

- a) *Oceny poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2015 roku*, IOŚ WIOŚ w Białymstoku, marzec 2016.
- b) *Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej* (grudzień 2013).

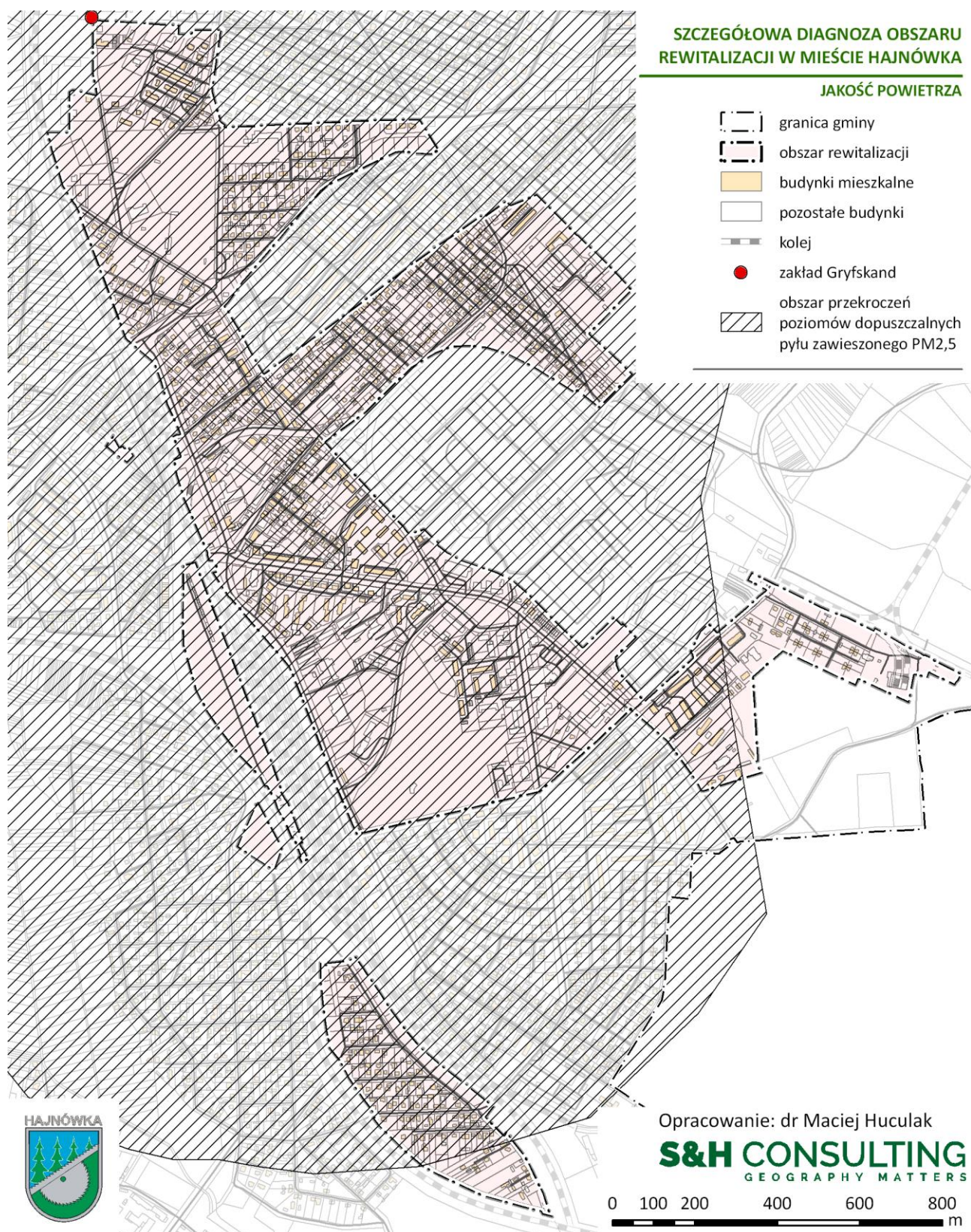
W przypadku obu dokumentów mowa jest o przekroczeniach dopuszczalnych norm w zakresie jakości powietrza, w tym stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5.

Czynnikami wpływającymi na taki stan rzeczy są:

- a) Niskosprawne indywidualne źródła ciepła.
- b) Obecność firmy Gryfskand Sp. z o.o. Zakład produkcji węgla aktywnych Hajnówka, będącego jednym z 10 największych emitentów pyłu zawieszonego PM10 w województwie podlaskim. Zakład ten odpowiada za emisję blisko 30 tys. t pyłów PM10 w skali roku.

W przypadku osiedla Chemiczna szczególnie uciążliwe są kwestie wynikające z ostatniego z wymienionych punktów. Obszar ten graniczy bowiem bezpośrednio z terenem zakładu Gryfskand. Wyniki badań jakościowych pozwoliły potwierdzić wysoką uciążliwość tego sąsiedztwa. Wśród wymienianych przez mieszkańców problemów, poza podnoszoną kwestią zapylenia, pojawiły się również głosy dotyczące odorów („brzydkie zapachy”). W tym przypadku, w Hajnówce jak i w całej Polsce identyfikację skali problemu utrudnia brak przepisów wykonawczych określających metody ich pomiaru, wartości stężeń substancji odpowiadających przekroczeniom norm itp.

Strefy przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM 2,5 określona w *Programie ochrony powietrza dla strefy podlaskiej* obejmuje swoim zasięgiem 5014 mieszkańców z 5230 osób zamieszkujących obszar rewitalizacji co daje udział na poziomie 95,9%. Poza tak wyznaczonym obszarem znajdują się tylko niewielkie fragmenty zabudowy mieszkaniowej jednostek Międzytory oraz Kolejki Leśne.

Rysunek. 6.4.1. Problemy związane z jakością powietrza na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.

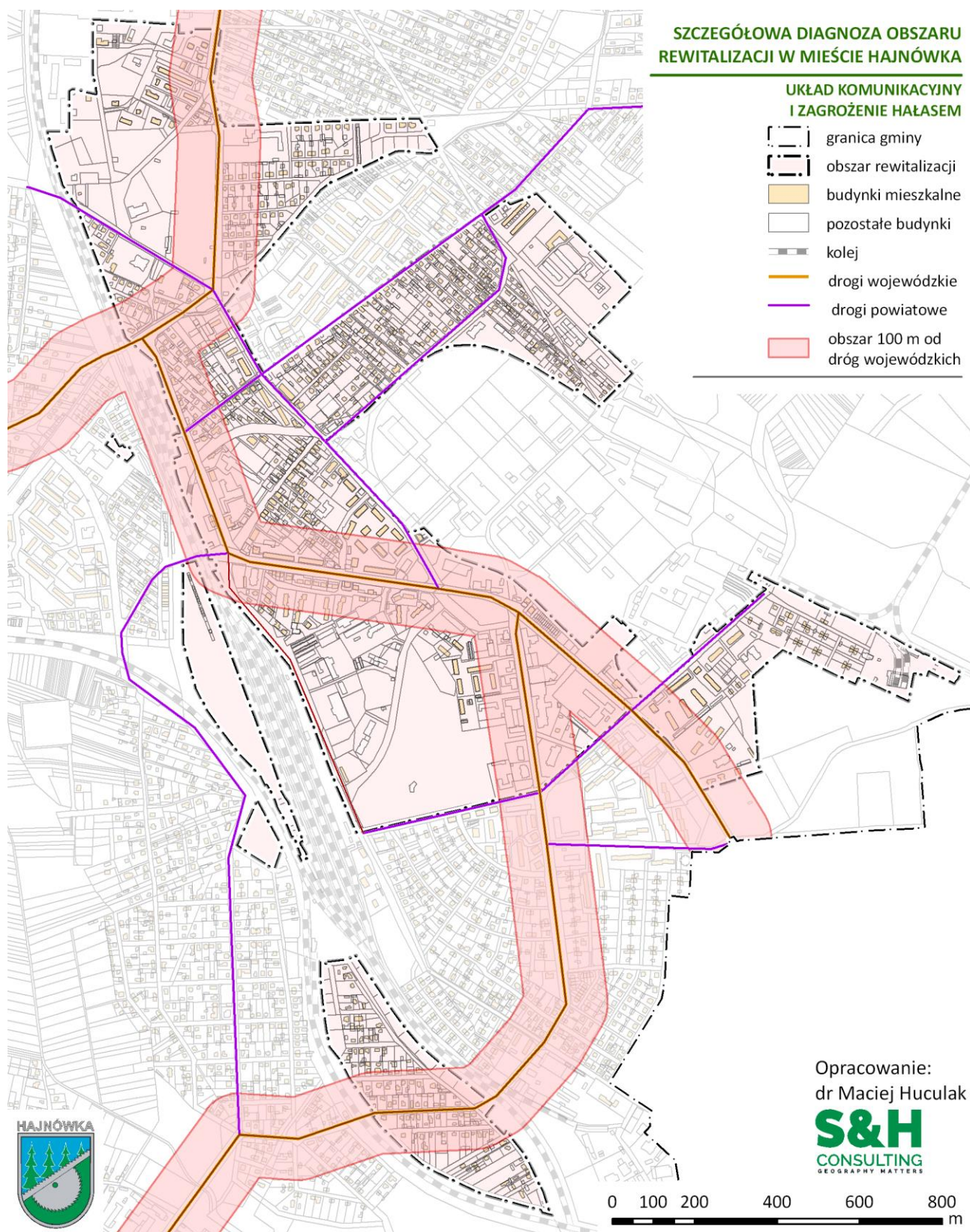
Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej i in.

Hałas komunikacyjny

Dokumenty WIOŚ w Białymstoku potwierdzają występowanie przekroczeń norm hałasu komunikacyjnego dla pory nocnej. Uciążliwości wynikające z emisji hałasu komunikacyjnego mogą dotyczyć przede wszystkim obszarów położonych w bezpośredniej bliskości dróg o największym natężeniu ruchu pojazdów tj. dróg wojewódzkich nr 685 i 689. Biorąc pod uwagę natężenie ruchu na odcinkach dróg wojewódzkich odnotowane na terenie miasta Hajnówka w ramach Generalnego Pomiaru Ruchu 2015, można przypuszczać, że problem niedostatecznej jakości klimatu akustycznego będzie osiągał co najmniej umiarkowane natężenie. W ramach próby przybliżenia tego zagadnienia dla obszaru rewitalizacji analizie poddano strefę 100 m sąsiadujących z drogami krajowymi. Uznano ją za teren najbardziej narażony na potencjalne występowanie przekroczeń norm związanych z hałasem komunikacyjnym.

Układ komunikacyjny obszaru rewitalizacji wskazuje na możliwość dużo większego zagrożenia mieszkańców obszaru rewitalizacji w porównaniu do skali występowania problemu dla całego miasta. Obszar strefy 100 m od dróg wojewódzkich obejmował na obszarze rewitalizacji teren blisko 54 ha, co odpowiadało 34% udziałowi w całym obszarze rewitalizacji. Wskazuje to na wyraźną koncentrację tego problemu na tym terenie. W przypadku całego miasta obszar ten obejmował bowiem 223,5 ha, co stanowiło 10,5% ogółu powierzchni miasta.

Brak obwodnicy miasta i związany z tym przebieg głównych dróg tranzytowych o znaczących wartościach natężenia ruchu przez centralną część miasta mogą być przyczyną uciążliwości z tym związanych dla mieszkańców. Jednocześnie odcinki o wysokich natężeniach ruchu samochodowego uwidaczniają się również w danych Powiatowej Komendy Policji w Hajnówce z zakresu wykroczeń komunikacyjnych.

Rysunek. 6.4.2. Układ komunikacyjny i zagrożenie hałasem na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOO CODGiK.

Potencjały

Głównym potencjałem wynikającym ze sfery środowiskowej dla obszaru rewitalizacji miasta Hajnówka są pomniki przyrody. Wśród miast województwa podlaskiego Hajnówka należy do tych o najwyższej liczbie pomników przyrody¹¹. Większe wartości odnotowano jedynie w dwóch innych miastach województwa tj. w Ciechanowcu oraz prawie pięciokrotnie większym, z punktu widzenia powierzchni, Białymstoku. O roli tego potencjału świadczy również intensywność występowania tego rodzaju obiektów. Za wskaźnik oddający intensywność występowania pomników przyrody w miastach województwa podlaskiego przyjęto ich liczbę w przeliczeniu na 1 km² powierzchni. Również i w tym przypadku wartości wyższe od Hajnówki osiągają dwa miasta. Są to Supraśl oraz Ciechanowiec. Na 1 km² powierzchni Hajnówki przypada 2,7 pomnika przyrody.

Blisko $\frac{3}{4}$ ogółu pomników przyrody położonych na terenie miasta tj. 44 szt. zlokalizowanych jest na obszarze rewitalizacji. Koncentrują się one w czterech dużych skupieniach:

- a) Przy ul. Dziewiatowskiego, w tym w bezpośrednim otoczeniu HDK.
- b) W rejonie ulic: Armii Krajowej i Kolejki Leśne.
- c) W centrum miasta, przy ul. Józefa Piłsudskiego.
- d) W rejonie dworca kolejowego.

Potencjał związany z pomnikami przyrody, zarówno biorąc pod uwagę rolę Hajnówki jako miasta-bramy do Puszczy Białowieskiej, jak również istotną rolę potencjału przyrodniczego z punktu widzenia rozwoju całego wydatek się nie do przecenienia. Pomniki przyrody stanowią wręcz swoisty, nieodkryty skarb Hajnówki. Właściwe wyeksponowanie tej części potencjału przyrodniczego miasta powinno stać się zatem jednym z ważnych celów LPRMH. Co więcej, jego promocja może zostać wykorzystana zarówno na potrzeby zwiększenia atrakcyjności turystycznej, jak również w celu odkrywania i wzmacniania lokalnej tożsamości. Obu zadaniom sprzyjać będzie nieoczywista lokalizacja pomników przyrody na obszarze rewitalizacji. Te bowiem wbrew popularnym skojarzeniom nie koncentrują się np. w samym parku miejskim, lecz znajdują się przy budynkach mieszkalnych, domu kultury, dworcu kolejowym, przy garażach itd. Już sam ten fakt sprawia, że nadają się do „odkrywania” w np. trakcie gier miejskich, questów i in. interaktywnych form gier i zabaw prowadzonych w przestrzeni miejskiej. Co więcej trudne i nieoczywiste lokalizacje pomników przyrody stwarzają również potencjał do zaangażowania w charakterze przewodników po takich lokalnych trasach przyrodniczych osób miejscowych. To z kolei rodzi potencjał do zaangażowania osób zagrożonych wykluczeniem w tego rodzaju działania.

W wariantcie optymalnym oznakowanie pomników przyrody na terenie obszaru rewitalizacji powinno zostać przeprowadzone wspólnie w RDOŚ w Białymstoku w ramach systemowego projektu upowszechniania wiedzy o potencjale przyrodniczym Podlasia. Zapewniło

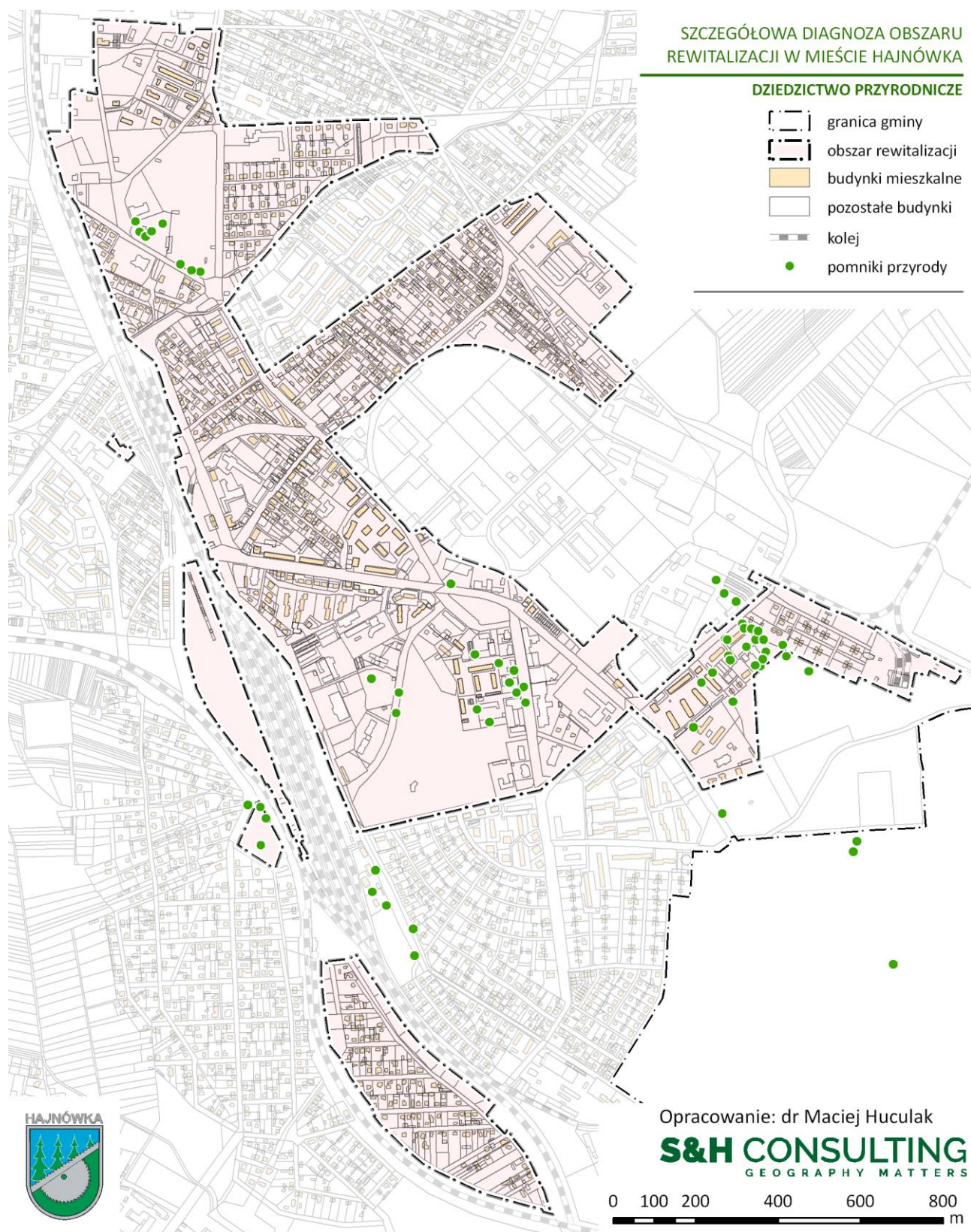
¹¹ SUIKZP Miasta Hajnówka wymienia na terenie miasta łącznie 61 pomników przyrody, jednak ze względu na konieczność zachowania porównywalności danych dla wszystkich miast województwa podlaskiego, na potrzeby tej części opracowania pozostano przy wartościach wynikających z analizy danych GDOŚ.

by to efekty synergii wynikające z ujednoczenia standardów w zakresie znakowania tego rodzaju obiektów na obszarze całego województwa.

Tabela 6.4.1. Pomniki przyrody w miastach województwa podlaskiego.

L.p.	Nazwa miasta	Liczba pomników przyrody	Powierzchnia w km ²	Liczba pomników przyrody na 1 km ²	Udział w liczbie pomników przyrody w miastach województwa podlaskiego ogółem
1.	Supraśl	56	5,7	9,84	13,0
2.	Ciechanowiec	71	26,0	2,73	16,5
3.	Hajnówka	57	21,3	2,68	13,2
4.	Stawiski	35	13,2	2,65	8,1
5.	Krynki	6	3,8	1,56	1,4
6.	Białystok	71	102,2	0,69	16,5
7.	Łomża	22	32,7	0,67	5,1
8.	Bielsk Podlaski	17	27,0	0,63	3,9
9.	Suwałki	34	65,5	0,52	7,9
10.	Michałow	1	2,1	0,47	0,2
11.	Augustów	33	80,9	0,41	7,7
12.	Kleszczele	12	46,7	0,26	2,8
13.	Łapy	3	12,1	0,25	0,7
14.	Goniądz	1	4,3	0,23	0,2
15.	Czarna Białostocka	2	14,3	0,14	0,5
16.	Choroszcz	2	16,8	0,12	0,5
17.	Nowogród	2	20,5	0,10	0,5
18.	Siemiatycze	2	36,3	0,06	0,5
19.	Sokółka	1	18,6	0,05	0,2
20.	Dąbrowa Białostocka	1	22,7	0,04	0,2
21.	Knyszyn	1	23,7	0,04	0,2
22.	Wasilków	1	28,3	0,04	0,2
Ogółem miasta województwa podlaskiego		431,0	938,6	0,46	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ i GUS.

Rysunek. 6.4.3. Pomniki przyrody na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej i in.

Potrzeby

Brak stałych punktów monitoringu stanu powietrza na obszarze rewitalizacji będzie ograniczać skuteczność podejmowanych w ramach programu rewitalizacji działań z zakresu poprawy stanu powietrza. System ciągłego monitorowania stanu powietrza na obszarze rewitalizacji pozwoliłoby na precyzyjne adresowanie planowanego wsparcia w tym zakresie oraz rzetelną i opartą na faktach ewaluację wyników przeprowadzonej interwencji.

Niska jakość powietrza wpływa w zasadniczy sposób na poziom i jakość życia mieszkańców obszaru zdegradowanego. Głównym kierunkiem podejmowanych działań powinno być ograniczenie niskiej emisji poprzez:

- a) Wymianę istniejących indywidualnych palenisk piecowych na bardziej sprawne.
- b) Zmianę źródeł ciepła, w tym rozwój gazownictwa sieciowego (gazyfikacja miasta).
- c) Podłączenie użytkowników indywidualnych do miejskiej sieci ciepłowniczej.

6.5 Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Negatywne zjawiska

W ramach przeprowadzonych badań jakościowych zidentyfikowano następujące negatywne zjawiska o charakterze przestrzenno-funkcjonalnym:

- a) Niedostatki wynikające ze struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta.

Hajnówka jest przykładem miasta względnie młodego, którego rozwój, jako organizmu miejskiego, następował w dużej mierze spontanicznie i towarzyszył rozwojowi funkcji wytwórczych związanych z głównymi zakładami przemysłowymi. Procesy intensywnej urbanizacji miasta, w szczególności w okresie międzywojennym, miały w pewnej części przebieg chaotyczny, czego wyraźne ślady można odnaleźć w strukturze miasta do dziś. W konsekwencji Hajnówka, w przeciwieństwie zarówno do struktur miejskich opartych na różnego rodzaju systemach lokacyjnych, ale też i części nowych miast okresu PRL, nie posiada klarownej struktury zorganizowanej wokół pewnej przestrzeni centralnej. Innymi słowy w centrum Hajnówki zamiast publicznej przestrzeni zlokalizowanej w centralnej strukturze osadniczej, przybierającej w innych miastach postać rynku, głównej ulicy, czy placu, znajduje się obszar o funkcjach przemysłowych. Można pokusić się o sformułowanie, że funkcje wytwórcze, które były przez dziesięciolecia najważniejszym elementem struktury miasta odpowiedzialnym, generującym główne impulsy rozwojowe, zawłaszczyły kluczową, z punktu widzenia struktury miasta przestrzeń. W wyniku przemian strukturalnych gospodarki Polski i procesów jej intensywnej dezindustrializacji przestrzeń ta podlega również przemianom np. poprzez wkraczanie na nią handlu wielko powierzchniowego (Rysunek 6.5.1).

- b) Niska estetyka całego miasta, w szczególności zaś kluczowych jego obszarów, w tym przestrzeni publicznych.

Część obszarów rewitalizacji, w tym w szczególności istotna z punktu widzenia historii miasta i lokalnej tożsamości ulica Ks. Ignacego Wierobieja charakteryzuje się bardzo niskim poziomem estetyki wynikającym zarówno z:

- a. Stanu technicznego budynków, w tym w szczególności ich elewacji.
- b. Chaosu reklamowego.

W rezultacie, przy konkurencji położonych nieopodal obiektów handlu wielkopowierzchniowego obszar ten, pomimo pewnego potencjału traci swoją dawną pozycję.

- c) Niedostosowanie infrastruktury społecznej, sportowo-rekreacyjnej oraz technicznej do aktualnych potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym występowanie barier architektonicznych i in.

W toku przeprowadzonych spacerów badawczych warsztatów oraz spotkań z mieszkańcami zauważalne były głosy dotyczące niedostosowania całego szeregu obiektów infrastruktury społecznej, sportowo-rekreacyjnej oraz przestrzeni publicznych do potrzeb wszystkich mieszkańców w szczególności osób starszych, rodzin z dziećmi oraz młodzieży.

- d) Niska jakość lub brak części infrastruktury komunikacyjnej (np. wiaty autobusowe), w tym wpływającej bezpośrednio na bezpieczeństwo mieszkańców (np. przejścia dla pieszych, oświetlenie, monitoring wizyjny).

Potencjały

Duży potencjał reprezentuje obszar pokolejowy wraz z dużymi obiektami kubaturowymi – d. dworcem kolejowym oraz wieżą ciśnień; oraz przylegającymi do tych budynków dużymi terenami zielonymi. Obszar ten względnie korzystnie położony z punktu widzenia pozostałej części obszaru rewitalizacji. Od południa prawie graniczy z wchodzącą w skład obszaru rewitalizacji jednostką Międzytory. W części centralnej jest zaś dostępny poprzez przejazd kolejowy.

Na obszarze rewitalizacji obecne są również kluczowe, zarówno z punktu widzenia obszaru rewitalizacji, jak również całego miasta przestrzenie publiczne (park miejski, skwer przy ul. A. Zina).

Istotnym potencjałem jest także obszar ul. Ks. Ignacego Wierobieja, który pełnił w przeszłości funkcje reprezentacyjnej ulicy miasta o funkcjach handlowych i administracyjnych, a następnie w okresie po roku 1989 systematycznie część tych funkcji tracił.

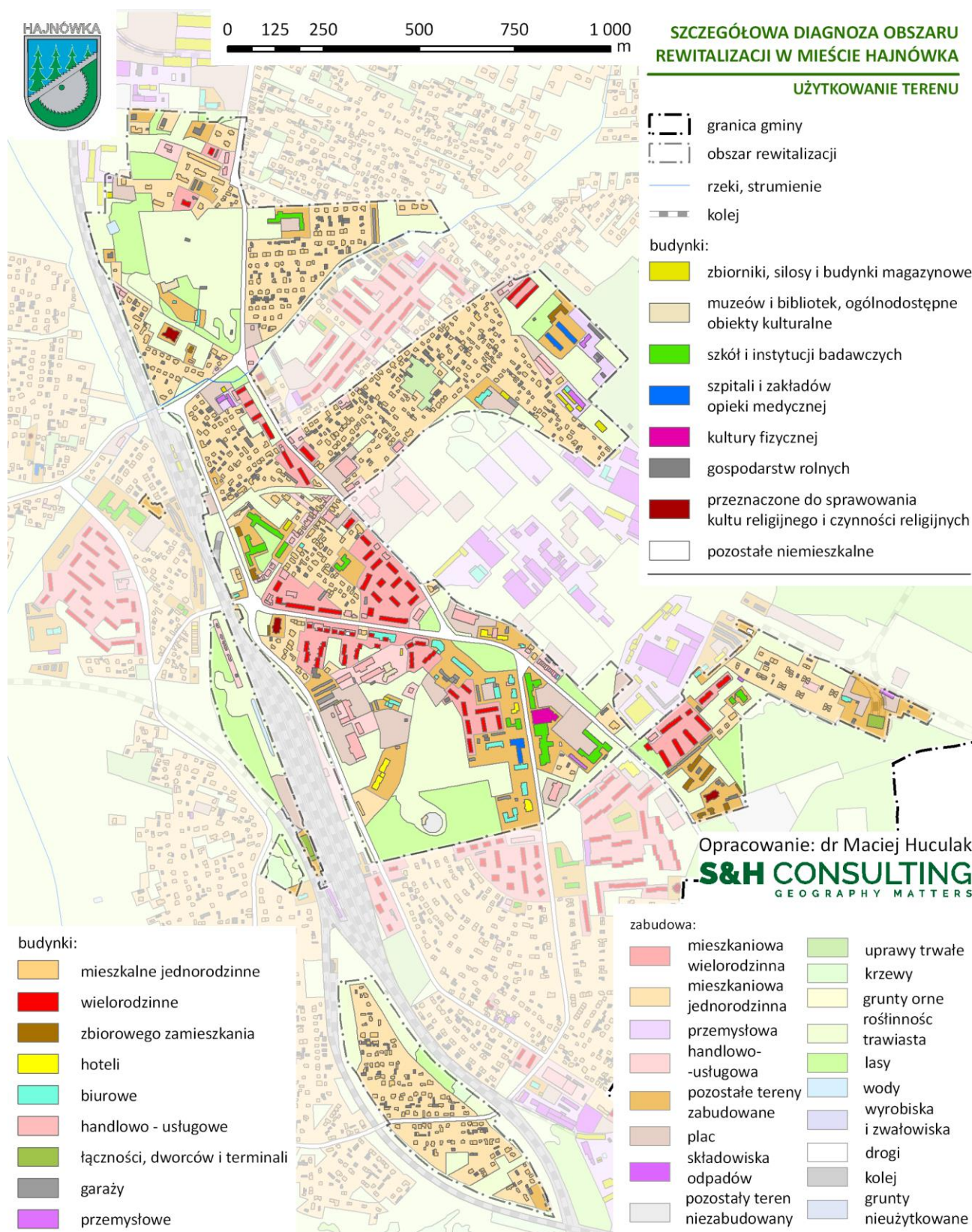
Również istnienie na terenie miasta Wydziału Zamiejscowego Politechniki Białostockiej jest niewątpliwym potencjałem. Warto włączyć pracowników jak również samych studentów w działania rewitalizacyjne, np. do planowania zagospodarowania przestrzeni publicznych i półpublicznych w rejonie os. Fabryka Chemiczna czy Armii Krajowej lub prac w zakresie inwentaryzacji przyrodniczej, promocji walorów przyrodniczych miasta i in.

Potrzeby

Do głównych typów potrzeb w zakresie problemów natury przestrzenno-funkcjonalnej należą następujące kwestie:

- a) Poprawa funkcjonalności istniejących przestrzeni publicznych, w tym:
 - a. Rekompozycja istniejących układów zieleni urządzonej, w szczególności: skweru przy ul. Zina, skweru przy rondzie biskupa Mirona, Parku Miejskiego, zieleni wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych i in.).
 - b. Doposażenie przestrzeni publicznych w estetyczne obiekty małej infrastruktury.
 - c. Likwidacja istniejących konfliktów zarówno pomiędzy użytkownikami poszczególnych przestrzeni (np. właściciele psów, rodzice z dziećmi itd.), jak również poprawie bezpieczeństwa.
 - d. Wprowadzenie w przestrzeń publiczną elementów informacyjnych służących propagowaniu wiedzy o Hajnówce i jej potencjałach.
 - e. Utworzenie centralnego miejsca spotkań mieszkańców.
- b) Aranżacja nowych przestrzeni publicznych uwzględniających potrzeby integracji międzypokoleniowej lokalnych społeczności (np. jednostki Kolejki Leśne, Chemiczna).
- c) Modernizacja istniejącej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, w tym m.in.

- a. Placów zabaw.
 - b. Modernizacja skateparku.
 - c. Przywrócenie funkcji tzw. ogródka jordanowskiego na terenie parku miejskiego.
 - d. Modernizacja obiektów sportowych OSiR (otwarte baseny, stadion).
- d) Kompleksowa modernizacja obszaru ul. Ks. Ignacego Wierobieja uwzględniająca m.in.:
- a. Realizację elementów rozwiązań typu *woonerf* tj. wprowadzenie strefy ruchu pieszo-rowerowego z dopuszczeniem ruchu samochodowego.
 - b. Opracowanie jednolitych standardów architektoniczno-urbanistycznych dla obszaru uwzględniających kwestie estetyki, w tym m.in. wymagania dotyczące uspoźnienia wyglądu elewacji oraz uporządkowanie chaosu reklamowego.
 - c. Podjęcie działań zmierzających do nadania ulicy funkcji handlowo-usługowo-turystycznych.
- e) Uzupełnienie i modernizacja infrastruktury związanej z bezpieczeństwem. W trakcie spacerów badawczych, jak również warsztatów diagnostycznych mieszkańcy zgłaszali konieczność poprawy bezpieczeństwa pieszych na obszarze rewitalizacji w tym w m.in. w rejonie jednostki Kolejki Leśne.

Rysunek. 6.5.1. Użytkowanie terenu na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOT10K.

6.6 Sfera techniczna

Negatywne zjawiska

Dziedzictwo materialno-kulturowe

Przeprowadzona wizja lokalna oraz wyniki badań jakościowych przeprowadzonych w trakcie opracowywania LPRMH zidentyfikowały widoczny zły stan techniczny na obszarze głównej koncentracji zabytkowego zasobu na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka tj. rejonu ulic: Ks. Ignacego Wierobieja i ul. Kosidłów. Zjawiskom tym towarzyszą nieoptymalne rozwiązania urbanistyczne oraz brak ładu przestrzennego i architektonicznego. Jednocześnie, obszar ten wskazywany był wielokrotnie przez interesariuszy jako kluczowy w skali miasta obszar, który mógłby pełnić rolę przestrzeni o funkcjach centralnych.

Wśród całego szeregu negatywnych zjawisk występujących w tym rejonie miasta w trakcie badań jakościowych w grupie zjawisk technicznych zidentyfikowano przede wszystkim niezadawalający stan techniczny budynków, w tym łatwy do zidentyfikowania wzrokowego stan elewacji, pokryć dachowych i ogrodzeń.

Objęcie znaczącej części budynków ochroną konserwatorską w ramach GEZ było identyfikowane przez interesariuszy procesu rewitalizacji jako ważny czynnik hamujący możliwości rozwoju tego obszaru.

Zaległości czynszowe w zasobie komunalnym

Problemem, który w istotny sposób wpływa na kwestie związane z wymiarem technicznym procesów rewitalizacyjnych są kwestie związane z zaległościami czynszowymi użytkowników lokali komunalnych. Zjawisko to w sposób bezpośredni bowiem ogranicza możliwości remontowe i modernizacyjne zasobu mieszkaniowego należącego do miasta. Tym samym stwarza ryzyko pogorszenia się stanu technicznego samych lokali.

Sytuację w zakresie rozkładu przestrzennego zadłużenia czynszowego w lokalach w zasobie komunalnym przedstawia Rys. 6.6.1. Rozmieszczenie zadłużenia nawiązuje w wyraźny sposób do rozmieszczenia zasobu komunalnego na terenie miasta i dopiero bardziej szczegółowa analiza zebranych danych pozwala na wyciągnięcie istotnych, z punktu widzenia procesów rewitalizacji, wniosków.

Dane dotyczące przeciętnych wartości zadłużenia czynszowego na terenie całego obszaru rewitalizacji wskazują na umiarkowany poziom występowania tego zjawiska. Jednocześnie, poziom intensywności tego zjawiska pozostaje na podwyższonym, w stosunku do wartości przeciętnych dla całego miasta, poziomie. Średnia wartość zadłużenia czynszowego przypadająca na 1 lokal wyniosła na obszarze rewitalizacji 2992 zł, co w porównaniu dla średniej dla miasta było wartością wyraźnie, bo o prawie 12% wyższą. Ta ostatnia kształtowała się bowiem na poziomie 2673 zł. Problem ten dotyczył względnie niewielkiej części zasobu komunalnego zlokalizowanego na obszarze rewitalizacji. Były to 63 lokale spośród ogólnej liczby 765 obecnych na obszarze rewitalizacji. Liczba stanowiła więc zaledwie 8,2% ogółu zasobu komunalnego obszaru rewitalizacji. Przeciętny poziom zadłużenia czynszowego na obszarze rewitalizacji nie

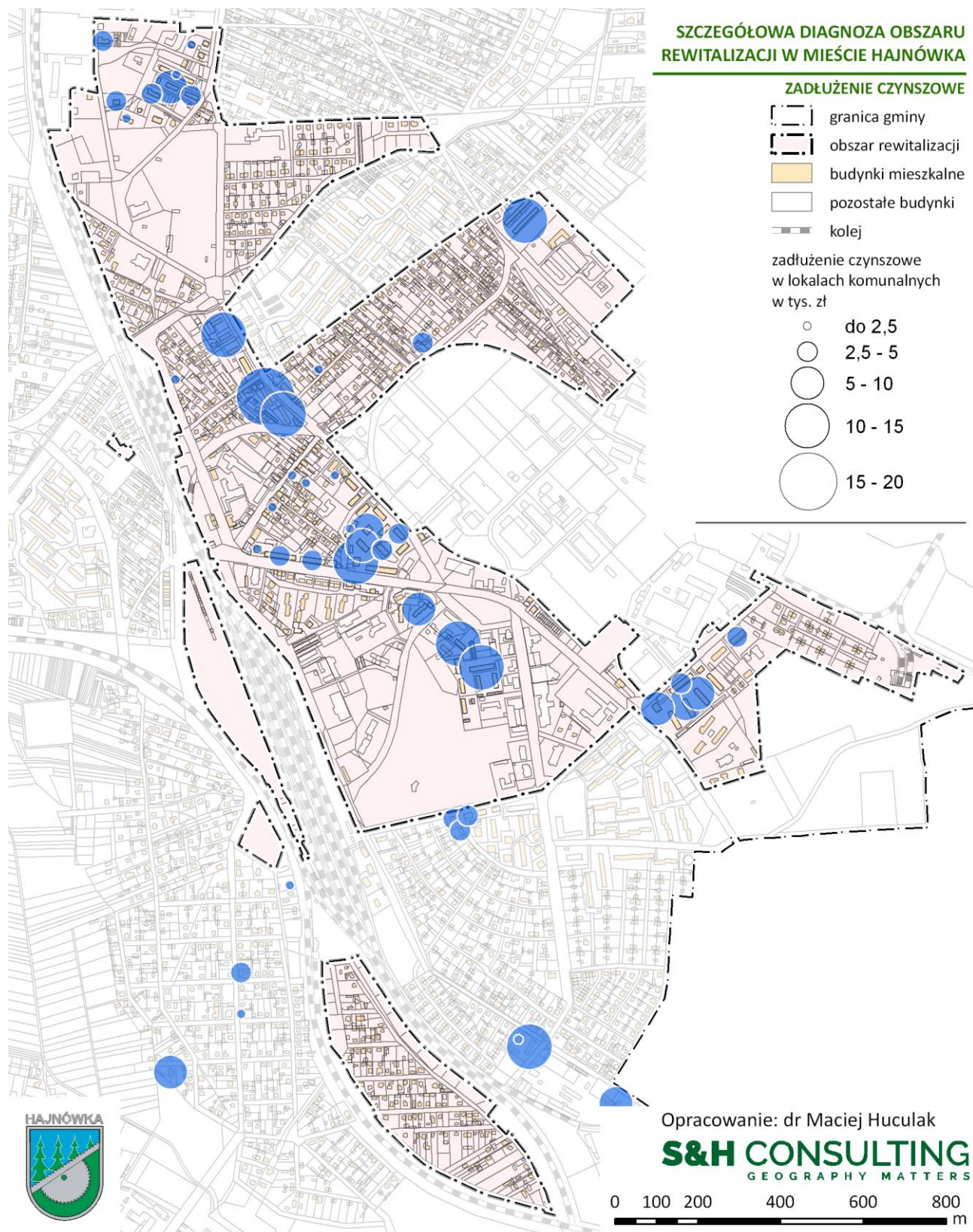
wyduje się stanowić problemu o charakterze strukturalnym i będzie możliwy do rozwiązania za pomocą kompleksowego programu oddłużania wdrożonego na poziomie całego miasta.

6.6.1. Zadłużenie czynszowe w lokalach w zasobie komunalnym na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka w 2016 r.

L.p.	Nazwa jednostki	Zadłużenie czynszowe			
		Wartość	Liczba lokali	Udział wartości zadłużenia w %	Średnie zadłużenie w zł/lokal
1.	Centrum-Millenium	78 034	26	33,6	3 001
2.	Kolejki Leśne	27 430	9	11,8	3 048
3.	Mostowa	42 423	9	18,2	4 714
4.	Chemiczna	24 735	16	10,6	1 546
5.	Lipowa I	15 859	3	6,8	5 286
Obszar rewitalizacji		188 482	63	81,1	2992
6.	Czworaki-Majdan	27 199	12	11,7	2 267
7.	Reja	2 979	2	1,3	1 490
8.	Kołodzieja	13 863	10	6,0	1 386
9.	Lipowa II	0	0	0,0	0
Ogółem miasto		232 523	87	100,0	2 673

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Hajnówce.

Jednocześnie na obszarze rewitalizacji znajdują się tereny o dużo wyższym natężeniu problemów zadłużenia czynszowego, które będą mogły wymagać specjalnego wsparcia. Do takich należą jednostki urbanistyczne: Mostowa oraz Lipowa I. W pierwszym wymienionych przypadków problem zadłużenia dotyczy grupy 9 lokali, które odpowiadają za 42,4 tys. zaległości (18,2% ogółem). W drugim, na zaledwie 3 lokale przypada 15,8 tys. zł zadłużenia, co stanowi 6,8% ogółu zadłużenia czynszowego na terenie miasta.

Rysunek. 6.6.1. Zadłużenie czynszowe w zasobie komunalnym na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Hajnówce.

Potencjały

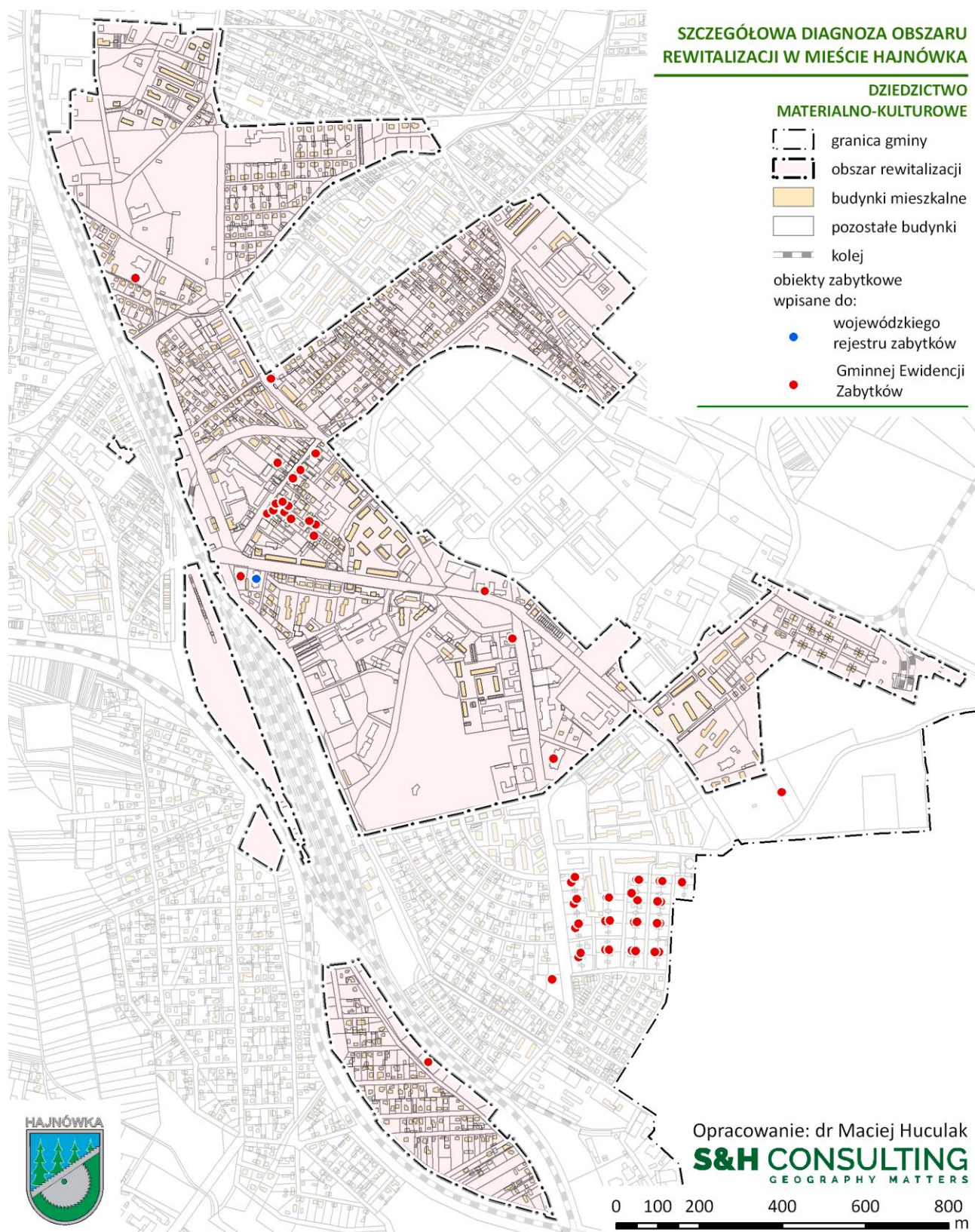
Dziedzictwo materialno-kulturowe

Ważnym potencjałem związanym z wyznaczonym obszarem rewitalizacji są kwestie związane z dziedzictwem kulturowo-materialnym. Obszar rewitalizacji, z punktu widzenia liczby zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, jest drugim po jednostce Czworaki-Majdan. W przeciwieństwie do niego jednak charakteryzuje go dalece większa różnorodność znajdujących się na jego terenie obiektów zabytkowych. W przypadku Czworaków-Majdan wszystkie, bez wyjątku obiekty, to drewniane budynki mieszkalne związane z zespołem Osiedla Robotniczego Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego. Na obszarze rewitalizacji są za to już takie obiekty związane z kultem religijnym, d. obiekty użyteczności publicznej, kuźnia i in. Ponadto, to właśnie na obszarze rewitalizacji znajduje się obiekt objęty najwyższą, na terenie miasta, formą ochrony, kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Stanisława Biskupa (ul. 3 Maja 16). Obiekt ten, jako jedyny obiekt z terenu miasta Hajnówka wpisany jest do rejestru zabytków województwa podlaskiego prowadzonego przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Za największą koncentrację obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji odpowiada obszar zabudowy ulic: Ks. Ignacego Wierobieja i ul. Kosidłów. Odpowiada on za łączną liczbę 14 obiektów zabytkowych. Przeprowadzona wizja lokalna oraz wyniki badań jakościowych przeprowadzonych w trakcie opracowywania LPRMH zidentyfikowały widoczny zły stan techniczny zasobu oraz brak ładu przestrzennego i architektonicznego tej części miasta. Jednocześnie, obszar ten wskazywany był wielokrotnie przez interesariuszy jako obszar, który w skali miasta mógłby pełnić rolę przestrzeni o funkcjach centralnych.

Do pozostałych zasobów związanych z dziedzictwem materialno-kulturowym zaliczyć należy ponadto:

- a) W zakresie dziedzictwa materialnego:
 - a. Przykład współczesnej, prawosławnej architektury sakralnej, jaki reprezentuje Sobór św. Trójcy.
 - b. Modernistyczne budynki tzw. transatlantyków.
 - c. Muzea dokumentujące i popularyzujące dziedzictwo materialne i niematerialne regionu (Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej, Muzeum Kowalstwa)
- b) W zakresie dziedzictwa niematerialnego:
 - a. Wielokulturowy charakter miasta, w tym w szczególności jego duchowy wymiar regionu styku kultur (prawosławie, ikony, Festiwal Muzyki Cerkiewnej).
 - b. Wymienione na s.159-160 tradycje regionu w zakresach: wytwórczym (tradycje przemysłu drzewnego, kowalstwo i in.) kulinarnym (marcinek, miód i in.) i innym (np. zielarstwo).

Rysunek. 6.6.2. Zasób komunalny na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Hajnówce.

Zasób komunalny

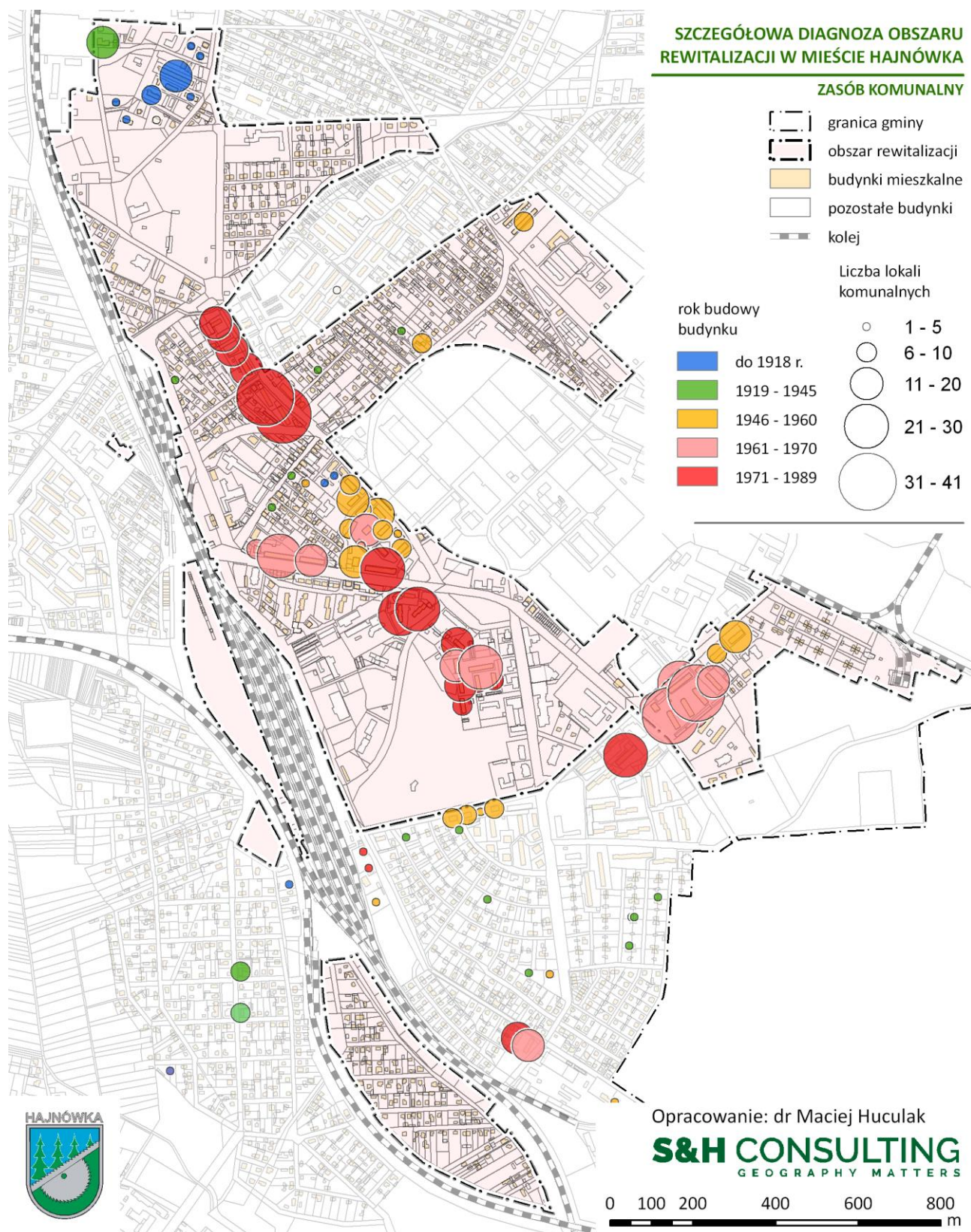
Drugim zasadniczym potencjałem obszaru rewitalizacji, obok koncentracji obiektów zabytkowych, jest, z punktu widzenia sfery technicznej, mieszkaniowy zasób komunalny. Na terenie tym znajduje się ponad 80% z ogólnej liczby lokali oraz 85% ogółu powierzchni mieszkaniowej znajdującej się we władaniu miasta. Jest to uwarunkowanie, które w znaczący sposób jest w stanie ułatwić prowadzenie działań rewitalizacyjnych. Fakt ten wynika m.in. z ponadprzeciętnej koncentracji problemów społecznych wśród mieszkańców zasobu komunalnego.

Bez wątpienia atutem mieszkaniowego zasobu komunalnego jest względnie młody wiek zabudowy, w której się on znajduje. Zdecydowana większość lokali przypada bowiem na budynki oddane do użytkowania po roku 1960, a ponadto w tej grupie widoczny jest także wysoki udział obiektów najmłodszych, wybudowanych po roku 1970. Jedynym obszarem koncentracji budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania przed 1946 r. jest jednostka Chemiczna. W budynkach znajdujących się w zasobie komunalnym na tym obszarze, co ważne, dominującą rolę pełnią budynki najstarsze, wybudowane przed 1919 r.

6.6.2. Mieszkaniowy zasób komunalny na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka w 2016 r

Nazwa jednostki	Liczba lokali				Osoby w lokalach				Powierzchnia mieszkalna lokali				
	Komu- nalnych	Socjal- nych	Ogółem	Udzia ł w %	Komu- nalnych	Socjal- nych	Ogółem	Udział w %	Komu- nalnych	Socjal- nych	Ogółem	Udzia ł w %	Średnia w m ² /lokal
Centrum-Millenium	344	4	348	38,8	806	13	819	38,5	15842,9	164,1	16007,0	40,8	46,0
Kolejki Leśne	183	0	183	20,4	413	0	413	19,4	7138,5	0,0	7138,5	18,2	39,0
Mostowa	141	0	141	15,7	352	0	352	16,5	7159,0	0,0	7159,0	18,2	50,8
Chemiczna	54	14	68	7,6	130	28	158	7,4	2198,1	419,5	2617,6	6,7	38,5
Lipowa I	20	5	25	2,8	44	13	57	2,7	878,2	195,9	1074,1	2,7	43,0
Obszar rewitalizacji	742	23	765	85	1745	54	1799	85	33217	779	33996	87	44,4
Czworaki-Majdan	54	10	64	7,1	144	25	169	7,9	2223,5	366,1	2589,6	6,6	40,5
Reja	39	0	39	4,4	105	0	105	4,9	1721,6	0,0	1721,6	4,4	44,1
Kolodzieja	18	9	27	3,0	31	18	49	2,3	645,9	244,9	890,8	2,3	33,0
Lipowa II	1	0	1	0,1	6	0	6	0,3	60,5	0,0	60,5	0,2	60,5
Ogółem miasto	854	42	896	100,0	2031	97	2128	100,0	37868	1390	39259	100,0	43,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Hajnówce.

Rysunek. 6.6.3. Wiek zasobu komunalnego na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Hajnówce

Potrzeby

Dziedzictwo materialno-kulturowe

Z punktu widzenia zjawisk technicznych najpilniejszą potrzebą z powiązaną z dziedzictwem kulturalno-materialnym była zwerbalizowana w trakcie cyklu spotkań zakończonego spotkaniem warsztatowym poświęconym ul. Ks. Ignacego Wierobieja kwestia dofinansowania prac remontowych obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem rejonu ul. Ks. Ignacego Wierobieja i ul. Kosidłów. Pozostałe zidentyfikowane na tym obszarze w trakcie prac nad LPRMH potrzeby opisano w ramach pozostałych analizowanych sfer procesu rewitalizacji.

Zasób komunalny

Głównym obszarem koncentracji budynków mieszkalnych z lokalami komunalnymi, oddanych do użytkowania przed 1946 r. jest jednostka Chemiczna. W budynkach znajdujących się w zasobie komunalnym na tym obszarze, co ważne, dominującą rolę pełnią budynki najstarsze, wybudowane przed 1919 r. Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że jest to obszar, który będzie wymagał największej uwagi w zakresie procesów modernizacji zasobu komunalnego, który powinien zostać uwzględniony w ramach planowanej w ramach programu interwencji.

Drugim obszarem, który może wymagać tego rodzaju działań są lokale w budynkach oddanych do użytku w okresie 1946-1960, a więc pierwszym po 1945 r. etapie rozwoju mieszkalnictwa w mieście Hajnówka. Obszarem szczególnie wysokiej koncentracji lokali pozostających w zasobie komunalnym w tej grupie wiekowej budynków jest Osiedle Millenium.

Zaległości czynszowe

Zadłużenie czynszowe w lokalach komunalnych na obszarze miasta stanowić może jedną z istotnych barier procesu rewitalizacji planowanego do przeprowadzenia na obszarze miasta. Będzie tak w przypadku braku podjęcia przez samorząd miejski działań w tym zakresie. Zdecydowana większość najemców lokali komunalnych będzie wymagała wsparcia, które z powodzeniem stosowane jest w tym zakresie w wielu miastach Polski. Niewielka grupa zidentyfikowanych w trakcie badań lokali może jednak wymagać rozszerzenia katalogu planowanego wsparcia procesów wychodzenia rodzin w lokalach komunalnych z zadłużenia czynszowego. Proces taki powinien uwzględniać więc zarówno: wyższy priorytet podejmowania tego rodzaju działań wśród tej grupy mieszkańców, jak również szerszy zakres planowanego wsparcia.

7. POWIĄZANIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI GMINY

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji. Potrzeba prowadzenia tak rozumianej rewitalizacji, ze względu na swoją kompleksowość, powinna znaleźć umocowanie w dokumentach strategicznych gminy. Analizę przeprowadzono w oparciu następujący zakres dokumentów strategicznych:

- a) Strategia Rozwoju Miasta Hajnówka na lata 2016-2025.
- b) Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych Gminy Miejskiej Hajnówka na lata 2013-2021.
- c) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Hajnówka.
- d) Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Hajnówka (PGN).

Wybór dokumentów był podyktowany zakresem wymaganym przez Wytyczne oraz Ustawę o rewitalizacji. Zakres ten rozszerzono dodatkowo o dokument strategiczny jakim jest PGN.

Po przeanalizowaniu podstawowych dokumentów strategicznych Gminy Miejskiej Hajnówka należy stwierdzić, że problematyka rewitalizacyjna znajduje swoje odbicie w celach stawianych przez wszystkie wzięte pod uwagę dokumenty.

Strategia Rozwoju Miasta

W obowiązującej Strategii Rozwoju Miasta rewitalizacja wpisuje się we wszystkie 3 cele strategiczne wyznaczone w dokumencie. Działania o charakterze rewitalizacyjnym wpisują się w szczególności w Cel trzeci dotyczący rozwoju kapitału ludzkiego, jakkolwiek rewitalizacja wprost wymieniona jest w Celu 2.4 Poprawa przestrzeni miasta do życia i rozwoju jako działanie *Rewitalizacja obszarów miejskich*. Proces rewitalizacji wpisuje się zatem w bardzo wyraźny sposób w najważniejszy dokument strategiczny Miasta. Na uwagę zasługuje ponadto fakt, że potrzeba opracowania i wdrażania programu rewitalizacji podkreślona została również w załączniku nr 2 do Strategii Rozwoju Miasta i znalazła się wśród rekomendowanych zadań planistycznych i inwestycyjnych.

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych

Bardzo ważnym, jeśli nie najważniejszym, elementem procesu rewitalizacji jest wymiar społeczny prowadzonej interwencji. Właściwie skoncentrowanie działań na przeciwdziałaniu kryzysowi w sferze społecznej stanowi podstawę zaplanowanych działań i decyduje o ich ostatecznym powodzeniu. Dlatego też, działania związane z rewitalizacją są obecne w każdym z pięciu obszarów (celów strategicznych) zarysowanych w Strategii integracji i rozwiązywania problemów społecznych Gminy Miejskiej Hajnówka na lata 2013-2021. Przedstawione cele i kierunki działań jako bardziej szczegółowe nie pokrywają się już w 100% z celami procesu rewitalizacji, jednak system powiązań nadal należy uznać za wysoki.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Najważniejszym dokumentem planistycznym w gminie wyznaczającym kierunki rozwoju przestrzennego gminy jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Powiązania z działaniami rewitalizacyjnymi można odnaleźć w 5 z 11 celów strategicznych SUIKZP. Dokument ten wyróżnia ponadto cele główne rozwoju przestrzennego miasta w pięciu obszarach tematycznych. Są to:

- a) Główne cele rozwoju.
- b) Cele ekologiczne rozwoju.
- c) Cele społeczne w zagospodarowaniu przestrzennym.
- d) Cele rozwoju gospodarczego.
- e) Cele rozwoju komunikacji.
- f) Cele rozwoju infrastruktury technicznej.

W najmniejszym stopniu działania rewitalizacyjne mogą wpisywać się w zdefiniowane w SUIKZP cele z zakresu rozwoju komunikacji oraz rozwoju gospodarczego. W pozostałych przypadkach intensywność ich powiązań należy uznać za wysoką, bądź bardzo wysoką. Na uwagę zasługuje ponadto klarowne wyróżnienie celów społecznych w zagospodarowaniu przestrzennym.

Podsumowując, powiązania wyzwań stawianych procesowi rewitalizacji ze strategicznymi kierunkami rozwoju przestrzennego gminy należy również ocenić jako daleko idące.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej

W odniesieniu do szeroko pojętej sfery środowiskowej ważnym dokumentem strategicznym na poziomie miejskim (gminnym) jest Plan Gospodarki Niskoemisyjnej. Również w przypadku tego dokumentu założenia rewitalizacji wpisują się w cel główny, jak również w osiem celów szczegółowych zaplanowanych działań.

W Tabeli 7.1.1 zaprezentowano cele głównych dokumentów strategicznych miasta. Kolorem czerwonym oraz pogrubiona czcionką wyróżniono te cele, które są zgodne z zapisami programu rewitalizacji.

Tabela 7.1.1. Powiązania LPRMH ze strategicznymi dokumentami miasta.

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
Dokumenty strategiczne		
1.	Strategia Rozwoju Miasta Hajnówka na lata 2016-2025	<p>Pierwszy cel strategiczny:</p> <p>Kształtowanie Hajnówki jako lidera rozwoju Regionu Puszczy Białowieskiej</p> <p>1.1. Budowa partnerstw na rzecz zrównoważonego rozwoju miasta i regionu.</p> <p>Opracowanie i wdrożenie strategii marki miasta Hajnówka.</p> <p>Udział w inicjatywach wspierających rozwój miasta, w tym krajowych i międzynarodowych stowarzyszeniach i sieciach współpracy.</p> <p>Upowszechnianie i promocja dziedzictwa związanego z Puszczą Białowieską.</p> <p>1.2. Promocja lokalnych oraz regionalnych produktów i usług.</p> <p>Powołanie społecznej Rady Rozwoju Społeczno-Gospodarczego.</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>Udział w działaniach na rzecz stworzenia kompleksowego planu zagospodarowania turystycznego regionu Puszczy Białowieskiej.</p> <p>Integracja środowisk z różnych dziedzin związanych z Puszcą Białowieską celem kreowania nowych aktywności służących rozwojowi miasta i regionu.</p> <p>Wsparcie tworzenia sektorowych partnerstw i klastrów, w szczególności turystycznego, drzewnego i maszynowego.</p> <p>Wspieranie i podejmowanie inicjatyw na rzecz wzrostu turystycznego zainteresowania regionem oraz wzrostu dochodu z turystyki.</p> <p>Podejmowanie i wspieranie inicjatyw na rzecz poprawy dostępności komunikacyjnej regionu.</p> <p>1.3. Budowa przewagi konkurencyjnej miasta.</p> <p>Utworzenie miejskiej strefy promocji produktów lokalnych i regionalnych.</p> <p>Opracowanie oraz wdrożenie instrumentów wsparcia i promocji lokalnych produktów i usług.</p> <p>Rozwój współpracy partnerskiej w zakresie promocji lokalnych i regionalnych produktów i usług.</p> <p>Drugi cel strategiczny:</p> <p>Wspieranie rozwoju gospodarczego miasta i regionu</p> <p>2.1 Tworzenie warunków dla powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych.</p> <p>Rozwój systemu wsparcia przedsiębiorców.</p> <p>Lepsze wykorzystanie potencjału ZWL PB do rozwoju istniejących sektorów przedsiębiorczości w mieście oraz powstawania nowych.</p> <p>Budowa i rozwój postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców.</p> <p>Rozwój współpracy z partnerami ze Wschodu.</p> <p>Rozwój współpracy z instytucjami otoczenia biznesu.</p> <p>Poprawa jakości świadczenia usług publicznych.</p> <p>2.2 Tworzenie korzystnych warunków dla inwestorów.</p> <p>Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych oraz oferowanie ich na korzystnych warunkach inwestorom.</p> <p>Opracowanie systemu ulg i pomocy przedsiębiorcom.</p> <p>Wzmocnienie współpracy ze szkołami i ZWL PB dla dopasowania ich oferty do potrzeb inwestorów.</p> <p>Wzrost atrakcyjności miasta poprzez poprawę infrastruktury technicznej.</p> <p>Rozwój Podstrefy Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Hajnówce.</p> <p>Utworzenie strefy aktywności gospodarczej w obszarze turystyki.</p> <p>2.3 Rozwój funkcji turystycznych miasta.</p> <p>Kreowanie wizerunku miasta atrakcyjnego dla rozwoju turystyki.</p> <p>Wykorzystanie potencjału sąsiedztwa Puszczy Białowieskiej dla rozwoju funkcji miasta jako zaplecza turystycznego regionu.</p> <p>Poprawa estetyki miasta i jej dostosowania do potrzeb turystyki.</p> <p>Wspieranie działań na rzecz poprawy jakości usług turystycznych.</p> <p>2.4 Poprawa przestrzeni miasta do życia i rozwoju.</p> <p>Rewitalizacja obszarów miejskich.</p> <p>Poprawa jakości przestrzeni publicznej oraz jakości życia w mieście.</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>Rozwój funkcji wypoczynkowej i rekreacyjnej miasta.</p> <p>Realizacja działań na rzecz ochrony środowiska oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym wdrażanie planu gospodarki niskoemisyjnej.</p> <p>Trzeci cel strategiczny: Rozwój kapitału ludzkiego.</p> <p>3.1. Tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju dzieci, młodzieży i dorosłych.</p> <p>Wzrost efektywności, jakości kształcenia i wychowania.</p> <p>Poprawa infrastruktury bazy oświatowej, w tym modernizacja i rozwój zaplecza sportowego.</p> <p>Rozwój szkolnictwa zawodowego i dostosowanie do potrzeb rynku pracy.</p> <p>Wspieranie zdrowego stylu życia i postaw prozdrowotnych.</p> <p>3.2 Kształtowanie kompetencji niezbędnych do rozwoju społ.- gosp. Aktywizacja zawodowa.</p> <p>Poprawa współpracy na szczeblu pracodawca-szkola/uczelnia.</p> <p>Wspieranie rozwoju pracowników poprzez finansowanie różnych form doskonalenia i aktywności.</p> <p>3.3 Doskonalenie funkcjonowania instytucji wspierających rozwój kapitału społecznego.</p> <p>Poprawa infrastruktury podmiotów działających w obszarze kultury i sportu.</p> <p>Wzbogacenie oferty oraz podnoszenie jakości i poziomu usług w obszarze kultury i sportu.</p> <p>Wspieranie działań na rzecz kapitału ludzkiego poprzez wzmocnienie współpracy z organizacjami pozarządowymi.</p> <p>3.4 Przeciwdziałanie wykluczeniom i degradacji społecznej.</p> <p>Wspieranie rodzin i zapobieganie kryzysom w rodzinach.</p> <p>Rozwój wsparcia dla osób bezrobotnych.</p> <p>Rozwój systemu wsparcia i aktywności: osób zależnych, starszych i niepełnosprawnych.</p> <p>Budowanie kompleksowego systemu bezpieczeństwa i profilaktyki.</p> <p>Tworzenie i rozwój instrumentów wsparcia integracji społecznej</p> <p>3.5 Wsparcie integracji oraz aktywności społecznej i kulturalnej.</p> <p>Wzmocnienie potencjału kulturowego. Wypracowanie polityki w zakresie kultury.</p> <p>Wzmocnienie potencjału istniejących markowych wydarzeń kulturalnych i sportowych.</p> <p>Promocja wielokulturowości miasta i regionu.</p> <p>Wspieranie wydarzeń o wysokiej randze artystycznej.</p> <p>Wspieranie aktywności seniorów.</p> <p>Aktywne wspieranie oddolnych inicjatyw społecznych i kulturalnych.</p> <p>Wspieranie środowisk twórczych.</p> <p>Rozwój wolontariatu.</p>
2.	Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych gminy miejskiej Hajnówka na lata 2013-2021	<p>I OBSZAR: WSPIERANIE RODZIN I ZAPOBIEGANIE KRYZYSOM W RODZINACH.</p> <p>Cele:</p> <p>1.Wzrost zaangażowania rodziców w proces wychowania i edukację własną.</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>2. Wzrost świadomości roli i funkcji rodziny.</p> <p>3. Tworzenie systemu wsparcia dla rodziny: psychologicznego, prawnego, socjalnego.</p> <p>4. Promocja oferty edukacji i wsparcia dla opiekunów i rodzin.</p> <p>5. Współpraca i koordynacja działań pomiędzy instytucjami i organizacjami zajmującymi się opieką i pomocą rodzinie.</p> <p>6. Rozwój nowych form pracy z rodziną w kryzysie.</p> <p>7. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami.</p> <p>8. Promocja pozytywnych wartości rodzinnych i konstruktywnych zachowań dzieci i młodzieży.</p> <p>9. Utrzymanie liczebności mieszkańców i liczby rodzin w mieście.</p> <p>Kierunki działań:</p> <p>1. Organizacja prorodzinnych kampanii i programów społecznych.</p> <p>2. Prowadzenie programów, szkoleń i warsztatów dla rodziców.</p> <p>3. Wspieranie poradnictwa małżeńskiego, specjalistycznego i rodzinnego.</p> <p>4. Zwiększenie dostępności do specjalistów (zatrudnienie, doszkadzanie kadry dostosowanie godzin).</p> <p>5. Propagowanie wydawnictw, stron internetowych, przekazów medialnych ukazujących konstruktywny model życia małżeńskiego.</p> <p>6. Organizacja programów dotyczących świadomości przygotowania do małżeństwa.</p> <p>7. Zintensyfikowanie i rozwój form pracy socjalnej i asystentury rodzinnej.</p> <p>8. Prowadzenie grup wsparcia i grup samopomocowych.</p> <p>9. Zabezpieczenie potrzeb bytowych dzieci i młodzieży z rodzin ubogich:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizacja i finansowanie dożywiania w trakcie nauki w szkole, - zapewnienie odzieży, wyposażenia w artykuły szkolne, - organizacja i finansowanie wypoczynku letniego i zimowego, - organizowanie akcji charytatywnych dla pozyskiwania środków na pomoc dzieciom. <p>10. Podejmowanie inicjatyw i nowatorskich rozwiązań na rzecz ochrony macierzyństwa i dziecka w rodzinie.</p> <p>11. Uzupełnianie infrastruktury socjalnej miasta, tworzenie mieszkań chronionych, ośrodka interwencji kryzysowej, hosteli, itp.</p> <p>12. Adaptacja lokali miejskich na potrzeby społeczne- bezdomnych, niepełnosprawnych, ofiar przemocy i innych wraz z zaangażowaniem tych grup.</p> <p>13. Tworzenie warunków do realizacji programów socjoterapeutycznych.</p> <p>14. Kontynuacja i wdrażanie nowych programów w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.</p> <p>15. Opracowywanie i realizacja programów specjalnych na rzecz dziecka i rodziny:</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<ul style="list-style-type: none"> - tworzenie grup rodzinnych, - utworzenie grupy wsparcia dziennego dla małoletnich i samotnych matek, - utworzenie poradni specjalistycznej dla rodziców i dzieci. <p>16. Inicjowanie i rozwój różnych form integracji rodzin ze społecznością lokalną poprzez wspieranie wypoczynku rodzinnego; współorganizowanie i promowanie imprez integracyjnych i kulturalnych, festynów, konkursów, spartakiad itp.</p> <p>17. Upowszechnianie informacji o podmiotach świadczących pomoc dziecku i rodzinie.</p> <p>18. Pozyskiwanie zewnętrznych środków na działania wspierające rodziny.</p> <p>II. OBSZAR: ROZWÓJ RYNKU PRACY I WSPARCIA DLA OSÓB BEZROBOTNYCH.</p> <p>Cele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tworzenie sprzyjającego klimatu dla potencjalnych inwestorów. 2. Podnoszenie wiedzy i kompetencji społeczności lokalnej w zakresie ekonomicznym i gospodarczym. 3. Wzrost świadomości w zakresie ekonomii społecznej organizacji pozarządowych i liderów lokalnych. 4. Wypracowanie z Ministerstwem Środowiska stabilnych zasad korzystania z zasobów Puszczy Białowieskiej. 5. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom bezrobocia. 6. Rozwijanie aktywnych form pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. 7. Dążenie do wyrównywania szans różnych grup społecznych na rynku pracy. 8. Wzmocnienie otoczenia dla instytucji ekonomii społecznej na poziomie lokalnym za pomocą metody budowania Partnerstw na rzecz ekonomii społecznej. 9. Promocja społecznej odpowiedzialności biznesu. <p>Kierunki działań:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizacja dróg dojazdowych i kolei. 2. Dążenie do utworzenia specjalnej strefy ekonomicznej. 3. Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie monitorowania zjawiska bezrobocia. 4. Działania edukacyjne, szkoleniowe i warsztatowe dotyczące wiedzy i umiejętności ekonomiczno gospodarczych dla różnych grup społecznych. 5. Budowa sieci współpracy między instytucjami i organizacjami pracującymi na rzecz bezrobotnych. 6. Redukowanie psychospołecznych skutków bezrobocia: <ul style="list-style-type: none"> - praca psychologów, doradców zawodowych, prawników, pracowników socjalnych, - przyuczenie do zawodu, aktywizacja zawodowa, - akcje edukacyjne, - zatrudnienie socjalne,

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>- uruchomienie grup samopomocowych.</p> <p>7. Tworzenie Centrum Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej.</p> <p>8. Pozyskanie wsparcia zewnętrznego na finansowanie podmiotów ekonomii społecznej.</p> <p>9. Prowadzenie prac społecznie użytecznych, robót interwencyjnych, staży i kontraktów socjalnych dla osób nieaktywnych. Zwiększenie środków finansowych na miejsca pracy subsydiowane oraz dofinansowywanie tworzenia miejsc pracy dla osób w sytuacji szczególnej na rynku. Zwiększenie środków na zakup materiałów do realizacji zadań w ramach subsydiowanych sposobów zatrudnienia .</p> <p>10. Prowadzenie punktu doradztwa zawodowego, szkolnych klubów kariery.</p> <p>11. Wspieranie podjęcia pracy w spółdzielniach socjalnych oraz samozatrudnienia.</p> <p>12. Promocja dobrych praktyk, udział w warsztatach i wizytach studyjnych.</p> <p>13. Zorganizowanie i przeprowadzenie konkursu na Społeczny Biznes Hajnówki, konkursu na przedsiębiorstwo społeczne.</p> <p>14. Udział w szkoleniach dla pracowników samorządu i organizacji pozarządowych w obszarze ekonomii społecznej- minimum raz w roku, zakończone wspólnie wypracowanym projektem.</p> <p>15. Współdziałanie w programach realizowanych przez instytucje rynku pracy.</p> <p>16. Bieżący monitoring ofert programowych i ewentualne opracowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemu bezrobocia w szczególności wśród kobiet i osób długotrwale bezrobotnych „- 30” i „+50”.</p> <p>III OBSZAR: ROZWÓJ SYSTEMU WSPARCIA I AKTYWNOŚCI OSÓB ZALEŻNYCH, STARSZYCH, NIEPEŁNOSPRAWNYCH.</p> <p>Cele:</p> <p>1. Przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu ludzi starych, chorych, niepełnosprawnych.</p> <p>2. Kształtowanie tolerancji oraz postaw wśród wychowawców, nauczycieli, liderów społecznych.</p> <p>3. Aktywizacja środowiska osób zależnych.</p> <p>4. Ograniczanie skutków niepełnosprawności.</p> <p>5. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym, starszym, chorym aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności.</p> <p>6. Tworzenie warunków do zachowania samodzielności osób zależnych.</p> <p>7. Stworzenie systemu koordynacji i współpracy instytucji działań na rzecz osób niepełnosprawnych i ich rodzin.</p> <p>8. Poszerzenie świadczonych usług oraz wzrost jakości usług specjalistycznych i rehabilitacyjnych.</p> <p>Kierunki działań:</p> <p>1. Edukacja społeczności, rodziców dzieci chorych, niepełnosprawnych. Organizowanie spotkań i wydarzeń edukacyjnych.</p> <p>2. Przygotowanie i upowszechnianie informatorów, stron WWW i innych nośników informacji o formach wsparcia osób zależnych i ich prawach.</p> <p>3. Uruchomienie i prowadzenie Zakładu Aktywizacji Zawodowej.</p> <p>4. Rozwijanie systemu pomocy osobom starym, chorym i niepełnosprawnym w ich środowisku</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>zamieszkania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizacja usług opiekuńczych, - stworzenie bazy danych o osobach i placówkach świadczących usługi opiekuńcze pielęgniarские, edukacyjne, - realizacja programów wolontarystycznych prowadzonych przez organizacje pozarządowe. <p>5. Wspieranie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku.</p> <p>6. Podjęcie działań w kierunku organizacji klubów seniora.</p> <p>7. Rozwój sieci usług na rzecz osób starych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostarczanie obiadów, - usługi pralnicze, prace porządkowe. <p>8. Aktywizacja wolontariatu na rzecz pomocy osobom starszym, niepełnosprawnym.</p> <p>9. Współpraca z instytucjami, organizacjami, kościołami, związkami wyznaniowymi, które prowadzą akcje na rzecz ludzi starych, niepełnosprawnych, chorych.</p> <p>10. Uruchomienie rodzinnych domów pomocy.</p> <p>11. Organizacja Dziennego Domu Pobytu Osób Starszych, tworzenie grup samopomocowych, grup sąsiedzkich, grup wsparcia, prowadzenie telefonu zaufania.</p> <p>12. Kontynuacja likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umożliwienie pokonywania różnych poziomów w miejscach gdzie występują różnice wysokości, - stosowanie różnych sposobów orientacji ułatwiających poruszanie się, - systematyczne przystosowywanie do potrzeb osób niepełnosprawnych obiektów użyteczności publicznej, - świadczenie usług przewozowych samochodem specjalnie przystosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych. <p>13. Poszerzenie integracyjnego systemu edukacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zatrudnianie i szkolenie fachowej kadry do pracy w oświatowych placówkach integracyjnych, - ułatwianie dostępu uczniom niepełnosprawnym do sprzętu rehabilitacyjnego zmniejszającego skutki niepełnosprawności, - prowadzenie działań profilaktycznych i rehabilitacyjnych, - edukowanie rodziców. <p>14. Rozwój pracy socjalnej na rzecz integracji osób niepełnosprawnych ze środowiskiem lokalnym.</p> <p>15. Organizowanie zajęć warsztatowych dla niepełnosprawnych.</p> <p>16. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na rzecz osób zależnych.</p> <p>17. Rozwój usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Ułatwienie dostępności do psychiatrii, w tym psychiatrii dziecięcej.</p> <p>18. Wprowadzenie dodatkowych nieodpłatnych szczepień.</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>19. Realizacja specjalistycznych programów adresowanych do osób niepełnosprawnych oraz osób z zaburzeniami psychicznymi.</p> <p>20. Współpraca instytucji i organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych z warsztatami terapii zajęciowej.</p> <p>IV OBSZAR: BUDOWANIE KOMPLEKSOWEGO SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA I PROFILAKTYKI.</p> <p>Cele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Budowanie świadomości społecznej zdrowego i bezpiecznego życia wśród dorosłych i młodzieży. 2. Zwiększenie dostępności do leczenia i terapii. 3. Zapobieganie powstawaniu nowych uzależnień. 4. Promocja wartości rodzinnych i konstruktywnych zachowań wśród młodzieży. 5. Prowadzenie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. 6. Zwiększenie zasobów specjalistów i instytucji w obszarze bezpieczeństwa. <p>Kierunki działań:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie systematycznych warsztatów, programów i projektów promujących trzeźwość i bezpieczeństwo. 2. Tworzenie miejsc ułatwiających dostęp do terapii dla Dorosłych Dzieci Alkoholików (DDA) i osób współuzależnionych. 3. Zmiana zachowań i postaw mieszkańców w sytuacjach związanych z uzależnieniami i przemocą dzięki medialnym kampaniom edukacyjnym oraz wiedzy warsztatowej. 4. Wdrożenie stosownych form profilaktyki kierowanej w szczególności do dzieci i młodzieży. 5. Budowanie skutecznych form kontroli prawnej i społecznej nad szkodliwymi formami postępowania osób nadużywających alkoholu i innych środków psychoaktywnych. 6. Zwiększenie skuteczności i dostępności terapii w zakresie nowoczesnych strategii i metod rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii. 7. Przeciwdziałanie przemocy domowej. <ul style="list-style-type: none"> - sprawne funkcjonowanie procedury „Niebieskiej Karty”, - ochrona ofiar przemocy poprzez pomoc prawną i socjalną, uruchomienie ośrodka/ hostelu dla ofiar przemocy - prowadzenie punktu informacyjno-konsultacyjnego, - prowadzenie lokalnego zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych. 8. Udział w szkoleniach, warsztatach, innych formach doskonalenia specjalistycznego kadru pracujących w obszarze profilaktyki, uzależnień, przemocy domowej i rówieśniczej. <p>V OBSZAR: ROZWÓJ ZASOBÓW SPOŁECZNYCH I INTEGRACJI.</p> <p>Cele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Edukacja obywatelska społeczności w obszarze integracji. 2. Tworzenie i rozwój lokalnych mechanizmów komunikacji.

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>3. Zwiększenie liczby liderów i osób zaangażowanych w sprawy społeczne.</p> <p>4. Budowanie partycypacji społecznej, w tym wdrażanie konsultacji społecznych.</p> <p>5. Organizacja kampanii informacyjnych.</p> <p>6. Włączenie mieszkańców do realizacji polityki społecznej poprzez działania w organizacjach pozarządowych.</p> <p>7. Aktywny udział społeczności w organizowanych przez ngo i samorząd akcjach społecznych.</p> <p>8. Promowanie organizacji pozarządowych i wolontariatu.</p> <p>9. Koordynacja działań pomocowych i specjalistycznych w mieście.</p> <p>Kierunki działań:</p> <p>1. Utworzenie, aktualizacja oraz upowszechnienie bazy danych o usługach, aktualnościach oraz działających liderach, grupach i organizacjach.</p> <p>2. Pozyskanie środków na prowadzenie miejsc specjalistycznego wsparcia.</p> <p>3. Przeprowadzenie kampanii społecznych dotyczących aktywności i integracji.</p> <p>4. Zorganizowanie wspólnych spotkań (władz samorządowych, organizacji pozarządowych, społeczności lokalnej) dotyczące wypracowania systemu przepływu informacji oraz form współpracy.</p> <p>5. Wykorzystywanie różnorodnych form komunikacji ze społecznością – ogłoszenia i informacje w gazetach lokalnych, internecie, w tym strony urzędu i organizacji pozarządowych, spotkania oraz warsztaty ze społecznością lokalną, gry miejskie itp.</p> <p>6. Stworzenie, przyjęcie i wdrożenie partycypacyjnego mechanizmu konsultacji społecznych.</p> <p>7. Wykorzystanie współpracy przy promocji i reklamy zasobów społecznych miasta.</p> <p>8. Wdrożenie projektu „Internetowy Serwis Zgłaszania Problemów Lokalnych”.</p> <p>9. Nawiązanie współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi z terenu powiatu.</p> <p>10. Wypracowane i wdrożenie mechanizmu promowania wolontariatu. Mianowanie osoby odpowiedzialnej.</p> <p>11. Pozyskanie i przeznaczenie lokalu przez samorząd na prowadzenie działalności organizacji pozarządowych.</p> <p>12. Wdrożenie lokalnych konkursów promujących aktywność i wolontariat, na przykład „8 Wspaniałych”.</p> <p>13. Pozyskanie funduszy zewnętrznych na rozwój zasobów społecznych.</p>
3.	<p>Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego</p>	<p>1.2.2 Cele strategiczne.</p> <p>Ożywienie gospodarcze można osiągnąć realizując równolegle szereg celów i działań o znaczeniu strategicznym:</p> <p>1. Podejmowanie działań integrujących wszystkie podmioty gospodarcze, zachęcając ich do wzajemnej kooperacji, wspólnych przedsięwzięć i działań promocyjnych.</p> <p>2. Przeciwdziałanie odpływowi kapitału, szczególnie w sytuacjach, gdy określone usługi, roboty i dostawy mogą być realizowane przez lokalne podmioty gospodarcze.</p> <p>3. Podejmowanie przez lokalne podmioty gospodarcze wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych,</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>wykonawstwa robót budowlanych, remontowych itp.</p> <p>4. Promowanie ofert i systemu ekonomicznych zachęt skierowanych do potencjalnych inwestorów krajowych i zagranicznych o inwestowanie w mieście w dziedzinach: turystyki i wypoczynku, przemysłu lekkiego, spożywczego i elektromaszynowego oraz w handlu i usługach.</p> <p>5. Istniejący przemysł drzewny poddać procesowi restrukturyzacji poprzez podniesienie technicznego jego uzbrojenia i obniżenie materiałochłonności produkowanych wyrobów z drewna.</p> <p>6. Dążenie do powstania i rozwijania współpracy przygranicznej.</p> <p>7. Dążenie do wykorzystania potencjalnych korzyści płynących ze statusu ochronnego obszaru Puszczy Białowieskiej, zapewniając trwałe postawy zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego.</p> <p>8. Pozyskanie środków i inwestorów na rozwój turystyki, zwłaszcza pobytowej stwarzając bazę hotelowo - rekreacyjną i atrakcyjne programy dla turystów.</p> <p>9. Prowadzenie monitoringu sytuacji gospodarczej w mieście i podejmowanie wszelkich możliwych działań na rzecz eliminacji stanów kryzysowych.</p> <p>10. Organizowanie robót publicznych jako jednego ze sposobów na ożywienie koniunktury, pomniejszenie bezrobocia i rozbudowy infrastruktury komunalnej.</p> <p>11. Stworzenie nowoczesnej struktury administracyjnej miasta ze sprawnie działającym systemem komputerowym i bazą danych.</p> <p>1.4 Cele rozwoju przestrzennego miasta</p> <p>1.4.1. Główne cele rozwoju</p> <p>a) Głównym celem rozwoju miasta jest zapewnienie mieszkańcom pracy i dochodów pozwalających na godziwy, w odczuciu społecznym, poziom życia.</p> <p>b) W rozwoju miasta należy dążyć do zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej i zabezpieczenia powiązań społeczno-ekonomicznych terenów wiejskich z miastem oraz z gminami sąsiednimi i województwem w sferach: społecznej, ekologicznej, infrastruktury technicznej.</p> <p>c) Należy wykorzystać dla rozwoju istniejące położenie miasta na trasach dróg wojewódzkich, przy linii kolejowej oraz istniejące walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej, możliwości rekreacyjne Puszczy Białowieskiej, jej otoczenia, majątek trwały i istniejący potencjał infrastrukturalny.</p> <p>d) Społecznym efektem rozwoju miasta będzie poprawa szeroko rozumianych warunków życia mieszkańców.</p> <p>1.4.2. Cele ekologiczne rozwoju</p> <p>a) Ochrona funkcjonowania i zachowania ciągłości przestrzennej systemu środowiska przyrodniczego.</p> <p>b) Wzbogacenie i racjonalne wykorzystanie walorów systemu przyrodniczego dla rekreacji i rolnictwa.</p> <p>c) Zapewnienie, co najmniej normatywnych warunków sanitarnych zamieszkiwania ludności w zakresie: jakości powietrza atmosferycznego, poziomu hałasu i wibracji oraz elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego.</p> <p>1.4.3. Cele społeczne w zagospodarowaniu przestrzennym</p> <p>a) Tworzenie warunków do wzrostu ilości miejsc pracy, szczególnie w urządzeniach obsługi rolnictwa, ludności i turystyki.</p> <p>b) Walka z patologią społeczną (pijaństwo, narkomania, nikotynizm).</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>c) Rozwój mieszkalnictwa, poprzez podnoszenie standardu cywilizacyjnego zamieszkania i podnoszenie standardu technicznego wyposażenia mieszkań.</p> <p>d) Podnoszenie poziomu wykształcenia ludności, rozwoju kultury, sportu, ochrony zdrowia i opieki społecznej.</p> <p>1.4.4 Cele rozwoju gospodarczego</p> <p>a) Efektywne wykorzystanie niezagospodarowanego majątku produkcyjnego, surowców lokalnych, zasobów pracy i tradycji produkcyjnych.</p> <p>b) Restrukturyzacja i rozwój funkcji produkcyjno-usługowych na wyznaczonych dla tego celu terenach.</p> <p>c) Rozwój urzędzeń obsługi rolnictwa i wsi.</p> <p>d) Rozwój bazy turystycznej i wypoczynkowej.</p> <p>e) Wspierać rozwój przemysłu przeróbki i obróbki drewna.</p> <p>1.4.5 Cele rozwoju komunikacji</p> <p>a) Zapewnienie funkcjonowania w odpowiednim standardzie prędkości i swobody ruchu tranzytowego, kołowego krajowego na drogach wojewódzkich i powiatowych.</p> <p>b) Zapewnienie sprawnych zewnętrznych i wewnętrznych powiązań transportowych miasta z obszarami kraju, województwa i powiatu.</p> <p>c) Zaspokojenie wewnętrznych potrzeb transportowych podmiotów społecznych, gospodarczych i mieszkańców miasta w preferowanym przez nich standardzie – głównie dróg powiatowych i miejskich oraz komunikację zbiorową.</p> <p>d) Podnoszenie standardu wyposażenia w urzędzenia obsługi komunikacji i turystyki motorowej dróg wojewódzkich oraz powiatowych.</p> <p>e) Budowa ścieżek rowerowych na trasach dojazdowych do obiektów i obszarów atrakcyjnych kulturowo, krajobrazowo i turystycznie.</p> <p>1.4.6. Cele rozwoju infrastruktury technicznej</p> <p>a) Zaspokajanie zapotrzebowania podmiotów gospodarczych, społecznych i mieszkańców na dostawę w preferowanym przez nich standardzie ilościowym i jakościowym: wody, energii elektrycznej, gazu i usług telekomunikacyjnych.</p> <p>b) Ochrona wody, powietrza, gleby i środowiska przyrodniczego, a także miejsc zamieszkania ludności przed zanieczyszczeniami: ściekami sanitarnymi, odpadami stałymi i odpadami energetycznymi.</p> <p>c) Zmniejszenie uciążliwości kolizji między sieciami i urządzeniami infrastruktury technicznej, a osadnictwem i elementami systemu przyrodniczego miasta.</p> <p>d) Sprawne i niezawodne funkcjonowanie systemów infrastruktury technicznej, zapewniające zaspokojenie potrzeb w sposób ciągły o efektywny ekonomicznie.</p>
4.	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Hajnówka	<p>Cel główny:</p> <p>„Wskazanie kierunków i sposobów realizacji zrównoważonego i niskoemisyjnego rozwoju Gminy Miejskiej Hajnówka”,</p> <p>Cele strategiczne:</p> <p>Redukcja zużycia energii końcowej o 20 % w stosunku do roku bazowego;</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p>Zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych o 20 % w stosunku do roku bazowego;</p> <p>Redukcja emisji CO2 o 20 % w stosunku do roku bazowego.</p> <p>Przyjęty cel główny i cele strategiczne będą osiągnane poprzez realizację następujących celów szczegółowych:</p> <p>Cel 1) Budowanie przewodniej roli Gminy Miejskiej Hajnówka w promocji i rozwoju gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy i powiatu hajnowskiego.</p> <p>Będzie to realizowane dzięki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upowszechnianiu wyników już realizowanej (przez PEC Hajnówka) modernizacji systemu dystrybucji energii ciepłej na osiedlu „Mazury”; - upowszechnianiu wyników już realizowanej (przez Gminę Miejską Hajnówka) modernizacji systemu oświetlenia drogowego; - wprowadzenie zasad zrównoważonego rozwoju w przetargach publicznych organizowanych przez Gminę Miejską Hajnówka zgodnie z koncepcją „zielonych zakupów”, która powinna znaleźć swoje odzwierciedlenie w opracowywanych do przetargów SIWZ. <p>Cel 2) Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy oraz ich wpływu na lokalną gospodarkę energetyczną oraz jakość powietrza.</p> <p>Będzie to realizowane dzięki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upowszechnianiu wyników już realizowanej modernizacji (przez PEC Hajnówka) systemu dystrybucji energii ciepłej na osiedlu „Mazury”; - upowszechnianiu wyników już realizowanej modernizacji (przez Gminę Miejską Hajnówka) systemu oświetlenia drogowego; - umieszczaniu w widocznym miejscu, w obiektach podległych Gminie Miejskiej Hajnówka, certyfikatów energetycznych budynków; - umieszczaniu w specjalnym dziale strony internetowej Urzędu Miasta Hajnówka informacji o efektywności energetycznej i wykorzystywaniu odnawialnych źródeł energii oraz bieżących informacji o wdrażaniu projektów gminnych dotyczących zastosowania nowych instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii oraz projektów dotyczących zmniejszenia energochłonności budynków. - edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży w szkołach i przedszkolach. <p>Cel 3) Zmniejszenie zużycia ciepłej energii końcowej w budynkach mieszkalnych i komunalnych.</p> <p>Będzie to realizowane dzięki kompleksowej termomodernizacji budynków.</p> <p>Cel 4) Zmniejszenie zużycia elektrycznej energii końcowej w budynkach mieszkalnych, komunalnych i usługowych niekomunalnych.</p> <p>Będzie to realizowane dzięki wymianie istniejących, w budynkach, źródeł światła na źródła energooszczędne.</p> <p>Cel 5) Zwiększenie wykorzystania energii elektrycznej pochodzącej z odnawialnych źródeł energii w budynkach mieszkalnych i komunalnych.</p> <p>Będzie to realizowane dzięki zastosowaniu dachowych układów paneli fotowoltaicznych do produkcji prądu elektrycznego na potrzeby własne budynków mieszkalnych i komunalnych.</p> <p>Cel 6) Zwiększenie wykorzystania energii ciepłej pochodzącej z odnawialnych źródeł energii w budynkach mieszkalnych.</p> <p>Będzie to realizowane dzięki zastosowaniu zestawów z kolektorami słonecznymi do produkcji energii ciepłej dla zaspokojenia potrzeb ciepłych budynków mieszkalnych.</p>

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

Lp.	Nazwa dokumentu	Założenia dokumentu
		<p data-bbox="523 226 1390 282">Cel 7). Zwiększenie wykorzystania energii elektrycznej pochodzącej z odnawialnych źródeł energii na potrzeby infrastruktury komunalnej.</p> <p data-bbox="523 309 1334 365">Będzie to realizowane dzięki zastosowaniu fotowoltaicznych elektrowni gruntowych produkujących prąd elektryczny na potrzeby Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Hajnówce.</p> <p data-bbox="523 392 1230 421">Cel 8) Zmniejszenie zużycia końcowej energii elektrycznej przez oświetlenie uliczne.</p>

Źródło: opracowanie własne.

8. WIZJA I CELE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

8.1. Wizja programu rewitalizacji

Aby podejmowane działania rewitalizacyjne przyniosły pożądany efekt koniecznym jest określenie stanu, który będzie w przyszłości stanowił punkt docelowy programowanego wsparcia. W programach rewitalizacji planowany stan docelowy po przeprowadzeniu wsparcia określany jest jako wizja programu rewitalizacji.

Diagnoza zróżnicowania wewnątrzmijskiego wykazała występowanie stanów kryzysowych w siedmiu spośród analizowanych jednostek urbanistycznych. Są to obszary o różnych funkcjach. Wizja programu rewitalizacji powinna zawierać wszystkie planowane kierunki przekształceń terenów zdegradowanych. W trakcie prac nad programem, w zgodzie z Wytycznymi, partycypacyjnie wypracowano wizję programu rewitalizacji Miasta Hajnówka podczas panelu ekspertów. Jej ostateczny kształt jest wynikiem warsztatów przeprowadzonych z grupą interesariuszy.

Planowany efekt działań rewitalizacyjnych określono następująco:

Hajnówka – miasto bezpieczne, przyjazne dla mieszkańców, inwestorów i turystów.

Hajnówka miasto pełne perspektyw. Warto tu być i żyć.

Celem działań rewitalizacyjnych jest poprawa jakości życia mieszkańców miasta w wielu różnych jego wymiarach, obejmujących zarówno warunki mieszkaniowe, przestrzenie publiczne, półpubliczne jak również warunki środowiskowe. Zmiana funkcji w kierunku rozwoju turystyki. Podejmowane będą działania w kierunku uzupełnienia infrastruktury społecznej o nowy zasób oraz modernizacja już istniejącego. Stworzenie właściwych warunków infrastrukturalnych do mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych działań społecznych wraz z równoczesnym wsparciem tzw. działań miękkich będzie wzmocniać spójność społeczną i pozwoli na wsparcie szerokiego spektrum osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Tym samym celom będzie służyło wykorzystanie istniejącej już infrastruktury społecznej, sportowej, rekreacyjnej i in.

Obszar rewitalizacji to z teren o zróżnicowanej strukturze demograficznej, dotknięty w dużej mierze takimi zjawiskami kryzysowymi jak: ubóstwo, niski poziom bezpieczeństwa oraz kryzys rodzin. Dlatego też ważną rolę w programie pełni wsparcie skierowane do dzieci, młodzieży, osób starszych oraz kobiet jako grup najbardziej dotkniętych wymienionymi zjawiskami kryzysowymi.

8.2. Cele działań rewitalizacyjnych

Cele działań rewitalizacyjnych są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy opisane w części diagnostycznej służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego na terenie miasta oraz szczegółowej analizie przyczyn degradacji. Dodatkowo badania ilościowe uzupełniono o szereg badań jakościowych w tym:

- a) Warsztatów.
- b) Spacerów badawczych.

- c) Mobilnych punktów konsultacyjnych.
- d) Bezpośrednich rozmów przeprowadzonych wśród lokalnych instytucji działających w sferze społecznej zarówno na obszarze zdegradowanym, jak i poza nim.

W wyniku wszystkich podjętych działań możliwe stało się dość szczegółowe opracowanie zarówno celów programu, jak również, w kilku przypadkach, pomysłów na konkretne działania (przedsięwzięcia) w obrębie programu.

Dla zapewnienia należytej klarowności przekazu cele programu przedstawiono w podziale na trzy podstawowe rodzaje odpowiadające poszczególnym poziomom szczegółowości. Składają się na nie:

- a) Cel główny programu.
- b) Cele strategiczne.
- c) Kierunki działań.

Celem głównym programu jest:

Wzrost atrakcyjności turystycznej i mieszkaniowej miasta w wyniku kompleksowej poprawy jakości życia mieszkańców poprzez zmianę funkcji obiektów i terenów zdegradowanych oraz rozwój infrastruktury społecznej.

Cel Strategiczny 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną.

Kierunki działań:

- a) Aktywizacja i edukacja dzieci i młodzieży.
- b) Aktywizacja niepełnosprawnych.
- c) Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
- d) Wsparcie rodzin wieloproblemowych.
- e) Wsparcie osób uzależnionych i ich rodzin.
- f) Aktywna polityka senioralna.
- g) Promocja postaw obywatelskich.
- h) Wsparcie procesów wychodzenia z ubóstwa.
- i) Aktywizacja społeczna.

Cel strategiczny 2. Obniżenie poziomu bezrobocia oraz aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Kierunki działań:

- a) Aktywizacja osób bezrobotnych.
- b) Tworzenie nowych miejsc pracy.
- c) Rozwój przedsiębiorczości.
- d) Rozwój ekonomii społecznej.

Cel strategiczny 3. Wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców w wyniku modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.

Kierunki działań:

- a) Poprawa warunków mieszkaniowych w zasobie komunalnym.
- b) Rozwój infrastruktury sieciowej.
- c) Poprawa stanu aerasanitarneego.
- d) Zagospodarowanie zdegradowanych terenów pokolejowych.
- e) Poprawa jakości usług publicznych.

Cel strategiczny 4. Zwiększenie atrakcyjności miasta poprzez stworzenie optymalnych warunków do rozwoju kluczowych funkcji.

Kierunki działań:

- a) Modernizacja głównych przestrzeni publicznych.
- b) Poprawa poziomu bezpieczeństwa.
- c) Wykorzystanie dziedzictwa materialno –kulturowego.

9. OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Opis przedsięwzięć w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka składa się z dwóch zasadniczych części:

- a) Pierwszą stanowi lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji.
- b) Drugą, charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, realizujących kierunki działań, opisane w części programu dotyczącej celów i kierunków działań.

9.1 Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Na liście przedsięwzięć podstawowych znalazły się 24 projekty na łączną kwotę 74,7 mln zł. Są to:

1. Poprawa użyteczności i estetyki przestrzeni miejskich.
2. Stworzenie multifunkcjonalnej przestrzeni publicznej na Osiedlu Chemiczna.
3. Boisko wielofunkcyjne wraz z odnową placu apelowego przy Zespole Szkół nr 2 z oddziałami integracyjnymi.
4. Modernizacja kompleksu sportowo – rekreacyjnego OSiR – nadanie nowych funkcji dla obiektu zdegradowanego zabezpieczających potrzeby społeczne i gospodarcze osób zamieszkałych na terenie miasta Hajnówka, w tym w obszarze zdegradowanym.
5. Adaptacja budynku mieszkalnego na mieszkania treningowe dla osób niepełnosprawnych przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym przy ul.3 Maja 21.
6. Szkoła Dobrego Rodzica.
7. Spacer tematyczny z przewodnikiem.
8. Zagospodarowanie terenu wokół Hajnowskiego Domu Kultury w celu nadania funkcji kulturalno – społecznej.
9. Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych na osiedlu Kolejki Leśne.
10. Muzeum od nowa.
11. Zachować dziedzictwo naszych przodków – edukacja kulturowa w teorii i praktyce.
12. Adaptacja obiektu po Fabryce Mebli Forte S.A. na potrzeby aktywnej społeczności lokalnej.
13. Bezpieczna Przystań.
14. Modernizacja Parku Miejskiego wraz wybudowaniem tężni solankowej.
15. Zintegrowany program poprawy bezpieczeństwa.
16. EKO-Hajnówka – rozbudowa sieci dystrybucji ciepła na terenie miasta wraz z wymianą źródeł ciepła w gospodarstwach domowych oraz wymianą oświetlenia na energooszczędne.

17. OdNowa Zespołu Szkół nr 1 w Hajnówce.
18. Utworzenie podmiotu ekonomii społecznej - Zakładu Aktywności Zawodowej w Hajnówce
19. Utworzenie Hospicjum przy SP ZOZ w Hajnówce.
20. Aktywizacja osób samotnie wychowujących dzieci – stworzenie miejsca spotkań, pomocy psychologicznej i prawnej osobom samotnie wychowującym dzieci.
21. „Pozbądź się barier” – aktywizacja rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.
22. „Nie jesteście sami ...” – Rozwój wolontariatu skierowanego na pomoc osobom starszym.
23. „Zadbaj o swoje otoczenie” – działania animacyjne z mieszkańcami osiedli mające na celu zadbanie o estetykę otoczenia miejsca zamieszkania.
24. Klub Integracji Społecznej.

PROJEKT NR 1	
Nazwa projektu	Poprawa użyteczności i estetyki przestrzeni miejskich
Lokalizacja projektu	Kluczowe przestrzenie miejskie
Skrócony opis projektu	<p>W trakcie przeprowadzonych analiz zidentyfikowano zarówno braki w zakresie urządzonych przestrzeni publicznych i półpublicznych, jak również niską ich jakość i niedostosowanie do aktualnych potrzeb mieszkańców. Realizowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny dotyczyć zarówno przestrzeni o znaczeniu ponadlokalnym, jak również lokalnym, wykorzystywanych prawie wyłącznie przez mieszkańców ich bezpośredniego otoczenia. Przykładowymi działaniami, które mieszczą się w tego rodzaju przedsięwzięciach są:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Modernizacja istniejących przestrzeni publicznych. b) Rekompozycja istniejących przestrzeni publicznych. c) Utworzenie nowych przestrzeni publicznych. <p>Przedsięwzięciom związanym z przestrzeniami publicznymi powinny towarzyszyć działania aktywizacyjne skierowane do mieszkańców obszaru rewitalizacji o szerokim profilu od kulturalnych, przez sportowo-rekreacyjne, edukacyjne, czy integracyjne.</p> <p>W ramach prac nad programem zgłoszone zostały następujące propozycje działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie pasażu pieszego od ul. 3 Maja do ul. Parkowej wraz z utworzeniem infrastruktury do handlu produktami lokalnymi, • Poprawa funkcjonalności i estetyki terenów wokół budynków Przychodni Rejonowej nr 1 w Hajnówce i SP ZOZ w Hajnówce (Projekt dotyczy remontu chodników i parkingów przy obu lokalizacjach, czyszczenie elewacji budynków Szpitala oraz Przychodni Rejonowej Nr 1, a także zagospodarowanie przestrzeni wokół SP ZOZ w Hajnówce, czyli tzw. mała architektura /ławki, stojaki na rowery, itp./), • Doinwestowanie rowerowego szlaku Green Velo – zgodnie z trasą przebiegu szlaku w granicach administracyjnych miasta, • Doposażenie istniejącej infrastruktury, w tym systemu małej architektury i infrastruktury informacyjnej, do potrzeb ruchu turystycznego na terenie

	<p>całego miasta,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przebudowa ogrodzenia wraz z oświetleniem oraz dodatkami małej architektury ogrodowej oddających klimat Puszczy Białowieskiej (Zajazd Wrota Lasu), • Tablica w formie artystycznej upamiętniająca miejsce, od którego wzięła początek Hajnówka, • Poprawa estetyki budynku przy ul. Piłsudskiego 10a w Hajnówce wraz z jego dociepleniem i zagospodarowaniem otoczenia, • Skwer nad Leśną przy rondzie im. Biskupa Mirona wraz z budową tzw. kaczkomatu tj. automatu do sprzedaży ziarna do karmienia kaczek, • Czytająca ławka (Projekt zakłada ustawienie w Parku Miejskim dziesięciu ławek zdobionych na wzór książek z treścią historii Hajnówki, ciekawostek i tytułów książek, zawierających logo biblioteki). • Historia miasta murałem pisana – wykonanie murali nawiązujących do historii Hajnówki. • "Mój ogród – moje życie" – Konkurs na najpiękniejszy ogród. • Przywrócenie pierwotnej funkcji ogródka jordanowskiego fragmentowi Parku Miejskiego. • Zagospodarowanie terenu na Międzytorach na cele rekreacyjno-wypoczynkowe ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb seniorów. • Zagospodarowanie i urządzenie przestrzeni, w tym terenów zieleni w centrum miasta. (Dostęp do WiFi, infrastruktura „zielonych drzew”, modernizacja skwerów). • Edukacja przyrodnicza (ścieżka edukacyjna w Parku Miejskim). • Mural i zazielenienie wieży ciśnień. • Modernizacja budynków Politechniki. • Modernizacja budynku Urzędu Miejskiego w Hajnówce (Urząd Miasta Hajnówka mieści się na 2 piętrze budynku przy ul. A. Zina 1. W związku z tym część mieszkańców ma utrudniony dostęp do urzędu i trudno załatwić im ważne sprawy. Projekt przewiduje przeprowadzenie niezbędnej modernizacji budynku, tak aby możliwy stał się montaż windy. Dodatkowo planowane jest zagospodarowanie wewnętrznego placu z parkingiem i utworzenie tam miejsc parkingowych dedykowanych dla
--	--

	osób niepełnosprawnych.) Projekt w pełni nawiązuje do zapisów Strategii Rozwoju Miasta Hajnówka. Realizacja pomysłów składających się na projekt przyczyni się do poprawy atrakcyjności miasta pod względem turystycznym, co może przełożyć się na wzrost zatrudnienia i eliminację pewnych problemów społecznych. Ponadto zaplanowane działania poprawią jakość życia mieszkańców obszaru zdegradowanego.
Podmioty realizujące projekt	Gmina Miejska Hajnówka
Szacunkowa wartość projektu	700 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	Poprawa dostępności do wysokiej jakości przestrzeni publicznych. Wzrost zatrudnienia w branży turystycznej. Wzrost ruchu turystycznego. Poprawa dostępności do usług publicznych, w tym szczególnie dla osób niepełnosprawnych i starszych. Likwidacja barier architektonicznych.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 2	
Nazwa projektu	Stworzenie multifunkcjonalnej przestrzeni publicznej na Osiedlu Chemiczna
Lokalizacja projektu	Osiedle Chemiczna
Skrócony opis projektu	Głównym celem projektu jest stworzenie w pełni funkcjonalnej przestrzeni publicznej poprzez kompleksową modernizację zdegradowanych przestrzeni na Osiedlu Chemiczna. Działanie będzie polegać na utworzeniu wielofunkcyjnej przestrzeni do rekreacji oraz spędzania czasu wolnego dla wszystkich grup wiekowych użytkowników. Zaaranżowanie przestrzeni będzie uwzględniało potrzeby i oczekiwania różnych grup mieszkańców w tym: dzieci, młodzieży, osób

	<p>starszych i innych (np. boisko do piłki nożnej, dodatkowe ścieżki spacerowe). Usunięte zostaną pustostany. Jednocześnie nastąpi zadrzewienie i ukwiecenie terenu. Ważnym elementem projektu będzie odseparowanie miejsc parkingowych od pozostałych funkcji obszaru. W ramach projektu zostanie wykonany nowoczesny plac zabaw oraz miejsca do odpoczynku dla osób dorosłych (ławki, stoliki, stojaki na rowery itp.). Wydzielone zostanie również specjalne miejsce do grillowania dla mieszkańców osiedla. Wybudowanie grilli z zadaszeniem oraz ustawienie kilku stołów wraz z ławkami, przy których mieszkańcy będą mogli skosztować ugrillowane potrawy.</p> <p>Dodatkowo, wykonane zostanie docieplenie budynków na osiedlu. W ramach modernizacji zasobu mieszkaniowego zastosowane będą rozwiązania mające służyć lokalnej społeczności (np. boksy piwniczne).</p> <p>Poza działaniami inwestycyjnymi na tym obszarze zaplanowane są działania społeczne. Projekt jest komplementarny z projektami nr 20,21,22,23,24.</p>
Podmioty realizujące projekt	Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Hajnówce; Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
Szacunkowa wartość projektu	1 000 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Poprawa warunków mieszkaniowych.</p> <p>Poprawa estetyki.</p> <p>Uzupełnienie braków w infrastrukturze.</p> <p>Budowa kapitału społecznego.</p> <p>Utworzenie w pełni funkcjonalnej przestrzeni publicznej.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 3	
Nazwa projektu	Boisko wielofunkcyjne wraz z odnową placu apelowego przy Zespole Szkół nr 2 z oddziałami integracyjnymi
Lokalizacja projektu	Plac Zespołu Szkół nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Hajnówce, ul

	Wróblewskiego 2
Skrócony opis projektu	<p>Projekt zakłada budowę:</p> <ul style="list-style-type: none"> - boiska sportowego do piłki nożnej o wymiarach 30 m × 62 m (pole gry 26 m × 56 m) z bramkami - boiska wielofunkcyjnego o wymiarach 19,1 m × 32,1 m (pole gry 15,1 m × 28,1m) z przeznaczeniem do gry w piłkę koszykową i piłkę siatkową (z koszami do koszykówki oraz ze słupkami demontowanymi do piłki siatkowej) -rozbiegu do skoku w dal o powierzchni 37,5 m² (długość rozbiegu 30 m, szerokość 1,25 m) - bieżni o długości 100 metrów czterema torami - pomieszczeń sanitarnych z szatnią. <p>W ramach projektu powstanie również przyszkolna drużyna piłkarska, która ćwiczyć będzie pod okiem trenera na odnowionym boisku.</p> <p>Dodatkowo przewidziano aktywizację okolicznych mieszkańców poprzez udostępnienie im boisk wraz z animatorami/trenerami jako weekendowe ośrodki animacji sportu. Uzupełnieniem byłyby również lekcje zumbi na świeżym powietrzu – oferta skierowana do różnych grup wiekowych.</p> <p>W ramach projektu przewidziane jest odnowienie ogrodzenia mające na celu estetyzację otoczenia, oraz zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom. Pracownicy szkoły i rodzice dowożący dzieci do szkoły mają miejsce gdzie mogą pozostawić samochód przez co odblokowana zostaje ulica Wróblewskiego oraz parking naprzeciwko szkoły (na tej ulicy). Obecnie zwłaszcza w godzinach: okolice godziny 8, godziny 11:30-12:30 oraz godziny 15 przejazd ulicą Wróblewskiego jest utrudniony poprzez parkujące pojazdy z obu stron ulicy i ruch pieszy dzieci wracających do domu.</p> <p>Głównymi odbiorcami projektu będą dzieci i młodzież uczęszczająca do Zespołu Szkół nr 2 oraz dzieci i młodzież zamieszkujący osiedla, Chemiczna, Lipowa I i Lipowa II.</p> <p>Przebudowa placu apelowego (wzór kostki odzwierciedlający miasteczko ruchu drogowego). Na placu apelowym odzwierciedlającym miasteczko ruchu drogowego uczniowie poznawać będą zasady poruszania się rowerem po drogach, opanowywać technikę jazdy na rowerze oraz przygotowywać się do zdania egzaminów na kartę rowerową. Plac apelowy udostępniony zostanie wszystkim mieszkańcom. Dodatkowo Plac apelowy będzie służyć do integracji mieszkańców poprzez organizację pikniku wiosennego połączonego z corocznie obchodzonymi Dniami Rodziny (maj) lub dniem Dziecka (czerwiec) oraz pikniku jesiennego połączonego z obchodami dnia patrona szkoły (październik-listopad).</p> <p>Dzieci i młodzież uczące się w szkole jak i zamieszkujące północno-wschodnią część miasta Hajnówki mogą spędzać czas korzystając z dostępnego boiska wielofunkcyjnego. Mają miejsce gdzie mogą rozwijać swoje zainteresowania sportowe.</p>

Podmioty realizujące projekt	Zespół Szkół nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Hajnówce, Gmina Miejska Hajnówka
Szacunkowa wartość projektu	1 500 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	Wzrost aktywności fizycznej wśród dzieci. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Poprawa bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w ruchu drogowym. Wzrost jakości usług publicznych.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 4	
Nazwa projektu	Modernizacja kompleksu sportowo – rekreacyjnego OSiR – nadanie nowych funkcji dla obiektu zdegradowanego zabezpieczających potrzeby społeczne i gospodarcze osób zamieszkałych na terenie miasta Hajnówka, w tym w obszarze zdegradowanym.
Lokalizacja projektu	Projekt lokalizowany jest na terenie Ośrodka Sportu i Rekreacji w Hajnówce przy ulicy Ks. Dziewiatowskiego 2 – działki numer 460/2, 460/4. Przedmiotowe miejsce położone jest w bezpośrednim sąsiedztwie terenów przemysłowych, Zakładów Gryfskand oraz strefy mieszkalnej pracowników tych zakładów. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się Szkoła Podstawowa i Gimnazjum. Na terenie umiejscowione są również urządzenia sportowe Street Workout, zdegradowane baseny otwarte, boiska do piłki nożnej, siatkówki plażowej oraz korty tenisowe o niezadawalającym stanie technicznym.
Skrócony opis projektu	Projekt zakłada przywrócenie funkcji społecznych i gospodarczych dla istniejącego kompleksu basenów otwartych wybudowanych w roku 1964. W skład kompleksu wchodzi basen duży 50mx20m oraz basen-brodzik dla dzieci o powierzchni 174 m ² . Obecny stan techniczny basenów uniemożliwia wykonywanie dotychczas pełnionych przez obiekt funkcji (obiekt zdegradowany). Realizacja projektu polega na wymianie istniejących niecek betonowych na niecki z lekką konstrukcją opartą na stelażu ze stali ocynkowanej z wkładem z folii basenowej wzmocnionej siatką PCV wraz z niezbędną infrastrukturą (sieć wodociągowa, kanalizacja sanitarna, oświetlenie, monitoring, chodniki, przejścia

	<p>dla pieszych, parking) dającą funkcję obiektu użyteczności publicznej.</p> <p>Proponowane wymiary: basen dla dzieci – 7,78m x 15,25m, basen dla dorosłych – 25,21m x 12,76m.</p> <p>Realizacja projektu zakłada odtworzenie zdegradowanej zabudowy terenów rekreacyjno-sportowych z poszczególnymi elementami:</p> <ul style="list-style-type: none">- boisko trawiaste do piłki nożnej 64m x 105m,- boisko o nawierzchni z trawy syntetycznej 26m x 58m,- bieżnia z montażem sprzętu lekkoatletycznego z nawierzchnią syntetyczną,- dwa korty tenisowe 27,78m x 36,57m,- boisko do piłki siatkowej plażowej 12m x 22m,- trybuny,- ciągi komunikacyjne,- magazyn techniczny,- ogrodzenie obszaru,- infrastruktura wodno–kanalizacyjna i oświetlenie. <p>Przedmiotowy obiekt stanowi jedyną, podstawową bazę umożliwiającą zabezpieczenie potrzeb społecznych w zakresie wypoczynku, aktywności fizycznej i rekreacji. Realizacja zadania stanowić ma podstawę na rzecz aktywizacji i integracji środowiska lokalnego poprzez poprawę dostępu do usług społecznych w powyższym zakresie. Odbiorcami projektu są mieszkańcy miasta, zarówno jako osoby fizyczne jak i zrzeszeni w organizacjach i stowarzyszeniach ukierunkowanych na potrzeby szeroko rozumianej aktywności fizycznej. Jednym z głównych odbiorców są dzieci i młodzież uczestniczący w różnych formach ruchu, zaczynając od lekcji wychowania fizycznego po treningi w klubach i organizacjach sportowych.</p> <p>W zakresie zaplecza administracyjno-magazynowego projektu zakłada odtworzenie zdegradowanego obiektu i przywrócenie mu funkcji społeczno - użytkowych poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none">• Wymianę stolarki okiennej całości budynku.• Docieplenie podłóg i ścian.• Wykonanie instalacji elektrycznej – wykonanie instalacji centralnego
--	--

	<p>ogrzewania.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykonanie pokrycia dachowego z dociepleniem. • Wyprowadzenie węzłów sanitarnych. • Adaptację pomieszczenia garażowego (wyłączonego z użytkowania ze względu na stan techniczny) na świetlicę pobytu dziennego dzieci, młodzieży i osób dorosłych. • Wykończenie całości powierzchni wewnątrz obiektu. • Wyposażenie w niezbędny sprzęt i urządzenia umożliwiające realizację nowych funkcji. • Podłączenie budynku do sieci ciepłowniczej. • Ogrodzenie całości obiektu. • Oświetlenie terenu. • Wykonanie ciągów komunikacyjnych. <p>Przywrócenie funkcji pozwoli na zabezpieczenie potrzeb administracyjno-socjalnych osobom tworzącym ofertę w zakresie kultury fizycznej. Realizacja zadania stanowić ma podstawę na rzecz aktywizacji i integracji środowiska lokalnego poprzez poprawę dostępu do usług społecznych w powyższym zakresie. Odbiorcami projektu są mieszkańcy miasta, zarówno jako osoby fizyczne jak i zrzeszeni w organizacjach i stowarzyszeniach ukierunkowanych na potrzeby szeroko rozumianej aktywności fizycznej. Jednymi z głównych odbiorców są dzieci i młodzież uczestniczące w różnych formach ruchu, zaczynając od lekcji wychowania fizycznego po treningi w klubach i organizacjach sportowych.</p> <p>Odbiorcami projektu są mieszkańcy miasta Hajnówka ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkujących tereny przemysłowe, przyległe do obszaru Ośrodka, dzieci i młodzież sąsiedniej Szkoły Podstawowej i Gimnazjum oraz szeroka grupa uczestników zajęć cyklicznych prowadzonych przez Ośrodek.</p> <p>Odbiorcami projektu są też organizacje pozarządowe i instytucje pracujące na rzecz ograniczenia zjawisk patologii społecznej i walki z ograniczeniem do usług społecznych.</p>
Podmioty realizujące projekt	<p>Gmina Miejska Hajnówka</p> <p>Ośrodek Sportu i Rekreacji w Hajnówce</p>
Szacunkowa wartość	<p>8 500 000,00 złotych</p>

projektu	
<p>Prognozowane rezultaty projektu</p>	<p>Rezultaty projektu w zakresie przebudowy kompleksów basenowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przywrócenie funkcji dla obiektów zdegradowanych – baseny otwarte – 2 szt. - przywrócenie funkcji przestrzeni użytkowej na obszarze miejskim objętym rewitalizacją, przestrzeń zdegradowana w otoczeniu starych niecek basenowych – 2.500 m². - zwiększenie dostępności do funkcji społecznych ludności zamieszkującej obszar zdegradowany w zakresie rekreacji wodnej i nauki pływania – 6.560 osób. - uporządkowanie przestrzeni zdegradowanej wraz z przyległym do starych niecek otoczeniem 4.990 m² <p>Rezultaty projektu w zakresie rewitalizacji stadionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nadanie nowych funkcji dla obszaru zdegradowanego a tym samym zabezpieczenie potrzeb społecznych w szerszym zakresie, w tym osób niepełnosprawnych, poprzez dostęp do nowych dyscyplin sportowych – lekkoatletyka, piłka nożna, piłka siatkowa plażowa, tenis, badminton, - wsparcie obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji – 6 obiektów, - zwiększenie liczby użytkowników na obiektach rewitalizowanych – 8.000 mieszkańców, - aktywizacja ruchowa i poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców, a tym samym wzrost jakości życia lokalnego społeczeństwa, - utworzenie nowych miejsc pracy – pracownicy merytoryczni i pracownicy zabezpieczenia technicznego – 4 osoby. <p>Rezultaty projektu w zakresie rewitalizacji zaplecza administracyjno-magazynowego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nadanie nowych funkcji dla obiektu zdegradowanego o powierzchni 496 m², a tym samym zabezpieczenie potrzeb społecznych mieszkańców, w tym osób niepełnosprawnych w szerszym zakresie poprzez ograniczenie barier architektonicznych, - poszerzenie oferty w zakresie imprez rekreacyjno-sportowych oraz zabezpieczenia czasu wolnego dzieci i młodzieży zamieszkującej obszar zdegradowany (szachy, tenis stołowy, piłkarzyki, bilard, dart, cymbergaj), w tym organizacja Zawodów Street Workout, Dnia Dziecka „Olimpijka”, Mistrzostw Hajnówki w Siatkowej Piłce Plażowej, Piłkarskich Turniejów Drużyn

	<p>Podwórkowych, Wakacyjnych kursów nauki pływania, Spartakiady rekreacyjno-sportowej z udziałem osób niepełnosprawnych, Zawodów lekkoatletycznych, Turniejów szachowych, Turniejów gier zapomnianych (palant, dwa ognie),</p> <ul style="list-style-type: none"> - wspólne tworzenie nowych ofert sportowo-rekreacyjnych wychodzącym naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców terenu objętego rewitalizacją, z uwzględnieniem potrzeb jednostek i organizacji pozarządowych pracujących z młodzieżą trudną i osobami niepełnosprawnymi, - powstanie dwóch nowych sekcji sportowych – tenis stołowy, szachy. - przywrócenie funkcjonalności dotychczas wykorzystywanych pomieszczeń biurowo-administracyjnych -poprawa efektywności pracy i wykorzystania czasu pracy, organizacja spotkań dla mieszkańców Osiedla Chemiczna, w tym Koła Wędkarskiego, - nadanie właściwego standardu istniejącym pomieszczeniom socjalnym, niezbędnym do pracy pracownikom technicznym Ośrodka, - stworzenie właściwych warunków do przechowywania urządzeń sportowych i sprzętu audiowizualnego, - zwiększenie liczby uczestników korzystających z obiektu i poszerzonej oferty sportowo – rekreacyjnej o 1000 osób, - pozyskanie nowych pomieszczeń do realizacji zadań z obszaru niewykorzystanego ze względów technicznych (150 m²), nadanie nowych funkcji użytkowych pomieszczeniom dotychczas nieużytkowanym ze względu na zagrożenie bezpieczeństwa użytkowników, - uporządkowanie terenu przylegającego do budynku z uwzględnieniem obiektów małej architektury umożliwiającego spędzanie czasu wolnego opiekunów (rodziców, dziadków) z dziećmi, - ogrodzenie terenu rewitalizowanego (940 mb), nadanie nowego wizerunku dla terenu objętego rewitalizacją ważne ze względu na otoczenie i bliskość innych, ważnych obiektów odwiedzanych przez mieszkańców i turystów (Hajnowski Dom Kultury, Sobór Św. Trójcy, Przystanek Czerlonka).
<p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu</p>	<p>Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność</p>

PROJEKT NR 5	
Nazwa projektu	Adaptacja budynku mieszkalnego na mieszkania treningowe dla osób niepełnosprawnych przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym przy ul.3 Maja 21
Lokalizacja projektu	Ul. 3 Maja 21, 17-200 Hajnówka
Skrócony opis projektu	<p>Projekt polega na stworzeniu osobom niepełnosprawnym intelektualnie, uczniom Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Hajnówce, odpowiednich, naturalnych warunków do nauki samodzielnego wchodzenia, w miarę samodzielne życie. W ramach realizacji projektu planowany jest remont ponad pięćdziesięcioletniego drewnianego, parterowego budynku mieszkalnego położonego przy wyremontowanych już i oddanych do użytku w grudniu 2016r. warsztatach treningowych. Plany remontowe mieszkań treningowych polegają na zaadoptowaniu 120m² powierzchni, na której znajdują się 2 dwupokojowe mieszkania. Dzięki remontowi budynku powstaną 3 mieszkania: 2 dwupokojowe z aneksem kuchennym i łazienką, 1 jednopokojowe z aneksem kuchennym i łazienką oraz 1 mieszkanie tzw. jednoizbowe (pokój wraz z aneksem kuchennym i łazienką). Plac przed mieszkaniami i wokół budynków zostanie zagospodarowany zielenią. Powstaną rabaty kwiatowe, ogródek warzywny oraz miejsca do odpoczynku. Od strony ulicy Bocznej i 3 Maja zostanie zmienione ogrodzenie. Budynek będzie monitorowany z zewnątrz.</p> <p>Dzięki realizacji w/w projektu powstaną 3 mieszkania, w których pod okiem trenerów (nauczycieli-wychowawców SOSW) uczniowie SOSW uczyć się będą samodzielnego życia. Uczniowie będą sami przygotowywać posiłki, prać, prasować, sprzątać, robić zakupy, uczyć się gospodarowania pieniędzmi zarobionymi w planowanej do założenia Spółdzielni Socjalnej. Na zagospodarowanym placu wokół budynków uczniowie założą ogródek kwiatowy i warzywny, o który sami będą dbać.</p> <p>Jak wygląda codzienne życie osób niepełnosprawnych intelektualnie w podobnych mieszkaniach w Berlinie zobaczą i dowiedzą się zarówno uczniowie, jak i nauczyciele, którzy dzięki realizacji projektu „Polsko-niemiecka AKCJA ZIMA 2017” finansowanemu przez Burmistrza Miasta Hajnówka. Pomysły i dobre rozwiązania będziemy chcieli później przenieść na hajnowski grunt.</p>
Podmioty realizujące projekt	Powiat Hajnowski, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Hajnówce
Szacunkowa wartość	740 000,00 zł

projektu	
Prognozowane rezultaty projektu	Integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wzrost jakości życia osób defaworyzowanych. Aktywizacja społeczna.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 6	
Nazwa projektu	Szkoła Dobrego Rodzica
Lokalizacja projektu	Miasto Hajnówka
Skrócony opis projektu	<p>Kompleksowa edukacja rodziców jak być dobrym rodzicem</p> <p>Projekt jest przeznaczony dla rodziców (opiekunów), którzy wychowują dzieci sprawiające problemy wychowawcze, zwłaszcza rodziców dzieci z ADHD, dziecięcymi wybuchami złości czy zachowaniami opozycyjno – buntowniczymi. Celem zajęć będzie zdobycie praktycznych umiejętności komunikacji z dzieckiem, rozwiązywania konfliktów i mądrego stawiania granic. Rodzice dowiedzą się także jak aktywnie wzmacniać dziecko w rozwoju oraz poszerzą swoją wiedzę na temat współczesnych zagrożeń takich jak alkoholizm, narkomania.</p> <p>Zasięg: całe miasto ze szczególnym uwzględnieniem obszaru zdegradowanego</p>
Podmioty realizujące projekt	Placówki oświatowe, poradnia psychologiczno-pedagogiczna
Szacunkowa wartość projektu	30 000,00 zł/ rocznie
Prognozowane rezultaty projektu	Poprawa poziomu edukacji dzieci z rodzin wieloproblemowych. Wzrost świadomości rodzicielskiej w rodzinach zagrożonych wykluczeniem społecznym.

	Zapobieganie i profilaktyka uzależnieniom wśród dzieci i dorosłych.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 7	
Nazwa projektu	Spacery tematyczne z przewodnikiem
Lokalizacja projektu	ul. Ks. Ignacego Wierobieja, ul. Boczna, ul. Stefana Batorego, ul. 3 Maja, ul. Kosidłów.
Skrócony opis projektu	<p>Projekt zakłada organizację cyklu bezpłatnych, miejskich spacerów tematycznych z przewodnikiem. Spacery skierowane będą zarówno do turystów, jak i do mieszkańców Hajnówki, w tym szczególnie rodzin z dziećmi. Projekt ma na celu przekazanie i utrwalenie istotnej, cennej wiedzy przyrodniczej, historycznej oraz zainspirują najmłodsze pokolenie do codziennych, kreatywnych aktywności związanych z regionem Puszczy Białowieskiej. Każdy spacer to inne, niepowtarzalne opowieści o różnych, wybranych tematach związanych z regionem Puszczy Białowieskiej. W trakcie spacerów przewiduje się:</p> <p>Wejścia do ważnych miejsc, atrakcji.</p> <p>Przedstawienie postaci z historii, spotkania z ważnymi osobami, przyrodnikami, podróżnikami, autorami książek.</p> <p>Zagadki oraz niespodzianki dla dzieci.</p> <p>W trakcie roku kalendarzowego zaplanowano ok. 12 spacerów.</p> <p>Liczba uczestników spaceru - max. 20 osób.</p> <p>Zbiórka uczestników przed Urzędem Miasta Hajnówka.</p> <p>Prowadzenie - spacery poprowadzą wykwalifikowani przewodnicy turystyczni wspierani przez pasjonatów i ekspertów.</p> <p>Projekt zakłada również wypracowanie podczas warsztatów w grupie nim. 12 os. oferty edukacyjnej (ścieżki tematyczne, storytelling, gra miejska etc.) służącej promowaniu miasta. Wypracowana zostanie koncepcja gry miejskiej, grupa pod okiem ekspertów opracuje fabułę gry, jej zasady i weźmie udział w promocji wydarzenia.</p>

	Zwieńczeniem projektu będzie przeprowadzenie gry miejskiej, w której udział wezmą mieszkańcy Hajnówki i turyści ok. 50 osób. Odbiorcy: turyści, mieszkańcy
Podmioty realizujące projekt	LOT „Region Puszczy Białowieskiej”, branża turystyczna
Szacunkowa wartość projektu	13 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	Upamiętnienie wielokulturowego dziedzictwa Hajnówki. Budowa lokalnej tożsamości Hajnówki. Wzrost atrakcyjności turystycznej miasta.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 8	
Nazwa projektu	Zagospodarowanie terenu wokół Hajnowskiego Domu Kultury w celu nadania mu funkcji kulturalno – społecznej.
Lokalizacja projektu	Hajnówka, ul. Tamary Sołowieicz 4 Działka o pow. 2500 m ² wokół Hajnowskiego Domu Kultury
Skrócony opis projektu	Hajnowski Dom Kultury to miejsce żywe i lubiane przez mieszkańców. Bogata oferta kulturalna znajduje uznanie wśród wielu hajnowian. Teren wokół Domu Kultury jest jednak przestrzenią niewykorzystaną, choć posiadającą wielki potencjał. W ramach tego przedsięwzięcia zakłada się wykonanie: <ul style="list-style-type: none"> • Projektu zagospodarowania i podział działki, • Ogrodzenia – 218 mb, • Wyrównania (niwelacji) terenu, • Ułożenia kostki brukowa (alejki, parking),

	<ul style="list-style-type: none"> • Nasadzenia zieleni, • Budowę wiat, • Budowę wiaty na odpady, • Zakup ławek, koszy, urządzeń dla dzieci. <p>Dodatkowo w ramach projektu przewidziany jest powrót do tradycji „Potańcówek na Dechach”. Kiedyś bardzo popularna wśród mieszkańców forma spędzania wolnego czasu. Dziś mieszkańcy Hajnówki kochający taniec nie mają się gdzie realizować. Projekt zakłada trochę dech i sceny dla zespołu (itp. 20m x 20 m), zakup ławek, stolików. Potańcówki odbywałyby się w kilku przedziałach rocznikowych itp. potańcówki dla seniorów, młodzieży itp.</p> <p>Powstanie nowa przestrzeń publiczna zachęcająca do wspólnego spędzania czasu społeczności lokalnej, miejsce w którym HDK będzie organizować czas wolny dla osób wykluczonych społecznie.</p>
Podmioty realizujące projekt	Hajnowski Dom Kultury; Stowarzyszenie Matamorphosis
Szacunkowa wartość projektu	250 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Promocja aktywnych form spędzania wolnego czasu.</p> <p>Aktywizacja społeczna i kulturalna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p>Poprawa jakości życia.</p> <p>Poprawa jakości usług publicznych.</p> <p>Poprawa jakości przestrzeni publicznych.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 9	
Nazwa projektu	Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych na osiedlu Kolejki Leśne

Lokalizacja projektu	Teren między blokami a Samarytaninem
Skrócony opis projektu	<p>Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych na osiedlu Kolejki Leśne. Projekt przewiduje budowę placu zabaw oraz siłowni zewnętrznej. Dodatkowo, planowane jest społeczne odnawianie klatek, budynków gospodarczych i wspólne nasadzenia zieleni. Działania animacyjne z mieszkańcami budujące lokalną tożsamość oraz promocję postaw obywatelskich.</p> <p>Siłownia pod chmurką -fitness park – wykorzystanie niezagospodarowanego terenu i przystosowanie go do potrzeb mieszkańców. Byłoby to wielofunkcyjne miejsce rekreacji, miejsce spotkań, miejsce nawiązywania nowych znajomości i utrwalanie kontaktów. Poprawienie stylu życia (pobyt na świeżym powietrzu), zmotywowanie do przejścia na zdrowszy tryb życia, pozytywny wpływ na zdrowie i układ krążenia, wzmocnienie kondycji fizycznej i koordynacji ruchowej.</p> <p>Dodatkowo na obszarze zaplanowano przedsięwzięcia społeczne. Uzupełnieniem tego projektu będą projekty nr 20, 21, 22, 23, 24, 25.</p>
Podmioty realizujące projekt	Gmina Miejska Hajnówka
Szacunkowa wartość projektu	250 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Wzrost aktywności fizycznej wśród mieszkańców w tym dzieci i młodzieży oraz osób starszych.</p> <p>Poprawa jakości przestrzeni publicznych.</p> <p>Aktywizacja postaw obywatelskich wśród mieszkańców.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 10	
Nazwa projektu	Muzeum od nowa
Lokalizacja projektu	Hajnówka, ul. 3 Maja 42,

Skrócony opis projektu

Projekt będzie obejmował kompleksowe działania w obiekcie oraz jego otoczeniu poprawiające nie tylko wygląd, ale również dostępność, funkcjonalność oraz przeciwdziałanie szerzącej się degeneracji. Będą to następujące działania:

- Oświetlenie placu i obiektu oraz monitoring (wiele incydentów miało miejsce na placu, w tym: włamania, pobicia, kradzieże, podpalenia).
- Powstanie Centrum Informacji Turystycznej z obsługą (rokrocznie samo Muzeum odwiedza kilkanaście tys. turystów z całego świata, często narzekają na brak takiego Centrum).
- Powstanie Miejsca Przyjaznego Rowerzyście w ramach szlaku Green Velo (wiata ze stołem, ławki, stojaki na rowery, sprzężarka, śmietnik, tablice informacyjne, itd.).
- Modernizacja budynku Muzeum (odnowienie elewacji, wymiana okien, dostosowanie obiektu dla osób niepełnosprawnych wewnątrz budynku, remont holu, biura, szatni i łazienek w holu, itd.).
- Poprawa estetyki poprzez wykonanie kilku murali na budynku, które odnosiłyby się do historii i tradycji miasta, jak również do wielokulturowości miasta.
- Modernizacja elewacji i dachu historycznego budynku byłej mozaikarni Hajnowskich Zakładów Przemysłu Drzewnego. Na elewacji umieszczona zostanie nowoczesna wystawa archiwalnych zdjęć wielkoformatowych.
- Modernizacja budynku magazynu muzeum z poszerzeniem jego funkcji o funkcję wystawienniczą eksponatów wielkogabarytowych na wolnym powietrzu (wymiana elewacji, dachu, zagospodarowanie poddasza na magazyn, zakup regałów magazynowych, itd.).
- Powstanie stałej wystawy plenerowej pokazującej historię Muzeum i tej części miasta.
- Prowadzenie zajęć mających na celu rozwój artystyczny dzieci i młodzieży. Edukacja ekologiczna np. jak wykorzystać odpady do stworzenia dzieła sztuki. Poprzez tworzenie, proponowanie naszego regionu. Tworzenie grup wiekowych od juniora do seniora. Każda z grup mogłaby być poświęcona innej dziedzinie artystycznej. Dzieci, np. różne formy malowania, młodzież – wykonywanie graffiti na płótnach, dorośli rzeźbiarstwo, seniorzy haftowanie, szydełkowanie

Odbiorcami byłiby zarówno turyści odwiedzający nasze miasto (co roku odnotowujemy kilkanaście tys. Osób z całego świata), jak i mieszkańcy, dla których plac muzeum jest miejscem, w którym teraz boją się przebywać ze

	względu na liczne incydenty, a stałby się miejscem gdzie mogliby spędzać czas.
Podmioty realizujące projekt	Stowarzyszenie Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce
Szacunkowa wartość projektu	750 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Zwiększenie oferty turystycznej Hajnówki i jej poprawa.</p> <p>Poprawa efektywności energetycznej budynku Muzeum.</p> <p>Poprawa estetyki centrum miasta.</p> <p>Poprawa bezpieczeństwa w obrębie centrum miasta.</p> <p>Zainteresowanie dzieci i młodzieży różnymi formami rękodzieła.</p> <p>Tworzenie z przedmiotów przeznaczonych do recyklingu.</p> <p>Nauka jak wykorzystywać „śmieci” do stworzenia dzieła.</p> <p>Zajęcie wolnego czasu poprzez rozwój artystyczny.</p> <p>Stworzone dzieła będzie można przeznaczyć na aukcję, lub sprzedać np. na festynie ekologicznym, bądź Jarmarku Żubra</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 11	
Nazwa projektu	Zachować dziedzictwo naszych przodków – edukacja kulturowa w teorii i praktyce
Lokalizacja projektu	Zespół Szkół z DNJB w Hajnówce, 17-200 Hajnówka ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 3
Skrócony opis projektu	Celem projektu jest stworzenie młodemu pokoleniu warunków umożliwiających podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej oraz historii i kultury mniejszości białoruskiej w Polsce. Docelowym działaniem będzie modernizacja budynku dydaktycznego II LO z DNJB, aby w przyszłości można było umieścić w nim Zespół Szkół z Dodatkową Nauką Języka

	<p>Białoruskiego składający się ze szkoły podstawowej i liceum ogólnokształcącego.</p> <p>W pierwszym etapie działań, oprócz wykonania projektu modernizacji budynku, zostaną powołane nowe formy pracy z młodzieżą hajnowską poprzez organizację:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Specjalistycznych pracowni rękodzieła ludowego (np. z nauką haftu krzyżkowego, tkactwa, wikliniarstwa, robienia tradycyjnych ozdób, garncarstwa), b) Galerii różnorodnych prac uczniów, c) Warsztatów literackich, aktorskich, dziennikarskich, fotograficznych i filmowych, d) Choinki dla dzieci młodszych, z różnych szkół powiatu, prowadzone przez młodzież licealną, e) Izby regionalnej (mini-muzeum) z eksponatami zebranymi przez uczniów, f) Zespołu muzyczno - tanecznego, g) Świetlicy szkolnej dla dzieci i młodzieży, h) Ekologicznego placu zabaw dla dzieci. <p>Powyższe działania wymagają też przeprojektowania obecnej auli na salę konferencyjno-widowiskową z myślą o całej społeczności Hajnówki.</p> <p>Pragniemy stworzyć taką szkołę, która pokona schemat i rutynę, a młodzież znajdzie w niej miejsce na rozwój swoich uzdolnień, kreatywności i działalności na rzecz społeczeństwa obywatelskiego.</p>
<p>Podmioty realizujące projekt</p>	<p>Zespół Szkół z DNJB w Hajnówce, Stowarzyszenie Nasza Szkoła</p>
<p>Szacunkowa wartość projektu</p>	<p>5 000 000,00 zł</p>
<p>Prognozowane rezultaty projektu</p>	<p>Poszerzenie wiedzy uczniów o duchowej i materialnej kulturze narodu białoruskiego.</p> <p>Pogłębienie umiejętności praktycznego posługiwania się językiem białoruskim i miejscową gwarą.</p> <p>Rozwijanie zdolności i umiejętności.</p> <p>Polepszenie warunków nauki i pracy.</p>

	<p>Utworzenie nowych miejsc pracy.</p> <p>Integracja mieszkańców miasta.</p> <p>Stworzenie ciągu edukacyjnego nauki języka białoruskiego dla wszystkich uczniów - od pierwszej klasy szkoły podstawowej do ukończenia liceum.</p> <p>Rezultaty materialne:</p> <p>Modernizacja budynku dydaktycznego</p> <p>Sala konferencyjno-widowiskowa</p> <p>Plac zabaw dla dzieci</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 12	
Nazwa projektu	Adaptacja obiektu po Fabryce Mebli Forte S.A. na potrzeby aktywnej społeczności lokalnej
Lokalizacja projektu	ul. 3 Maja 51
Skrócony opis projektu	<p>Utworzenie Centrum Aktywności Lokalnych w Hajnówce, którego zadaniem będzie tworzenie warunków do powstawania, funkcjonowania i rozwoju organizacji pozarządowych i budowania społeczeństwa obywatelskiego poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działalności statutowej organizacji, w tym poradnictwo, udostępnianie publikacji, prasy i materiałów związanych z funkcjonowaniem sektora pozarządowego prowadzenie działań integrujących środowisko pozarządowe • Udostępnianie pomieszczeń na spotkania, szkolenia, prowadzenie skrzynek kontaktowych, skrytek na dokumenty • Udostępnianie sprzętu, w tym komputerów z dostępem do Internetu, drukarki, kserokopiarki, sprzętu multimedialnego • Organizacja szkoleń i udzielanie porad z zakresu prowadzenia działalności statutowej przez organizacje pozarządowe.

	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie warunków i zaplecza do podtrzymywania i rozwoju współpracy międzynarodowej różnych organizacji i podmiotów funkcjonujących na terenie miasta Hajnówka • Stworzenie warunków i zaplecza do aktywizacji lokalnych społeczności i ich integracji, organizacji zajęć, spotkań, warsztatów itp. (np. zaplecze dla spotkań rodziców z dziećmi, dzieci, osób starszych, osób zrzeczonych w różnych klubach, kołach np. Amazonek itp.) • Stworzenie dodatkowych warunków i zaplecza do rozwoju działalności Zamiejscowego Wydziału Leśnego Politechniki Białostockiej • Stworzenie warunków dla powstania hostelu prowadzonego przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym w formie spółdzielni socjalnej. <p>Odbiorcy: Organizacje pozarządowe oraz grupy inicjatywne prowadzące działalność na rzecz mieszkańców Hajnówki</p>
Podmioty realizujące projekt	Gmina Miejska Hajnówka we współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi
Szacunkowa wartość projektu	10 000 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Aktywizacja hajnowskich organizacji pozarządowych.</p> <p>Poprawa warunków i wzmocnienie instytucjonalne funkcjonowania organizacji.</p> <p>Zwiększenie liczby inicjatyw podejmowanych przez organizacje pozarządowe na rzecz mieszkańców Hajnówki.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 13	
Nazwa projektu	Bezpieczna Przystań
Lokalizacja projektu	Żabia Górka
Skrócony opis	Założeniem jest stworzenie odpowiedniej infrastruktury do celów realizacji zadań

<p>projektu</p>	<p>wynikających z potrzeb i założeń Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miejskiej Hajnówka na lata 2013-2021.</p> <p>Na bazie budynku gospodarczego powinna powstać:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ogrzewalnia dla osób bezdomnych na 20 miejsc, • Warsztat remontowo-naprawczy jako podmiot ekonomii społecznej /spółdzielnia socjalna/, • Kompleks mieszkań chronionych, • Rewitalizacja obejścia posesji poprzez dostosowanie jej do potrzeb podmiotów udzielających wsparcia i pomocy swoim podopiecznym /rekreacja i rehabilitacja osób starszych i niepełnosprawnych- łącznie ze sprzętem do ćwiczeń na świeżym powietrzu/. <p>Projekt „Bezpieczna Przystań” skierowany jest do klientów pomocy społecznej w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku to jest do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, grup de faworyzowanych, osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych- mieszkańców gminy miejskiej Hajnówka.</p>
<p>Podmioty realizujące projekt</p>	<p>Gmina Miejska Hajnówka, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce, Hajnowskie Stowarzyszenie „Sami Sobie”</p>
<p>Szacunkowa wartość projektu</p>	<p>6 500 000,00 zł</p>
<p>Prognozowane rezultaty projektu</p>	<p>Zabezpieczenie potrzeb osób bezdomnych na terenie miasta Hajnówka poprzez uruchomienie ogrzewalni dla 20 osób.</p> <p>Funkcjonowanie podmiotu ekonomii społecznej jaką jest spółdzielnia socjalna oraz Klub Integracji Społecznej, które przyczynią się do rozwoju kapitału społecznego oraz zapobieganiu i redukcji negatywnych zjawisk społecznych w obszarze rewitalizowanym, jak również do zwiększenia rozwoju gospodarczego oraz przedsiębiorczości a co za tym idzie zmniejszenie liczby osób pozostających bez zatrudnienia.</p> <p>Udostępnienie 14 mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych.</p> <p>Stworzenie kompleksu integracyjnego zabezpieczającego potrzeby społeczne mieszkańców miasta Hajnówka z odpowiednią infrastrukturą.</p>
<p>Sposoby oceny i mierzenia</p>	<p>Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność</p>

rezultatów projektu	
----------------------------	--

PROJEKT NR 14	
Nazwa projektu	Modernizacja Parku Miejskiego wraz z wybudowaniem tężni solankowej
Lokalizacja projektu	Park Miejski
Skrócony opis projektu	<p>Park Miejski znajduje się na obszarze rewitalizacji. Jest to ogólnodostępna przestrzeń publiczna, jednak jej jakość nie odpowiada współczesnym standardom stawianym przed przestrzeniami publicznymi. Projekt przewiduje zagospodarowanie tego terenu i dostosowanie go do nowych funkcji np. wypoczynkowych, rekreacyjnych, sportowych dla mieszkańców obszaru zdegradowanego jak również turystów, kuracjuszy i pozostałych mieszkańców miasta. W ramach poprawy funkcjonalności przewidziano budowę elementów małej architektury. Zaplanowano także wkomponowanie nowej fontanny. Przewidziane jest również utworzenie ścieżek edukacyjnych, wykorzystujących występującą roślinność. Organizacja cyklicznych spotkań edukacyjnych, w odnowionej i zagospodarowanej przestrzeni. W ramach projektu przewiduje się również odtworzenie placu nauki jazdy na rowerach dla dzieci, a także budowę tablicy informacyjnej o interesujących miejscach i spotkaniach w Hajnówce i okolicy.</p> <p>Odnowiona i zagospodarowana przestrzeń będzie służyła organizacji wystaw plenerowych.</p> <p>W ramach realizacji tego zadania przewiduje się budowę tężni solankowej, dzięki której mieszkańcy oraz osoby przebywające w mieście będą mogły korzystać z inhalacji na świeżym powietrzu. Obiekt taki często składa się z drewnianej konstrukcji obłożonej gałązkami tarniny, które przysłaniają specjalną pompę z obiegiem zamkniętym. Pompa może być np. wypełniona solanką z Zabłocia w gminie Strumień, o największej na świecie zawartości jodu. Należy rozważyć ogrodzenie obiektu i zamykanie na noc.</p>
Podmioty realizujące projekt	Gmina Miejska Hajnówka; HDK; OSiR
Szacunkowa wartość projektu	9 000 000,00 zł

Prognozowane rezultaty projektu	<p>Poprawa stanu zdrowia mieszkańców.</p> <p>Poprawa atrakcyjności oferty możliwości spędzania wolnego czasu w mieście.</p> <p>Podniesienie atrakcyjności turystycznej Hajnówki</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	<p>Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność</p>

PROJEKT NR 15	
Nazwa projektu	Zintegrowany program poprawy bezpieczeństwa
Lokalizacja projektu	Obszar rewitalizacji
Skrócony opis projektu	<p>Zamontowanie systemu monitoringu miejskiego w najważniejszych z punktu widzenia bezpieczeństwa punktach na terenie obszaru rewitalizacji. Oświetlenie miejsc dla pieszych w miejscach szczególnie uczęszczanych i stwarzających niebezpieczeństwo potrażeń pieszego dla przejść dla pieszych.</p> <p>Monitoring da mieszkańcom większe poczucie bezpieczeństwa (w obliczu masowego natężenia dewastacji, chuligaństwa i bójek) i będzie dodatkowym zabezpieczeniem mienia. Będzie źródłem informacji o zdarzeniach wymagających interwencji różnych służb i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo mieszkańców. Ograniczenie do minimum prawdopodobieństwa potrącenia pieszego przez pojazdy.</p>
Podmioty realizujące projekt	Policja, Zakład Gospodarki Mieszkaniowej Zarząd Dróg Powiatowych, Podlaski Zarząd Dróg Wojewódzkich, Gmina Miejska Hajnówka
Szacunkowa wartość projektu	250 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Poprawa bezpieczeństwa.</p> <p>Wzrost atrakcyjności turystycznej.</p> <p>Wzrost jakości życia.</p> <p>Wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych.</p>

Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność
--	--

PROJEKT NR 16	
Nazwa projektu	EKO-Hajnówka – rozbudowa sieci dystrybucji ciepła na terenie miasta wraz z wymianą źródeł ciepła w gospodarstwach domowych oraz z wymianą oświetlenia na energooszczędne.
Lokalizacja projektu	Obszar rewitalizacji
Skrócony opis projektu	<p>Analiza zróżnicowania wewnątrzmijskiego wykazała braki w infrastrukturze technicznej, m. in. w zakresie dostarczania ciepła sieciowego. Rozbudowa sieci dystrybucji ciepła zdaje się być niezbędnym działaniem poprawiającym poziom życia mieszkańców.</p> <p>Pomoc mieszkańcom, poprzez wymianę starych pieców węglowych lub kilku piecyków kaflowych na piece na biomasę, piece gazowe lub nowoczesne piece węglowe lub przyłączenie do miejskiego systemu ciepłowniczego.</p> <p>Dodatkowo zaplanowano wymianę oświetlenia na energooszczędne.</p>
Podmioty realizujące projekt	Gmina Miejska Hajnówka, PEC Sp. z o.o. w Hajnówce
Szacunkowa wartość projektu	7 000 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Ograniczenie ilości zanieczyszczeń w powietrzu.</p> <p>Poprawa stanu aerosanitarne.</p> <p>Poprawa efektywności energetycznej budynków.</p> <p>Poprawa jakości życia mieszkańców.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 17	
Nazwa projektu	OdNowa Zespołu Szkół nr 1 w Hajnówce
Lokalizacja projektu	Zespół Szkół nr 1 w Hajnówce Ul. 3 Maja 54
Skrócony opis projektu	<p>W ramach projektu przewidziane są następujące zadania inwestycyjne oraz edukacyjne i społeczne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Remont dachu budynku szkolnego. – Dach jest pokryty blachą ocynkowaną, która jest już mocno skorodowana. Projekt zakłada wymianę pokrycia dachowego na nową blachę trapezową. 2. Remont korytarza na II piętrze. – w ramach tego działania zaplanowano następujące zadania: demontaż starej podłogi (parkietu); skruszenie i wywóz starego podłoża pod parkietem; wylanie nowej wylewki z miksokretu; ułożenie gresu. demontaż boazerii; przygotowanie ścian i sufitu do malowania; malowanie ścian i sufitu. 3. Remont małej sali gimnastycznej. – Pomalowanie sali gimnastycznej odświeży wygląd i rozjaśni salę. Cyklinowanie i lakierowanie podłogi poprawi utrzymanie czystości (podłoga będzie ścieralna nie będzie wchłaniać wilgoci). Będą widoczne linie boiska do siatkówki i innych gier. Odnowienie sali gimnastycznej wpłynie też na lepsze samopoczucie uczniów, którzy będą bardziej zaangażowani w rozwój sportu. 4. Docieplenie budynku pracowni technicznych. – W ramach tego działania zaplanowano: docieplenie budynku pracowni technicznych styropianem budowlanym, położenie faktury tynku zewnętrznego. Docieplenie budynku pracowni technicznych poprawi utrzymanie ciepła podczas mrozów w salach pracowni, nie będzie potrzeby zimą mocno dogrzewać sal. Położenie faktury tynku zewnętrznego poprawi wygląd, estetykę budynku i nie będzie szpecić szkoły. 5. Remont holu wejściowego budynku szkolnego. – W ramach tego działania zaplanowano: demontaż starej terakoty (ponad 40 letniej), przygotowanie podłoża i ułożenie nowej terakoty; demontaż boazerii, przygotowanie ściany pod malowanie i położenie faktury tynku wewnętrznego; montaż nowych gablot informacyjnych; montaż nowych drzwi wyjściowych na plac szkolny. 6. Budowa nowego ogrodzenia wokół szkoły – W ramach tego działania zaplanowano: budowa nowego ogrodzenia z pręseł metalowych na cokole betonowym. Stare ogrodzenie ma ponad 40 lat. Co roku trzeba malować siatkę ogrodzeniową, ponieważ siatka jest skorodowana. Cokół betonowy jest w wielu

	<p>miejscach wykruszony. Przęsła są powyginane. Nowe ogrodzenie poprawi zarówno bezpieczeństwo uczniów jak również wpłynie na poprawę estetyki wokół szkoły.</p> <p>7. Ułożenie kostki Polbruk na placu szkolnym – Demontaż starych płytek chodnikowych (w dużej mierze popękanych i zniszczonych). Przygotowanie podłoża pod kostkę Polbruk. Ułożenie kostki Polbruk o obrzeży wokół placu.</p> <p>8. „Historia - nauczycielką życia" - uatrakcyjnienie lekcji historii i wiedzy o społeczeństwie - Dostosowanie Sali nr 39 do wymogów pracowni historycznej, Zakup ekranu podwieszanego do sufitu, rzutnika i głośników.</p> <p>9. „Mówię ładnie i poprawnie" - profesjonalna pracownia logopedyczna jako narzędzie pracy z dzieckiem z wadą wymowy - Remont pomieszczenia i dostosowanie go do wymogów pracowni logopedycznej zakup umeblowania (biurko, krzesła biurowe, regał, komoda).</p> <p>Zakup wyposażenia dydaktycznego - pomoce logopedyczne: książki, gry planszowe, zabawki edukacyjne, laptop, głośniki, mikrofon, oprogramowanie logopedyczne.</p> <p>Odbiorcami projektu będą najmłodsi uczniowie Zespołu Szkół nr 1 z klas I - III z wadami wymowy, potrzebujący terapii logopedycznej oraz starsze dzieci posiadające orzeczenia z Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej ze wskazaniem do terapii (autyzm, afazja).</p> <p>10. Modernizacja radiowęzła szkolnego – W ramach tego działania zaplanowano: odnowienie pomieszczenia, wymiana drzwi, wymiana zużytego sprzętu muzycznego, zakup nowego, wymiana mebli, zakup meblościanki (szafy jednodrzwiowej). Zmodernizowany radiowęzeł umożliwi nagrywanie audycji wzbogacających proces edukacji poprzez słuchanie audycji w czasie świąt narodowych, rozwinięcie uczucie patriotyczne młodzieży poprzez prezentowane treści zwróci uwagę na zachowanie etyczne dzieci, umili czas wolny uczniów w czasie przerw, wzbogaci wiedzę na temat literatury, zachęci do czytania lektur poprzez prezentowanie fragmentów książek.</p> <p>11. „Profesjonalna pracownia fizyczna w szkole" – W ramach tego działania zaplanowano: wzbogacenie bazy dydaktycznej niezbędnej do kształcenia dzieci i młodzieży, uatrakcyjnianie procesu lekcyjnego, możliwość korzystania z Internetu i jego zasobów na lekcji.</p>
<p>Podmioty realizujące projekt</p>	<p>Zespół Szkół nr 1 w Hajnówce Ul. 3 Maja 54</p>
<p>Szacunkowa wartość</p>	<p>450 000,00 zł</p>

projektu	
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Wzrost jakości usług publicznych (edukacyjnych).</p> <p>Poprawa estetyki, bezpieczeństwa uczniów.</p> <p>Wzbogacenie bazy dydaktycznej.</p> <p>Polepszenie – uatrakcyjnienie warunków dydaktycznych do prowadzenia lekcji.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	<p>Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność</p>

PROJEKT NR 18	
Nazwa projektu	<p>Utworzenie podmiotu ekonomii społecznej - Zakładu Aktywności Zawodowej w Hajnówce</p>
Lokalizacja projektu	<p>ul. Żabia Górka, działki nr geod. 1014/13, 1014/14, 1014/16, 1014/38, 1014/17, 1014/18, 1014/12</p>
Skrócony opis projektu	<p>Projekt dotyczy budowy podmiotu ekonomii społecznej - Zakładu Aktywności Zawodowej o charakterze usługowo- edukacyjno-rehabilitacyjnym, rekreacyjnym i turystycznym (rehabilitacja, opieka nad osobami starszymi, fizykoterapia, turystyka zdrowotna), łącznie z prowadzeniem szkoleń ułatwiających restrukturyzację zawodową oraz przygotowanie kadr w zakresie usług opiekuńczo-medycznych (praktyki, staże). Ze względu na brak istniejącego budynku, który można by było zrewitalizować bądź zaadoptować na potrzeby ZAZ-u projekt zakłada budowę nowoczesnego budynku wypełniającego wymogi budynku energooszczędnego. Projektowany budynek będzie spełniać wymagania Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, określone w programie pn. „LEMUR – Energooszczędne Budynki Użyteczności Publicznej”. Dzięki temu budowa obiektu możliwa będzie przy udziale środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.</p> <p>ZAZ tworzy się w celu zatrudniania osób niepełnosprawnych z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i określonych w ustawie grup osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także</p>

	<p>przygotowania ich do życia w otwartym środowisku oraz pomocy w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę ich indywidualnych możliwości. W mieście Hajnówka od wielu lat prowadzi się działania mające na celu pomoc osobom niepełnosprawnym. Różnorodne formy pomocy możliwe są dzięki Warsztatom Terapii Zajęciowej, Powiatowemu Ośrodkowi Wsparcia czy działalności stowarzyszeń i organizacji pozarządowych. Konsekwencją, a zarazem rozwinięciem, wspomnianych działań jest funkcjonowanie Zakładu Aktywności Zawodowej. Czynnikiem przemawiającym za zlokalizowaniem ZAZ w Hajnówce są: duże zapotrzebowanie ze strony osób niepełnosprawnych; liczne środowisko osób niepełnosprawnych; brak miejsc pracy na lokalnym rynku i potrzeba przygotowania zawodowego i społecznego osób niepełnosprawnych do funkcjonowania na otwartym rynku pracy; duże doświadczenie miasta w pokonywaniu barier architektonicznych; dotychczasowe doświadczenie MOPS w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych. Planowany ZAZ zatrudniać będzie około 30 osób niepełnosprawnych. Nadrzędnym celem Zakładu Aktywności Zawodowej będzie przygotowanie pracowników niepełnosprawnych do pracy na otwartym rynku pracy. Cele te zrealizowane zostaną przez: zatrudnienie osób niepełnosprawnych o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności; rehabilitacja zawodowa i społeczna; przygotowanie do życia w otwartym środowisku; pomoc w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę indywidualnych możliwości; dostosowanie stanowisk pracy do indywidualnych potrzeb pracowników niepełnosprawnych; mentoring instruktorów zawodu; szkolenia w zakresie doradztwa zawodowego i orientacji zawodowej, poszukiwania pracy na otwartym rynku, autoprezentacji i radzenia sobie ze stresem; uczestnictwo w imprezach, festynach, wystawach i targach; promowaniu wizerunku osoby niepełnosprawnej jako pełnosprawnego pracownika w środowisku lokalnym.</p>
<p>Podmioty realizujące projekt</p>	<p>Gmina Miejska Hajnówka, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce</p>
<p>Szacunkowa wartość projektu</p>	<p>17 000 000,00 zł</p>
<p>Prognozowane rezultaty projektu</p>	<p>Dochody własne samorządów gminnych per capita – wskaźnik wzrośnie - rozwój istniejących i zakładanie nowych działalności gospodarczych (przewiduje się aktywizację osób bezrobotnych, które będą mogły założyć własną działalność gospodarczą – np. usługi opiekuńcze, opieka nad osobami starszymi, lub pracę w już istniejących podmiotach: ZOZy, przychodnie) bezpośrednio wpływa na zwiększenie podatków wpływających do gminy takich jak podatek od środków transportowych, podatek od budowli, od powierzchni związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą itp.</p>

	<p>Liczba pracujących na 1000 osób w wieku produkcyjnym – wskaźnik wzrośnie – realizacja projektu wpływa bezpośrednio na powstanie 30 nowych miejsc pracy i utrzymanie już istniejących, w związku z obsługą i utrzymaniem obiektu oraz aktywizację zawodową osób wykluczonych.</p> <p>Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 osób w wieku produkcyjnym – wskaźnik wzrośnie – realizacja projektu wpływa bezpośrednio na tworzenie nowych podmiotów gospodarczych, natomiast aktywizacja zawodowa osób wykluczonych spowoduje ich samozatrudnienie.</p> <p>Liczba turystów krajowych i zagranicznych korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców – realizacja projektu nie ma bezpośredniego wpływu na wartość wskaźnika, pośrednio natomiast generuje możliwość tzw. turystyki zdrowotnej.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 19	
Nazwa projektu	Utworzenie Hospicjum przy SP ZOZ w Hajnówce
Lokalizacja projektu	Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy, ul. 11. Listopada 20
Skrócony opis projektu	<p>Projekt dotyczy remontu rozbudowy Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego i połączenia go z budynkiem sąsiadującym (ostatnio zajmowanym przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego) w celu utworzenia Hospicjum.</p> <p>Mimo stałego postępu medycyny, liczba chorych wymagających opieki paliatywnej wciąż wzrasta, a co za tym idzie rośnie zapotrzebowanie na hospicja. Obecnie w Polsce opieki paliatywnej wymaga ponad 300 000 osób. W powiecie hajnowskim opieka paliatywna wykonywana jest wyłącznie w warunkach domowych, dlatego istnieje uzasadniona potrzeba utworzenia stacjonarnego hospicjum.</p> <p>Hospicjum stacjonarne to poprawa jakości ostatniego okresu życia. Tu uzyskuje się fachowe leczenie objawowe oraz wsparcie psychosocjalne i duchowe, udzielane choremu i jego najbliższym.</p>
Podmioty realizujące projekt	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce

Szacunkowa wartość projektu	2 300 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	Poprawa jakości usług medycznych. Wzrost jakości życia poprzez zapewnienie miejsc opieki paliatywnej. Wzrost jakości usług publicznych.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 20	
Nazwa projektu	Aktywizacja osób samotnie wychowujących dzieci – stworzenie miejsca spotkań, pomocy psychologicznej i prawnej osobom samotnie wychowującym dzieci.
Lokalizacja projektu	Teren całego miasta, ze szczególnym uwzględnieniem os. Fabryka Chemiczna, Kolejki Leśne, oraz oś. Na skrzyżowaniu ul. Białowieskiej i ul. marsz .J. Piłsudskiego
Skrócony opis projektu	Będą to spotkania grupy wsparcia i rozwoju dla samotnych matek i ojców , przeżywających w życiu trudności wychowawcze lub osobiste. Celem spotkania będzie wymiana doświadczeń i informacji między kobietami borykającymi się z podobnymi trudnościami jak również profesjonalna pomoc z boku psychologa i prawnika.
Podmioty realizujące projekt	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
Szacunkowa wartość projektu	10 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	Aktywizacja rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Rozwój kompetencji rodzicielskich. Przeciwdziałanie uzależnieniom.

	Budowa kapitału społecznego.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 21	
Nazwa projektu	„Pozbądź się barier” - aktywizacja rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.
Lokalizacja projektu	Teren całego miasta, ze szczególnym uwzględnieniem os. Fabryka Chemiczna, Kolejki Leśne, oraz oś. Na skrzyżowaniu ul. Białowieskiej i ul. mar. J. Piłsudskiego.
Skrócony opis projektu	Udzielenie rodzicom dzieci z niepełnosprawnościami wsparcia w poszukiwaniu indywidualnej drogi społecznego rozwoju dziecka poprzez poradnictwo, organizację grup wsparcia, pokazanie dziecka, w tym niepełnosprawnego przez pryzmat jego zdolności i możliwości a nie ograniczeń.
Podmioty realizujące projekt	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
Szacunkowa wartość projektu	10 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	Integracja i aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wzrost jakości życia rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi. Poprawa dostępności do specjalistycznych usług społecznych, medycznych.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 22	
Nazwa projektu	„Nie jesteście sami” - Rozwój wolontariatu skierowanego na pomoc osobom starszym.

Lokalizacja projektu	Teren całego miasta, ze szczególnym uwzględnieniem os. Fabryka Chemiczna, Kolejki Leśne, oraz os. Na skrzyżowaniu ul. Białowieskiej i ul. mar. J. Piłsudskiego
Skrócony opis projektu	Pomoc skierowana jest głównie do osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych, które odczuwają chęć spotkania się z drugim człowiekiem celem odbycia zwykłej rozmowy, podzielenia się własnymi przemyśleniami, wspomnieniami. Pomoc wolontariuszy głównie będzie odbywać się w miejscu zamieszkania podopiecznego. Polegająca na byciu towarzyszem w rozmowie, na spacerze, zakupach, wspólnym czytaniu. Wymienione działania mają za zadanie zmniejszenie poczucia samotności, izolacji osób starszych i niepełnosprawnych
Podmioty realizujące projekt	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
Szacunkowa wartość projektu	2 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	Budowa kapitału społecznego. Rozwój procesów integracji międzypokoleniowej. Wzrost jakości życia osób starszych. Integracja międzypokoleniowa.
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 23	
Nazwa projektu	„Zadbaj o swoje otoczenie” - działania animacyjne z mieszkańcami osiedli mające na celu zadbanie o estetykę otoczenia miejsca zamieszkania.
Lokalizacja projektu	os. Fabryka Chemiczna
Skrócony opis projektu	Realizacja projektu będzie służyć budowie tożsamości lokalnej, tzw. wartości miejsca dla mieszkańców. Poczucia odpowiedzialności za „moje miejsce” (u mieszkańców) skutkujące w konsekwencji m.in. dbałością o porządek i estetykę

	<p>otoczenia, odpowiedzialnością za poszczególne elementy przestrzeni. Wspólne sprzątanie, realizacja zieleńców, prowadzenie m.in. mini ogródków kwiatnych pozwoli wzmocnić poczucie własności u mieszkańców a i tym samym wzmocnić poczucie odpowiedzialności za przestrzeń i miejsce w którym się mieści.</p> <p>Beneficjenci: mieszkańcy os. Fabryka Chemiczna, os. Kolejki Leśne (ul. Armii Krajowej)</p>
Podmioty realizujące projekt	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
Szacunkowa wartość projektu	100 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych i półpublicznych.</p> <p>Wzrost jakości życia.</p> <p>Promocja postaw obywatelskich.</p> <p>Integracja lokalnych środowisk mieszkańców.</p> <p>Integracja międzypokoleniowa.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

PROJEKT NR 24	
Nazwa projektu	Klub Integracji Społecznej
Lokalizacja projektu	Teren całego miasta ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji
Skrócony opis projektu	<p>Klub Integracji Społecznej - której celem jest udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy.</p> <p>Klub Integracji Społecznej będzie jednostką organizacyjną otwartą na potrzeby lokalnego środowiska, która stara się dopasować swoim zakresem świadczonych</p>

	<p>usług i działaniem do potrzeb wszystkich grup ryzyka. Podstawowym celem prowadzenia KIS będzie świadczenie takich usług, które wpisują się w pojęcie reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Usługi te będą realizowane poprzez kompleksowe działania zmierzające do zapewnienia osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym pomocy w uzyskaniu bezpieczeństwa socjalnego, rozumianego jako szeroko pojęta profilaktyka, aktywizacja zawodowa i pomoc w osobistym rozwoju.</p> <p>Beneficjentami tego projektu będą osoby z grupy ryzyka (bezdomni, realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności, uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego, uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej, chorzy psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego, bezrobotni, w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zwalniani z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej).</p>
Podmioty realizujące projekt	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
Szacunkowa wartość projektu	70 000,00 zł
Prognozowane rezultaty projektu	<p>Wzmocnienie lokalnej tożsamości.</p> <p>Lokalne integracja i aktywizacja społeczna.</p> <p>Integracja międzypokoleniowa.</p>
Sposoby oceny i mierzenia rezultatów projektu	Sprawozdanie z realizacji projektu, bieżący monitoring, wnioski o płatność

9.2 Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne obejmują szereg grup działań, których realizacja przyczyni się do eliminacji lub ograniczenia negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową.

Niepełnosprawność

Wśród problemów zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji znalazły się kwestie związane z osobami niepełnosprawnymi. Ich koncentracja na wyznaczonym obszarze sprawia, że w ramach planowanej interwencji powinien znaleźć się szeroki wachlarz różnorodnych działań mających na celu ich wsparcie. Do głównych problemów, jakie dotyczą środowisko osób niepełnosprawnych zaliczono: niską aktywność zawodową osób niepełnosprawnych, niewystarczającą infrastrukturę społeczną oraz powszechne występowanie na obszarze rewitalizacji całego szeregu barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie zarówno osobom niepełnosprawnym, jak również innym grupom. Tak określone niedobory powinny być uzupełniane poprzez następujące rodzaje działań:

- a) Partycypacyjne planowanie rozwiązań ułatwiających dostęp do obiektów i przestrzeni publicznych oraz prywatnych np. instytucji kultury, infrastruktury społecznej, sklepów itd. Przykładem takich działań jest audyt potrzeb osób niepełnosprawnych oraz barier architektonicznych wypracowany wspólnie z przedstawicielami środowiska osób niepełnosprawnych.
- b) Likwidacja barier architektonicznych i ułatwienie dostępu do usług publicznych dla osób niepełnosprawnych w tym: ruchowo, niedowidzących czy niewidomych.
- c) Rozszerzenie prowadzonej oferty terapeutycznej skierowanej do osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji zawodowej np. w ramach: Warsztatów Terapii Zajęciowej, Środowiskowego Domu Samopomocy i in – np. praktyki zawodowe, staże i in.
- d) Likwidacja niedogodności i braków infrastrukturalnych dla osób niepełnosprawnych w bezpośrednim otoczeniu placówek infrastruktury społecznej np. wyrównanie chodnika itp.
- e) Utworzenie mieszkań chronionych.
- f) Utworzenie spółdzielni socjalnej.

Wsparcie rodzin wieloproblemowych

Podstawowym problemem obszaru rewitalizacji jest wysoki stopień koncentracji na nim rodzin wieloproblemowych, a więc takich o wysokim natężeniu całego szeregu różnych problemów społecznych. Kluczowym zagadnieniem z tego zakresu wsparcia jest skuteczna reintegracja rodzin zagrożonych wykluczeniem z resztą społeczności oraz ich aktywizacja poprzez działania społeczne, kulturalne i in. W tego rodzaju przedsięwzięciach rewitalizacyjnych powinny mieścić się takie działania jak np.:

- a) Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz uzależnieniom, w tym:
 - a. Propagowanie zdrowego i trzeźwego stylu życia wśród osób uzależnionych i ich rodzin.
 - b. Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych.
 - c. Punkt konsultacyjny dla ofiar przemocy.
- b) Aktywizacja społeczna i zawodowa osób dorosłych, w tym:

- d. Utworzenie spółdzielni socjalnej.
- e. Wyrównywanie szans rozwojowych wychowanków świetlic środowiskowych poprzez dodatkowe zajęcia edukacyjne, sportowe, artystyczne.

Sport i kultura fizyczna oraz rekreacja dla rewitalizacji

Hajnówka posiada specjalistyczną infrastrukturę sportową. Do takiej należą np.: basen, korty tenisowe, Orliki, zimą lodowisko. Potencjał ten powinien zostać właściwie wykorzystany w ramach planowanych działań rewitalizacyjnych. Aktywizacja różnych grup wiekowych mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zajęcia sportowe i rekreacyjne może przynieść szereg pozytywnych efektów:

- a) W przypadku dzieci i młodzieży, w tym z rodzin zagrożonych wykluczeniem będzie propagować właściwe wzorce zachowań oraz poprawiać ogólny stan psychofizyczny. W ten sposób może pełnić formę profilaktyki zarówno w zakresie stanu zdrowia, jak również przeciwdziałania uzależnieniom.
- b) Dla osób starszych będzie stanowić ważny element wpływający korzystnie na stan zdrowia, w wyniku czego wydłużeniu może ulec okres samodzielności najstarszych mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Przykładami działania w ramach tej grupy przedsięwzięć mogą być np.:

- a) Zajęcia dla dzieci i młodzieży z zakresu sportów wodnych.
- b) Aktywne sportowo wakacje dla dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji.
- c) Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej np.:
 - a. Boisk wielofunkcyjnych.
 - b. Ścianki wspinaczkowej i in.

W ramach badań jakościowych zidentyfikowano braki w zakresie infrastruktury rekreacyjnej. Jako uzupełnienie owych braków zaproponowano:

- a) Stworzenie siłowni na otwartym powietrzu.
- b) Coroczny turniej pięściarski o Złotego Żubra z udziałem zawodników z Polski i zagranicy.
- c) Podwórkowe drużyny piłkarskie.
- d) Modernizacja skateparku wraz z zapewnieniem działań animacyjnych z mieszkańcami na tym obiekcie (zatrudnienie animatora).

Zadbać o historyczną dzielnicę Hajnówki

W badaniach jakościowych mieszkańcy Hajnówki wskazali na brak centrum jako jeden z ważniejszych problemów przestrzenno-funkcjonalnych miasta. Jako namiastkę takiego centrum wskazano m.in. ulicę Ks. Ignacego Wierobieja. Jest to teren o tyle istotny, że w obszarze tym znajduje się duża liczba obiektów zabytkowych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, instytucje publiczne oraz skupienie drobnej działalności gospodarczej o profilu handlowym i rzemieślniczym. Powoduje to, iż należy tę część miasta uważać za istotny obszar z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego oraz lokalnej tożsamości i przedsiębiorczości. Nadanie tej części miasta nowych funkcji z pewnością przyczyniłoby się do budowy kapitału społecznego i lokalnych więzi. Dodatkowo rozwój funkcji centralnych będzie korzystnie wpływał na ożywienie gospodarcze i społeczne tej części miasta.

Proponowane funkcje i cele dla ulicy ks. Wierobieja zidentyfikowane w trakcie prac nad programem to:

- e) Turystyka – funkcje turystyczno-edukacyjne związane z historią i tożsamością tego miejsca – zwiększenie atrakcyjności ulicy dla mieszkańców i turystów, np. poprzez Ustawienie tablicy historycznej informacyjnej o wysiedleniu ludności żydowskiej do getta w Prużanie dn. 6 sierpnia 1941 r. Miejsce istnienia synagogi przy ks. Wierobieja spalonej przez Niemców 25 czerwca 1941r.
- f) Rzemiosło – Zatrzymanie dotychczasowych funkcji ulicy: handlowo-usługowej, poszerzenie funkcjonalności i rzemiosło – produkty lokalne.
- g) Miejsce spotkań i integracji mieszkańców oraz miejsca organizacji wydarzeń i akcji w tej przestrzeni.
- h) Nowoczesna edukacja historyczna (questy, wykorzystanie tradycji drzewiarskich).

W ramach tego przedsięwzięcia zaplanowano następujące działania:

- a) Poprawa estetyki całej ulicy (budynki, reklamy).
- b) Stworzenie opowieści o ulicy ks. Wierobieja. Atrakcyjna, nowoczesna i spójna narracja wykorzystująca lokalne potencjały ulicy (historie, w tym historie konkretnych budynków, rzemieślniczo-handlowe tradycje, itp.)
- c) Zachęcenie do lokowania działalności rękodzielniczej związanej z regionem.
- d) Wykorzystanie potencjału związanego z wielokulturowością.
- e) Dofinansowanie drobnych modernizacji starych obiektów i budowania nowych oraz wyposażenia w obiekty małej architektury.
- f) Ujednolicenie architektoniczne całego centrum. Okolica powinna się wyróżniać architektonicznie, być ciekawą i niepowtarzalną, mieć wspólne cechy: np. oświetlenie, przystanki autobusowe, kosze na śmieci, ławeczki, itp.
- g) Ożywienie też ulicy mogłoby nastąpić poprzez jej stylizację na woonerf, czyli ulicę stylizowaną na deptak, tzw. „miejski podwórzec” z wyznaczonym ciągiem dla pieszych i drogą o spowolnionym ruchu. Centrum powinno być niehandlowe aczkolwiek mile widziane niewielkie butiki, zakłady usługowe: fryzjerskie, kosmetyczne, wypożyczalnia rowerów, kwaciarnie, kawiarnie, bary i puby, ukwiecenie i inne ozdoby, ograniczyć możliwość sytuowania reklam (np. podatek).

Zagospodarowanie byłego dworca PKP wraz z terenem przyległym – Stacja Duchowa Witalność

Obszarem o bardzo dużym, z punktu widzenia planowanej interwencji, potencjale jest obszar pokolejowy ze szczególnym uwzględnieniem budynku b. dworca. Dworzec wraz z całym przyległym terenem mógłby być wykorzystany (w zależności od potrzeb i pomysłu) na wiele różnych sposobów, ze szczególnym uwzględnieniem celów społecznych. Obecny budynek, aby spełnić nowe funkcje i służyć lokalnej społeczności będzie musiał ulec szeroko zakrojonej modernizacji. Niezbędne jest również zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni do niego przyległych, m.in. poprzez utworzenie terenu zielonego z miejscami do wypoczynku, fontanną, elementami małej architektury, (w tym ławkami, stojakami na rowery itp.) oraz uzupełnienie zadrzewień po stronie przejazdu kolejowego. Aby nadać tej przestrzeni właściwy charakter i w pełni wykorzystać jej potencjały należałoby utworzyć alejki, siłownię plenerową, plac zabaw oraz budowę elementów małej architektury. Niezbędnym również elementem byłoby oświetlenie tego terenu.

Wieża Ciśnień

Miejscem, które można wykorzystać w działaniach rewitalizacyjnych obszaru kolejowego jest d. wieża ciśnień. Postulat wykorzystania tego miejsca do stworzenia przestrzeni publicznej o funkcjach edukacyjno –kulturalnych, przewijał się w spotkaniach z mieszkańcami na wszystkich etapach konsultacji. Przedstawione pomysły na zagospodarowanie wieży ciśnień to np.:

- a) Dostosowanie wieży ciśnień do prowadzenia warsztatów twórczych, wystaw artystycznych, spotkań.
- b) Na pierwszej kondygnacji mógłby zostać otwarty punkt informacji turystycznej.
- c) Dolna część wieży może zostać przeznaczona pod ekspozycję, przedstawiającą historię miasta, górna część na cele gastronomiczno-usługowe (kawiarnia, herbaciarnia).
- d) Innym pomysłem było również stworzenie obserwatorium astronomicznego.
- e) Pojawiły się również pomysły zaadaptowania wnętrza jako ścianki wspinaczkowej.

Wszystko to pokazuje jak wielki potencjał posiada to miejsce oraz jak bardzo mieszkańcy potrzebują je wykorzystać.

Podczas dostosowania samej wieży nie powinno się pominąć zagospodarowania terenu wokół. Tu należałoby zadbać o utwardzenie ścieżek , budowę zadaszzonego parkingu rowerowego. Wg mieszkańców mogłaby w okolicy również powstać wiata ogniskowa i „ziołowy zakątek”.

Utworzenie Edukacyjnego Centrum Hajnowskich Tradycji Drzewnych

Utworzenie nowego obiektu, nawiązującego do tradycji drzewnych w Hajnówce, który spełniałby funkcje edukacyjne dla lokalnej społeczności, ale byłby także atrakcją dla odwiedzających miasto i region turystów. Obiekt powinien być dostosowany do odbioru przez grupy zorganizowane. Konceptyjnie mógłby nawiązywać do Centrum Nauki Kopernik. Obiekt taki mógłby organizować stałe zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży. Jego funkcjonalność można by połączyć np. ze sprzedażą pamiątek czy funkcjami rekreacyjnymi o charakterze typowo komercyjnym, np. kręgielnią (mogłyby być zastosowane drewniane kule do gry, stylistyka i wyposażenie z drewna).

10. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Integracja działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych zapewniona zostanie poprzez wykorzystanie następujących mechanizmów w obrębie programu:

1. Kompleksowość programu.
2. Koncentracja programu rewitalizacji.
3. Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

10.1. Kompleksowość programu

Ze względu na złożony charakter procesów rewitalizacyjnych niezbędną cechą programu musi być zapewnienie wielowymiarowej formuły interwencji. Rewitalizacja musi być realizowana poprzez szeroki wachlarz powiązanych ze sobą w logiczną całość działań obejmujących różne wymiary miasta. Dlatego też Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Hajnówka obejmuje swoim zakresem działania we wszystkich podstawowych aspektach tj. zarówno w sferze społecznej, gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej, technicznej jak również środowiskowej uwzględniając szereg różnych źródeł finansowania. Tylko tak zaplanowane kompleksowe działania, będą stwarzały możliwość pojawienia się efektu synergii i w konsekwencji osiągnięcie jak najwyższej efektywności przeprowadzonej interwencji.

10.2. Koncentracja programu rewitalizacji

Rewitalizacja, co do zasady, musi być prowadzona na obszarach wymagających interwencji i jednocześnie pełniących istotną rolę z punktu widzenia procesów rozwojowych miasta. W przypadku LPR Miasta Hajnówka efekt koncentracji zapewniono:

- a) W części diagnostycznej tj. analizie zróżnicowania wewnątrzmijskiego - poprzez przyjęcie odpowiednio wysokiego progu natężenia dla zdecydowanej większości spośród analizowanych wskaźników. Poziom ten wyniósł 120% wartości obliczonej dla całego miasta. Tym samym, obszar zdegradowany i rewitalizacji obejmuje część miasta o szczególnie wysokiej koncentracji zjawisk kryzysowych.
- b) Ograniczenie wielkości obszaru zdegradowanego i rewitalizacji poniżej wymaganych przepisami progów dotyczących maksymalnego udziału w:
 - a. Powierzchni gminy (20%). **Obszar zdegradowany/rewitalizacji objął 8,6%/7,4% powierzchni Gminy Miasto Hajnówka.**
 - b. Liczbie ludności (30%). **Obszar zdegradowany/rewitalizacji zamieszkiwany był przez 24,5%/24,4% ogółu liczby mieszkańców Gminy Miasto Hajnówka.**
- c) W części dotyczącej planowanych działań poprzez skupienie ich na obszarze rewitalizacji.

10.3. Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zapewnienie komplementarności projektów (a także szerzej: przedsięwzięć) w różnych wymiarach jest niezbędne aby realizowane działania przynosiły zaplanowane efekty. W szczególności dotyczy to następujących typów komplementarności:

- a) Problemowej.
- b) Proceduralno-instytucjonalnej.
- c) Międzyokresowej.
- d) Źródeł finansowania.
- e) Przestrzennej.

10.3.1. Komplementarność problemowa

Zaplanowane w ramach Programu działania rewitalizacyjne odpowiadają na zdiagnozowane problemy (Tabela 10.3.1.), w wyniku czego będą oddziaływać na wszystkie aspekty rozwoju miasta, w tym: społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, środowiskowe i techniczne. Zakres zaplanowanych działań zapewni uzupełnianie się poszczególnych projektów między sobą. Dzięki temu wyeliminowane zostanie ryzyko wynikające z możliwości wystąpienia fragmentacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zamieszczonych w Programie.

Zapewnieniu odpowiedniego poziomu powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach a w konsekwencji lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań będzie służyć koordynacja całości zaplanowanej interwencji na poziomie Urzędu Miasta przez wyznaczoną osobę (operatora).

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

Tabela 10.3.1. Macierz logiczna interwencji rewitalizacyjnych w ramach LPRMH.

Zdiagnozowany problem	Badany wskaźnik	Cel strategiczny	Cel operacyjny	Przedsięwzięcie odpowiadające na problem, ograniczające jego występowanie	Obszar
Bezpieczeństwo	Liczba wykroczeń komunikacyjnych na 1 tys. mieszkańców	Cel 4. Zwiększenie atrakcyjności miasta poprzez stworzenie optymalnych warunków do rozwoju kluczowych funkcji	2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa	Zintegrowany program poprawy bezpieczeństwa Boisko wielofunkcyjne wraz z odnową placu apelowego przy Zespole Szkół nr 2 z oddziałami integracyjnymi	Chopina; Mostowa; Centrum-Millenium
	Wskaźnik syntetyczny problemów bezpieczeństwa	Cel 4. Zwiększenie atrakcyjności miasta poprzez stworzenie optymalnych warunków do rozwoju kluczowych funkcji	2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa	Zintegrowany program poprawy bezpieczeństwa	Chopina; Mostowa; Centrum-Millenium
Bezrobocie	Wskaźnik syntetyczny problemów bezrobocia	Cel 2. Obniżenie poziomu bezrobocia oraz aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	1. Aktywizacja osób bezrobotnych	Utworzenie podmiotu ekonomii społecznej - Zakładu Aktywności Zawodowej w Hajnówce Adaptacja obiektu po Fabryce Mebli Forte S.A. na potrzeby aktywnej społeczności lokalnej Klub Integracji Społecznej	Chemiczna; Kolejki Leśne; Chopina; Lipowa
Brak lokalnej tożsamości i integracji społecznej	Badania jakościowe	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	7. Promocja postaw obywatelskich	Muzeum od nowa Zachować dziedzictwo naszych przodków – edukacja kulturowa w teorii i praktyce Spacery tematyczne z przewodnikiem	Kolejki Leśne; Chemiczna; Mostowa; Międzytory; Chopina, Lipowa I; Centrum - Millenium
Demografia	Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej ludności	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	6. Aktywna polityka senioralna	Bezpieczna Przysiań „Nie jesteście sami” - Rozwój wolontariatu skierowanego na pomoc osobom starszym.	Chopina; Międzytory;
Dziedzictwo kulturowe	Udział w liczbie zabytków wpisanych do GEZ w %	Cel 4. Zwiększenie atrakcyjności miasta poprzez stworzenie optymalnych warunków do rozwoju kluczowych funkcji	3. Wykorzystanie dziedzictwa materialno -kulturowego	Zagospodarowanie zdegradowanej terenu wokół Hajnowskiego Domu Kultury i nadania mu funkcji kulturalno – społecznej; Muzeum od nowa; Zachować dziedzictwo naszych przodków – edukacja kulturowa w teorii i praktyce.	Centrum- Millenium

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

Kapitał społeczny	Wskaźnik syntetyczny frekwencji wyborczej	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	7. Promocja postaw obywatelskich	Adaptacja obiektu po Fabryce Mebli Forte S.A. na potrzeby aktywnej społeczności lokalnej „Zadbaj o swoje otoczenie” – działania animacyjne z mieszkańcami osiedli mające na celu zadbanie o estetykę otoczenia miejsca zamieszkania.	Chemiczna; Chopina; Lipowa
Kryzys w rodzinach	liczba osób otrzymujących zasiłek z MOPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na 1 tys. mieszkańców	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	4. Wsparcie rodzin wieloproblemowych	Szkoła Dobrego Rodzica Aktywizacja osób samotnie wychowujących dzieci – stworzenie miejsca spotkań, pomocy psychologicznej i prawnej osobom samotnie wychowującym dzieci. Klub Integracji Społecznej	Chemiczna; Mostowa; Centrum-Millennium
	liczba osób w rodzinach objętych procedurą niebieskiej karty w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	3. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	Szkoła Dobrego Rodzica	Chemiczna; Kolejki Leśne; Centrum-Millennium
	liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego na 1 tys. mieszkańców	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	4. Wsparcie rodzin wieloproblemowych	Szkoła Dobrego Rodzica Aktywizacja osób samotnie wychowujących dzieci – stworzenie miejsca spotkań, pomocy psychologicznej i prawnej osobom samotnie wychowującym dzieci. Klub Integracji Społecznej	Chemiczna; Kolejki Leśne; Mostowa; Centrum-Millennium
Niska jakość lub brak urządzonych przestrzeni publicznych	badania jakościowe - wizja lokalna, spacer badawczy, warsztaty z interesariuszami	Cel 4. Zwiększenie atrakcyjności miasta poprzez stworzenie optymalnych warunków do rozwoju kluczowych funkcji	1. Modernizacja głównych przestrzeni publicznych	Modernizacja Parku Miejskiego wraz z wybudowaniem tężni solankowej Stworzenie multifunkcyjnej przestrzeni publicznej na Osiedlu Chemiczna. Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych na osiedlu Kolejki Leśne „Zadbaj o swoje otoczenie” – działania animacyjne z mieszkańcami osiedli mające na celu zadbanie o estetykę otoczenia miejsca zamieszkania. Poprawa użyteczności i estetyki przestrzeni miejskich	Chemiczna; Mostowa, Centrum -Millennium
Niski stopień wyposażenia w infrastrukturę sieciową	udział ludności w budynkach mieszkalnych niepodłączonych do miejskiej sieci ciepłowniczej w ogóle liczby mieszkańców	Cel 3. Wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców w wyniku modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.	2. Rozwój infrastruktury sieciowej	EKO-Hajnówka – rozbudowa sieci dystrybucji ciepła na terenie miasta wraz z wymianą źródeł ciepła w gospodarstwach domowych oraz wymianą oświetlenia na energooszczędne.	Chemiczna; Chopina; Lipowa; Międzyzatory; Mostowa
Poziom dochodów	PIT należny na 1 podatnika	Cel 2. Obniżenie poziomu bezrobocia oraz aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	1. Aktywizacja osób bezrobotnych 2. Tworzenie nowych miejsc pracy 3. Rozwój przedsiębiorczości 4. Rozwój ekonomii społecznej	Utworzenie podmiotu ekonomii społecznej - Zakładu Aktywności Zawodowej w Hajnówce	Kolejki Leśne

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

Problemy alkoholowe	Liczba wniosków kierowanych do MKRPA w latach 2011-2015 na 1 tys. mieszkańców	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	5. Wsparcie osób uzależnionych i ich rodzin	Klub Integracji Społecznej	Chemiczna; Kolejki Leśne; Międzytory
Problemy edukacyjne	Wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	1. Edukacja dzieci i młodzieży	OdNowa Zespołu Szkół nr 1 w Hajnówce	Chemiczna; Lipowa
Problemy Środowiskowe	Bezpośrednia bliskość emitenta PM2,5	Cel 3. Wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców w wyniku modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.	3. Poprawa stanu aerosanitarnego	EKO-Hajnówka – rozbudowa sieci dystrybucji ciepła na terenie miasta wraz z wymianą źródeł ciepła w gospodarstwach domowych.	Chemiczna; Chopina
	Udział osób zamieszkających na obszarze przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM2,5 w ogóle liczby mieszkańców w Hajnówce	Cel 3. Wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców w wyniku modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.	3. Poprawa stanu aerosanitarnego	EKO-Hajnówka – rozbudowa sieci dystrybucji ciepła na terenie miasta wraz z wymianą źródeł ciepła w gospodarstwach domowych oraz wymianą oświetlenia na energooszczędne.	Chopina; Chemiczna; Lipowa; Mostowa; Centrum-Millennium
Problemy zdrowotne	Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	Aktywizacja osób bezrobotnych	Klub Integracji Społecznej	Kolejki Leśne
	Liczba osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne na 1 tys. mieszkańców	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	2. Aktywizacja niepełnosprawnych	Adaptacja budynku mieszkalnego na mieszkania treningowe dla osób niepełnosprawnych przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym przy ul.3 Maja 21"; „Pozbądź się barier” - aktywizacja rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	Chemiczna; Kolejki Leśne;
	Liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia MOPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną	2. Aktywizacja niepełnosprawnych	Adaptacja budynku mieszkalnego na mieszkania treningowe dla osób niepełnosprawnych przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym przy ul.3 Maja 21; „Pozbądź się barier” - aktywizacja rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	Chemiczna; Kolejki Leśne
Przedsiębiorczość	Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym	Cel 2. Obniżenie poziomu bezrobocia oraz aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	3. Rozwój przedsiębiorczości	Poprawa użyteczności i estetyki przestrzeni miejskich	Kolejki Leśne; Międzytory

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

Ubóstwo/uzależnienie od pomocy społecznej	Wskaźnik syntetyczny problemów związanych z ubóstwem	Cel 1. Zapobieganie wykluczeniu szczególnie zagrożonych nim grup mieszkańców poprzez aktywizację i integrację społeczną Cel 2. Obniżenie poziomu bezrobocia oraz aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	1. Aktywizacja osób bezrobotnych 2. Tworzenie nowych miejsc pracy 3. Rozwój przedsiębiorczości 4. Rozwój ekonomii społecznej 8. Wsparcie procesów wychodzenia z ubóstwa	Utworzenie podmiotu ekonomii społecznej - Zakładu Aktywności Zawodowej w Hajnówce Adaptacja obiektu po Fabryce Mebli Forte S.A. na potrzeby aktywnej społeczności lokalnej.	Chemiczna; Kolejki leśne; Lipowa; Międzytory
Zasób komunalny	Udział powierzchni mieszkalnej w zasobie komunalnym ogółem	Cel 3. Wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców w wyniku modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.	1. Poprawa warunków mieszkaniowych w zasobie komunalnym	Stworzenie multifunkcyjnej przestrzeni publicznej na Osiedlu Chemiczna.	Kolejki Leśne; Mostowa; Centrum-Millenium

Źródło: opracowanie własne.

10.3.2. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Ten wymiar komplementarności zostanie zapewniony poprzez 2 podstawowe typy działań:

- a) Zaplanowaną strukturę zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Hajnówka.

Opis struktury zarządzania LPRMH wraz z określeniem szacunkowych jego kosztów został przedstawiony w Rozdziale 12. Wyznaczenie w Urzędzie Miasta jednostki (stanowiska), która będzie koordynować i monitorować procesy rewitalizacji przy bezpośrednim powiązaniu z najwyższym szczeblem decyzyjności tj. władz miasta, pozwoli na efektywne i skuteczne wdrażanie programu.

- b) Zgodność z dokumentami strategicznymi i operacyjnymi miasta.

LPRMH, co przedstawiono w Rozdziale 7 w bardzo wyraźny sposób wpisuje się w dokumenty strategiczne miasta takie jak:

- a) Strategia Rozwoju Miasta Hajnówka na lata 2016-2025.
- b) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Hajnówka.
- c) Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych Gminy Miejskiej Hajnówka na lata 2013-2021.

Ponadto, działania w nim zaplanowane współgrają z celami działań zapisanych również w innych dokumentach o charakterze strategicznymi lub operacyjnym, w tym m.in.:

- a) Lokalnej Strategii Działania LGD Puszcza Białowieska.
- b) Programie Gospodarki Niskoemisyjnej i in.

Dodatkowym elementem, wzmacniającym tego rodzaju komplementarność są także:

- c) Koordynacja zapisów LPRMH z dokumentami planistycznymi tj. SUIKZP oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
- d) Postulowane wykorzystanie części diagnostycznej służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i rewitalizacji w trakcie prac nad aktualizacją dokumentów strategicznych i operacyjnych miasta.

10.3.3. Komplementarność międzykresowa

Miasta i gminy województwa podlaskiego, z punktu widzenia procesów rewitalizacji

Sytuacja miast województwa podlaskiego, jest w skali kraju o tyle specyficzna, że w poprzedniej perspektywie finansowej, w RPOWP 2007-2013 brak było działań skierowanych bezpośrednio na działania rewitalizacyjne. Pojedyncze miasta województwa podjęły co prawda trud opracowania i realizacji własnych programów rewitalizacji. Na terenie miasta Hajnówka były co prawda realizowane przedsięwzięcia, które mogłyby składać się na proces rewitalizacji, niemniej jednak brak ich koordynacji oraz kompleksowości nie pozwala zakwalifikować ich jako takich.

W poprzednim okresie programowania Gmina Miejska Hajnówka przy wsparciu zewnętrznym realizowała następujące projekty:

- a) „Zintegrowany projekt wsparcia sektora turystycznego pogranicza polsko-białoruskiego”.
- b) „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej miasta Hajnówka” (Pracami objęto Zespół Szkół Nr 3 przy ul. Nowowarszawskiej, Szkołę Podstawową Nr 3 przy ul. Działowej, Przedszkole Samorządowe Nr 3 przy ul. Rzecznej, Przedszkole Samorządowe Nr 5 przy ul. Mikołaja Reja oraz budynek dydaktyczny będący siedzibą Zamiejscowego Wydziału Leśnego Politechniki Białostockiej przy ul. Piłsudskiego).
Z tej listy na obszarze rewitalizacji znajduje się ostatni z wymienionych obiektów.
- c) „Budowa infrastruktury drogowej szansą na rozwój społeczno-gospodarczy Miasta Hajnówka – budowa ulic: Żabia Górka i Odległa”.
W skład obszaru rewitalizacji wchodzi część ulicy Żabia Górka.
- d) „Przebudowa ulicy Władysława Jagiełły i 11 Listopada w Hajnówce”
Obie ulice wchodzi w skład obszaru rewitalizacji.
- e) „Moje Boisko – Orlik 2012” (przy Zespole Szkół nr 1).
- f) „Moje Boisko – Orlik 2012” Lodowisko o powierzchni 20m x 30m zostało rozstawione na boisku do gry w kosza przy Zespole Szkół nr 1
- g) "Atrakcyjna szkoła dziś - jutro inteligentny obywatel".
- h) "Przedszkolak z tradycją" w Przedszkolu nr 1.
- i) „Zwiększenie udziału energii odnawialnej na terenie miasta Hajnówka poprzez instalację kolektorów słonecznych na budynkach mieszkalnych i budynkach użyteczności publicznej”.
- j) „Hajnówka – Kamieniec. Poznajemy, promujemy”.

10.3.4. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania LPR Miasta Hajnówka zostanie zapewniona poprzez łączenie finansowania pochodzącego z różnych potencjalnych źródeł finansowania w tym m.in.:

- a) EFRR, EFS i FS.
- b) Prywatnych, w tym m.in.:
 - a. Wspólnot mieszkaniowych.
- c) Środków własnych miasta w postaci:
 - a. Budżetu Obywatelskiego.
 - b. Programu Współpracy Miasta Hajnówka z Organizacjami Pozarządowymi i Innymi Podmiotami Działającymi w Sferze Pożytku Publicznego.
- d) Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.
- e) Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- f) Ministerstwa Sportu i Turystyki.
- g) NFOŚiGW i WFOŚiGW.

10.3.5. Komplementarność przestrzenna

Zaplanowane w programie rewitalizacji działania koncentrują się na obszarze rewitalizacji. Poszczególne projekty rewitalizacyjne będą się wzajemnie dopełniały przestrzennie. W konsekwencji umożliwi to wystąpienia efektów synergii. Wysoki stopień powiązania planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych z dokumentami strategicznymi miasta zapewni ich powiązanie z innymi działaniami, których realizacja odbywa się w mieście.

11. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE PROGRAMU REWITALIZACJI

Szacunkowe ramy finansowe planowanej w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka interwencji przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11.1.1. Szacunkowe ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka.

L.p.	Nazwa projektu	Szacunkowy koszt			Potencjalne źródła finansowania
		W zł	W tym szacunkowy poziom środków własnych w zł	Szacunkowy poziom środków zewnętrznych w zł	
1	Poprawa użyteczności i estetyki przestrzeni miejskich	5 000 000	750 000	4 250 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
2.	Stworzenie multifunkcyjnej przestrzeni publicznej Osiedlu Chemiczna	1 000 000	250 000	850 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
3.	Boisko wielofunkcyjne wraz z odnową placu apelowego	1 500 000	225 000	1 275 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
4.	Modernizacja kompleksu sportowo - rekreacyjnego OSiR - nadanie nowych funkcji dla obiektu zdegradowanego zabezpieczających potrzeby społeczne i gospodarcze osób zamieszkałych na terenie miasta Hajnówka, w tym w obszarze zdegradowanym	8 500 000	1 275 000	7 225 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
5.	Adaptacja budynku mieszkalnego na mieszkania treningowe dla osób niepełnosprawnych przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym przy ul.3 Maja 21	740 000	111 000	629 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, EFS, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
6.	Szkoła Dobrego Rodzica	30 000	30 000	0	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
7.	Spacery tematyczne z przewodnikiem	13 000	1 950	11 050	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
8.	Zagospodarowanie terenu wokół Hajnowskiego Domu Kultury w celu nadania mu funkcji kulturalno – społecznej	250 000.	37 500	212 500	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
9.	Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych na osiedlu Kolejki Leśne	250 000	37 500	212 500	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
10.	Muzeum od nowa	750 000	112 500	637 500	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
11.	Zachować dziedzictwo naszych przodków – edukacja kulturalna w teorii i praktyce	5 000 000	750 000	4 250 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

L.p.	Nazwa projektu	Szacunkowy koszt			Potencjalne źródła finansowania
12.	Adaptacja obiektu po Fabryce Mebli Forte S.A. na potrzeby aktywnej społeczności lokalnej	10 000 000	1 500 000	8 500 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
13.	Bezpieczna Przystań	6 500 000	975 000	5 525 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
14.	Modernizacja Parku Miejskiego wraz z wybudowaniem tężni solankowej	8 000 000	1 200 000	6 800 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
15.	Zintegrowany program poprawy bezpieczeństwa	250 000	37 500	212 500	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
16.	EKO-Hajnówka – rozbudowa sieci dystrybucji ciepła na terenie miasta wraz z wymianą źródeł ciepła w gospodarstwach domowych.	7 000 000	1 050 000	5 950 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
17.	OdNowa Zespołu Szkół nr 1 w Hajnówce	450 000	67 500	382 500	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
18.	Utworzenie podmiotu ekonomii społecznej - Zakładu Aktywności Zawodowej w Hajnówce	17 000 000	2 550 000	14 450 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
19.	Utworzenie Hospicjum przy SP ZOZ w Hajnówce	2 300 000	345 000	1 955 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
20.	Aktywizacja osób samotnie wychowujących dzieci – stworzenie miejsca spotkań, pomocy psychologicznej i prawnej osobom samotnie wychowującym dzieci	10 000	1 500	8500.	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
21.	„Pozbądź się barier” - aktywizacja rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	10 000	1 500	8 500	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
22.	Nie jesteście sami” - Rozwój wolontariatu skierowanego na pomoc osobom starszym.	2 000	2 000	0	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
23.	„Zadbaj o swoje otoczenie” - działania animacyjne z mieszkańcami osiedli mające na celu zadbanie o estetykę otoczenia miejsca zamieszkania	100 000	15 000	85 000	Krajowe środki publiczne, EFRR, EFS, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
24.	Klub Integracji Społecznej	70 000	10 500	59 500	Krajowe środki publiczne, EFRR, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł
Suma		74 725 000	11 335 950	63 489 050	

12. SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU

12.1. Wprowadzenie

Aby planowane działania rewitalizacyjne przyniosły zamierzony efekt koniecznym jest przygotowanie skutecznego systemu wdrażania. Jest to o tyle trudne, że gminie brakuje doświadczeń związanych z realizacją programów rewitalizacji. Województwo podlaskie, jako jedyne w kraju nie posiadało w ramach RPO realizowanego w perspektywie finansowej 2007-2013 środków przeznaczonych na realizację działań rewitalizacyjnych. Brak doświadczenia w realizacji tak kompleksowych projektów bez wątpienia będzie stanowił pewne utrudnienie.

Dodatkowym elementem, który wpływa na kształt zaproponowanego systemu są *Wytyczne*, których zapisy wprowadzają pewne wymogi i konkretne rozwiązania w zakresie dotyczącym fazy wdrażania programów rewitalizacji.

12.2. Struktura zarządzania realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka.

W celu zapewnienia jak najszybszego przepływu informacji oraz możliwości właściwej reakcji na szereg problemów, które mogą zaistnieć w trakcie przygotowywania działań rewitalizacyjnych i ich wdrażania struktura zarządzania programem rewitalizacji powinna być możliwie płaska i składać się z następujących elementów:

- a) Pełnomocnik Burmistrza Miasta Hajnówka ds. rewitalizacji w osobie Zastępcy Burmistrza.
Ze względu na szeroki zakres podejmowanych działań oraz ich kompleksowy charakter konieczne jest umocowanie najwyższego poziomu struktury zarządzania rewitalizacją na możliwie najwyższym poziomie decyzyjności w Urzędzie Miasta.
- b) Operator ds. rewitalizacji.
Odpowiada za sprawny przebieg realizacji zapisów programu co w strukturze zarządzania odpowiada poziomowi operacyjnemu. Jego konkretne umocowanie w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta leży w gestii władz miasta. Możliwe jest funkcjonowanie operatora jako samodzielnego stanowiska, jak również w obrębie istniejącej struktury organizacyjnej Urzędu, w ramach jednego z Referatów.
- c) Zespół ds., rewitalizacji
Ciałem to będzie pełniło funkcje opiniodawcze oraz doradcze. Jego powołanie będzie odbywało się zarządzeniem Burmistrza Miasta Hajnówka.
- d) - Jednostki Urzędu Miasta w Hajnówce odpowiedzialna za:
 - a. Przygotowanie projektów infrastrukturalnych – Referat Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska,
 - b. Przygotowanie projektów społecznych („miękkich”) – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Oświaty Kultury i Sportu,
 - c. Pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania – Referat Polityki Gospodarczej,
 - d. Rozliczenie finansowe wdrażanych projektów i przedsięwzięć – Skarbnik, Referat Finansowo-Budżetowy.

Ze względu na kompleksowy charakter procesów rewitalizacji, w trakcie wdrażania Programu może wystąpić konieczność skoordynowania działań różnego rodzaju jednostek, w tym m.in. w zakresie proceduralnym. W takim wypadku Burmistrz może powoływać zespoły zadaniowe do realizacji takich przedsięwzięć. W ich skład będą wchodzić przedstawiciele

poszczególnych referatów odpowiadających za realizację poszczególnych elementów działania. Rozwiązanie takie zapewni sprawne przygotowanie i realizację projektów interdyscyplinarnych obejmujących swoim zasięgiem przynajmniej kilka z pięciu podstawowych wymiarów rewitalizacji tj. społecznego, technicznego, gospodarczego, środowiskowego oraz przestrzenno-funkcjonalnego. W konsekwencji, wskutek poprawy przepływu informacji pomiędzy różnymi jednostkami i podmiotami, ograniczone zostanie ryzyko związane możliwością wystąpienia błędów na wszystkich etapach przygotowywania tego rodzaju projektów.

12.2.1. Operator LPRMH

Podstawowym elementem decydującym o efektywności systemu wdrażania programu rewitalizacji jest jego koordynacja. Najczęściej przyjmowanym rozwiązaniem jest przekazanie kompetencji osobie, lub grupie kilku osób, które odpowiadają za cały szereg kwestii na poszczególnych etapach przygotowania i realizacji programu. Realizacja szerokiego wachlarza działań rewitalizacyjnych finansowanego z bardzo różnych źródeł realizowanego przez możliwie szerokie spektrum podmiotów jest głównym, a zarazem najtrudniejszym, elementem koordynacji. Kompleksowy charakter podejmowanych w zakresie rewitalizacji działań sprawia, że Operator rewitalizacji, jako osoba, powinien charakteryzować się znajomością min. następujących kwestii:

- a) Planowania i realizacji procesów inwestycyjnych, w tym m.in. przy wsparciu środków UE.
- b) Technik i metod partycypacji społecznej.
- c) Metod i technik negocjacyjnych.
- d) Zarządzania projektami.
- e) Monitoringu i ewaluacji projektów.

Do głównych zadań Operatora należeć będą:

- a) Programowanie (planowanie), w tym:
 - a. Identyfikacja potencjalnych, kluczowych barier wdrażania programu.
- b) Komunikacja społeczna i polityka informacyjna (działania informacyjne i promocyjne).
- c) Koordynacja wdrażania programu.
- d) Realizacja programu:
 - a. Bieżąca kontrola działań podejmowanych przez Urząd Miasta, jego jednostki organizacyjne oraz jednostki podległe,
 - b. Pomoc pozostałym beneficjentom i interesariuszom programu rewitalizacji przy realizacji przedsięwzięć.
- e) Monitoring i ewaluacja:
 - a. Zbieranie i porządkowanie danych i informacji z realizacji programu.
 - b. Zbieranie i porządkowanie danych niezbędnych do monitoringu programu.

Kluczowym, dla sprawnego działania Operatora, zagadnieniem jest jego bezpośrednie powiązanie z najwyższymi gremiami decyzyjnymi w mieście. Skomplikowany charakter działań rewitalizacyjnych wymagać bowiem może potrzeby podejmowania nierzadko szybkich decyzji na etapie realizacji Programu. Operator rewitalizacji, niezależnie od jego konkretnego umiejscowienia w strukturze Urzędu Miasta, powinien bezpośrednio podlegać burmistrzowi lub zastępcy burmistrza, do którego obowiązków będzie należał nadzór nad realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka.

12.3. Działania informacyjne i promocyjne

Kolejnym bardzo ważnym elementem systemu wdrażania programu rewitalizacji jest komunikacja społeczna w zakresie zarówno:

- a) Zamierzeń programu.
- b) Procesu jego wdrażania.
- c) Podsumowania jego efektów.

Cele takich działań są różne na różnych etapach wdrażania programu.

Proces komunikacji społecznej LPRMH powinien być realizowany w dwóch zasadniczych płaszczyznach tj.:

a) **Wewnętrznej**

Ten wymiar procesu komunikacji powinien obejmować:

- a. Referaty Urzędu Miasta.
- b. Jednostki organizacyjne UM.
- c. Jednostki podległe.

Będzie on pełnił istotną rolę ze względu na kompleksowy charakter planowanych do realizacji działań rewitalizacyjnych. Zapewnienie komunikacji skierowanej do tej grupy odbiorców poprawi zatem efektywność realizacji LPRMH poprzez usprawnienie przepływu informacji pomiędzy wszystkimi rodzajami podmiotów powiązanych z Urzędem Miasta. W rezultacie możliwe będzie zapewnienie odpowiednio szybkiej reakcji na nieprzewidziane zmiany zachodzące w trakcie wdrażania Programu.

b) **Zewnętrznej.**

Ta część systemu komunikacji będzie obejmowała większość zadań związanych z upowszechnianiem:

- a. Celów.
- b. Zamierzeń.
- c. Postępów z realizacji działań.
- d. Końcowej oceny i podsumowania programu.

Grupą docelową tego wymiaru komunikacji społecznej będą zarówno:

- a) Interesariusze.
- b) Beneficjenci.
- c) Pozostali mieszkańców miasta.
- d) Inne podmioty.

Grupami docelowymi działań z zakresu komunikacji społecznej powinny być m.in.:

- a) Mieszkańcy miasta.
- b) Organizacje pozarządowe.
- c) Wspólnoty mieszkaniowe.
- d) Przedsiębiorcy i ich reprezentanci.
- e) Starostwo powiatowe i podmioty mu podległe.
- f) Straż Graniczna.
- g) Nadleśnictwo Hajnówka.
- h) Komenda Powiatowa Policji.
- i) Straż Pożarna.
- j) Aktywne grupy nieformalne mieszkańców.

- k) Kościoły i związki wyznaniowe.
- l) Lokalne media.
- m) Inne instytucje publiczne i społeczne.

Na początkowym etapie przygotowywania LPRMH istotną funkcję będą pełniły działania edukacyjne ukierunkowane na upowszechnienie założeń i celów procesu rewitalizacji miasta.

Realizacji założonych celów powinno służyć możliwie szerokie i zróżnicowane spektrum dostępnych środków (mediów) i technik komunikacji. Zapewni to dotarcie do jak największej części spośród zidentyfikowanych grup docelowych. Proces ten powinien w możliwie dużej mierze wykorzystywać kanały komunikacji bezpośredniej. Zalecanymi formami komunikacji i promocji procesu rewitalizacji są:

- a) Informacje na stronach internetowych Urzędu Miasta, w tym na funkcjonującej podstronie dotyczącej rewitalizacji oraz Biuletynie Informacji Publicznej,
- b) Spotkania z mieszkańcami, partnerami społecznymi i gospodarczymi na obszarach rewitalizacji w formach:
 - a. Spotkań konsultacyjnych, warsztatów.
 - b. Debat.
 - c. Spacerów studialnych i wizji lokalnych.
 - d. Imprez okolicznościowych np. święto dzielnicy/ulicy.
- c) Ekspertyzy i badania, w tym badania ankietowe, fokusowe, wywiady bezpośrednie i in.
- d) Audycje radiowe i telewizyjne.
- e) Reklama w lokalnych mediach.
- f) Ulotki, broszury i inne materiały promujące i podsumowujące działania w ramach programu.
- g) Identyfikacja wizualna rewitalizacji, w tym np.: logo projektu, gadżet rewitalizacyjny.

Cały proces komunikacji społecznej powinien wykorzystywać założenia identyfikacji wizualnej działań związanych z rewitalizacją wypracowane w trakcie przygotowywania LPRMH oraz w przypadku przyjęcia przez władze miasta Systemu Identyfikacji Wizualnej Marki Hajnówka pozostawać w zgodzie z jego zapisami¹².

¹² Zapis ten nie wyklucza możliwości pewnych, uzasadnionych i wynikających z przyjęcia przez miasto nowych dokumentów z zakresu systemu identyfikacji wizualnej, zmian w zakresie identyfikacji wizualnej procesu rewitalizacji.

12.4. Koszty zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Hajnówka

Szacunkowe koszty zarządzania w perspektywie 6 lat obowiązywania Programu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 12.4.1. Koszty zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji miasta Hajnówka w latach 2017-2023.

Działania	Ilość	Jednostka	Cena jednostkowa		Razem brutto zł
			Netto	Brutto	
Ewaluacja i ocena stopnia wykonania LPR	1	Szt.	30 000	36 900	36 900
Wynagrodzenie Operatora Rewitalizacji	72	Miesiąc		3 000	216 000
Wyjazdy studialne/edukacyjne dla Koordynatora i członków zespołu ds. rewitalizacji	6	Szt.	2 000	2 000	12 000
Działania marketingowo-edukacyjne w tym:					0
Ulotki/broszury edukacyjno-informacyjne, infografiki itp.	3	Pakiety	5 000	6 150	18 450
Inne (rezerwa)	b.d.	b.d.	10 000	12 300	12 300
Suma					295 650

Źródło: opracowanie własne.

12.5. Ramowy harmonogram realizacji Programu

Ramowy harmonogram realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka w latach 2017-2023 przedstawia poniższy wykres Gant'a.

Tabela 12.5.1. Ramowy harmonogram realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka.

I.p.	Etapy i rodzaje działań	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Uchwalenie LPRMH przez Radę Miejską							
2.	Akcja informacyjno-promocyjna LPRMH							
3.	Realizacja działań aktywizujących i przygotowujących interesariuszy do dalszych działań							
4.	Przygotowanie działań w tym w ramach RPOWP 2014-2020, w tym opracowywanie dokumentacji technicznych							
5.	Realizacja działań rewitalizacyjnych w tym w ramach RPOWP 2014-2020							
6.	Ewaluacja i ocena stopnia wykonania LPRMH							
7.	Realizacja pozostałych działań rewitalizacyjnych, w tym z RPOWP 2014-2020							
8.	Podsumowanie działań realizowanych w perspektywie 2014-2020 wraz z publiczną debatą							
9.	Przygotowanie UM i interesariuszy do działań rewitalizacyjnych w ramach perspektywy UE po 2020							

Źródło: opracowanie własne.

13. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI

Monitorowanie efektów wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka będzie opierało się o listę zagadnień i problemów analizowanych w przeprowadzonej na potrzeby opracowania LPR diagnozie obszarów problemowych i analizie przyczyn degradacji. Proces oceny stopnia realizacji i aktualności programu powinien odbywać się w następujących formach takich jak:

- a) **Monitorowanie** wszystkich projektów realizowanych w ramach programu zarówno przez UM, jak i pozostałych partnerów procesu rewitalizacji **w sposób ciągły**. Bieżąca ocena zachodzących zmian powinna odbywać się w dwóch zasadniczych wymiarach.
 - a. Rzeczowo-finansowym realizacji programu. Operator na podstawie dokumentacji otrzymanej od partnerów programu będzie dokonywał bieżącej oceny zgodności realizowanych prac z przyjętym harmonogramem rzeczowo-finansowym. Jak najwcześniejsza identyfikacja różnego rodzaju rozbieżności pozwoli na sprawne wdrożenie działań naprawczych i zachowanie odpowiedniej płynności całego procesu realizacji programu.
 - b. Uwarunkowań zewnętrznych, takich jak zmiany legislacyjne, gospodarcze, zmiany wytycznych dotyczących rewitalizacji na poziomie regionalnym oraz krajowym i in. Ta część monitoringu pozwoli na określenie ewentualnych ryzyk pochodzenia zewnętrznego, które mogą w istotny sposób wpłynąć na realizację programu.
- b) **Ocena stopnia realizacji programu (ewaluacja)** przeprowadzona po upływie sześciu lat od uchwalenia programu powinna obejmować wszystkie grupy zjawisk kryzysowych. Na jej podstawie będzie możliwe podsumowanie kolejnych realizacji programu oraz sformułowanie rekomendacji na potrzeby przygotowania Programu Rewitalizacji. Powinna ona obejmować jak najszerszy zakres zjawisk, możliwie jak najbardziej zbliżony do zakresu diagnozy obszarów zdegradowanych oraz analizy przyczyn ich degradacji.

Ze względu na konieczność zachowania jak największego stopnia porównywalności danych, ocena stopnia realizacji programu powinna być prowadzona w oparciu o:

- a) Zestaw danych zaproponowanych w części diagnostycznej programu,
- b) Zaproponowany podział przestrzenny na jednostki urbanistyczne.

Dane powinny być zbierane dla całego miasta.

Zaproponowany w części diagnostycznej zestaw wskaźników nie jest katalogiem zamkniętym i może być uzupełniony o inne, w trakcie realizacji programu uznane za istotne, wskaźniki. Zestaw niezbędnych w procesie monitoringu i ewaluacji danych, wykorzystanych w części diagnostycznej, wraz ze źródłem ich pozyskania przedstawia Tabela 13.1.1.

Ze względu na złożony charakter procesów rewitalizacji, jak również wynikający z Ustawy o rewitalizacji brak możliwości aktualizacji LPRMH po roku 2020, ocena efektów prowadzonych działań musi zostać przeprowadzona się nie dalej niż po 6 latach od uchwalenia LPRMH tj. w roku 2023. Skomplikowana natura prowadzonych działań oraz ich kompleksowy charakter sprawia, że trudno oczekiwać zauważalnych efektów w którejkolwiek ze sfer w krótszym okresie czasu. Dodatkowo należy pamiętać, że część efektów, w szczególności dotyczących realizacji programu w sferze społecznej, może być zauważalna w jeszcze dłuższej perspektywie, a więc nawet kilkunastoletniej.

Tabela 13.1.1. Źródła danych niezbędnych do monitoringu LPRMH.

Sfera	Zjawisko	Wskaźnik	Miernik	Źródła danych
Sfera społeczna	Ubóstwo.	Wskaźnik syntetyczny ubóstwa	Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń MOPS ogółem	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
			Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń MOPS z powodu ubóstwa	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
			Liczba osób w rodzinach korzystających z dożywiania dzieci	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
	Kryzys w rodzinach.	Wskaźnik syntetyczny problemów rodzin	Liczba osób w rodzinach objętych procedurą niebieskiej karty	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
			Liczba osób otrzymujących zasiłek z MOPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
			Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
	Bezrobocie.	Wskaźnik syntetyczny problemów bezrobocia	Liczba osób bezrobotnych	Powiatowy Urząd Pracy w Hajnówce
			Liczba osób bezrobotnych długotrwale	Powiatowy Urząd Pracy w Hajnówce
	Bezpieczeństwo.	Wskaźnik syntetyczny przestępstw	Liczba przestępstw ogółem	Komenda Powiatowa Policji w Hajnówce
			Liczba kradzieży i kradzieży z włamaniem	Komenda Powiatowa Policji w Hajnówce
		Wskaźnika syntetyczny wykroczeń	Liczba wykroczeń ogółem	Komenda Powiatowa Policji w Hajnówce
			Liczba wykroczeń komunikacyjnych	Komenda Powiatowa Policji w Hajnówce
	Edukacja.	Wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży	Liczba wykroczeń przeciwko mieniu	Komenda Powiatowa Policji w Hajnówce
			Liczba wykroczeń przeciwko ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi	Komenda Powiatowa Policji w Hajnówce
			Liczba uczniów drugorocznych w szkołach podstawowych oraz gimnazjach	Szkoły w Hajnówce
			Wyniki egzaminu w gimnazjum ¹³	Szkoły w Hajnówce
	Kapitał społeczny.	Wskaźnik syntetyczny frekwencji wyborczej	Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych	Państwowa Komisja Wyborcza
Frekwencja wyborcza w wyborach Prezydenta RP			Państwowa Komisja Wyborcza	

¹³ Wyniki egzaminu możliwe będą do pozyskiwania do momentu tzw. wygaszenia funkcjonowania tego etapu edukacji. Na potrzeby oceny kwestii z poziomem edukacji konieczne będzie zdefiniowanie wskaźnika odnoszącego się do podstawowego etapu edukacji (szkoła podstawowa) np. średnich ocen z danych przedmiotów.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA HAJNÓWKA

			Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu RP	Państwowa Komisja Wyborcza
	Problemy alkoholowe.	Średnia roczna liczba wniosków skierowanych do MKRPA w Hajnówce	Liczba wniosków kierowanych do MKRPA	Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
	Stan zdrowia.	Wskaźnik syntetyczny problemów zdrowotnych	Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z MOPS z powodu niepełnosprawności	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
			Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z MOPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
			Liczba osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce
Demografia.	Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle liczby mieszkańców	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Urząd Miasta w Hajnówce - Wydział Ewidencji Ludności	
Sfera gospodarcza	Przedsiębiorczość	Wskaźnik poziomu przedsiębiorczości	Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON	Główny Urząd Statystyczny
	Poziom dochodów	Poziom dochodów	Wartość podatku PIT	Urząd Skarbowy w Hajnówce
Sfera Środowiskowa	Stan powietrza	Udział osób zamieszkujących na obszarze występowania przekroczeń jakości powietrza z powodu stężeń pyłu zawieszonego PM2,5	Obszar przekroczeń stężenia pyłu zawieszonego PM2,5	Program Ochrony Powietrza dla strefy podlaskiej (UMWP)
	Klimat akustyczny	Przekroczenie dopuszczalnych norm poziomu hałasu komunikacyjnego	Przekroczenia wskaźników hałasu	WIOŚ
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Wyposażenie w infrastrukturę ciepłowniczą	Udział ludności w budynkach mieszkalnych niepodłączonych do miejskiej sieci ciepłowniczej	Liczba budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o.
	Wyposażenie w infrastrukturę kanalizacyjną	Udział budynków mieszkalnych niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej	Liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.
Sfera techniczna	Potencjał dziedzictwa materialnego	Udział w liczbie zabytków wpisanych do GEZ	Liczba obiektów wpisanych do GEZ	Gminna Ewidencja Zabytków
	Problemy w komunalnym zasobie mieszkaniowym	Udział powierzchni mieszkalnej w zasobie komunalnym	Powierzchnia mieszkalna w zasobie komunalnym	Zakład Gospodarki Mieszkaniowej

Źródło: opracowanie własne.

14. MECHANIZMY WŁĄCZANIA INTERESARIUSZY W OPRACOWANIE PROGRAMU

Realizując zasadę partnerstwa wynikającą z art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013, polegającą na włączaniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć, Miasto Hajnówka uznało partycypację społeczną jako fundament działań. Zaplanowane i przeprowadzone działania partycypacyjne są nakierowane na możliwie dojrzałe formy partycypacji i rzeczywistego włączania interesariuszy w proces partycypacji. Takie podejście ma na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych. Opiera się ono na założeniu, że opinia środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konkretnych zadań podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych.

Zakres przeprowadzonych działań z zakresu partycypacji społecznej obejmował nie tylko elementy związane z informowaniem i konsultowaniem wypracowanych działań, odpowiadające początkowym szczeblom drabiny partycypacji społecznej, ale również włączał szeroki wachlarz interesariuszy w proces przygotowania LPRMH m.in. poprzez udział w warsztatach, spacerach badawczych, panelu ekspertów.

W ramach prac nad Programem na poszczególnych etapach prac odbyły się następujące wydarzenia:

a) Etap diagnostyczny.

Ten etap prac obejmował szeroki zakres włączania mieszkańców. Jego rolą, poza informacją o przystąpieniu do prac nad Programem była identyfikacja występujących na obszarze rewitalizacji problemów (negatywnych zjawisk), potrzeb rewitalizacyjnych oraz lokalnych potencjałów. Obejmował on następujące działania z zakresu partycypacji społecznej:

- a. Warsztaty w Grupach Reprezentatywnych metodami *design thinking* przeprowadzone z udziałem dwóch grup interesariuszy w dniach:
 - aa. 21-22 listopada 2016r., w godz. 10.00-15.00 – 25-26 osób
 - bb. 28-29 listopada 2016 r., w godz. 10.00-15.00 – 23 osoby (16 instytucji) oraz 26 osób (20 instytucji)
- b. Panele eksperckie przeprowadzone w dniach:
 - aa. 14 grudnia 2016
 - bb. 15 lutego 2017
- c. Warsztaty diagnozujące w dniach:
 - aa. 8 grudnia 2016 r.

bb. 9 grudnia 2016 r.

- d. Mobilne punkty konsultacyjne o rewitalizacji w dniu 28 grudnia 2016 r. w następujących lokalizacjach:
 - aa. Miejska Biblioteka Publiczna w Hajnówce.
 - bb. Park Wodny w Hajnówce.
 - cc. Sklep GAMA sieci PSS Społem Hajnówka.
 - dd. Sklep z odzieżą używaną „Haliszka”.
 - ee. Sklep "Groszek", ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego.
 - ff. "Janda", budynek wieloustugowy, ul. Ks. Ignacego Wierobieja 30.
 - gg. Galeria Hajnówka.
- e. Spacery badawcze:
 - aa. Centrum - ul. Ks. Ignacego Wierobieja i okolice Dworca PKP.
 - bb. Osiedle Chemiczna (zbiórka przy HDK).
 - cc. Centrum – Armii Krajowej.
 - dd. Osiedle Judzianka.

b) Etap programowania:

Ten etap prac charakteryzował się aktywnym uczestnictwem mieszkańców. Jego rolą była dalsza edukacja, pogłębianie wiedzy o idei rewitalizacji oraz zebranie konkretnych pomysłów na działania, które są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy. Etap ten obejmował następujące działania:

- a. Badania lokalnych potencjałów (seria rozmów on spot) w oparciu o walory Obszaru Rewitalizacja.
- b. Spotkanie warsztatowe z przedsiębiorcami - 6 lutego 2017 r.
- c. Spotkanie z organizacjami pozarządowym - 9 lutego 2017 r.
- d. Spotkanie warsztatowe w sprawie możliwości rewitalizacji ul. Ks. Ignacego Wierobieja – 14 lutego 2017 r.
- e. Spotkanie z interesariuszami w sprawie wyboru listy projektów podstawowych – 15 marca 2017r.
- f. Panel obywatelsko ekspercki mający na celu prezentację projektu LPRMH

c) Etap wdrażania:

Na tym etapie obecność interesariuszy jest największa. Spora część zaprogramowanych działań nie może się odbyć bez ich udziału. Zadaniem Operatora ds. rewitalizacji będzie więc organizowanie współpracy Urzędu z mieszkańcami w formach i zakresie dostosowanym do potrzeb.

Ważnym elementem komunikacji z interesariuszami procesu rewitalizacji było opracowanie i wdrożenie spójnej identyfikacji wizualnej programu w postaci logotypu oraz hasła. Rozwiązanie takie ułatwi proces komunikacji z mieszkańcami oraz innymi grupami interesariuszy na etapie wdrażania LPRMH.

Spis rysunków

Rysunek 3.2.1. Procedura wyznaczania obszaru zdegradowanego dla poszczególnych jednostek referencyjnych.	14
Rysunek 3.2.2. Jednostki referencyjne analiz zróżnicowania wewnątrzmijskiego dla miasta Hajnówka.	22
Rysunek 4.1.1. Formy ochrony przyrody na obszarze Miasta Hajnówka oraz w jej bezpośrednim otoczeniu.	25
Rysunek 4.2.1. Układ komunikacyjny w Mieście Hajnówka.	27
Rysunek 4.3.1. Rozmieszczenie dziedzictwa materialno-kulturowego w mieście Hajnówka.	29
Rysunek 4.4.1. Użytkowanie terenu w Mieście Hajnówka.	31
Rysunek 5.1.1. Wybrane zagadnienia demograficzne w Mieście Hajnówka w latach 2015 oraz 2011.	34
Rysunek 5.1.2. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z MOPS w Hajnówce w 2015 r.	36
Rysunek 5.1.3. Liczba osób otrzymujących wsparcie z MOPS z powodu ubóstwa na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	38
Rysunek 5.1.4. Liczba osób w rodzinach korzystających z dożywiania dzieci na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	39
Rysunek 5.1.5. Wskaźnik syntetyczny ubóstwa w Hajnówce w 2015 r.	42
Rysunek 5.1.6. Liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia MOPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	44
Rysunek 5.1.7. Liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia MOPS z powodu długotrwałej choroby na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	46
Rysunek 5.1.8. Liczba osób otrzymujących zasiłki pielęgnacyjne na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	48
Rysunek 5.1.9. Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w Hajnówce w 2015 r.	50
Rysunek 5.1.10. Wskaźnik syntetyczny problemów zdrowotnych w Hajnówce w 2015 r.	53
Rysunek 5.1.11. Zjawisko przemocy w rodzinie w Hajnówce w 2015 r.	55
Rysunek 5.1.12. Problemy opiekuńczo-wychowawcze w Hajnówce w 2015 r.	57
Rysunek 5.1.13. Liczba rodzin otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	59
Rysunek 5.1.14. Wskaźnik syntetyczny problemów rodzin w Hajnówce w 2015 r.	62
Rysunek 5.1.15. Liczba osób bezrobotnych ogółem na 100 osób w wieku produkcyjnym w Hajnówce w 2015 r.	64
Rysunek 5.1.16. Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym w Hajnówce w 2015 r.	66
Rysunek 5.1.17. Wskaźnik syntetyczny problemów bezrobocia w Hajnówce w 2015 r.	69
Rysunek 5.1.18. Liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	72
Rysunek 5.1.19. Liczba kradzieży i kradzieży z włamaniem na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	74
Rysunek 5.1.20. Liczba wykroczeń ogółem na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	76
Rysunek 5.1.21. Liczba wykroczeń komunikacyjnych na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	78
Rysunek 5.1.22. Wskaźnik syntetyczny problemów bezpieczeństwa w Hajnówce w 2015 r.	81
Rysunek 5.1.23. Frekwencja wyborcza w Wyborach samorządowych w 2014 r.	84
Rysunek 5.1.24. Frekwencja wyborcza w wyborach Prezydenta RP w Hajnówce w 2015 r.	86
Rysunek 5.1.25. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu RP w Hajnówce w 2015 r.	88
Rysunek 5.1.26. Wskaźnik syntetyczny frekwencji wyborczej w wyborach ogólnopolskich z lat 2014-2015 w Hajnówce w 2015 r.	91
Rysunek 5.1.27. Liczba uczniów drugorocznych na 1 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w Hajnówce w latach 2012-2015 r.	94
Rysunek 5.1.28. Średni wynik sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w Hajnówce w latach 2015-2016.	96
Rysunek 5.1.29. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w Hajnówce w latach 2015-2016 r.	98

Rysunek. 5.1.30. Wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży w Hajnówce.	101
Rysunek. 5.1.31. Liczba wniosków kierowanych do MKRPA na 1 tys. mieszkańców w Hajnówce w latach 2011-2015.	103
Rysunek. 5.1.32. Czytelnicy i wypożyczenia księgozbioru Miejskiej Biblioteki Publicznej w Hajnówce w latach 1995-2015.	105
Rysunek. 5.1.33. Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej w Hajnówce w 2015 r.	108
Rysunek. 5.1.34. Obszar objęty kryzysem w sferze społecznej w Hajnówce w 2015 r.	110
Rysunek. 5.2.1. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym w Hajnówce w 2015 r.	112
Rysunek. 5.2.2. PIT należny na 1 podatnika w Hajnówce w 2015 r.	114
Rysunek. 5.2.3. Zjawiska kryzysowe w sferze gospodarczej w Hajnówce w 2015 r.	117
Rysunek. 5.3.1. Udział osób zamieszkałych na obszarze przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszanego PM 2,5 w ogóle liczby mieszkańców w Hajnówce w 2015 r.	120
Rysunek. 5.3.2. Zjawiska kryzysowe w sferze środowiskowej w Hajnówce w 2015 r.	124
Rysunek. 5.4.1. Szacunkowy udział ludności w budynkach mieszkalnych niepodłączonych do miejskiej sieci ciepłowniczej w ogóle liczby mieszkańców jednostek urbanistycznych w Hajnówce w 2015 r.	126
Rysunek. 5.4.2. Szacunkowy udział budynków mieszkalnych niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej w ogóle liczby budynków mieszkalnych w Hajnówce w 2015 r.	128
Rysunek. 5.4.3. Zjawiska kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w Hajnówce w 2015 r.	130
Rysunek. 5.5.1. Liczba budynków z lokalami mieszkalnymi należącymi do miasta według roku budowy w Hajnówce w 2015 r.	132
Rysunek. 5.5.2. Udział powierzchni mieszkalnej w zasobie komunalnym ogółem w Hajnówce w 2015 r.	134
Rysunek. 5.5.3. Przeciętna powierzchnia mieszkalna lokali w zasobie komunalnym w Hajnówce w 2015 r.	135
Rysunek. 5.5.4. Udział w liczbie zabytków wpisanych do GEZ w % w Hajnówce w 2015 r.	138
Rysunek. 5.5.5. Obszar objęty kryzysem w sferze technicznej w Hajnówce w 2015 r.	140
Rysunek. 5.6.1. Obszary kryzysowe w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej w Hajnówce w 2015 r.	150
Rysunek. 5.6.2. Obszar zdegradowany i rewitalizacji w Hajnówce.	153
Rysunek. 6.4.1. Problemy związane z jakością powietrza na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.	166
Rysunek. 6.4.2. Układ komunikacyjny i zagrożenie hałasem na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.	168
Rysunek. 6.4.3. Pomniki przyrody na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.	171
Rysunek. 6.5.1. Użytkowanie terenu na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.	176
Rysunek. 6.6.1. Zadłużenie czynszowe w zasobie komunalnym na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.	179
Rysunek. 6.6.2. Zasób komunalny na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.	181
Rysunek. 6.6.3. Wiek zasobu komunalnego na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka.	183

Spis tabel

Tabela 3.2.1. Jednostki urbanistyczne miasta Hajnówka.	23
Tabela 5.1.1. Wskaźniki problemów związanych z ubóstwem w Hajnówce w 2015 r.	40
Tabela 5.1.2. Wskaźniki problemów związanych ze stanem zdrowia w Hajnówce w 2015 r.	51
Tabela 5.1.3. Wskaźniki problemów rodzin w Hajnówce w 2015 r.	60
Tabela 5.1.4. Wskaźniki problemów związanych z bezrobociem w Hajnówce w 2015 r.	67
Tabela 5.1.5. Wskaźniki problemów związanych z poziomem bezpieczeństwa w Hajnówce w 2015 r.	79
Tabela 5.1.6. Frekwencja w wyborach z lat 2014-2015 w Hajnówce.	89
Tabela 5.1.7. Wskaźniki problemów związanych edukacją dzieci i młodzieży w Hajnówce w 2015 r.	99
Tabela. 5.1.8. Liczba osób otrzymujących pomoc z MOPS z powodu alkoholizmu w Hajnówce w latach 2011-2015.	102
Tabela. 5.1.9. Członkowie grupy artystycznych Hajnowskiego Domu Kultury w latach 2011-2016 według rodzajów grup.	105
Tabela. 5.1.10. Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej w Hajnówce - podsumowanie.	109
Tabela. 5.3.1. Najwięksi emitenci pyłu zawieszonego PM10 w strefie podlaskiej	118
Tabela. 5.3.2. Generalny Pomiar Ruchu na odcinkach dróg wojewódzkich na terenie miasta Hajnówka w 2010 oraz 2015 r.	121
Tabela. 5.3.3. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego w Hajnówce w 2013 r.	122
Tabela. 5.5.1. Podstawowe informacje o komunalnym zasobie mieszkaniowym w Hajnówce w 2015 r.	136
Tabela. 5.6.1. Zjawiska kryzysowe w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej w Hajnówce w 2015 r.	149
Tabela 5.6.2. Obszar zdegradowany i rewitalizacji w Hajnówce w 2015 r.	151
Tabela 5.6.3. Podstawowe informacje o obszarze zdegradowanym i rewitalizacji w Hajnówce.	152
Tabela 6.2.1. Problemy społeczne występujące na obszarze rewitalizacji.	156
Tabela 6.2.2. Wskaźniki dla problemów społecznych występujące na obszarze rewitalizacji w Hajnówce.	158
Tabela 6.4.1. Pomniki przyrody w miastach województwa podlaskiego.	170
6.6.1. Zadłużenie czynszowe w lokalach w zasobie komunalnym na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka w 2016 r.	178
6.6.2. Mieszkaniowy zasób komunalny na obszarze rewitalizacji miasta Hajnówka w 2016 r	182
Tabela 7.1.1. Powiązania LPRMH ze strategicznymi dokumentami miasta.	186
Tabela 10.3.1. Macierz logiczna interwencji rewitalizacyjnych w ramach LPRMH.	245
Tabela 11.1.1. Szacunkowe ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka.	252
Tabela 12.4.1. Koszty zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji miasta Hajnówka w latach 2017-2023.	258
Tabela 12.5.1. Ramowy harmonogram realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hajnówka.	259
Tabela 13.1.1. Źródła danych niezbędnych do monitoringu LPRMH.	261